

თამაზ აქუბარდია

სოკრატე და ალკიბიადე (როცა ზნეობა უზნეობაზე ზეობს)

თბილისი
2020

თამაზ აძუბარდია

„სოკრატე და ალკიბიადე“

(როცა ზნეობა უზნეობაზე ზეობს) ფილოსოფიური ესსე.

გამომცემლობა „ივერიონი“, თბ. 2020, გვ. 162.

ნაშრომის მიზანია, ანტიკური ხანის ორი უდიდესი ბერძენის, – სოკრატესა და ალკიბიადეს, – მოღვაწეობისა და მათი მეგობრობის ისტორიის აღწერისა და ანალიზის საფუძველზე, ერთის მხრივ ვაჩვენოთ, თუ რამდენი ზიანი შეუძლია მოუტანოს, არა მხოლოდ საკუთარ თავს, არამედ საერთოდ ქვეყანას, - ხელისუფლების მწვერვალებისკენ დაუოკებელი სურვილის მქონე პიროვნებას, - თუ იგი, მიუხედავად ბუნებისაგან ბოძებული განსაკუთრებული ნიჭისა და თვისებებისა, ზნეობრივად გახრწნილი ადამიანია; მეორეს მხრივ, მკითხველისათვის შეძლებისდაგვარად გასაგებ ენაზე, თუნდაც სქემატურად, გადმოვცეთ სოკრატეს ფილოსოფიური შეხედულებები, განსაკუთრებით კი, – სოკრატეს ეთიკური მოძღვრება, სადაც მისი აზრით, – სათნოება, – ადამიანის უმაღლეს მიზანს და დანიშნულებას წარმოადგენს; მესამეც, ამ ორი, სრულიად განსხვავებული ზნეობრივი ფასეულობების მქონე ადამიანის გასაოცარი მეგობრობის მაგალითზე ვაჩვენოთ, თუ რამდენად შესაძლებელია ზნეობრივად სრულყოფილი ადამიანისადმი, უდიდესი მოკრძალებითა და ღრმა პატივისცემით განიმსჭვალოს, თუნდაც უზნეობაში ჩაძირული ისეთი პიროვნება, როგორიც ალკიბიადე იყო.

რედაქტორი:

ბესიკ ლაგვილავა, მწერალი

რეცენზენტი:

იგორ კვესელავა, პროფესორი

ტიქნიკური რედაქტორი:

ლევან ბოჭორიშვილი

სარჩევი

რედაქტორისგან -----	4
ავტორისაგან -----	17
შესავალი - სოკრატეს პერიოდის საბერძნეთი -----	20

ნაწილი I. სოკრატე (ძვ.წ. 470-399 წწ.)

თავი I სოკრატეს შესახებ -----	25
თავი II ცოდნის ცნება, ანუ „შეიცან თავი შენი“ -----	34
თავი III სოკრატეს ეთიკური მოძღვრება -----	42

ნაწილი II. ალკიბიადე (ძვ.წ. 450-404 წწ.)

თავი I პლუტარქეს შესახებ -----	47
თავი II ალკიბიადეს გარეგნობა და ხასიათი -----	51
თავი III ალკიბიადე და ზნეობა -----	55
თავი IV მჭერმეტყველება და ორატორული მიჭი -----	57
თავი V უსაზღვრო პატივმოყვარეობის შესახებ -----	61
თავი VI პოლიტიკური გამჭრიახობა -----	67
თავი VII სამხედრო წარმატებები -----	72
თავი VIII პოლიტიკოსი და შური -----	87
თავი IX ზღვარგადასული აღვირაზსნილობა -----	96
თავი X ნიკიას შესახებ -----	101
თავი XI ალკიბიადეს სპარტაში გადახვეწა -----	104
თავი XII ალკიბიადეს სპარსეთში გადახვეწა -----	107
თავი XIII ალკიბიადეს ათენში დაბრუნება -----	111
თავი XIV ალკიბიადეს სიკვდილი -----	118
თავი XV სოკრატე და ალკიბიადე -----	122

ნაწილი III. ნადიმო

თავი I პლატონის შესახებ -----	125
თავი II ფედროსის ხოტბა ეროსისადმი -----	131
თავი III პავსანიას ხოტბა ეროსისადმი -----	133
თავი IV ერიქსიმახოსის ხოტბა ეროსისადმი -----	136
თავი V არისტოფანეს ხოტბა ეროსისადმი -----	138
თავი VI აგათონეს ხოტბა ეროსისადმი -----	139
თავი VII სოკრატეს ხოტბა ეროსისადმი -----	141
თავი VIII ალკიბიადეს ხოტბა სოკრატესადმი -----	155

ბოლოსიტყვაობა -----	160
---------------------	-----

რედაქტორისგან

ყველაფრის ლოგიკური დასასრული – სიკვდილია! ეს მარადიული ჭეშმარიტება ბევრ ბრძენს ამ ოთხი სიტყვით არა, მაგრამ სხვაგვარად უთქვამს!

დღეს, ჩვენში ბევრ თანამდებობას, სიმდიდრეს და გავლენას გამოკიდებულს ავიწყდება ის, რასაც ჩვენს უბადრუკ გამგებლებზე რამდენიმე თავით მაღლა მდგომ რომაელ ტრიუმფატორებს, რომელთაც ტრიუმფისას ზურგს უკან მომავალი მონა, შეახსენებდა – „Memento mori! Respice post te! Hominem te memento!“ ანუ – „გახსოვდეს სიკვდილი! მოტრიალდი! გახსოვდეს ადამიანი ხარ!“ მხოლოდ ამ მონის ზურგს უკან მოაბიჯებდნენ ომში სახელმძღვანელო გმირი მებრძოლები, ლეგიონები, ტრიუმფატორის მიერ დაპყრობილ და ქვეყანათა ბრძოლაში ტყვედ აყვანილი მეფენი და სარდალნი, დამარცხებულ სამეფო ოჯახთა მონად ქცეული ულამაზესი ქალები, ბელადთა სახლეულობა და ოქრო-ვერცხლით დატვირთული ეტლები და საზიდრები...

ალბათ, მძიმე დასაწყისია წიგნის რედაქტორის შესავალი სიტყვისთვის... მაგრამ ასეა.

რალა თქმა უნდა, მოკვდა ამ წიგნის ორი მთავარი გმირიც და პერსონაჟიც და ორთავე... ძალადობრივი სიკვდილით.

როცა თამაზ აქუბარდიამ, ამ ესსეს წაკითხვა და აზრის გამოთქმა მთხოვა – ვიფიქრე, რატომ სოკრატე და ალკიბიადე? რატომ წერს თამაზი ამაზე?

მოდით ვნახოთ, რას წერს თავად ავტორი?

„ბუნებრივად იბადება კითხვა, – რატომ გადაწყვიტა არსთა-განმგებელმა ადამიანის, ისევე როგორც ნებისმიერი ცოცხალი არსების, მოკვდავობა? თუკი მან შესძლო ისეთი ცოცხალი სისტემის შექმნა, რომელიც არა მხოლოდ გაოცებას, უფრო მეტიც, გაოგნებას იწვევს, თავისი ორგანიზაციული სირთულით და თვითაღდგენის, ანუ, თავის მსგავსის დაბადების იმდაგვარი უნარით, რომელიც თავად ამ სისტემის გაცნობიერებულ

ნებაზე არ არის დამოკიდებული, და მისი ქმედება ამ დროს, უბრალოდ ვნების გახელებას დაუქვემდებარა (რამ მოაფიქრებინა?), არაკონტროლირებად და მისგან დამოუკიდებლად (დამოუკიდებლად იმ გაგებით, რომ ამ დროს ადამიანი მთლიანად ვნების გახელებას არის დამორჩილებული და მისი მბრძანებლობის ქვეგახლავთ), რათა იგი მართვადი აქტი არ გამხდარიყო, რატომ დაუდო მის არსებობას ზედა ზღვარი, რომელიც, უსასრულობასთან მიმართებაში, თვალის ერთი გაფახულებაა მხოლოდ? ჩვენი აზრით, მან ეს გააკეთა არა მხოლოდ იმიტომ, რომ ცვალებადობა, – სამყაროს ეს ყველაზე უფრო ზოგადი და, იმავდროულად საერთო მახასიათებელი მოითხოვს ამას, არამედ იმიტომაც, რომ ამ სასრულის უსასრულო ცვალებადობით შექმნას თავად უსასრულობა, – როგორც უსასრულოდ განმეორებული სასრულის, სასრულიდან უსასრულობისკენ გადასვლის დაუსრულებელი პროცესი. და, თუ სოკრატესადმი დიოტიმის ნათქვამის, – „სიყვარული წყურვილია უკვდავებისა,“ – პერიფრაზირებას მოვახდენთ, შეიძლება ითქვას, რომ, – სიყვარული წყაროა უკვდავებისა, და არა – წყურვილი.

მართლაცდა რატომ?

როცა „სოკრატე და ალკიბიადეს“ კითხვა დავინწყე – და ის იმ ეპოქის აღწერით დაიწყო, რომელშიც ამ წიგნის მთავარი გმირები ცხოვრობდნენ, გამიჩნდა ფიქრი – საით მიდის ეს ყველაფერი?

ზოგადად, სოკრატეს ბიოგრაფია თუ არა, მისი ერთი ფრაზა მაინც ახსოვს ყოველ ადამიანს, რომელსაც ოდესმე წიგნი ხელში ჭერიდა – „მე ვიცი, რომ არაფერი ვიცი“... ალკიბიადე სოკრატესავით ცნობილი არ არის, მაგრამ ისიც ანტიკური ეპოქის იმ მოღვაწეთაგანია, რომლის ბობოქარი ცხოვრებაც და ბიოგრაფიაც ცნობილია მათთვის, ვისაც ისტორია უყვარდა და მასზეც ახლის თქმა ძნელია...

როცა ბოლოსკენ მივდიოდი უცებ მივხვდი! თუმცა, ამაზე ბოლოს..

მე თამაზი ოცდახუთი წლის წინ პარლამენტში გავიცანი,

როცა განგების ნებით ერთ კომიტეტში მოვხვდით. ენერგიული, უდაოდ განათლებულ კაცი, რომელსაც ხშირად თავში ორიგინალური, სხვებისგან განსხვავებული აზრები მოსდიოდა. ის ტკბილი კაცი არასდროს ყოფილა. პირიქით, ხშირად როყიოდაც არ ერიდებოდა პირში, არც ისე სასიამოვნოდ მოსასმენის თქმას.

ახალგაზრდები ვიყავით. რთული დრო იყო და ამ ცხოვრების ორომტრიალში ჩართულებს, ხშირად გეავინყდებოდა მთავარი... მთავარი და მარადიული...

რა არის ეს მთავარი და მარადიული?

როცა ახალგაზრდობა მიდის... ყოველი ცისმარე დილა, თუნდაც კაშკაშა მზემ გაანათოს ცის კაბადონი, ნაბიჯია ბოლოსკენ... და როცა ამას ხვდები, სწორედ მაშინ გეუფლება სურვილი კიდევ ერთხელ დაფიქრდე მარადიულზე და თამაზ აქუბარდია, წერს... წერს მარადიულზე – სიბრძნეზე, ცოდნაზე, სიკეთეზე, სათნოებაზე, მეორეს მხრივ სილამაზეზე, რომელსაც შესაძლოა, ხშირად დაუოკებელი ვნებები სახიფათო იარაღად აქცევს ამ სილამაზის პატრონის ხელში, სიმახინჯეზე, რომელიც ხშირად ბუდობს ლამაზი სხეულის შიგნით... და მათ ურთიერთმისწრაფულობაზე...

ერთის მხრივ გარეგნულად მახინჯი, გონებრივად კი არათუ თავის დროზე – ჩვენი დროების მოაზროვნეებზე მაღლა მდგომი სოკრატეს ეთიკური მოძღვრება, სადაც მისი აზრით, – სათნოება, – ადამიანის უმაღლეს მიზანს და დანიშნულებას, – წარმოადგენს; და მეორეს მხრივ, კაცური სილამაზესთან, დიდ ნიჭიერებასთან ერთად, დაუოკებელი ვნების, გარყვნილების, ძალაუფლებისთვის ყველა საშუალების გამოსაყენებლად მზადმყოფი – ალკიბიადე...

საოცარია, მათი მეგობრობის და მასწავლებელ-მოსწავლის ისტორია. რატომ აღმერთებდა გარეგნობით, ხასიათით სრულიად განსხვავებული ალკიბიადე სოკრატეს?

თამაზ აქუბარდიას „სოკრატე და ალკიბიადეს“ ბოლოში აღწერილია პლატონის ნადიმი...

რა საოცარი საზოგადოებაა... საყვედური პლატონს! მას არ აღუწერია და მე ვერ გეტყვით, რა კერძები იყო სუფრასთან, სადაც ბრძენნი და გამოჩენილნი ღვინოს შეექცეოდნენ და ეროსის და სიყვარულის სადიდებელ ოდებს ბრძანებდნენ... სადღა არიან ძველებურად მჭევრმეტყველი ქართველი თამადები, მაგრამ რომ წაეკითხათ ბრძენთა ოდები იქნებ სიყვარულის სადღეგრძელოც სხვაგვარად ეთქვათ! ბოლოს, სოკრატეც ამბობს თავის ოდას და ასკენის საოცარ რასმე - სიყვარულის ღმერთი ეროსი - არც ლამაზია, რადგან ... რადგან ღმერთი არ შეიძლება მშვენიერი არ იყოს, ის არც ღმერთია!

შემდეგ ნადიმს უერთდება დაგვიანებული, ოდნავ შეზარხოშებული ალკიბიადე და ამბობს სოკრატეს ოდას! ალკიბიადე, ვისაც ერთხელ ღმერთების შეურაცხყოფისთვის, უკეთეს შემთხვევაში, ოსტრაკიზმი ან უარესში სიკვდილი ემუქრებოდა, მას ღმერთს ადარებს...

დროში გადაადგილების საშუალება რომ არსებობდეს, მეც შევეუერთებოდი ამ ნადიმს და ვეცდებოდი ჩემი სიტყვაც მეთქვა... თამაზის ისე დეტალურად აქვს გადმოცემული პლატონის ნადიმი მგონი... ის იქ იყო!

დიახ, ერთის მხრივ, ალკიბიადე აღმერთებდა სოკრატეს, მეორეს მხრივ მისი მოძღვრების მოსმენა არ უშლიდა ხელს ყოფილიყო კაცი, რომელიც ერთი თანამედროვის სიტყვით „ახალგაზრდობაში ქმრებს ართმევდა - ათენელ ქალებს, მონიფულობაში კი ცოლებს ართმევდა ქმრებს“.

მოდით, რომ კარგად გავიგოთ სინათლის და სიბნელის ერთმანეთისკენ სწრაფვა, რომ მივხვდეთ, რატომ არის მხოლოდ ნაბიჯი სიკეთიდან ბოროტებამდე დიდ ხელოვნებაში ასახულ ერთ მაგალითს მოვიყვან... ვიქტორიო დე სიკას გადაღებული აქვს ნეორეალიზმის ფილმი-შედევრი, რომელმაც სიყრმის წლებში უდიდესი გავლენა მოახდინა ჩემზე - „როკო და მისი ძმები“... იქ ერთი ეპიზოდია, როცა სულიერად სუფთა როკოს - თითქმის ანგელოზს, შეუყვარდება, გარყვნილი, თუმცა ლამაზი მეძავი ქალი, რომელიც ადრე, მის ძმასთან მრუშობდა... მეძავი

ქალიც დაუოკებლად ისწრაფვის როკოსკენ – სისუფთავისკენ, რაც საბოლოოდ სიცოცხლის ფასად უჯდება კიდევც... როკოს ძმა – უხეში, ცხოველური ძალა – კლავს მეძავს!

როკოს სწრაფვა მეძავისკენ და მეძავისა როკოსკენ, სოკრატეს და ალკიბიადეს სწრაფვა ურთიერთისკენ ამას ჰგავს. სამყარო ერთიანია... მასში სიბნელეს ზუსტად იმდენი ადგილი უჭირავს, რამდენიც სინათლეს... და თუ საგანს ერთ მხარეს გაანათებ მის უკან აუცილებლად წარმოიქმნება ჩრდილი... ჩრდილი თან ახლავს სინათლეს და მის გარეშე ვერც იარსებებდა!

სიკეთე, სათნოება და ბოროტებაც განუყოფელია... რომ არა ბოროტი რაღა იქნებოდა სიკეთე? ეს სიკეთის და ბოროტების ერთიანობაც მარადიულია, როგორც... როგორც სიკვდილი, რომელიც ბოლოს ყველაფერს წერტილს უსვამს.

როცა თამაზის ამ ნაწარმოებს ვკითხულობდი, მივხვდი, თამაზი მარადიულობაზე ჩაფიქრდა... შესაძლოა მანაც ვერ გითხრათ ეს, რადგან ნაწარმოების დასრულების შემდეგ კრიტიკოსები ბევრად მეტს პოულობენ ნაწერში, რაზეც ავტორს თითქოს არც უფიქრია, მაგრამ ქვეცნობიერში ჰქონდა...

მარადიულზე ფიქრი კი ასაკს მოსდევს!

ღმერთმა დიდხანს ამყოფოს თამაზ აქუბარდია და მისი ენერგიის და ნიჭთან ერთად შრომისმოყვარეობის კაცი, რომელიც წელიწადში ორ ნაწარმოებს და ნაშრომს ბეჭდავს, მაგრამ ვფიქრობ, მას უკვე ყოველდღიურზე სულ უფრო მეტად აინტერესებს, რა არის ამ ყოველდღიურს – ხილულს მიღმა... და რომ რაღაც არის, ხომ ფაქტია?!

იქნებ შემთხვევითი სულაც არ არის, რომ ავტორი ამ ნაწარმოებში რამდენჯერმე ახსენებს დელფოს ორაკულის დევიზს – „შეიცან თავი შენი“!

რა შორს ვდგევართ ჩვენი დღევანდელი ყოფით – საკუთარი თავის შეცნობისგან?!

ავტორი, სოკრატეს და მის მოძღვრებას მხოლოდ პოზიტიურად აფასებს... და სხვაგვარად ალბათ წარმოუდგენელიც

არის... თამაზი მის მოღვაწეობას განიხილავს, როგორც არა მხოლოდ კაცობრიობის ისტორიაში ერთ-ერთი უდიდესი მოაზროვნის, არამედ როგორც სამაგალითო მოქალაქეობის მოღვაწეობის მაგალითს; მან თანამოქალაქეებისგან, რომელთაც საკუთარი წარუმატებლობის, სპრატელეებთან ომში დამარცხების გადაბრალება ვილაციისთვის სურდათ – სიკვდილით დასჯა მიუსაჯეს ადამიანურად სრულიად უწყინარ, კეთილი იუმორით დაჯილდოებულ, აზროვნების სტილით და მასშტაბით საუკუნეებზე კი არა, ათასწლეულებზე ამალღებულ პიროვნებას, რომელთაც მხოლოდ აზროვნებით კი არა, სამშობლოსთვის ხმლით ბრძოლაშიც გამოუჩენია თავი, უბრძოლია მამულისთვის და თავის დროზე სიკვდილისგან უხსნია, თავად სწორუპოვარი მებრძოლი – ალკიბიადე... სიკვდილით დასჯის წინ მისმა მოწაფეებმა სოკრატეს გაქცევის გეგმა შესთავაზეს... არ ქნა! არ გააკეთა! კანონი უნდა აღსრულებულიყო! თუნდაც, ეს კანონი უსამართლო ყოფილიყო!

ავტორს სურს დაგვანახოს სოკრატეს ანტიპოდი – კაცურად ლამაზი, უმეტესად საკუთარ განდიდებაზე და ყოველდღიურ საზრუნავზე ფიქრით, ინტრიგებით, დროისტარებაზე ფიქრით გართული, გარყვნილი ალკიბიადე და ახერხებს კიდეც ამას, მაგრამ თუკი ჩაუფიქრდები და კარგად წაიკითხავ, არც ალკიბიადეა ავტორის სიმპათიას მოკლებული.

ერთგან ავტორი ეჭვს გამოთქვამს, რომ ის ჭორები, რასაც ალკიბიადეზე ყვებოდნენ მისი არაკეთილმოსურნეების მოგონილი ჩანსო და ასაბუთებს კიდეც ამას.

მოდით წარსულიდან ჩვენს უახლოეს ისტორიასაც დავუბრუნდეთ, როცა ადამიანის „გამაგების მრავალი ფორმათა შორის, ერთი – ფართოდ აპრობირებული ფორმა სექსუალურ ორიენტაციაზე მითითება იყო.

დღესაც ასეა. გაიხსენეთ სოციალურ ქსელებში გავცელებული ფარული ჩანანერები... ადამიანის ინტიმური ცხოვრება მისი პოლიტიკური აქტივობის გასაკონტროლებლად, მისი დისკრედიტაციისთვის, დღესაც ფართოდ გამოიყენება!

ალკიბიადზე და მის მეტრფე მამაკაცებზე ბევრს წერდნენ მისი თანამედროვენი! წერს თამაზიც... თუმცა, გაკვრით და ეჭვით!

ეტყობა, ალექსანდრე მაკედონელის ბისექსუალობაზე გავრცელებული მითქმა-მოთქმის გამო, ის ახსენებს შემთხვევებს, როცა ალექსანდრეს ულამაზესი ბიჭები შესთავაზეს დროისსატარებლად და მან ეს შეურაცხყოფად მიიღო.

თუმცა, ალექსანდრე - ალექსანდრე იყო! დიდი მხედართმთავარი და სახელმწიფო მოღვაწე! სწორედ ფუფუნებაზე უარის თქმით, ყოველდღიური შრომით, ფიქრით და ბრძოლით მოახერხა მან - ნახევარი სამყაროს დაპყრობა.

ალკიბიადე, მიუხედავად სილამაზისა და ნიჭიერებისა, მიუხედავად იმისა, რომ მას ჰქონდა უზარმაზარი ენერგია და სამხედრო საქმეში არ იყო უნარებს მოკლებული, ვერ გახდა მაკედონელი, რადგან შეეძლო წუთიერი გართობისთვის - მიეტოვებინა საქმე!

ისევე გადმოვერთვები და გავიხსენებ მიხეილ კალატოზიშვილის ბრწყინვალე ფილმს - „წითელი კარავი,“ რომელიც ჩრდილოეთ ყინულოვან პოლუსზე დირიჟაბლით გაფრენილი უმბერტო ნობილეს ექსპედიციის ტრაგიკულ ბედზეა გადაღებული.

ნობილეს, რომელსაც ბრალს სდებდნენ, რომ მან არქტიკაში მისი დირიჟაბლის ჩამოვარდნის შემდეგ, მიატოვა მისი ექსპედიციის წევრები და მატერიკზე გადმოფრინდა, ფილმში ეცხადებიან მისი ექსპედიციის წევრები და მათ შორის, მისი მოძებნისას დაღუპული არქტიკის დიდი მკვლევარი რუალ ამუნდსენი და აწყობენ წარმოსახვით სასამართლოს ... ბოლოს ისმის კითხვა, თუ რატომ გადმოფრინდა ნობილე მისი ექსპედიციის წევრებზე ადრე, ექსპედიციის საშველად მოსული თვითმფრინავით, რომელშიც მხოლოდ ერთი თავისუფალი ადგილი იყო. ის თავს იმართლებს - იმის გამო, რომ უფრო მეტი და დროული დახმარებისთვის გაენია ორგანიზება და ა.შ. ამ დროს, ისმის დრამატული კითხვა - მოენატრა თუ არა ნობილეს... თბილი აბაზანა და ის პასუხობს, რომ ... კი! მოენატრა!

განაჩენი დამდგარია! ტრაგედიის მიზეზები გარკვეული!
ლიდერი აღარ იყო ლიდერი! მასში თბილ აბაზანაზე ფიქრმა
სძლია – პასუხისმგებლობას!

ასე მოუვიდა რამოდენიმეჯერ ალკიბიადესაც... ამიტომ ვერ
იქცა ეს უნიჭიერესი კაცი მაკედონელად!

თითქოს თამაზი ადამიანურად ცდილობს გაამართლოს მისი
გმირი, მაგრამ ნანარმოების მეორე ნაწილში თავადვე გვიჩვენებს
თავად ალკიბიადეს ინტრიგებში განაფულობას, ფლიდობას
და პოლიტიკაში მწვერვალისკენ მიმავალ გზაზე მოწინააღმდეგის
მოსაშორებლად ნებისმიერი საშუალების გამოყენების მზაობას
და ასკენის... ალკიბიადე მახინჯი სულის ადამიანი იყო,
რომელიც მიუხედავად ამისა მიისწრაფვოდა სიკეთისკენ,
როგორც ჩრდილი მიისწრაფვის სინათლისკენ!

მინდა ყურადღება მივაქციო, რამდენიმე მეორე პლანზე
განხილულ, მაგრამ საინტერესო თემას.

ავტორი ხშირად ეძებს და პოულობს კიდეც ანალოგიებს
სოკრატეს და ალკიბიადეს ეპოქას და თანამედროვეობას
შორის. მათ შორის, ქურუმების წინასწარმატყველებაზე და
მჩხიბავებზე საუბრისას, ის იხსენებს სტალინის მობრუნებას
რელიგიისკენ და ჰიტლერის გაგზავნილ ექსპედიციას ტიბეტში
და მე მახსენდება, რომ ბევრს ჭორობდნენ შევარდნაძის ინტერესზე
ერთი თანამედროვე მჩხიბავის მიმართ და დღევანდელი
ეპოქის ერთი უმდიდრესი ადამიანის გამოჩენილ ინტერესზე
ვილაც გურუების მიმართ...

როცა ამ ნანარმოებს ვკითხულობდი, გამიჩნდა შეგრძნება,
რომ ალკიბიადე მისი ცხოვრებით ვილაცას მაგონებდა... მერე
მომავონდა, როგორ ჰგავდა ალკიბიადეს ცხოვრება დიდი მხერად
თმთავრის გიორგი სააკაძისას. საქართველოდან, ირანში,
შემდეგ ირანიდან საქართველოში და ბოლოს შიდა ომის
შემდეგ თურქეთში გადახვენილი დიდი მოურავი, რომელსაც
ბოლოს, შურიტ აღვსილებმა, თურქეთში მოკვეთეს თავი,
ალკიბიადემაც ბევრი იბრძოლა ათენისთვის, როცა ათენში
მოშურნეებმა და მტრებმა გასამართლება მოუწოდოდა, ათენს

გაიქცა და მის მშობლიურ ქალაქს დაპირისპირებულ სპარტელთ მოუტანა გამარჯვებები; ერთხელ, როცა სპარტელთა საომრად წასული მეფის ცოლიც მოხიბლა და შვილი „შესძინა“, როცა მიხვდა, რომ აღარც იქ აღარ დაედგომებოდა სპარსელთ მიემხრო; შემდეგ, გიორგი სააკაძესავით, ისევ ათენს დაუბრუნდა და ისევ მისი სახელით იბრძოლა, წარმატებითაც... ბოლოს, აქედანაც იძულებული შეიქნა გაქცეულიყო და ასე იცხოვრა, სანამ ჰეტერასთან მოფერების ჟამს, ამ დაუდეგარ ადამიანს – ჰეტერასთან მივარდნილი დაქირავებული მკვლევების მიერ წასროლი ისრები და შუბები არ მოუსწრაფებდა სიცოცხლეს! რატომ შუბებით და ისრებით? ...რადგან მასთან ხმლით მიახლოების ეშინოდათ მკვლევებს!

ვინც არ უნდა უარყოს – ისტორიას პიროვნებები წერენ. თუკი ერს რომელიღაც ეპოქაში არ ყავს გამორჩეული პიროვნებები ეს მისი ისტორიის ჩავარდნას იწვევს ამ ეპოქაში.

ჩვენ ქართველები ცოტას ვწერდით! სწორედ ამიტომაც ხშირად გვინევს ჩვენი ისტორიის აღდგენა, არა ჩვენივე მემკვიდრის ნაწერის, არამედ მეზობელი ქვეყნების და უცხოელი მოგზაურების მონაყოლის მიხედვით! ქართველი მემკვიდრის ნაწერში შესაძლოა ველაც გაარჩიო ისტორიულ პიროვნებათა ხასიათი... საკუთარი ფანტაზიით თუ არ შეავსე, აბა ვინ იცის როგორი ხასიათი ჰქონდა წათეს, ან ბაგრატ პირველ, მეორე, მესამეს? ... ან რა შეხედულებების მატარებელი იყო რომელიმე მათგანი?!

როგორც კი, რაღაც მეტ-ნაკლებად საინტერესო და დეტალურ ისტორიას წავანყდებით, სადაც მმართველთა ხასიათზე, მათ შეხედულებებზე შეგვიძლია ვიმსჯელოთ, მაშინვე ეპოქის სახესაც ვხედავთ და ვამჩნევთ, რომ იმ დროს ქვეყანას მეტ-ნაკლებად გამორჩეული მეფე მართავდა თურმე, რომელიც ან მრისხანე იყო და ან მოწყალე, ან დროისტარების მოყვარული ან პირიქით ასკეტი... და ამ იდეების მატარებელ, „ხასიათიან მეფეთა“ ეპოქაში, ჩვენი ქვეყანაც ანგარიშგასაწივე იყო აგრესიულ მეზობელთა მხრიდან...

როგორც კი ჩნდება დიდი და მარადიული იდეები, როგორც

კი საზოგადოება იწყებს ფიქრს დიდზე და მარადიულზე, მაშინვე ჩნდება დიდი მოღვაწენი, რომელთაც ქვეყანა განვითარების ახლა ეტაპზე გაჰყავთ!

მაგალითები? მთელი ჩვენი და მსოფლიოს ისტორია, სწორედ ამის მაგალითია!

მხოლოდ დიდ იდეებს, მათ ჭიდილს და ქარტეხილებს მოაქვს განახლება და წინსვლა!

დააკვირდით! იაკობ ცურტაველი წერს „წამებაი შუშანიკისაი“ და ამ ერთი შეხედვით უინტერესო ქმნილებაში, პირდაპირ ხედავ ცოცხალ სახეებს – შუშანიკის და მისი მეუღლის ვარსკენ-პიტიახშის.

მოდით გავიხსენოთ – „ოდეს ყოფილ არს აქამომდე, თუმცა მამათა და დედათა ერთად ეჭამა პური“ – ამბობს დედოფალი – ქალი, რომელიც გარეთ თავდაუბურავი არ გადიოდა; ხუმრობაში ნუ ჩამომართევთ და ვარსკენ პიტიახში თანამედროვე ლიბერალებივით აზროვნებდა და მას წინააღმდეგობას უწევდა, პირველ ქრისტიან წამებულთა დარად, შეურყეველი რწმენის, პატრიარქალური აზროვნების მქონე შუშანიკი. ეს იდეათა, აზროვნებათა ჭიდილია. ქართლში ქრისტიანობა იბრძოდა თვითდამკვიდრებისთვის და ებრძოდა სპარსული გავლენით დამკვიდრებულ მაზდეანიზმს!

სწორედ მაშინ, ამ იდეებზე, იდეალებზე, ჭეშმარიტებაზე და მარადიულზე ფიქრისას საქართველოში იშვა სხვა ქართველ მეფეთა შორის, ალბათ ერთი პირველი გამორჩეულთაგანი – ვახტანგ გორგასალი.

წავა მეფეთა წყება და მიუხედავად იმისა, რომ ბევრჯერ გადამიკითხავს საქართველოს ისტორია – ველარ ნახავ წარმატებულ მეფეთა სახეებს, ერთმანეთს სახელები ენაცვლებიან, მაგრამ სადღაა სახეები?! აღარ არის იდეები, აღარ არის მარადიულზე ფიქრი და ერთი ორი გამოწაკლისის გარდა, (დავით ტაოელი, ბაგრატი მესამე) აღარც სახეები აქვთ მეფეებს! მხოლოდ არაფრისმთქმელი სახელები!

და უცებ, როგორც ებრაელთა ლეგენდარულმა ბრძენმა მეფე

სოლომონმა „ნიგნი ეკლესიასტე“, მარადიულზე ფიქრით დანერა დავით აღმაშენებელმა – „გალობანი სინანულისანი“... დიად იდეებს, სწრაფვა მოაქვს არა ხტონურ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებისკენ, რომელიც, როგორც ნობილეს სწრაფვამ თბილი აბაზანისკენ დაღუპა მისი ექსპედიციის წევრები, არამედ იდეალების აღსრულებისკენ! იდეები და იდეალები ქმნიან დიდ სახელმწიფოს და დავით აღმაშენებელმა შექმნა ასეთი! იმ დროის უდიდესი და უძლიერესი სახელმწიფო, რომლის ძალა დღემდე რომ აღარ მოგვცოლოდა, აღარც ვიარსებებდით!

იქნებ შემთხვევით არ ახსენებს თამაზ აქუბარდია თავისი ნაწარმოების ბოლო გვერდებზე დავით აღმაშენებელს და მის „გალობანი სინანულისანი“-ს?

ალბათ არა!

ნაწარმოების დასკვნით ნაწილში თამაზი ამბობს იმ სათქმელს, რამაც გადაწყვეტინა ამ ნიგნის დანერა.

სწორედ ამასი თანამედროვე საქართველოში ერთმანეთის მიყოლებით არსებულ ხელისუფლებებში გავრცელებულმა უზნეობამ, სიმახინჯემ...

მოდით მას მოვუსმინოთ – „დღეს, საინფორმაციო საშუალებების წარმოუდგენელი განვითარების ფონზე, თითოეული ჩვენთაგანი საკუთარი თვალებით ხედავს, რა სიბინძურე და უზნეობაა გამეფებული სახელისუფლო ვერტიკალის ყველა, და განსაკუთრებით უმაღლეს დონეზე და, ამ დროს, მნიშვნელობა არა აქვს ქვეყნის განვითარების ეკონომიკურ, თუ სოციალურ დონეს. ყველაფერ ამას სამყარო უცილობელ კატასტროფამდე შეუძლია მიიყვანოს და სწორედ ეს გახლავთ ამ ნაშრომის უმთავრესი მიზანი, – საზოგადოებას აჩვენოს, რომ ზნეობრიობას დიახაც რომ შეუძლია უზნეობაზე გამარჯვება! ამისათვის აუცილებელია ხელისუფლებაში მოსული პიროვნება ნაზიარები იყოს სოკრატეს ეთიკასთან“.

მითხარით, მაჩვენეთ ჩვენს თანადროულ ხელისუფალთა შორის ერთი, რომელიც ფიქრობს მაღალ იდეალებზე, საკაცობრიოზე, მარადიულზე!

და თუ არავინ ფიქრობს, საიდანღა უნდა მოვიდეს ამ ქვეყნის მომავალი?!

თამაზი, მარადიულზე ჩაფიქრდა... ასაკმა იცის... ზემოთ ვთქვი კიდევ, თამაზი ახალგაზრდა კაცი იყო, როცა გავიცანი... მე კიდევ მასზე უმცროსი... ქვეყნის დალაგება იწყებოდა... ჩვენც ყოვედლიური საზრუნავით ვიყავით გართულნი და ხშირად ჩვენც გვაეინყდებოდა მთავარი... მარადიული...

წლები გავიდა! კორონოვირუსის გავრცელებამ დაგვანახა რაოდენ სუსტია ადამიანი და წარმავალი ცხოვრება! მარადიულზე ფიქრის დრო დადგა და დაუდგა თამაზს! ამიტომ დაწერა მარადიულზე! სიკეთეზე და ბოროტებაზე! სიცოცხლეზე და სიკვდილზე! სიყვარულზე და სიძულვილზე!

P.S. ჩემს რომანში „ლამაზად სიკვდილის თვითმასწავლებელი“ ჩეკას კედლებში ჩეკისტი კითხულობს 1956 წლის 9 მარტის მიტინგზე გამოსვლის გამო დაჭერილი მხატვრის დლიურს და აოცებს ამ დლიურში ბუდისტი ბერის ფრაზა – „უჩინარი, როგორც თევზის კვალი წყალში“. რამდენი ხანი და სიბრძნის რა დონეზე ასვლა უნდა დასჭირებოდა ბუდისტ ბერს, რომ დაენახა თვალთ უხილავი – თევზის კვალი წყალში?!

როცა თამაზის ეს პასაჟი წავიკითხე, რომელიც ქვევით მყავს მოყვანილი ვიფიქრე – რომ თამაზის სამოცი წელი დასჭირდა რომ დაენახა... დაენახა აი ეს...

„ – ბოლოს როდის ვიყავი ზღვაზე არც მახსოვს და ამდენი ხნის უნახავმა სრულიად სხვა კუთხით შევხედე მას. ზღვა!... იგი უსასრულო ენერგიის მატარებელია თავისთავად, მაგრამ ეს ისეთი ენერგიაა, რომელიც სათანადო მიმართულებით მოძრაობაში თუ არ მოიყვანე, სრულიად უსარგებლოდ არის, – ვერც თავისთავს ადგება და ვერც სხვას. მას, სამწუხაროდ, სწორი მიმართულებით მოძრაობაში მოყვანა სჭირდება; თავად ვერა-ნაირად ვერ ამოძრავდება საჭირო მიმართულებით! და ვის შეუძლია ამ უზარმაზარი ძალის მოძრაობაში მოყვანა? სრულიად უხილავ ძალას, რომელიც ჩვენ ყველას გარშემო გვა-

რტყია! ვერც ვხედავთ და ვერც ვაცნობიერებთ, თუ რა შეუძლია მას და, როდესაც იგი მოძრაობაში მოიყვანს ამ ძალას, ზღვა გადაიქცევა იმ საშინელ ცეცხლისმფრქვეველ გველეშაპად, რომელსაც ყველას და ყველაფრის წაღეკვა შეუძლია. და, როდესაც უყურებ ამ საოცარი ძალის ყველაფრის წამლეკავ ამოძრავებას, ატყობ, რა უსუსურია მის გარშემო ყველა და ყველაფერი! და, ... რაღაც დროის შემდეგ, ეს, საბოლოო ჯამში, სრულიად უსარგებლოდ დახარჯული ენერგია, ისე მიიღევა, ისეთი გასაოცარი ლივლივით შემოგეხვევა ფეხზე, და, ის ტალღები, რომლებიც გუშინ ყველაფრის წაღეკვას ლამობდნენ, დღეს ისეთი სითბოჩამდგარი სურნელით შემოგეხვევა ტანზე, რომ კიდევ ერთხელ რწმუნდები, – თუ საჭირო დროს და საჭირო ადგილას მოხვდები, ზღვასავით დიდი ძალის მფლობელი შეიძლება გახდე; ოღონდ, მხოლოდ ერთეულებმა და ზეციური ნიშნით გამორჩეულებმა იციან, როგორ მოიხმარონ ეს ენერგია ქვეყნის სასიკეთოდ!

P.P.S. ამიტომაც მაგონებს ზღვა ერთთავად ხალხს, – ხალხს, რომელმაც არ იცის თავის ძალა, და, როგორც წესი, უსინდისო ადამიანების ხელში, ერთჯერადი გამოყენების სათამაშოს მსგავსად, მათ მიერ მოდიან მოძრაობაში. ბოლოს კი, პატივყრილი დიაცივით, სასოწარკვეთილების უსასრულო მორევში ეხვევა და ძალაგამოლუული მომავალ მხსნელს ელოდება.”
(თამაზ აქუბარდია)

ამან მიმახვედრა, რომ თამაზის მარადიულზე ფიქრის დრო დაუდგა... ამიტომაც წერს მარადიულზე!

მამ წერე, თამაზ ბატონო! არ გაჩერდე! ვიღაც მაინც წაიკითხავს და ჩაფიქრდება! წერე!

ბესიკ ლაგვილავა
მწერალი

როდესაც პლუტარქეს „პარალელური ბიოგრაფიები“ წავიკითხე, ჩემზე, ისევე, როგორც ალბათ ყველაზე, ვინც კი ეს დიდებული ნაშრომი წაიკითხა, წარუშლელი შთაბეჭდილება დატოვა იმ განუმეორებელი პიროვნებების დიდებულმა გალერეამ, რომელიც აღწერილია ამ ნაშრომში და, რომელიც, ჩემს წარმოსახვაში სამუდამოდ აღიბეჭდა და არც არასოდეს არ წაიშლება. თითოეული მათგანი უდავოდ გამორჩეული პიროვნება იყო და მათი ღვაწლის ობიექტურ შეფასებას, როგორც პლუტარქემდე, და, მითუმეტეს, მისი სიცოცხლის შემდეგ, უამრავი მეცნიერული გამოკვლევა, ხელოვნების განუმეორებელი ნიმუშები, ლიტერატურული, თუ კინოხელოვნების შედეგები მიეძღვნა და, ამდენად, თითქოს რა უნდა ითქვას მათ შესახებ ახალი და განსაკუთრებული. და, მაინც, არ ვიცი ზუსტად, რამდენჯერ მაქვს წაკითხული და გადაკითხული ეს დიდებული ლიტერატურული შედეგრი, როგორც ქართულად, ისე რუსულად, რამდენჯერაც წავიკითხე, იმდენჯერ უკმარისობის გრძნობა მქონდა. რაღაც მინდოდა ამ დიდებულ პიროვნებებზე დამეწერა და ეს სურვილი ავისრულე კიდეც, ოღონდ სხვა კუთხით, როდესაც დავწერე ნაშრომი, სათაურით, - „ძალაუფლებისათვის,“ რომელიც ორ, უფრო სწორედ, სამ უდიდეს სახელმწიფო მოღვაწეს, მხედართმთავარს, პოლიტიკოსს და სრულიად გამორჩეული მასშტაბის პიროვნებებს, - გაიუს იულიუს კეისარს და გნეუს პომპეუს მაგნუსს მივუძღვენი, მაგრამ მხოლოდ იმიტომ, რომ „ბედისწერის კაპრიზებისათვის,“ საკადრისი პასუხი გამეცა, და სრულიად უსამართლოდ მივინყებუი ლუციუს ლიცინიუს ლუკულუსის პიროვნება მის საკადრისად წარმოემჩინა, რომელიც არაფრით არ იყო პირველ ორზე ნაკლები და, რომელიც, მათგან განსხვავებით, საკუთარი სიკვდილით გარდაიცვალა, ხოლო სიცოცხლის ბოლო ათი წელი წარმოუდგენელ ფუფუნებასა და განცხრომაში გაატარა. მიუხედავად ამისა, თითქოს კიდეც ითხოვდა ჩემი შინაგანი „მე,“ პლუტარქეს

რომელიმე ისტორიულ პირზე დამენერა და, თუმცა პუბლიუს ვალერიუსზე, იგივე პოლიკოლაზეც დავენერე გაკვრით, მაინც უკმაყოფილების გრძნობა მრჩებოდა. და, ერთ დღესაც, რუსთაველზე, მეცნიერებათა აკადემიის წინ რომ ძველი წიგნები იყიდება, ხელში ჩამივარდა პლატონის - „ნადიმი,“ სადაც პლატონი ზნეობრივ საკითხებს ეხება და სოკრატესა და ალკიბიადეს ვრცელი სიტყვები მოჰყავს, ეროსის, ანუ სიყვარულის ღმერთის შესახებ, რამაც ჩემზე უზარმაზარი, თუმცა გაორებული, შთაბეჭდილება დატოვა. შემდეგ ისე მოხდა, რომ დიდი ქართველი ფილოსოფოსის, სავლე წერეთელის - „ანტიკური ფილოსოფია,“ ნავიკითხე და სოკრატეს ფილოსოფიურ შეხედულებებს გავეცანი, რამაც ჩემზე ასევე ნარუშლელი შთაბეჭდილება დატოვა, განსაკუთრებით მისმა მოძღვრებამ ეთიკის შესახებ, რითაც იგი წარმოგვიდგება უდიდესი ზნეობრივი ფასეულობების მქონე პიროვნებად და, ამის შემდეგ, როდესაც პლუტარქესთან, ალკიბიადეს შესახებ ნავიკითხე, -გაოცებული დავრჩი, როგორ შეიძლებოდა დამეგობრებულიყვნენ, რბილად რომ ვთქვათ, რამდენადაც ფიზიკურად არასრულყოფილი, იმდენადვე ზნეობრივი სრულყოფილების მქონე პიროვნება, და, პირიქით, რამდენადაც ფიზიკური სრულყოფილების მქონე, ისე ზნეობრივად აღვირახსნილი და გარყვნილი ადამიანი?! და ეს მეგობრობა ისეთი აღმოჩნდა, რომელიც მხოლოდ ზნეობრივზე გადიოდა. სწორედ ამან დამაინტერესა და გადავწყვიტე მკითხველის სამსჯავროზე გამომეტანა, როგორც ზნეობრიობის, უზნეობაზე გამარჯვების დიდებული მაგალითი.

პლუტარქეს მონათხრობი ალკიბიადეს შესახებ ცამეტ თავად დავყავით და თითოეული თავი დავასათაურეთ, ხოლო ერთი თავი კი, რომელიც ნიკიას შესახებ დავამატეთ, ასევე პლუტარქეს მიერ მისი ცხოვრების აღწერიდან გადმოვიტანეთ, რადგანაც მიგვაჩნია, რომ ამ უკანასკნელმა დიდი როლი ითამაშა ალკიბიადეს დაღუპვაში. ისიც გვინდა აღვნიშნოთ, რომ პლუტარქეს მიერ ალკიბიადეს შესახებ მონათხრობში ნუმერაცია დავტოვეთ, რათა მკითხველს, საჭიროების შემთხვევაში

არ გასჭირვებოდა შესაბამისი ადგილის მოძებნა, თუმცა ნუმერაციის მიმდევრობა დაცული არ გვაქვს, რადგან ალკიბიადეს დახასიათებისას შესაბამისი ადგილები მოგვყავდა მონათხრობიდან.

ამ ნაშრომის პირველი ნაწილის ნაკითხვა საკმაოდ რთული იქნება იმ მკითხველისათვის, ვისაც სათანადო ცოდნა და მომზადება არ გააჩნია, ამიტომ ბევრმა, შესაძლოა საერთოდაც აიღოს ხელი აღნიშნული ნაშრომის ნაკითხვაზე. ავტორის რჩევაა, - გამოტოვოთ პირველი ნაწილი და პირდაპირ მეორე და მესამე ნაწილის კითხვაზე გადახვიდეთ. ამის შემდეგ კი, დიდი ალბათობით შეიძლება იმის თქმა, რომ პირველი ნაწილის კითხვასაც დაუბრუნდებით!

და ბოლოს, უნდა შევნიშნოთ, რომ სასვენ ნიშნებს ჩვენი შეხედულების მიხედვით ვსვამდით, რათა მკითხველს საკმაოდ გრძელი წინადადებების აღქმა არ გასჭირვებოდა. იმედი გვაქვს, რომ ასეთი მიდგომა კადნიერებაში არ ჩაგვეთვლება.

ვფიქრობ, ეს ნაშრომი ესთეტიურ სიამოვნებასთან ერთად ფიქრებს, აღძრავს, რაც განსჯის საწყისია, ხოლო განსჯა აზროვნების საფუძველია და საოცრად დიდი რამ არის ადამიანის ინტელექტუალური ზრდისთვის.

სოკრატეს პერიოდის საბერძნეთი

სანამ უშუალოდ ჩვენს მიერ განსახილველ საკითხზე გადავიდოდეთ, ჯერ დიდი გერმანელის, არტურ შოპენჰაუერის (1788-1860 წწ.) ნაშრომიდან, - „მშვენიერის მეტაფიზიკა“ - ერთი, ფრიად საყურადღებო ნაწყვეტი გვინდა მოვიყვანოთ. როგორც იგი ბრძანებს, - „ისტორიკოსი ინდივიდუალურ შემთხვევას ზუსტად ცხოვრების მიმდინარეობის მიხედვით უნდა ადევნებდეს თვალს, უნდა წარმოგვიდგენდეს იმას, თუ როგორ ვითარდება ის დროში, მიზეზ-შედეგის ერთმანეთზე მრავალგზისი გადაჯაჭვის შედეგად. მაგრამ შეუძლებელია, რომ იგი ამისთვის ნამდვილად ყველა მონაცემებს ფლობდეს, რომ მას ყველაფერი ნანახი და გარკვეული ჰქონდეს. აქედან გამომდინარე, იგი ყოველ წამს სცილდება რეალური ისტორიული სურათის ორიგინალს, ან, სულაც, ყალბი სურათი შეეპარება ხოლმე, და ამას, აუცილებლად ისე ხშირად უნდა ჰქონდეს ადგილი, რომ ლამის შეგვიძლია ვამტკიცოთ, - ყოველ ისტორიაში ყალბი უფრო ძვეს, ვიდრე ჭეშმარიტი.“

ამ, ნამდვილად ყურადსაღები შეგონებიდან გამომდინარე, აუცილებლად უნდა შევნიშნოთ, რომ გარდა ზემოთქმულისა, ეს ასევე ეხება ისტორიულ თარიღებსაც, მითუმეტეს, როდესაც საქმე ანტიკურ ხანას ეხება, და იგი ძალზე მიახლოებითი, და, არც თუ ისე იშვიათად, საკმაოდაც პირობითია, რაც ცხადია, ძირითადად საუკუნეების სიღრმეებში ისტორიული წყაროების არასაიმედოობით არის განპირობებული. საკმარისია თუნდაც ერთი მაგალითის მოყვანა, რომელიც ეხება პლუტარქეს, როგორც დაბადების, ისე გარდაცვალების თარიღს. რადგანაც ზუსტად არავინ არ იცის მისი გარდაცვალების ზუსტი თარიღი და სავარაუდოდ იგი, ახ.წ. 120-130 წლებს შორის არის გარდაცვლილი, ხოლო თუ დავიჯერებთ, რომ იგი ახ.წ. 46 წელს დაიბადა,

რაც ასევე მიახლოებითია, მაშინ, თუკი მაშინდელი სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობას გავითვალისწინებთ, უფრო დიდია იმის ალბათობა, რომ 120 წელთან უფრო ახლოს გარდაცვლილიყო, და, ამ დროს, იგი 74 წლის იქნებოდა, რაც დღევანდელი სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობითაც არ არის პატარა ასაკი, – ვიდრე 130 წელს. ისტორიოგრაფები მისი გარდაცვალების თარიღად მიიჩნევენ ახ.წ. 120 წელს, თუმცა რატომ არის მიღებული მაინცდამაინც 120 წელი, ძნელი სათქმელია. ამის მიუხედავად, ზოგან გარდაცვალების თარიღად 127 წელსაც იღებენ. იგივე შეიძლება ითქვას სხვა უამრავი თარიღის შესახებ. ამისათვის სულაც არ არის შორს წასვლა საჭირო. ავიღოთ იგივე პერიკლეს დაბადების წელი, თავად სოკრატეს დაბადების წელი და ა.შ. და, კიდევ ერთი, – როგორც ახლახანს წავიკითხე, პლუტარქეს სახელი ყოფილა მესტრიუსი, ანუ გვაქვს, – მესტრიუს პლუტარქე.

ჩვენი მიზნებიდან გამომდინარე, აუცილებელია, თუნდაც გაკვრით მაინც შევცხოთ ათენის ისეთ უდიდეს სახელმწიფო მოღვაწეს, როგორიც პერიკლე იყო, რადგან ჩვენი ნაშრომის უმთავრესი გმირი, – ალკიბიადე მისი ნათესავი იყო და მშობლების გარდაცვალების შემდეგ, საკმაოდ მცირე ასაკიდან მასთან იზრდებოდა.

პერიკლე (დაახლოებით ძვ.წ. 494-429 წწ.) წარმომავლობით ალკმეოდინთა არისტოკრატიული გვარიდან იყო, თუმცა, ამის მიუხედავად, იზრდებოდა დემოკრატთა გარემოცვაში და იმ პერიოდისათვის დიდებული განათლებაც მიიღო. თავისი ათლეტური აღნაგობის, არისტოკრატიული ქცევების და მშვიდი, განონასწორებული ხასიათის გამო, მას „ოლიმპიელს“ ეძახდნენ. პერიკლე, ათენის სტრატეგოსი უცვლელად იყო 444 წლიდან, – მას შემდეგ, რაც თუკიდიდე დაამხო, – ვიდრე – 429 წლამდე, ანუ, გარდაცვალებამდე. მისი მოღვაწეობის პერიოდში ათენმა მიაღწია თავისი განვითარების უმაღლეს მწვერვალს, რის გამოც ათენის ისტორიის ამ პერიოდს „პერიკლეს ხანა“ უწოდებენ. იგი, არსთა განმგებლისაგან, არა მხოლოდ

განუმეორებელი, პოლიტიკოსისათვის აუცილებელი, თვისებებით იყო შემკული, არამედ დიდებული ორატორული ნიჭით დაჯილდოებული და ამასთან, გამორჩეული სარდალი იყო. მან თავის გარშემო შემოიკრიბა საბერძნეთის კულტურის, მეცნიერების და ფილოსოფიის წამყვანი მოღვაწეები, რომელთა დახმარებით არაერთ დიდებულ საქმეს ჩაუყარა საფუძველი.

როგორც პლუტარქე ბრძანებს, – „ათენის წყობა პერიკლეს დროს, როგორც ისტორიკოსი თუკიდიდე, თავის „ისტორიაში“ ბრძანებს, იყო, – „სიტყვით ხალხის მმართველობა, მაგრამ საქმით, – ერთი ადამიანის მმართველობა,“ რაც განპირობებული იყო მისი მჭერმეტყველების გასაოცარი უნარით. მართლაც, როგორც კიზონი, ასევე ეფიალტი და თუკიდიდე, არ იყვნენ სუსტი პოლიტიკოსები, მაგრამ როდესაც სპარტის მეფე არქიდამ II-მ (ძვ.წ. 469-427წწ) იმავე თუკიდიდეს ჰკითხა, – ვინ არის უკეთესი მუშტი-კრივში, ის, თუ პერიკლე, მან უპასუხა, – „ნამდვილად არ ვიცი; მაგრამ რომც წავაქციო, იგი დაიწყებს მტკიცებას, რომ არ წაქცეულა, რაშიც ყველას დაარწმუნებს და გაიმარჯვებს.“ მის ასეთ უნარს არა მხოლოდ მისთვის მოჰქონდა სახელი და დიდება, არამედ ქვეყნის გადარჩენის იმედსაც წარმოადგენდა.

სამწუხაროდ, ათენის დიდებას დიდი დღე არ ეწერა. პერიკლეს სიცოცხლეშივე, ძვ.წ. 430 წელს, ათენს დიდი უბედურება დაატყდა თავს, – ქალაქში შავი ჭირი მძვინვარებდა, რასაც მისი მოსახლეობის მეოთხედი შეეწირა და ვერც თავად პერიკლე გადაურჩა ამ უბედურებას, რომლის გოლიათური ორგანიზმი ამ საშინელი დაავადებით თანდათანობით დაიწირა და სრულიად დაიღია. ამით ისარგებლეს ათენის მტრებმა და სწორედ ამის შემდეგ დაიწყო კიდეც ათენის ძლიერების პერმანენტული დაცემის პროცესი, რომელიც თითქმის მეოთხედი საუკუნე გაგრძელდა და ძვ.წ. 404 წელს, სპარტამ, სპარსელთა დახმარებით ეგეოსპოტამოსთან სასტიკად დაამარცხა ათენელები და, ზღვიდან და ხმელეთიდან გარშემორტყმული ათენი იძულებული იყო მონინააღმდეგეს დანებებოდა.

თავდაპირველად ომი თებელებმა დაიწყეს, რომლებიც სპარტის მოკავშირეები იყვნენ. ისინი მოულოდნელად დაესხნენ თავს ათენის მოკავშირე პლატიას, რასაც მოჰყვა სპარტელთა მეფის, – არქიდამეს გამანადგურებელი ლაშქრობა ატიკაში. სწორედ ამიტომ, საომარი ოქმედებების პირველ ათწლეულს, – (ძვ.წ. 431-421 წწ.) ეწოდა „არქიდამოსის ომი.“ ატიკის გადა-რჩენილი მოსახლეობა ქალაქს მიაწყდა თავშესაფრის ძიებაში. ათენელებმა მტრის სახმელეთო შემოტევას ძლიერი საზღვაო თავდასხმებით უპასუხეს პელეპონესის ნაპირებზე. 425 წელს, მათ დემოსთენეს სარდლობით ხელთ იგდეს ქალაქი პილოსი და აიღეს კუნძული სფაქტერია, რომლის დროსაც დაატყვე-ვეს 300 პელენოპესის მეომარი, რომელთა შორის 120 სპა-რტელი იყო, რაც მანამდე არასოდეს არ მომხდარა. მაგრამ შემდეგ წელს, ანუ 424 წელს, სპარტელებმა, ბრასიდას წინა-მძღოლობით, ხელთ იგდეს ქალაქი ამფიპოლისი, ხოლო 422 წელს, ათენელები, კლეონის სარდლობით უშედეგოდ შეეცად-ნენ ქალაქის დაბრუნებას. ბრძოლა იმდენად უშედეგო და სისხლისმღვრელი იყო, რომ ორივე მხარის სარდალი, კლეონიც და ბრასიდაც დაიღუპა. ათენელები დამარცხდნენ და ამფიპო-ლისი სპარტელებს დარჩათ. ძვ.წ. 421 წელს, დაიდო დროებითი ზავი მონინაალმდევე მხარეებს შორის, რომელიც ე.წ. „ნიკეას ზავით“ არის ცნობილი. და მართლაც, ძვ.წ. 418 წელს ბრძოლები ისევ განახლდა. ძვ.წ. 415 წელს, ათენელებმა, ალკიბიადეს წინა-მძღოლობით, დიდი საომარი ექსპედიცია მოაწყვეს სიცილიაში (ალკიბიადეს მხრიდან ამ ავანტიურის შესახებ ქვემოთ უფრო დწერილებით შევჩერდებით – თ.ა). ქალაქ სირაკუზასთან ბრძო-ლები თავდაპირველად წარმატებით მიმდინარეობდა, მაგრამ ალკიბიადეს პირადი მტრების მოქმედებების შედეგად, ათე-ნელების ეს ექსპედიცია მარცხით დასრულდა. ძვ.წ. 411 წელს, ათენში მოხდა ოლიგარქიული გადატრიალება და დამყარდა ე.წ. „400-თა ძალაუფლება.“ თუმცა მალევე აღდგა წეს-წყო-ბილება და შემორიგებული ალკიბიადეს მეთაურობით (ამის შესახებ ქვემოთ უფრო დწერილებით – თ.ა.), ათენის ფლოტმა

ძვ.წ. 411-408 წლებში მთელ რიგ წარმატებებს მიაღწიეს იკონიაში. ძვ.წ. 406 წელს, ათენელებმა უკანასკნელად გაიმარჯვეს საზღვაო ბრძოლაში არგინიუსის კონცხთან და, როგორც უკვე ითქვა, ძვ.წ. 404 წელს ათენი დაეცა.

ასეთი იყო ის პოლიტიკური ვითარება, რომელშიაც სოკრატეს და ალკიბიადეს მოუწიათ ცხოვრება და მოღვაწეობა.

არ არსებობს ისეთი აბსურდი,
რომელსაც ფილოსოფიის წიგნებში
ვერ იპოვით.

ციცერონი

ნანილი I სოკრატე (ძვ.წ. 470-399 წწ.)

თავი I

სოკრატეს შესახებ

სოკრატე არიყო ათენის არისტოკრატიის წარმომადგენელი; უფრო პირიქით, – მამა, სახელად სოფრონისკე, უფრო ხელოსანი იყო, ვიდრე მოქანდაკე, ხოლო დედა, – ბებიაქალი იყო. როგორც მოგვიანებით ამბობდა, იგი ორივე მშობლის პროფესიების გამგრძელებელი იყო, რადგანაც, ადამიანის სულიერების ფორმირებას ისევე ახდენდა, როგორც მოქანდაკე ძერწავს თიხისგან სხეულის ფორმებს, და, ნელ-ნელა, ნაბიჯ-ნაბიჯ აყალიბებს და ზრდის ადამიანის ზნეს და ხასიათს, როგორც ბავშვების გამზრდელი გადია. (თავიდანვე უნდა შევნიშნოთ, რომ დიდი ბერძენი ფილოსოფოსის, სოკრატეს შესახებ საუბრისას, ჩვენ მთლიანად მივყევით დიდი ქართველი ფილოსოფოსის, სავლე წერეთელის ნაშრომს, – „ნარკვევები ფილოსოფიის ისტორიაში – ანტიკური ფილოსოფია.“ ტომი I.)

როგორც პლატონი (ძვ.წ. 427 – 347 წწ.) თავის დიალოგში, – „ნადიმი“ გადმოგვცემს, და, რომელსაც ჩვენ ქვემოთ უფრო დანვრილებით განვიხილავთ, სოკრატეს გარეგნობა, ძალიან

რბილად რომ ვთქვათ, უკეთესის სურვილს ტოვებდა. მას ჰქონდა დიდი თავი და პატარა, წვრილი ფეხები, მოკლე და მსხვილი ცხვირი, დიდი და გადმოკარკლული, ქროლა თვალები. იგი ზამთარ-ზაფხულ, მუდამ ერთი და იმავე წამოსასხამით დადიოდა და, ამასთან მუდამ ფეხშიშველი. გარდა ამისა, როგორც ამბობენ, მას სრულიად მოულოდნელად შეეძლო უცებ გაჩერებულიყო და საათობით მდგარიყო ასე გაშეშებული და ვერა-ვითარი ლაპარაკი, თუ დაყვირება მას ამ მდგომარეობიდან ვერ გამოიყვანდა, რასაც პლატონი თავის „ნადიმში“ ახსენებს კიდევ. როგორც დღევანდელი მედიცინა ამბობს, ეს ეპილეფსიის ერთ-ერთი ნაირსახეობა ყოფილა. ამ სიღარიბეს მუდმივი ოჯახური უსიამოვნება ერთვოდა თან, რადგან მას ჰყავდა მეუღლე, სახელად ქსანთიჲ, რომელსაც იმდენად მძიმე ხასიათი ჰქონია, რომ, როგორც თავად სოკრატე ამბობდა, – ქსანთიჲსთან თანაცხოვრების წყალობით, ის ნებისმიერი ხასიათის ადამიანთან შეძლებდა შეგუებას და ამ თვისებას იგი ცხენების გამხედნის მოთმინების უნარს ადარებდა. და, ამ გენიოსის ფიზიკურ არასრულყოფილებას იმდენად ჩრდილავდა მისი ზნეობრივი სრულყოფილება, რომ იგი მაგნიტივით იზიდავდა ისეთ წარმოუდგენელი გონიერების, უფრო მეტიც, ტიტანური გონიერების პატრონს, როგორიც პლატონი იყო, რომელიც მთელი რვა წელიწადი(?) იყო მისი მოწაფე, ხოლო ანტიკური ხანის საბერძნეთის ერთ-ერთი გამორჩეული პიროვნება, რომელიც იმდენადვე ზნედაცემული იყო, რამდენადაც უზადო გარეგნობის, იმდენადვე მჭერმეტყველი იყო, რამდენადაც ანგარებიანი, შესანიშნავი მხედართმთავარი და კიდევ უფრო დიდი პოლიტიკოსი, – ალკიბიადე, მასთან მეგობრობით ამაყოფიდა და, როგორც ღმერთის მიერ განკურნებული კეთროვანი, ისეთივე ზემოქმედების ძალა ჰქონდა სოკრატეს სიტყვას მის ზნეობრივ ქმედებებზე.

აქ აუცილებლად უნდა მოვიყვანოთ პლატონის „ნადიმიდან“ ალკიბიადეს სიტყვები სოკრატეს მიმართ ნათქვამი. როგორც იგი ამბობს, – როცა ვინმე სხვა ორატორს ვუსმენთ, თუნდაც

დიდად დახელოვნებულს, არც ერთ ჩვენგანს, თუ შეიძლება ასე ითქვას, არ აღელვებენ მისი სიტყვები. ხოლო, როცა თვითონ შენ გისმენთ, ან ყურს ეუგდებთ სხვას, თუნდაც უბადრუკ მთქმელს, ვინც შენსავე სიტყვებს გადმოგვცემს, თვითეულ მსმენელს, სულერთია ვინ იქნება იგი, ქალი, კაცი თუ ყრმა, თანაბარის ძალით იპყრობს განცვიფრებისა და აღტაცების გრძნობა. როცა მას ეუსმენ, ჩემი გული უფრო მძაფრად ცემს, ვიდრე აღტყინებული კორიბანტისა (კორიბანტი - ფრიგიული ქალღმერთის - კიბელას ქურუმი - თ.ა.) და ცრემლები თავისით იღვრებიან თვალთაგან. და მე მინახავს მის სიტყვებს ასევე რომ გაუტაცნიათ სხვანიც. როცა პერიკლეს ეუსმენდი, ან სხვა დიდ ორატორთ, ვგრძნობდი, რომ კარგად ლაპარაკობდნენ ისინი, მაგრამ არასოდეს მსგავსი რამე არ განმიცდია, არასოდეს შეშფოთებულია სული ჩემი, არც საკუთარი მონური სული დაუგმია მას. ხოლო ამ მარსიას რომ ეუსმენ, ხშირად გამივლია გულში - ჩემს ყოფნას არყოფნა სჯობს-მეთი. მე ახლაც მჯერა, რომ, თუ ყურს ვათხოვებ შენს სიტყვებს, ვერ ვეურჩები მათ და იგივე გრძნობა დამეუფლება. ეს კაცი მაიძულებს ვაღიარო, რომ თუმცა ბევრი რამ მაკლია თავად, მაინც ხელს ვიღებ საკუთარ თავზე, რათა ათენის საქმეებს მივხედო. და მაშინ თავს ძალას ვატან, ყურებში თითი დავიცო და სწრაფად გავეცალო მას, თითქოს გრძნობას გავუბრუნო სირინოზების (სირინოზები - იგივე სირენები, - მითიური არსებანი, რომლებიც თავიანთი მომხიბლავი სიმღერით აჯადოებდნენ მეზღვაურებს თ.ა.), თორემ ასე შეეხვდები სიბერეს, მის გვერდით მჯდარი. მხოლოდ მის წინაშე იღვიძებს ჩემში ის გრძნობა, რომელიც, საყოველთაო აღიარებით მე უნდა მაკლდეს - სირცხვილის გრძნობა; მხოლოდ სოკრატეს წინაშე ვწითლდები მე. ვგრძნობ, რომ ძალა არ შემწევს, რომ ვეურჩო მას, ან მის რჩევას გადავუხვიო. მაგრამ საკმარისია გავეცალო სოკრატეს და კვლავ იმ პატივისკენ მივიღტვი, რომლითაც ბრბო მეგებება ხოლმე."

როგორც ვხედავთ, სოკრატეს, ამ რამდენადაც გარეგნულად არასრულყოფილ, იმდენადვე ზნეობრივად სრულყო-

ფილ არსებას, იმდენად დიდი გავლენა ჰქონია ამ, გარეგნობით სრულყოფილ და კიდევ სხვა უამრავი გამორჩეული თვისებებით შემკულ, მაგრამ ზნეობრივად არა თუ არასრულყოფილ, არამედ საკუთარი ვნებების მიმართ მონური მორჩილების ადამიანისადმი, რომ მასთან ყოფნისას იგი ყოველგვარი უზნეობისგან თავისუფლდებოდა და ზნეობრიობას ეზიარებოდა. მაგრამ, სამწუხაროდ, ეს მანამ გრძელდებოდა, სანამ ალკიბიადე, სოკრატეს თვალთახედვის არეში იმყოფებოდა და მისი სიტყვების ზეგავლენის ქვეშ მყოფი, მხოლოდ ზნეობრივი საქციელის ჩადენას ფიქრობდა.

სოკრატეს ზნეობრიობის დიდებული მაგალითია მისი სიკვდილის წინა პერიოდის მოვლენებთან დაკავშირებული პერიპეტიები.

როგორც ცნობილია, სოკრატეს მოუწია იმ პერიოდში ცხოვრება, როდესაც ათენს მართავდა უდიდესი ბერძენი, – პერიკლე, რომელიც 444 წლიდან 429 წლამდე, უცვლელად იყო ათენის სტრატეგოსი. ამ პერიოდში ათენმა თავისი პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული განვითარების ზენიტს მიაღწია. მან ხელახლა ააშენა აკროპოლისი, პართენონი, პროპილეი, ედეონი. მის დროს აშენდა ნავსადგურები, – პირეოსი და ფალერონი. ხოლო ათენი და პირეოსი ერთიან სივრცეში მოაქცია. მისი სიკვდილის შემდეგ ადგილი ჰქონდა ათენის განვითარების დაღმასვლის პროცესს, რომელიც დაიწყო სპარტელთა და მათი მოკავშირეთა მიერ, ე.წ. „პელეპონესის ომში“, ათენელთა სამარცხვინო და საბოლოო დამარცხების შემდეგ, ძვ.წ. 404 წელს.

როდესაც ათენელებმა დამარცხების მიზეზების ძებნა დაიწყეს, მათ იმაზე უკეთესი ვერაფერი ვერ მოიფიქრეს, რომ სოკრატეს დააბრალეს მათი სამარცხვინო დამარცხება. კერძოდ, სამმა ცნობილმა პიროვნებამ მიმართა ათენის არეოპაგს, რათა იგი ურწმუნოებისა და ათენის ახალგაზრდობის ღმერთების საწინააღმდეგო იდეების ქადაგებისათვის და ამით, მათი ქვეყნის იდეოლოგიური საფუძვლების შერყევისათვის, რამაც გამოიწვია ახალგაზრდების სამშობლოსადმი ნიჰილისტური

დამოკიდებულება, მკაცრად დაესაჯათ. როგორც ძველ საბერძნეთში იყო მიღებული, თითოეულ პოლისს თავისი მფარველი ღვთაება ჰყავდა. ათენის მფარველ ღვთაებად მიჩნეული იყო ქალღმერთი ათენა და ბერძნებს მიაჩნდათ, რომ პელეგონისის ომში მათი დამარცხების მიზეზი იყო ის, რომ იგი მათ ურწმუნოებისათვის სჯიდა, რაც, როგორც უკვე ითქვა, სოკრატეს ბრალდებოდა. და, თუ სოკრატეს დასჯიდნენ, ამით ქალღმერთ ათენას პატიებას დაიმსახურებდნენ. მართალია, პლატონი თავის „აპოლოგიაში“ სოკრატესადმი წაყენებულ ამ ბრალდებას კატეგორიულად უარყოფდა, მაგრამ ფაქტია, რომ სასამართლო პროცესზე, წაყენებული ბრალდებებით, სოკრატე დამნაშავედ სცნეს და სიკვდილით დასჯა მიუსაჯეს. და აქ წარმოჩინდება, სოკრატეს, როგორც ფილოსოფოსისა და ზნეობრივად სრულყოფილი ადამიანის მთელი სიდიადე. სატუსალოში ყოფნისას, მეგობრებმა შესთავაზეს, რომ ისინი შესძლებდნენ მეციხოვნეების მოქრთამვას და გააქცევდნენ, რის შემდეგაც მას ადვილად შეეძლო სხვა ქალაქისათვის შეეფარებინა თავი. და ამ დროს, -კრიტოსთან დიალოგში, იგი კატეგორიულად უარყოფს ციხიდან გაქცევის შესაძლებლობას, რადგანაც ასეთ შემთხვევაში იგი შექმნის კანონის დარღვევის პრეცედენტს, რაც წინააღმდეგობაში მოდის კანონის უზენაესობის ფუნდამენტალურ პრინციპთან. ამით მან კიდევ ერთხელ ხაზი გაუსვა ძველი რომაული შეგონების მთელ სიღრმეს და სიდიადეს, - „Fiat Justitia, Pereat Mundus!“ რაც ქართულად ითარგმნება, როგორც, - „სამართალი უნდა აღსრულდეს, თუნდაც ქვეყანა დაინგრეს!“ როგორც იგი ბრძანებდა, ნამდვილ ფილოსოფოსს სიკვდილის არ უნდა ეშინოდეს, ხოლო გაქცევის შემთხვევაში, მისი საქციელი აღიქმება, როგორც სიკვდილის შიში, რაც მის, როგორც ფილოსოფოსის რწმენასთან, წინააღმდეგობაში მოდიოდა. ამასთან, თუ ის გაიქცეოდა, თავის მეგობრებსაც კანონდარღვევის თანამონაწილეებად გახდიდა. იგი არწმუნებდა თავის მეგობრებს, რომ მის ასაკში სხვა ქალაქში ცხოვრებას ვერ შესძლებდა.

სოკრატემ, დაცვის სიტყვაში, რომელიც პლატონის „აპოლოგიაში“ არის გადმოცემული, მიზანმიმართულად წარმართა საუბარი ისე, რომ ათენელები საკუთარი თავისკენ კი არ განეწყო, რაც მისთვის, როგორც ჩინებული ორატორისათვის, ძნელი სულაც არ იქნებოდა, არამედ პირიქით, სანინააღმდეგოდ განეწყო. კერძოდ, როდესაც სოკრატეს მეგობარმა, ხერფონმა, დელფოსის „ორაკულს“, ანუ დელფოსის მისანს, გნებავთ ნინასწარმეტყველს (რატომღაც „ორაკულს“ არ თარგმნიან ქართულად – თ.ა.) ჰკითხა, – არსებობდა თუ არა ვინმე, სოკრატეზე უფრო ჭკვიანი, „ორაკულმა“ უარყოფითი პასუხი გასცა. ამ დროს, სოკრატემ მის პასუხს ორაზროვანი უწოდა და მისი აზრით, იგი სოკრატეზე უფრო ჭკვიანი ადამიანის პოვნას ისახავდა მიზნად. ათენის მოქალაქეებს კი ცხოვრების ავკარგიანობის ცოდნის შესახებ ეკითხებოდა და, როდესაც დაინახა, რომ საპირისპიროს რწმენის მიუხედავად, მათ არაფერი იცოდნენ, დაასკვნა, რომ ის სხვებზე უფრო ჭკვიანი მხოლოდ იმიტომ იყო, რომ საკუთარი უმეცრება გაცნობიერებული ჰქონდა, ხოლო დანარჩენების წარმოდგენა საკუთარ ცოდნაზე არ იყო მათ მიერ გაცნობიერებული.

როგორც ცნობილია, სოკრატეს (ძვ.წ. 470 – 399 წწ.) საკუთარივე არაფერი არ დაუწერია, მაგრამ ამას ხელი არ შეუშლია მისთვის, რომ მისი სახელი საუკუნეებს შემორჩენოდა, რადგან მისი ფილოსოფიური შეხედულებები, ფილოსოფიური აზრის ისეთმა ტიტანებმა შემოგვინახეს, რომელთაგან ერთი მისი მოწაფე, – პლატონი იყო, ხოლო მეორე, ამ უკანასკნელის მოწაფე, და, ალბათ, კიდევ უფრო დიდი, ვიდრე მისი მასწავლებელი, – არისტოტელე. პლატონმა, სოკრატეს მოძღვრება დიალოგებში გადმოსცა. კერძოდ, ესენია, – „ლახეტი“, „პიპიას უმცროსი“, „პარმოდესი“, „იონი“, „ევტიფრონი“, „კრიტონი“, და „სოკრატეს აპოლოგია.“

გასაკვირი ის გახლავთ, რომ, თუ პლატონს იგი გამოყვანილი ჰყავს, როგორც ღრმა მოაზროვნე, დიდი თეორეტიკოსი და სიბრძნის მადიებელი, მის მეორე მოწაფეს, ქსენოფონტეს,

თავის ნაშრომებში, - „ანაბაზისი,“ „ეკონომიკა,“ იგი დახასიათებული ჰყავს, როგორც პრაქტიკოსი, დინჯი, პატიოსანი, სათნოებით სავსე ადამიანი. ამ მხრივ უფრო სანდო უნდა იყოს არისტოტელეს მიერ გადმოცემული მონათხრობი, რომელიც უშუალოდ არ იყო დაკავშირებული სოკრატესთან, და, მისი მოძღვრების სიღრმეების გაგება მის გენიალურ ტვინს არ გაუჭირდებოდა. რაც შეეხება ციცერონისა და დიომენე დერტის ცნობებს სოკრატეს შესახებ, მასში ბევრი რამ არის, რბილად რომ ვთქვათ, დაუჯერებელი.

ალბათ, ესეც დიალექტიკის კანონით არის ნაკარნახევი, რომ სოკრატე, არა მხოლოდ სოფისტების ლექციებს ისმენდა, არამედ, საერთოდაც, სოფისტების წრიდან იყო გამოსული, და, მიუხედავად ამისა, სასტიკად გაილაშქრა მათ წინააღმდეგ. სწორედ სოკრატემ წამოაყენა სოფისტების გამანადგურებელი დებულება. კერძოდ, პროტაგორასა და მისი მიმდევრების აზრით, - არ არსებობდა ყველასათვის სავალდებულო ჭეშმარიტება. ჭეშმარიტება არ არის ობიექტური, ის მხოლოდ სუბიექტურია. ყოველი წარმოდგენა, ყოველი ჩვენი აზრი ჭეშმარიტია. მაგრამ აქედან გამოდის, რომ არსებობის უფლება აქვს ნებისმიერი ჭეშმარიტი აზრის საწინააღმდეგო აზრსაც და, ისიც ჭეშმარიტად უნდა ჩაითვალოს. შედეგად, შეცდომასაც არ უნდა ექნეს ადგილი. ანუ, გვაქვს მცდარი აზრის ჭეშმარიტად მიჩნევა, რაც ჭეშმარიტებისა და მცდარობის განურჩევლობის აღიარებაა. ამის შედეგად გამოდის, რომ აზრი ეკარგება პროტაგორას დებულებას, რომ - „ყველაფრის საზომი ადამიანია,“ რადგან, მაშინ საწინააღმდეგო დებულებაც ჭეშმარიტი გამოდის. ფიგურალურად რომ ვთქვათ, სოკრატემ, - ლოგიკურად აჩვენა სოფისტების ლოგიკის არალოგიკურობა. მართლაც, სოფისტების მოძღვრება, თვითონ უარყოფდა და აბათილებდა თავის თავს. კერძოდ, თუ არ არსებობს ყველასათვის სავალდებულო ჭეშმარიტება (ჩვენი აზრით, არასწორ კონტექსტშია ნახმარი ტერმინი „ყველასათვის სავალდებულო ჭეშმარიტება.“ ალბათ, უფრო სწორი იქნებოდა გვეთქვა, - „ყვე-

ლასათვის მისაღები ჭეშმარიტება.“ – თ.ა.), მაშინ, თავად ეს დებულება ხომ უნდა იყოს ყველასათვის სავალდებულო, ანუ – მისაღები დებულება, რადგან, წინააღმდეგ შემთხვევაში, საერთოდ აზრი ეკარგება ჭეშმარიტების შესახებ ლაპარაკს. ანუ, დებულებას, რომ არ არსებობს ყველასათვის სავალდებულო ჭეშმარიტება, აზრი აქვს, მაშინ და მხოლოდ მაშინ, თუ ის მიჩნეულია, როგორც ყველასათვის სავალდებულო, ზოგადი მნიშვნელობის მქონე დებულება. ეს კი, თავის თავის უარყოფაა.

ჩვენი აზრით, აქ გასაკვირი ის კი არ არის მხოლოდ, რომ პროტაგორა ამ ლოგიკურ ლაფსუსს ვერ ხედავდა; უფრო გასაკვირი ის არის, რომ, ნუთუ ამას სოკრატეს გარდა ვერავინ ვერ მიხვდა? მითუმეტეს, რომ მანამდეც და თავად სოკრატეს დროსაც იყვნენ ფილოსოფიური აზრის კორიფეები.

ამგვარად, ამ განცხადებით, სოკრატემ აჩვენა სოფისტების მოძღვრების შინაგანი წინააღმდეგობა და, ამასთან ისიც დასაბუთდა, რომ შეუძლებელია ყველასათვის სავალდებულო ჭეშმარიტების, ანუ, ობიექტური ჭეშმარიტების, უარყოფა. აქედან კი ისიც გამომდინარეობს, რომ ის აუცილებლად არსებობს.

აქ, ერთი ცნობილი შეგონება უნდა გავიხსენოთ. როგორც ამბობენ, – ნებისმიერი თეორია თავის თავში შეიცავს შინაგან წინააღმდეგობას, რომელიც ამ თეორიის უარყოფის საფუძველს წარმოადგენს და ამასთან, ახალი თეორიის შექმნის სტიმულს იძლევა, რომელიც ხშირად წინა, ანუ უარყოფილი თეორიის ბაზაზე იგება. შესაძლოა ამის მიზეზი ისიც იყოს, რომ გარდა იმისა, რომ ყველაფერი იცვლება, ამას ისიც ემატება, რომ წარმოდგენებიც იცვლება და ახალი წარმოდგენები ახალი თეორიის შექმნის მიზეზი და საფუძველი ხდება.

ამგვარად, ყველასათვის სავალდებულო ჭეშმარიტების უარყოფა, თვითონ ასაბუთებს ყველასათვის სავალდებულო ჭეშმარიტების არსებობის აუცილებლობას. ყველასათვის სავალდებულო ჭეშმარიტების უარყოფა ზოგადი ჭეშმარიტების უარყოფაა. თუ ჩვენ ვაღიარებთ, რომ ჭეშმარიტებები მხოლოდ კერძო ხასიათისაა, რომ არ არსებობს ზოგადი ჭეშმა-

რიტება, მაშინ, ან თვითონ ეს ჩვენი დებულება არ უნდა გამოვთქვათ, ანდა მას უნდა მივცეთ ზოგადი მნიშვნელობა. მაშასადამე, ზოგადი ჭეშმარიტების უარყოფა თვითონ ასაბუთებს ზოგად ჭეშმარიტებას. და, ამდენად, შეუძლებელია უარყოფით ზოგადი და ობიექტური ჭეშმარიტება.

თუ ჩვენი შემეცნება, ცოდნა – ობიექტური ჭეშმარიტების ბუნებისა უნდა იყოს, მაშინ რა არის მისი საგანი? სოფისტეფაზმდე ფილოსოფოსები შეისწავლიდნენ არსს, ბუნებას. ფიზიკოსების აზრით, ჩვენი შემეცნების საგანი არის ბუნება. მაგრამ ყველასათვის მისაღები მოძღვრება ვერ ერთმა ვერ მოგვცა. ამიტომ, სოფისტების აზრით, ასეთი რამ შეუძლებლად იქნა მიაჩნეული. ამას სოკრატეც ეთანხმებოდა ნაწილობრივ(?), თუმცა, კიდევ ერთხელ გავიმეორებთ, რომ ყველასათვის საგაღებულო ჭეშმარიტების უარყოფელი დებულება თვითონ მოითხოვს ზოგად ჭეშმარიტებას და, ამდენად, უმთავრეს მიზნად მან წამოაყენა აზრი თვითშემეცნების შესახებ.

უპირველესი საგანი ჩვენი ცოდნისა უნდა იყოს თვითონ ცოდნა, და არა ბუნების საგნები, და არც სუბიექტური წარმოდგენები. უნდა დადგინდეს ცოდნა ცოდნის შესახებ, – ცოდნის ცნება და მისი მიღების მეთოდი.

ცოდნის ცნება, ანუ „შეიცან თავი შენი“

სოკრატეს ფილოსოფიის ამოსავალ დებულებას წარმოადგენდა ეთიკური დებულება, რომელიც დელფოს „ორაკულის“ ფრონტონს აწერია დევიზად, – „შეიცან თავი შენი.“ ეს არის თვითშემეცნება, ანუ ცოდნა ცოდნის შესახებ. არის თუ არა სიბრძნე ცოდნა? უნდა განვასხვავოთ რაიმეს ცოდნა და ცოდნა საერთოდ. რაიმე საქმეში ბრძენი, არ ნიშნავს თავად სიბრძნის მცოდნეს, თუმცა ნამდვილი ბრძენი სიბრძნის, ცოდნის ცნების მქონე უნდა იყოს, მას უნდა ესმოდეს ის, თუ რა არის თვითონ სიბრძნე, თვითონ ცოდნა, რომ შემდეგ შეგნებული ჰქონდეს ცოდნა რაიმეს შესახებ. რაიმეს ცოდნა წინასწარ გულისხმობს ცოდნას საერთოდ, ცოდნის ცნებას. ამ უკანასკნელის საფუძველზეა შესაძლებელი რაიმეს ცოდნა.

თაღესი, პერაკლიტე, ანაქსაგორა, დემოკრიტე იყვნენ ბრძენნი, მაგრამ მათ არ იცოდნენ რა იყო სიბრძნე თავად. რადგანაც მანამდე არსებული ფილოსოფიური სისტემები არ იყო ყველასათვის სავალდებულო მნიშვნელობისა, ე.ი. არც ერთი არ იყო საერთოდ სიბრძნის გამომხატველი. ეს სისტემები რაიმეს ცოდნას წარმოადგენენ და, არა ცოდნას საერთოდ. მათში არ იყო შემუშავებული ცოდნა ცოდნის შესახებ, – ცოდნის ცნება.

ჩვენი აზრით, ამის მიზეზი შესაძლოა ისიც ყოფილიყო, რომ საკითხი ამ ცნების განსაზღვრების შესახებ არც მდგარა დღის წესრიგში. მათ ისიც კი არ იცოდნენ, თუ რა იყო ცნება, როგორც ასეთი. უფრო მეტიც, პოლიტიკოსებმა არ იცოდნენ, თუ რა არის პოლიტიკა, თუმცა თავისი საქმის კეთება იცოდნენ. პოეზიის მიმდევრებმა არ იცოდნენ, თუ რას წარმოადგენს პოეზია, და ა.შ. და ა.შ. ანუ, სხვა ბრძენთა მსგავსად, არც სოკრატემ იცოდა არაფერი, მაგრამ სხვებისგან განსხვავებით, მან ეს იცოდა. ანუ, მან იცოდა, რომ არაფერი არ იცოდა. მაგრამ,

აქ ლოგიკური ულოგიკობა იმით არის დაძლეული, რომ ცოდნის, სიბრძნის ცნება, არ იყო განსაზღვრული. როგორც თომას ჰობსი მიუთითებს, ამის მიზეზი ცხადზე უცხადესია, - „არც ერთი ფილოსოფოსი თავის მსჯელობებს არ ინწყებს დეფინიციების განმარტებით, გნებავთ იმ სახელების განმარტებით, რომლებსაც ისინი იყენებენ.“ ეს პრობლემა მათემატიკაშიც გვაქვს, - პირველადი ცნებების განსაზღვრების შეუძლებლობის (და არა, - არ განსაზღვრის) გამო და მათ, - ამ განსაზღვრების გარეშე აღებულ პირველად ცნებებს, - აქსიომები უწოდეს, როგორც თვითცხად ჭეშმარიტებებს. და ყველაზე კურიოზული, რაც აქედან მიიღება ის გახლავთ, რომ, როგორც დიდი ქართველი ფილოსოფოსი, პროფ. სავლე წერეთელი, თავის დიდებულ ნაშრომში, - „დიალექტიკური ლოგიკა“ მიუთითებს, - გეომეტრია აგებულია აქსიომებზე, ანუ ცნებებზე, რომელსაც დაუმტკიცებლად, ანუ დაუსაბუთებლად ვღებულობთ, და დაუსაბუთებლად მიღებული ცნებების მეშვეობით დასასაბუთებელის დასაბუთება, ხომ წარმოგიდგენიათ რამხელა პარადოქსია? აღარაფერს ვამბობთ ბერტრან რასსელის ლოგიკურ პარადოქსებზე. ამის შესახებ უფრო ადრეულ ასაკში რომ მცოდნოდა, რაოდენ დიდი არჩევანი იქნებოდა გონებისთვის შესაბამისი, გნებავთ შესაფერისი, ასპარეზის ასარჩევად?!

სწორედ ამიტომაც იყო, რომ სოკრატე თავს თვლიდა სიბრძნის მოყვარულად.

თუ მართალია, რომ სოკრატეს ეკუთვნის სიტყვები, რომ, - „მე ის ვიცი, რომ არაფერი არ ვიცი,“ მაშინ ეს ნათქვამი, ალბათ იმ პერიოდს განეკუთვნება, როცა იგი თავადაც სოფისტი იყო და სოფისტების მოძღვრებას იზიარებდა და მათი მოძღვრების წინააღმდეგ ჯერ არ ჰქონდა გალაშქრებული. წინააღმდეგ შემთხვევაში ისიც იმავე ლოგიკურ შეცდომას დაუშვებდა, რასაც სოფისტები უშვებდნენ. მართლაც, ეს სოფიზმი შინაგან წინააღმდეგობას შეიცავს, მიუხედავად ბ-ნ სავლე წერეთლის მცდელობისა, მასში ცოდნისადმი მოყვარული ადამიანი დაგვანახოს.

სოკრატემ, სოფისტების მიერ ყველაფრის უარყოფა ისეთი დადებითის მისაღებად გამოიყენა, რომელსაც აბსოლუტური მნიშვნელობა უნდა ჰქონოდა. ანუ, რომლის უარყოფაც შეუძლებელი იქნებოდა. უარყოფით, – დადებითის მიღების მცდელობას, დიალექტიკის მომენტად თვლიან სოკრატეს ფილოსოფიაში.

ცხადია, რომ შეუძლებელია აზროვნებდე, – გამოთქვამდე დებულებებს, და ამ დროს არ გქონდეს გარკვეული ცოდნა და ამის მიუხედავად, უფრო სწორედ, ამასთან ერთად, უარყოფდე აზროვნებასა და ცოდნას, რადგან თავად ის ფაქტი, რომ რაღაცას უარყოფ, თავად შეიცავს აზრს და, ამდენად, ცოდნას. სწორედ ნამდვილი ცოდნა, – „ემპისტოლე“, – არის ძიების საგანი სოკრატესათვის. სწორედ ამიტომ სვამდა სოკრატე კითხვას, – რა არის ცოდნა? ანუ, რას წარმოადგენს ცოდნა საერთოდ? ამისათვის კი უნდა გაეცეს პასუხი კითხვას, – რას წარმოადგენს ცოდნის ცნება? ანუ, რას წარმოადგენს ცოდნა საერთოდ, – ზოგადად აღებული ცოდნა. მაგრამ იმისათვის, რომ ცოდნის ცნება შემოვიღოთ, ჯერ უნდა განვსაზღვროთ, თუ რას წარმოადგენს ცოდნა.

ნამდვილი ცოდნა ვერაფრით ვერ იქნება, ვერანაირი, – რაგინდ სრული წარმოდგენა იყოს ცოდნისა, რომელსაც კერძო ხასიათი აქვს. ნამდვილი ცოდნა შეიძლება იყოს მხოლოდ ისეთი ცოდნა, რომელსაც ზოგადი ხასიათი აქვს. ანუ, ნამდვილი ცოდნა შესაძლოა იყოს, მხოლოდ ცნებით გამოხატული. ანუ, ნამდვილ ცოდნას მხოლოდ ცნებებში აქვს ადგილი. კიდევ უნდა გავიმეოროთ, რომ რაიმეს ცოდნა, – კერძო ხასიათის ცოდნა, არ გამოდგება პასუხად კითხვაზე, თუ რა არის ცოდნა. ცოდნა, – მხოლოდ ზოგადის ცოდნა უნდა იყოს და არა კერძოს ცოდნა. სწორედ ამიტომაც მოხდა, რომ სოფისტები ყველაფრის უარყოფამდე მივიდნენ, რადგან მხოლოდ კერძო ცოდნას აღიარებდნენ, ან, უფრო სწორი იქნება, თუ ვიტყვი, რომ ისინი ზოგადი ცოდნის ცნებამდე ვერ ამაღლდნენ. ამ ჩიხიდან გამოსავალს სოკრატე იმაში ხედავდა, რომ ცოდნა უნდა გაგვეგო, როგორც ზოგადის ცოდნა.

საერთოდ, - სრული, ჭეშმარიტი ცოდნა, შეიძლება იყოს მხოლოდ ყველაფრის მომცველი, უნაკლო, დასრულებული ცოდნა. ის ვერ იქნება ნაწილობრივი, ან რელატიური ცოდნა, მით უფრო ისეთი, როგორსაც პროტაგორა აღიარებდა, - ყოველი ჩვენი მსჯელობა ერთნაირადაა ჭეშმარიტი. სოკრატესთვის ნამდვილი ცოდნა მხოლოდ აბსოლუტურია, რომელიც არ შეიძლება ადამიანს ჰქონდეს და იგი მხოლოდ ღმერთის კუთვნილება შეიძლება იყოს. ამიტომ, ადამიანი, არც უვიცია, რომელსაც სურვილიც ვერ ექნება, რომ ცოდნა ჰქონდეს, და, არც სრული ჭეშმარიტების მცოდნე, რომელსაც, ამდენად, არც სჭირდება ცოდნა. იგი ფილოსოფოსია. მან უნდა დაძლიოს კერძოობითობა და ამაღლდეს ზოგადობამდე. ანუ, შემეცნება უნდა იყოს წარმოდგენათა კერძოობითობის დაძლევა და ცნებამდე მისვლა. სწორედ იმიტომ, რომ ფილოსოფოსები უმთავრესად წარმოდგენების ნიადაგზე იდგნენ, შეიქმნა განსხვავებული თვალსაზრისები, - თალესს, - წყალი მიაჩნდა ყველაფრის საფუძვლად; ანაქსიმენეს, - ჰაერი; პერაკლიტეს, - ცეცხლი; პარმენიდესთვის, - რეალურად არსებობდა მხოლოდ „ერთი;“ ლევკიპესათვის კი, - ატომები და ა.შ.

როგორ შეიძლება დავძლიოთ წარმოდგენის კერძოობითობა და, როგორ შეიძლება მივიღეთ ცნებამდე? მხოლოდ ამ საკითხების გარკვევის შემდეგ, შეიძლება გაირკვეს ცოდნის ცნება და შემეცნების ნამდვილი მეთოდი.

წარმოდგენა კერძო ხასიათისაა. იგი აღდგენილი შეგრძნებაა, აღქმაა, რომლებიც ჩვენი გრძნობის ორგანოებზე რომელიმე კერძო საგნის უშუალო ზემოქმედებით მიიღებიან. წარმოდგენები, გარდა ამისა, კიდევ იმიტომაც კერძო ხასიათის, რომ ისინი ჩვენი გარკვეული სულიერი მდგომარეობის გამო-მხატველია, რომელიც მუდმივად იცვლება. სწორედ ამიტომ, შეუძლებელია წარმოდგენებზე ჭეშმარიტი ცოდნის დამყარება. წარმოდგენებში იგულისხმება საგნების ნებისმიერი ნიშნები და, ამდენად, მათში არ ხდება საგნის არსებითი და არაარსებითი ნიშნების გარჩევა, და ამიტომ, ის ვერ იქნება საგნის

არსების ცოდნა, მის შესახებ ნამდვილი, ჭეშმარიტი ცოდნა. საგნის არსება კი, არ შეიძლება იცვლებოდეს, – იგი უცვლელია.

წარმოდგენისგან არსებითად განსხვავდება ცნება. წარმოდგენა, ვთქვათ, ადამიანის შესახებ წარმოდგენა, ეს არის აზრი ერთი რომელიმე, ან რამდენიმე ადამიანის შესახებ. ხოლო ცნება, ადამიანის შესახებ ცნება, ეს არის აზრი ზოგადად, გნებავთ, საზოგადოდ, – ადამიანის არსების შესახებ საერთოდ.

ადამიანთა შესახებ საერთოდ, ანუ, – საერთოდ ადამიანის შესახებ, ჩვენ გვაქვს ერთი ცნება, მაშინ როდესაც ერთი რომელიმე კონკრეტული ადამიანის შესახებ, შესაძლოა მრავალი წარმოდგენა არსებობდეს. ცნებისათვის საგნის არაარსებითი ნიშნები სრულიად ზედმეტია, მაშინ როდესაც წარმოდგენისათვის ასეთი ნიშნები სრულიად საკმარისია. მაგალითისათვის, ის, რომ რომელიმე კონკრეტულად აღებული ადამიანი კეთილია, მრავალი წარმოდგენა შეიძლება არსებობდეს; უფრო მეტიც, თავად სიკეთის შესახებ წარმოდგენაც კი, შესაძლოა მრავალი იყოს, მაგრამ ამის მიუხედავად, სიკეთის, როგორც ასეთის, ცნება, მხოლოდ ერთია. ასე ფიქრობდა სოკრატე.

თუ საგნის არსება უცვლელია და ერთია მრავალისათვის, მაშინ, ცნებაც უცვლელი, ერთი და მარადიულად გარკვეული რამ უნდა იყოს; ის უნდა იყოს ზოგადი, მაგრამ ვერანაირად ვერ იქნება კერძო, ანუ ისეთი, როგორიც წარმოდგენაა. ამგვარად, ზოგადობა და უცვლელობა, ცნების აუცილებელი ნიშანი უნდა იყოს.

როგორც არისტოტელე ბრძანებდა, – ჭეშმარიტი შემეცნების მიზნად, სოკრატეს, სწორედ ცნება მიაჩნდა. მისი აზრით, ჭეშმარიტება მხოლოდ ზოგადი და აბსოლუტურია და არა კერძო და რელატიური, როგორც ეს სოფისტებს მიაჩნდათ.

საგნის, პიროვნების შესახებ, არსების – ზოგადის, შესახებ, – აზრი, – ცნება, – საგნის ნამდვილ გაგებას, ჭეშმარიტ ცოდნას გვაძლევს. ცხადია, ამით კერძოს შემეცნება, კერძოს შესახებ ცოდნის უარყოფა კი არ ხდება, მაგრამ კერძოს გაგება მხოლოდ ზოგადის საშუალებით და მის საფუძველზეა შესაძლებელი.

ბელი. იმის გაგება, რომ მოცემული პიროვნება კეთილია, მხოლოდ მაშინ შეიძლება, თუ გვაქვს ცნება სიკეთის შესახებ. თუ არ ვიცით, რა არის საერთოდ კეთილი, საერთოდ სიკეთე, ანუ, თუ არა გვაქვს ამის ცნება, მაშინ, არც მოცემული პიროვნების შესახებ შეგვეძლება ვთქვათ, – კეთილია, თუ არა.

ამასთან დაკავშირებით, აუცილებლად უნდა შევნიშნოთ, რომ ადამიანთა უდიდესი უმრავლესობა, ერთმანეთთან ურთიერთობისას, არა თუ მკაცრად, გნებავთ, მეცნიერულად დაზუსტებული ცნებებით სარგებლობს, არამედ, უკეთეს შემთხვევაში, მხოლოდ ინტუიციური, ან ყურმოკრული ცნებებით სარგებლობენ. სწორედ ამიტომაც არის, რომ შეფასებები სუბიექტურია და, ამდენად, განსხვავებული.

ანალოგიურად, თუ არ ვიცით, რა არის სამართლიანობა, ანუ არ გვაქვს მისი ცნება, მაშინ არც ის გვეცოდინება, თუ რამდენად არის ესა, თუ ის ქცევა, სამართლიანი.

ამგვარად, ზოგადის საშუალებით კერძოს მოაზრება, იძლევა ცოდნას. ზოგადი, – კერძოს შემეცნების აუცილებელი პირობაა. ჭეშმარიტის შემეცნება, – ზოგადის საფუძველზე და ზოგადის გაგებით სრულდება. მხოლოდ ასეთი ცოდნაა შეგნებული და ჭეშმარიტი. ზოგადის გარეშე, მხოლოდ მოჩვენებითი ცოდნა, – მხოლოდ შეხედულება შეიძლება იყოს.

ჩემთვის პირადად გაუგებარია, რა მნიშვნელობა აქვს მეთოდს, რა გზითაც უნდა მიხვიდე მიზნამდე, თუ შემეცნების მიზანია ცნებამდე მისვლა? სოკრატეს მეთოდი ყოფილა ე.წ. „დიალექტიკური მეთოდი.“ თავად ეს მეთოდი წარმოდგება სიტყვიდან, – „დიალოგოს,“ რაც ქართულად – საუბარს, კამათს ნიშნავს. ანუ, დიალექტიკა – დავის, კამათის ხელოვნებას ნიშნავს. მხოლოდ კამათში, აზრთა ჭიდილში იბადება ჭეშმარიტება და, მხოლოდ ამ გზით მივდივართ ჭეშმარიტებამდე. დიალექტიკისათვის არსებითია წინააღმდეგობა და მისი დაძლევა; იგი არის მიზნის მიღწევის საშუალება, ხოლო მიზანი კი – ჭეშმარიტება, – ცოდნის დადგენაა, ანუ ჭეშმარიტი ცოდნის მიღება.

სოკრატეს დიალექტიკურ მეთოდს რამდენიმე მომენტი

აქეს. პირველი, - ეს არის, - კერძოდან ზოგადზე გადასვლის, - „ეზაგოგეს“, ინდუქციის მომენტი, ოღონდ ეს ინდუქცია ფაქტების კვლევასა და მის აღმოჩენას კი არ ნიშნავდა, არამედ, მხოლოდ წარმოდგენათა საფუძვლის, - ზოგადის მონახვაში, რაც - „არცოდნიდან“ - „ცოდნამდე“ ამაღლებაში მდგომარეობს და ცნობილია, - „სოკრატეს ირონიის“ სახელწოდებით. სოკრატე, როგორც „არმცოდნე“, თავისი შეკითხვებით, კამათით, - „მცოდნეში“ - „ბრძენში“, - „არცოდნას“ (და, არა „უვიცობას“, როგორც ეს თარგმანში წერია - თ.ა.) აღმოაჩენდა და, ეს „არცოდნა“ იმდენად ბუნებრივად, ლოგიკურად იყო „აღმოჩენილი“, რომ, როგორც თავად „მცოდნეში“, ასევე სხვა მსმენელთა ბუნებრივ ღიმილს იწვევდა, რასაც არაფერი არ ჰქონდა საერთო დაცინვასთან. ეს პროცესი, თავისი შედეგით, „არცოდნიდან“ - „ცოდნამდე“ ამაღლებას მოასწავებდა. სოკრატეს თქმით, მისი ხელობა, - „მაიევტიკა“, - ბეზიაქალის ხელობა იყო, რადგან ეს პროცესი ცოდნის გადაცემის პროცესი კი არ არის, არამედ, - ცოდნის დაბადების პროცესი.

ერთი უმნიშვნელოვანესი სიძნელე, რომელიც ცოდნის მიღების პროცესს ახლავს თან, იმაში მდგომარეობს, რომ, როცა, ვთქვათ, ცდილობენ მიიღონ ცნება, - „ადამიანი“, ანუ „ადამიანის“ ცნება, - კერძო, ანუ ერთეულ ადამიანში, არსებითი ნიშნების აღმოჩენით, მაშინ ამ ნიშნებს სწორედ ადამიანში ეძებენ და არა ცხოველებსა, თუ სხვა საგნებში. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ამ ძიებისას ადამიანები უკვე გამოყოფილნი არიან სხვა საგნებისგან. ე.ი. უკვე ვიცით ადამიანი, ანუ უკვე გვაქვს მისი ცნება, ანუ ვეძებთ იმას, რაც აპრიორი უკვე ქვეცნობიერად გვაქვს (sic! - თ.ა.), რადგანაც არ ვურევთ ადამიანს სხვა საგნებში. ანუ, თითქოსდა ცნება „ადამიანი“ კი არ იქმნება ჩვენს მიერ, არამედ იგი არის ჩვენს შიგნით და საჭიროა მხოლოდ მისი დაბადება. ანუ, სოკრატეს „მაიევტიკა“ არის სწორედ ცნების დაბადების ხელოვნება. ანუ, ცნებები კი არ იქმნება, არამედ იგი ჩვენს სულშია და იგი უნდა დავბადოთ.

ჩემი აზრით, ეს პარადიგმა დაახლოებით ასე შეიძლება გავი-

გოთ, – დღევანდელ კომპიუტერს იმდენად დიდი შესაძლებლობები აქვს, რომ მის სრულყოფილად შესწავლას ძალიან დიდი დრო და გამოცდილება სჭირდება. თუმცა, ადამიანს, რომელსაც შეხება აქვს კომპიუტერთან და ხვდება მის ლოგიკას, რადგან ეს ლოგიკა სხვა ადამიანების მიერ ლოგიკურად გააზრებული პროგრამების ნაერთია, და ამასთან მას შეგიძლია შეკითხვები დაუსვა და მისი „დახმარებით“ შენთვის სასურველ კითხვებზე ასევე ლოგიკური პასუხები მიიღო, შესაძლოა, ზუსტად ასევე დაბადო ის ცნება, რომელიც მასში ძევს და შენ კი ეს არ იცოდე. ანუ, ცნებების შექმნა, სოკრატეს აზრით, შეუძლებელია. იგი ჩვენში არის და ჩვენ მხოლოდ დავბადებთ მას. ისევე, როგორც ნიუტონის კანონები, ისევე როგორც ბუნების ნებისმიერი კანონი, ადამიანების მიერ კი არ იქმნება, არამედ ადამიანის გონებაში იბადება, რასაც ჩვენ აღმოჩენას ვეძახით. ანუ, ცნების შექმნა თუნდაც იმიტომ არის შეუძლებელი, რომ როდესაც ვცდილობთ შევექმნათ ცოდნა, ამ დროს უკვე ვიყენებთ იმ ცნებას, რომლის შექმნასაც ვცდილობთ.

სოკრატეს დიალექტიკურ მეთოდს, კიდევ ერთი მომენტი გააჩნია, – ზოგადის კერძოსადმი მიყენება, რამაც ბიძგი მისცა არისტოტელეს დედუქციის თეორიას.

წინააღმდეგობის დაძლევის საშუალებით მივდივართ ცნების, ჭეშმარიტი ცოდნის დაბადებამდე. წინააღმდეგობრივი აზრები, განსხვავებით სოკრატესაგან, ჩვენი აზრით, სულაც არ ნიშნავს, რომ იგი მცდარი აზრია. უბრალოდ, მათ შორის უნდა ვეძებოთ, თუ რომელია მცდარი. მაგრამ როგორ გავარკვიოთ, რომელია მცდარი და რომელი ჭეშმარიტი? ცოდნის ძიება ხდება არცოდნის გამოაშკარავებითა და, უფრო მაღალ საფეხურზე ასვლის გზით. არცოდნის გაგება უფრო მაღალ საფეხურზე ასვლას მოასწავებს, ამიტომ, ჭეშმარიტი ცოდნა არის თვითშემეცნება, რომელიც დიალექტიკური, ანუ კამათის(?) გზით ხორციელდება. ცხადია, ცოდნა თვითმიზანი არ არის. იგი ადამიანის პრაქტიკულ მიზნებს ემსახურება.

სოკრატეს ეთიკური მოძღვრება

როგორც სოკრატე ბრძანებს, – ცოდნა თვითმიზანი არ არის, იგი ადამიანის პრაქტიკულ მიზნებს ემსახურება და ეს მიზანი იმაში მდგომარეობს, რომ ადამიანი სათნო გახდეს. ჭეშმარიტი ცოდნა ზნეობას ემსახურება, უფრო მეტიც, – მისი მიზანი ზნეობაა. ადამიანის მანკიერებას უპირისპირდება სათნოება. ბოროტი მოქმედება – უგუნური მოქმედებაა და, ამდენად, უგუნურება ბოროტებაში ვლინდება. ყველა ბოროტი ქცევა წარმოიშობა აზრის, გონების, ცოდნის ნაკლოვანებისგან (იხ. ქსენოფონტე, მემორაბილიები, III, 9.). თუ ადამიანმა იცის, თუ რა არის ბოროტება, მაშინ ის ცუდს არ ჩაიდენს და ყოველთვის კეთილად იმოქმედებს. როდესაც ადამიანს შეგნებული აქვს, თუ რა საშინელებაა კაცის კვლა, იგი მკვლეელი არ გახდება. ყოველი ბოროტების საფუძველს უვიცობა წარმოადგენს (ამ საკითხთან დაკავშირებით, ჩვენ უფრო შორს მივდივართ, – ჩვენი აზრით, უფრო მეტიც – ყოველგვარ ბოროტებას უვიცობა წარმოშობს). იგივე უნდა ითქვას სათნოების შესახებაც. სათნოება არის ცოდნა. ცოდნა და სათნოება ერთიმეორის იგივეურია. შეგნებული მოქმედება და სათნოება ერთი და იგივეა. სიმამაცე სათნოებაა, მაგრამ არა იმიტომ, რომ იგი ადამიანის ფიზიკური თვისებაა, ასე რომ იყოს, ლომი, თუ სხვა უშიშარი მხეცი, მამაცად უნდა ჩაგვეთვალა. სიმამაცე ზნეობრივი თვისებაა, რომელიც ადამიანის ცოდნაში აისახება, მას ეს თვისება ცოდნაში აქვს მოცემული (მე). სიმართლეც, სამართლიანობაც გარკვეული სათნოებაა. უვიცი არ შეიძლება მართალი და სამართლიანი იყოს. ადამიანი მაშინ კი არ არის სამართლიანი, როდესაც იგი შეუგნებლად არ არღვევს კანონებს, არამედ მაშინ, როდესაც იგი შეგნებულად არ არღვევს კანონებს და უფრო მეტიც, – მისი დამცველია.

აქ უნდა შევნიშნოთ, რომ, ჩვენი აზრით, სოკრატეს ეს შეგო-

ნება, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ადამიანის, როგორც ბიოლოგიური არსების, ადამიანის სოციალურ არსებად გარდაქმნის პროცესია, რომელიც ცოდნის მეშვეობით მიიღწევა. ეს ტრანსფორმაცია ადამიანთა ერთობლივი ცხოვრების, ანუ, ადამიანთა საზოგადოებად ჩამოყალიბების აუცილებელი პირობაა, მაგრამ ისიც ხაზგასასმელია, რომ ეს პროცესი მუდმივად და პერმანენტულად მიმდინარეობს თაობათა მუდმივი და პერმანენტული ცვლილების გამო. ამასთან ისიც აღსანიშნავია, რომ ეს ტრანსფორმაცია ყველასთან ერთნაირად არ, და ვერ, მიმდინარეობს, როგორც გონებრივი განსხვავებების, ასევე ადამიანის ინდივიდუალური თავისებურებების გამო. სწორედ ამიტომაცაა სახელმწიფოს, როგორც ძალდატანების ინსტრუმენტის არსებობის აუცილებლობა. თავისთავად ეს პროცესი, ანუ ადამიანის, როგორც ბიოლოგიური არსების, სოციალურ არსებად გარდაქმნის პროცესი არ ნიშნავს მასში ბიოლოგიურის სრულ დათრგუნვას, რადგან ასეთ შემთხვევაში, მისი არსებობის საკითხიც კი კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგებოდა.

სამართლიანობა, სოკრატეს აზრით, ადამიანის შეგნებაშია და იგი ცოდნაა და ჩვენი აზრით, სწავლით მიიღება, ოღონდ ეს ცოდნა ცალკეული ადამიანის მიერ მიღებული ცოდნა კი არ არის, არამედ კაცობრიობის, გნებავთ, ადამიანთა საზოგადოების გამორჩეული ტვინის მქონე ადამიანების მიერ ჩამოყალიბებული ცოდნაა, რომელსაც საზოგადოება ბოლოსდაბოლოს სასარგებლოდ მიიჩნევს და კანონების სახით მიღების შემდეგ სავალდებულოდ ხდის საზოგადოების თითოეული წევრისათვის. სწორედ აქ წარმოიშობა წინააღმდეგობა საზოგადოებასა და ინდივიდს შორის, – ინდივიდთა არცთუ მცირე ნაწილი არ, ან ვერ, ღებულობს ამ კანონებს მათი, ზემოთ ნახსენები ინდივიდუალური თავისებურებების გამო, რაც მუდმივ წინააღმდეგობას იწვევს საზოგადოების ცალკეულ წევრებსა და მთლიანად საზოგადოებას შორის.

ზუსტად ასევე, მამაცობა, სიმამაცეც, – ცოდნაა, რამდენადაც იგი ადამიანის შეგნებაში არსებული თანდაყოლილი

თვისება კი არ არის, არამედ სწავლით მიიღება. იგივე ითქმის თავდაჭერილობის შესახებ, - ისიც შეგნებაშია და ყველაზე ნათელი გამოხატულებაა ინდივიდის, როგორც სოციალური არსების გამარჯვებისა, ინდივიდზე, როგორც ბიოლოგიურ არსებაზე. ოღონდ აქ ერთი არსებითი მომენტი, ამ დროს ხდება ბიოლოგიურის დათრგუნვა, და არა მისი სრული მოსპობა, სოციალურის მიერ, რაც, საბოლოო ჯამში ადამიანთა საზოგადოებას გარკვეულ გენეტიკურ პრობლემებს უქმნის(!).

შეუძლებელია შეუგნებელი თავდაჭერილობა განიხილებოდეს, როგორც სათნოება, როგორც ადამიანის გარკვეული ზნეობრივი თვისება. სათნოება ადამიანში არსებობს გარკვეული შინაგანი მიზეზებით, - ის არის შეგნებული, გაცნობიერებული ვალდებულება, რაც, ჩემი აზრით იგივეა, რაც თვითშეგნება. სათნოების საფუძველი, მისი არსება, შეგნებაში მდგომარეობს (ეს სიტყვა ზუსტად არ ასახავს ამ წინადადების არსს. ალბათ, უფრო სწორი იქნებოდა, - მის შეგნებაში უნდა ვეძებოთ, ანუ ადამიანს გაცნობიერებული აქვს სათნოების არსებობის აუცილებლობა მის შეგნებაში - თ.ა.).

შეგნების სისრულე წარმოადგენს სათნოების შინაგან საზომს. სწორედ ამიტომ, სოკრატეს აზრით, მთავარია ადამიანის სულის აღზრდა, უფრო სწორად, მისი სულიერი აღზრდა, ზნეობრივი სრულყოფა, რომელიც მხოლოდ ცოდნის საფუძველზეა შესაძლებელი. სხეული სულს უნდა ემსახურებოდეს. სული, - სხეულის მიზანია. სიკეთე უნდა იყოს სასიამოვნოს და სასარგებლოს განმსაზღვრელი და არა პირიქით, - სასიამოვნო და სასარგებლო განსაზღვრავდეს იმას, თუ რა არის კეთილი ადამიანისათვის, როგორც ეს, ჩემი აზრით, სამწუხაროდ, რეალურ ცხოვრებაშია. სიამოვნება ზომიერებაშია, რაც შეგნებაში ძევს და, ჩემი აზრით, მისით განისაზღვრება.

ადამიანის არსებობის უმაღლეს მიზანს სრული სიკეთე უნდა წარმოადგენდეს; ასეთი კი მხოლოდ სიბრძნე შეიძლება იყოს. როგორც ზემოთ უკვე ითქვა, - სიკეთე ცოდნაა, იგი დაბადებიდან არ მოიცემა და უზარმაზარი ძალისხმევაა საჭირო, რომ

შესაბამის ცოდნას დაეუფლო. სრული ცოდნა, ანუ სიბრძნე, – მხოლოდ ერთია. ამდენად, სათნოებაც ერთი უნდა იყოს. პიროვნება ერთ მთლიანს უნდა წარმოადგენდეს, რაც, ჩემი აზრით, ცხადია, საკამათოა რეალურ ცხოვრებაში და შეუძლებელია ეს სოკრატეს არ სცოდნოდა. ამდენად, უნდა ვივარაუდოთ, რომ იგი ხაზს უსვამდა იმას, თუ როგორი უნდა იყოს ადამიანის ცოდნა, – სრული ცოდნა, ანუ სიბრძნე; ანუ რას უნდა ესწრაფოდეს ადამიანი, და არა ის, თუ რასთან გვაქვს რეალურად საქმე.

სინამდვილეში ადგილი აქვს სხვადასხვა სათნოებებს, რაც იმით არის გამოწვეული, რომ საგნები, რომელთანაც მათ, ანუ სათნოებებს აქვთ კავშირი, გნებავთ, – საქმე, გნებავთ, – ურთიერთობა, – განსხვავებული ბუნებისაა. და ეს, იმის მიუხედავად, რომ სათნოება არის ცოდნა, რომელიც ერთიანია, განუყოფელია. თუ ცოდნა დამოკიდებულებაშია საშიშ საგნებთან, მაშინ ადგილი აქვს სიმამაცეს; სამართლიანობა იქნება, – საზოგადოების კანონებისადმი დამოკიდებულებაში მყოფი სიბრძნე; სხეულის სიამოვნებათა მიმართ ცოდნა, – თავდაჭერილობა და ა.შ.

ამგვარად, თუ არსებობს მრავალი სათნოება, მაშინ სიბრძნე იქნება სათნოებათა სათნოება. ცხადია, ერთია სიბრძნეცა და სათნოებაც. განსხვავებული სათნოებანი არსებითად ერთსა და იმავეს, – ცოდნას წარმოადგენენ.

რადგანაც სათნოება თვითშეგნებაა, ამიტომ უმაღლესი მორალური კანონია, – „შეიმეცნე თავი შენი.“ ეს დებულება, როგორც ცოდნის, ასევე ზნეობის სათავეა. ზნეობრივი მოქმედება შეგნებული მოქმედებაა. სიბრძნე, – ცოდნა, ამოწურავს ყველაფერს.

ჩვენი აზრით, ცხადია, აქ ისიც იგულისხმება, რომ შეგნებული მოქმედება ვერ იქნება ბოროტება და, თუ მაინც ვიტყვი, რომ ძალიან ბევრი ადამიანი ბოროტებას შეგნებულად ჩადის, მაშინ უნდა ითქვას, რომ ზნეობრივი მოქმედება აუცილებლად შეგნებული მოქმედებაა, მაგრამ ყველა შეგნებული მოქმედება

არ არის აუცილებლად ზნეობრივი. ანუ, შეგნებულობა ზნეობრიობის აუცილებელი პირობაა, მაგრამ არასაკმარისი.

ითვლება, რომ სოკრატე, – ეთიკური რაციონალიზმის დიდი წარმომადგენელია. მან ადამიანი ცოდნაზე დაიყვანა. ჩვენი აზრით, ალბათ, უფრო სწორი იქნება თუ ვიტყვით, რომ მან ადამიანის ზნეობრივი ქმედებები ცოდნაზე დაიყვანა, ანუ ადამიანი არ იბადება ზნეობრივად. მან უნდა ისწავლოს ზნეობრიობა, ანუ უნდა მიიღოს შესაბამისი ცოდნა.

ნანილი II

ალკიბიადე (ძვ.წ. 450-404 წწ.)

თავი I

პლუტარქეს შესახებ

სანამ უშუალოდ პლუტარქეს „პარალელური ბიოგრაფიებიდან“ მისი ერთ-ერთი არაორდინალური პიროვნების, – ალკიბიადეს დახასიათებაზე გადავიდოდეთ, ორიოდ სიტყვა თავად ამ დიდი ბერძენის შესახებ. პირველ რიგში უნდა შევნიშნოთ, რომ მისი სახელია მესტრიუს პლუტარქე, რასაც, რატომღაც, ძალიან იშვიათად თუ მიუთითებენ მის შესახებ სამეცნიერო, თუ შემეცნებითი ხასიათის ნაშრომების ავტორები და, ამდენად მისი სახელი, სამწუხაროდ, ძალიან ცოტასთვის თუ არის ცნობილი. იგი დაიბადა ცენტრალურ საბერძნეთში მდებარე ბეტონიის პატარა ქალაქ ქერონეაში, ქალაქში, რომელიც საბედისწერო გამოდგა ბერძნებისათვის. საქმე იმაშია, რომ ძვ.წ. 338 წელს ქერონეასთან გამართულ ბრძოლაში ფილიპე მაკედონელმა დამოუკიდებლობა წარსტაცა ელადას და, შესაძლოა გარკვეულწილად სიმბოლურიც იყოს პლუტარქეს ამ ქალაქში დაბადება, რადგან მისი ცხოვრება იმის შესანიშნავი მაგალითია, რომ დაპყრობილი ქვეყნის პირობებშიც შესაძლოა ბევრი რამ კარგი გააკეთო შენი ქვეყნისათვის, მითუმეტეს, თუკი უფალმა სათანადო თვისებებიც დაგაბედა.

პლუტარქე გაიზარდა დიდი ტრადიციების მქონე, წარჩინებული გვარის, საკმაოდ შეძლებულ ოჯახში. მიუხედავად იმისა, რომ ამ პერიოდისათვის საბერძნეთი, რომის იმპერიის პრო-

ვინციას წარმოადგენდა, იგი მაინც იყო ანტიკური სამყაროს კულტურული, სამეცნიერო და სწავლა-განათლების უაღტერნატივო ცენტრი. ნებისმიერი, ცოტად თუ ბევრად განათლებული რომაელი, როგორც წესი, ბერძნულ ენას ფლობდა და განათლებას, თუ კი ამის საშუალება ჰქონდა, ათენში ლებულობდა. ამიტომ, საბერძნეთი, რომის იმპერიის სხვა პროვინციებთან შედარებით, მთელი რიგი შეღავათებით სარგებლობდა, ხოლო თავად ბერძნები, არც თუ იშვიათად, რომშიც შესაფერის თანამდებობებს იკავებდნენ და აქტიურადაც მონაწილეობდნენ იმპერიის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. სწორედ ამიტომაც, პლუტარქე საკმაოდ დიდხანს ცხოვრობდა საბერძნეთში და ძირითადად პედაგოგიურ საქმიანობას ეწეოდა, თუმცა არც საკუთარი განათლების სრულყოფას იეინყებდა. ფილოსოფიის გარდა, მან შეისწავლა – მათემატიკა, ფიზიკა, მედიცინა, რიტორიკა, მუსიკის თეორია და ა.შ. აღსანიშნავია, რომ პლუტარქემ მხოლოდ სიჭარმაგის ასაკში დაიწყო ლათინურის შესწავლა და ამავე პერიოდში, რომში ბევრი ცნობილი რომაელი გაიცნო, რომელთა შორის იყვნენ ლუციუს მესტრიუს ფლორუსი, რომელიც იმპერატორ ადრიანეს (ახ.წ. 117 – 138 წწ.) მეინახე იყო, კვინტუს სობიუს სენეციონი, – იმპერატორ ტრაიანეს (ახ.წ. 97 – 117 წწ.) პირადი მეგობარი და ოთხჯერ კონსულად ნამყოფი, და მრავალი სხვა სახელოვანი რომაელი. ამ რომაელმა მეგობრებმა მას ფასდაუდებელი სამსახური გაუწიეს, რისი წყალობითაც მან მოახეხა რომის მოქალაქე გამხდარიყო და, იმდენად გამოიჩინა თავი, რომ იმპერატორმა ტრაიანემ, პროვინცია აქაიის გამგებელს აუკრძალა რაიმე გადანყვეტილების მიღება პლუტარქესთან შეთანხმების გარეშე. ამასთან, პლუტარქე საიმპერატორო კარის მასწავლებლადაც მიიწვიეს. ცნობილია, რომ იგი ასწავლიდა ადრიანეს, რომელიც შემდეგ იმპერატორი გახდა და პლუტარქე აქაიის, ანუ, სრულიად საბერძნეთის საგამგებლოს, პროკონსულად დანიშნა. ცხადია, ეს ფაქტი, უპირველეს ყოვლისა, მის უზადო დიპლომატიურ ნიჭზე მეტყველებს, უფრო მეტი რომ არ ვთქვათ და, ამდენად, პლუტარქეს ბიოგრა-

ფიის ნაკითხვის შემდეგ, ნამდვილად არ უნდა იყოს გასაკვირი მისი, არც თუ მთლად სასახელო განცხადება, – „იძულებისადმი დამორჩილება სამარცხვინო როდია!“

ამგვარად, მიუხედავად იმისა, რომ იგი წარმოშობით ბერძენი იყო, პრაქტიკულად მთელი შეგნებული ცხოვრება რომის სამსახურს შეაღია. ერთის მხრივ, თავად ასე რომ არ მოქცეულიყო, ადვილი წარმოსადგენია, კაცობრიობის მსოფლიო გონი რამდენს დაკარგავდა, მაგრამ, მეორეს მხრივ, ეს შეგონება მას ღირსებას ნამდვილად არ მატებს, რადგანაც, როცა ადამიანი, თავისი, არც თუ მთლად სასახელო საქციელის გამართლებას ამგვარი ფორმით ცდილობს, ეს ნამდვილად მიუღებელი უნდა იყოს ისეთი განათლებისა და ნიჭიერების მქონე ადამიანისათვის, როგორიც პლუტარქე იყო. ეს მხოლოდ იმაზე მიუთითებს, რომ ნამდვილად გამორჩეული ნიჭიერების მიუხედავად, ჩვეულებრივი ადამიანური სისუსტე მასაც ახასიათებდა! თუმცა, შესაძლოა, ეს სიტყვები მისი დიპლომატიური საქციელის ერთ-ერთი ადვილად ასახსნელი ნიუანსიც ყოფილიყო!

თავის „ბიოგრაფიებს“ პლუტარქე იმდენად ოსტატურად გვიხატავს, იმდენად დამაჯერებელია მისი ყოველი წინადადება, ყოველი სიტყვა, რომ აზრადაც არ მოგვდის, რომ იგი, სულ ცოტა 4-5 საუკუნის წინანდელ ამბებს მოგვითხრობს და, ამდენად, ისტორიული ფაქტების სანდოობა, რომელიც ასეთი დიდი პერიოდის გასვლის შემდეგ, არა თუ მაშინ, არამედ დღესაც კი საკამათოა, ცხადია ეჭვს იწვევს, რასაც გაგებით უნდა მოვეყიდოთ, აღარაფერს ვამბობთ იმ შემთხვევებზე, როდესაც პლუტარქე „ბიოგრაფიების“ პერსონაჟების ნაფიქრალისა, თუ მათი გეგმების შესახებ გვესაუბრება, რომელიც, დიდი ალბათობით, უფრო მისი სურვილებისა, თუ ფანტაზიის გამოცახილია, ვიდრე ლოგიკურად და არგუმენტებით გამყარებული მოსაზრებები.

გარდა იმისა, რომ პლუტარქემ „ხორციელად“ ბედნიერი ცხოვრებით იცხოვრა, იგი „სულიერადაც“ ბედისგან გამორჩეული პიროვნებაც იყო. როგორც ისტორიის ანალებიდან არის

ცნობილი, მისი ნაშრომების ნუსხა 227 ერთეულს შეადგენს და აქედან ჩვენამდე 154-მა მოაღწია. პლუტარქეს მიერ შექმნილი ყველა ნაშრომი ორ ჯგუფად იყოფა, – ესენია, მისი უმთავრესი ნაშრომი, რომელიც განსაკუთრებული პოპულარობით დღესაც სარგებლობს და რომელმაც მსოფლიო სახელი და დიდება მოუტანა მას, ე.წ. „პარალელური ბიოგრაფიები“ და ე.წ. „ზნეობრივი თხზულებები“, რომელთაც სხვანაირად „მორალიების“ სახელითაც არის ცნობილი. ამ უკანასკნელის სათაური მეტად პირობითია, რადგანაც მასში გაერთიანებულია, როგორც ჟანრობრივად, ისე თემატურად ერთმანეთისგან საკმაოდ შორს მდგომი საკითხები. ამის საჩვენებლად მხოლოდ ზოგიერთი მათგანის სათაურის ჩამოთვლაც კი საკმარისია, კერძოდ, – „რჩევები ბავშვების აღზრდის შესახებ“, „მუსიკის შესახებ“, „ცრურწმენის შესახებ“, „ვალების არ აღების შესახებ“, „იმის შესახებ, რომ ცხოველებს აქვთ აზროვნების უნარი“, „უფლის მიერ ცოდვილთა დასჯის გარდაუვალობის შესახებ“, „ქალების მიერ ჩადენილი საგმირო საქმეების შესახებ“, „ცნობისმოყვარეობის შესახებ“ და ა.შ., რომელთა ჩვენამდე მოღწეული რაოდენობა ოთხმოცს აღემატება.

ალკიბიადეს გარეგნობა და ხასიათი

ალკიბიადეს ცხოვრების აღწერისას ჩვენ ძირითადად პლუტარქეს ნაშრომს „პარალელური ბიოგრაფიები“ მივყებით. როგორც იგი გადმოგვცემს, ალკიბიადეს მამამ, – კლინიამ, თავი გამოიჩინა არტემისიონთან გამართულ საზღვაო ბრძოლაში (არტემისიონი – ეგზეის კონცხი, სადაც ძვ.წ. 480 წელს მოხდა პირველი საზღვაო შეტაკება ბერძნებსა და სპარსელებს შორის), როდესაც საკუთარი სახსრებით აგებული ტრიერი გამოიყვანა და თავადვე მეთაურობდა მას. იგი დაიღუპა კორონეასთან, ბეტოელების წინააღმდეგ ბრძოლისას. ალკიბიადეს მეურვეობა მისმა ნათესავებმა, ქსანტიფეს ვაჟიშვილებმა, – პერიკლემ და არიფრონმა იკისრეს. როგორც ამბობენ, ალკიბიადეს სახელის მოხვეჭაში დიდად დაეხმარა სოკრატეს მხრიდან გამოჩენილი კეთილგანწყობა და სიყვარული, რომელიც მასზე მთელი 19-20 წლით უფროსი იყო. თუმცა, ისიც უნდა ითქვას, რომ მისი თანამედროვენი იყვნენ ისეთი სახელმოხვეჭილი პიროვნებები, რომელთა სახელი და დიდება საუკუნეებს გადასწვდა და დღევანდლობამდე არის შემორჩენილი. ესენია, – ნიკია, დემოსთენე, ლამაქე (ეს, ის ლამაქეა, რომლის შესახებაც პლუტარქე, ჩემი აზრით ძალზე უსამართლო სიტყვებს იტყვის, – „მართალია, რჩებოდა ლამაქე (როგორც სარდალი – თ.ა.), კაცი მეომარი და მამაცი, მაგრამ სიღარიბის გამო მას საჭირო ღირსება და ნონა აკლდა – თ.ა.), ფორმიონი, თრასიფულე, თერამენე და ა.შ. და, რამდენადაც ალკიბიადე იზრდებოდა პერიკლეს ოჯახში, უნდა ვივარაუდოთ, რომ ეს ადამიანები მისთვის უცხონი არ იქნებოდნენ.

ალკიბიადეს გარეგნული სრულყოფილების შესახებ ლეგენდები დადიოდა და, როგორც პლუტარქე ბრძანებს, – მისი ცხოვრების ყველა ასაკში, დროის ყოველ მონაკვეთში, – ბავშვობაშიც, ჭაბუკობაშიც და მოწიფულობაშიც (მან, სულ 46

წელი იცოცხლა - თ.ა.), - ეს სილამაზე ალკიბიადეს სხეულს მშვენებას, სრულყოფილებასა და მომხიბლაობას ანიჭებდა. თუმცა ალკიბიადე ენას უკიდებდა, მაგრამ ეს ენაბორძიკობა უხდებოდა კიდეც და მის ლალ მეტყველებას დამაჯერებელსა და მადლიან ძალას აძლევდა. იგი, განსაკუთრებული პატივმოყვარეობითა და პირველობისადმი მისწრაფების დაუოკებელი სურვილით გამოირჩეოდა, რაც, როგორც ჩვენს ნაშრომებში არაერთხელ გვითქვამს, ხელისუფლებაში მოსვლის პრეტენზიის მქონე ადამიანის აუცილებელი თვისებაა.

ალკიბიადეს პატივმოყვარეობასთან დაკავშირებით პლუტარქეს ორი მაგალითი მოჰყავს, რაც ხაზს უსვამს მისი ხასიათის ამ განსაკუთრებულობას. კერძოდ, როგორც იგი ყვება, - ჯერ კიდევ ყმანვილი ალკიბიადე, ერთხელ ჭიდაობისას, როდესაც დაინახა, რომ მეტოქე აშკარად ჯაბნიდა და დამარცხება გარდაუვალი იყო, ისე დაუზოგავად უკბინა მას, რომ გამწარებულმა მოწინააღმდეგემ მთელი ხმით მიაცვირა, - რა ქალივით იკბინებო?! რაზედაც ალკიბიადემ მიუგო, - ქალივით კი არა, ლომივითო!

მეორე შემთხვევაში, როდესაც ვინრო შუკაში ტოლებთან ერთად კოჭობანას თამაშობდა, მძიმედ დატვირთული ურემი სწორედ იმ დროს შემოვიდა შუკაში, როდესაც მას კოჭები უნდა დაესვა და მეურმეს დაუყვირა, - დაიცადე ცოტა ხანსო! რაზედაც მეურმემ ყურიც არ შეიბერტყა და გზა გააგრძელა. შეშინებული ბავშვები წივილ-კივილით აქეთ-იქით გაიფანტნენ. ამის შემხედვარე ალკიბიადე, ურემის წინ გაწვა და შეჰყვირა, - აბა გადამიარეო! გაოცებულმა და ოდნავ შეშინებულმა მეურმემ ურემი უკან დასწია, ხოლო აღტაცებული ბავშვები ყიჟინით გაქანდნენ მისკენ.

მისი ხასიათის განსაკუთრებულობა ყმანვილობის ასაკშიც გამოჩნდა. როდესაც იგი სწავლას შეუდგა, ყველა მასწავლებელს ემორჩილებოდა (რაც, ცოტა ძნელად წარმომიდგენია - თ.ა.) და ბეჯითად უსმენდა, მაგრამ ავლოსზე (იგივე ფლეიტა) დაკვრის შესწავლას თავს არიდებდა, - უგვანო, მდაბი-

ური საქმეაო. ჩანგისგან განსხვავებით, ავლოსი კაცს პირს უბამს, ხმას და სიტყვას გზას უღობავსო. ასეთი ლაპარაკით მან იმდენს მიაღწია, რომ სხვებსაც ააღებინა ხელი ავლოსზე დაკერას. იქიდან მოყოლებული, თავისუფალ მოქალაქეთა შესასწავლ საქმეთაგან ავლოსზე დაკერა სრულიად გააძევეს და სამარცხვინო ხელობად აღიარეს.

7. ალკიბიადეს ხასიათის განსაკუთრებულობის შესახებ, მესტრიუს პლუტარქეს ძალზე სახასიათო მაგალითები მოჰყავს.

პირველი მაგალითი, - ბაღლობის ასაკიდან უკვე გამოსულს, გრამატიკის მასწავლებლისათვის ჰომეროსის თხზულება უთხოვია, რაზედაც მას უპასუხა, - არ მაქვს ჰომეროსიო. მან მუშტი ჩასცხო მას და გაეცალა(?). მეორე მასწავლებელმა კი უთხრა, - ჩემს მიერ გასწორებული ჰომეროსი მაქვსო, რაზედაც ალკიბიადემ უსაყვედურა, - ჰომეროსის გასწორება თუ ძალგიძს, მარტო ანბანს რაღაზე ასწავლი, ახალგაზრდებს რატომ არ ზრდიო? (გასაოცარი ფაქტია, - 25 საუკუნის უკან გრამატიკას ასწავლიდნენ - თ.ა.)

მეორე მაგალითი, - ერთხელ პერიკლესთან შეხვედრა მოიწადინა, მაგრამ გარემოცვამ უარი უთხრა, - ახლა არ სცალია, ათენელებისათვის წარსადგენ ანგარიშზე ფიქრობსო. გამობრუნებისას ალკიბიადეს უთქვამს, - არ აჯობებდა, ის მოიფიქროს, როგორ არ ჩააბაროს ათენელებს ანგარიშო?

8. ალკიბიადეს ხასიათის თავხედური გამოვლინების არაერთი მაგალითი მოჰყავს პლუტარქეს. ერთი ასეთი მაგალითია, როდესაც მან, თავის შესაქცევად, მეგობრებთან დადებული სანაძლეოს გამო, სიმდიდრითა და გვარიშვილობით ცნობილ ადამიანს, რომელსაც დიდი გავლენა და საკმაო სახელი ჰქონდა ქალაქში, სრულიად უმიზეზოდ მუშტი გაართყა. მოქალაქეები ამ თავხედური საქციელის გამგონე, ძალზე აღშფოთდნენ და ეტყობა საქმე იმდენად რეზონანსული გახდა, რომ ალკიბიადე, ერთ დღეს, დილით ადრე მივიდა დაზარალებულთან, მოსასხამი გაიძრო და უთხრა, - აჰა, მცემე და დამსაჯეო. მანაც აჰა-

ტია, მითუმეტეს, რომ საქმე იმით დამთავრდა, რომ ალკიბია-
დემ მისი ქალიშვილი, სახელად ჰიპარქტე, მოიყვანა ცოლად და
ეს ქორწინება იმდენად მყარი გამოდგა, რომ ჰიპარქტეს გარდა-
ცვალებამდე ისინი ერთად იყვნენ, და ეს, მიუხედავად იმისა,
რომ ალკიბიადეს უცხოელ და ქალაქელ ჰეტერებთან სატრ-
ფიალო ურთიერთობების გამო, ერთხელ სახლიდან წავიდა
კიდევ და სერიოზულად ფიქრობდა მას გაყროდა. მაგრამ ისე
მოხდა, რომ არქონტისათვის (არქონტი – უმაღლესი თანამდე-
ბობის პირი ძველ საბერძნეთში – თ.ა.) გაყრისათვის საჭირო
წერილის წარდგინებისას, რასაც ორივე მხარე უნდა დასწრე-
ბოდა, ალკიბიადემ არქონტთან მისულ ჰიპარქტეს ხელი ჩაა-
ვლო და, ხელში აყვანილი, ტაატით, მოედანზე გავლით, შინ წაი-
ყვანა.

9. არანაკლებ უცნაურია მეორე მაგალითი, რომელიც პლუ-
ტარქეს მოჰყავს. ალკიბიადეს საოცარი სიდიდისა და შესახე-
დაობის ძალლი ჰყავდა, რომელსაც მეტად ლამაზი კუდი ჰქო-
ნდა და, რატომღაც მან ეს კუდი ძალს წააჭრა. მეგობრების
შენიშვნაზე, რომ ყველა შეწუხებულია ამ ვანდალიზმით და
გკიცხავენო, მან უპასუხა, – სწორედ ის ხდება, რაც მსურს, –
ათენელებმა ამაზე ილაპარაკონ და რაიმე უარესი არ ილაპა-
რაკონ ჩემზეო. ნამდვილად უცნაური ლოგიკაა, ან იმას ჰგავს,
ხელისუფლება ერთი საძრახისი საქციელის მეორეთი გადაფა-
რვას რომ ცდილობს.

ალკიბიადე და ზნეობა

ახლა გვინდა მოვიყვანოთ ალკიბიადეს ზნეობრივ საკითხთან დაკავშირებით პლუტარქეს თარგმანის ორი ვერსია, - ერთი, რომელიც გვაქვს, ბ-ნ აკაკი ურუშაძის მიერ ქართულ თარგმანში, რომელიც 1987 წელს არის გამოცემული და მეორე, - რუსულ თარგმანში, რომელიც ასევე 1987 წელს არის თარგმნილი ქ-ნ მ. ტომაშევსკაიას მიერ. ჯერ თარგმანის ქართული ვერსია მოვიყვანოთ.

„ანტიფონტი განმაქიქებელ სიტყვაში წერს: ჯერ კიდევ ბიჭობაში ალკიბიადე შინიდან გაიქცა თავის ერთ-ერთ სატროფო დემოკრატესთანო. ამის გამო არიფონმა განიზრახა, რომ საჯაროდ ეთქვა უარი ალკიბიადეს წვრთნაზე, მაგრამ პერიკლემ შეაჩერა თურმე; თუ ბიჭი მკვდარია, შენი უწყებით ეს გამუდმებულად მხოლოდ ერთი დღით ადრე, თუ საღათაა, მთელი მისი ცხოვრება განადგურდებაო. ანტიფონტივე ამბობს, ალკიბიადემ სიბირტიოსის პალესტრაში (პალესტრა - ფიზიკური წვრთნის სკოლა - თ.ა.) ჯოხის დაკვრით ერთი მხლებელთაგანი მოკლაო. ასეთი კიცხვა-ძაგება არაა დამაჯერებელი, ვინაიდან ყველა სისაძაგლე, რაც კი ვინმემ თქვა, ალკიბიადეს ზიზლითაა ნათქვამი.“

რუსულ თარგმანში ორი მომენტია აღსანიშნავი, - ჯერ კიდევ „ბავშვობაში“ გაიქცა შინიდანო. რამდენადაც მესმის, სიტყვა „ბავშვობაში“ უფრო პატარა ასაკის არსება იგულისხმება, ვიდრე სიტყვა „ბიჭობაში.“ მეორე კი უფრო მნიშვნელოვანი განსხვავებაა, - რუსულ თარგმანში წერია, - „თუმცა არ უნდა ვენდოთ იმ ადამიანის სიტყვებს, რომელმაც თავად აღიარა, რომ ეს ლანძღვა პირადი სიძულვილის გამო ითქვა.“ ალბათ განსხვავებას ვხედავთ, - ქართულ თარგმანში კონკრეტულად არ არის მითითებული ანტიფონტის აღიარება.

როგორც პლუტარქე ბრძანებს, - ალკიბიადეს გარს ეხვია და

თან დასდევდა წარჩინებულ ათენელთა მთელი ამაღლა და მიუხედავად პლუტარქეს თქმისა, რომ მას მეტისმეტად ელოლია-ვებოდნენ და ყველასათვის ცხადი ჩანდა, რომ აღტაცებულნი იყვნენ მისი გარეგნული მომხიბლავობით, მაინც უნდა ვივარაუდოთ, რომ ეს მხოლოდ მისი მომხიბლავობით არ უნდა ყოფილიყო გამოწვეული, არამედ, უპირველეს ყოვლისა იმით, რომ იგი პერიკლეს ნათესავი იყო და, ამასთან ისიც მნიშვნელოვანია, რომ ალკიბიადე უშუალოდ ამ უკანასკნელის ოჯახში იზრდებოდა, ხოლო იმასაც თუ გავიხსენებთ, რომ პერიკლე ძვ.წ. 444 წლიდან, ვიდრე 429 წლამდე, ანუ გარდაცვალებამდე, ათენის სტრატეგოსი, ანუ უპირველესი მოქალაქე იყო მთელი თხუთმეტი წლის განმავლობაში და, როგორც ზემოთ ითქვა, პრაქტიკულად ერთპიროვნულად განაგებდა ათენს, ხოლო ალკიბიადე ამ პერიოდში ექვსი წლისა იყო და მთელი თხუთმეტი წელიწადი იმ ადამიანის მფარველობის ქვეშ იყო, რომლის სახელიც ქუხდა არა მხოლოდ ათენში, არამედ მთელს მაშინდელ სამყაროში, რომლის დროსაც ათენმა, როგორც უკვე ითქვა, თავისი განვითარების უმაღლეს საფეხურს მიაღწია, ყველა ეცდებოდა, ამ ყმანვილის წყალობით და მისი კეთილგანწყობის მოპოვების გზით, პერიკლეს კეთილგანწყობაც დაემსახურებინა.

მჭერმეტყველება და ორატორული მიჯი

რაც შეეხება მის გარეგნულ მომხიბლაობას, თუ გავითვალისწინებთ პერიკლეს კარზე ყოფნისას, მის ასაკსაც, მასაც, ისევე როგორც ყველას მის ასაკში, ალბათ სიამოვნებდა იმდროინდელი ათენის ელიტარულ ადამიანთა მხრიდან გამოჩენილი ყურადღება, მითუმეტეს, თუ პლუტარქეს ნათქვამსაც გავიხსენებთ, რომ ალკიბიადე არა მხოლოდ მჭერმეტყველების განსაკუთრებული ნიჭითაც იყო დაჯილდოვებული უფლისგან, არამედ მას ეს ნიჭი, ორატორულ ხელოვნებამდე ბუნებრივად აყვანილი ჰქონდა არსთაგანმგებლისგან მომადლებული. არადა, ჩვენი აზრით, საკმაოდ დიდი განსხვავება არსებობს მჭერმეტყველების უნარსა, რომელიც უფლის მიერ ბოძებული ნიჭია და ორატორულ ხელოვნებას შორის, რომელიც, ნიჭთან ერთად, დიდი შრომითა და გარჯით მიიღწევა და მათ შორის ის განსხვავებაა, რომ ადამიანს შესაძლოა ჰქონდეს მჭერმეტყველების უნარი, მაგრამ ორატორულ ნიჭს მოკლებული იყო, ხოლო პირიქით შეუძლებელია, - ორატორული ნიჭი ხომ მჭერმეტყველების უნარის შემდეგ საფეხურზე აყვანაა. როდესაც ადამიანს მჭერმეტყველების უნარი დაჰყვება არსთა განმგებლისაგან, ეს იმას ნიშნავს, რომ მას შეუძლია სიტყვით გამოსვლისას ხალხის ყურადღება მიიპყროს. საქმე იმაშია, რომ, როგორც ცნობილია, ერთ ადამიანს შეუძლია მაქსიმუმ 15-20 წუთის განმავლობაში ყურადღებით მოუსმინოს მეორე ადამიანს და მხოლოდ მჭერმეტყველების უნარით დაჯილდოვებულ ადამიანს ხელენიფება საათობით მიიპყროს ათასობით და ათიათასობით ადამიანის ყურადღება, რაც ნამდვილად უდიდესი ნიჭია. მაშინ, ბუნებრივად ისმის კითხვა, - რით განსხვავდება ორატორი, - მჭერმეტყველისგან? ეს განსხვავება იმდენად არსებითია, უფრო მეტიც, - იმდენად დიდი, თუ უზარმაზარი არა, რომ ორატორული ხელოვნების უნარს მხოლოდ

ერთეულებს აღწევენ. ოღონდ ეს უნარი, პიროვნულ თვისებებთან ერთად, დიდი შრომით და გარჯით მიიღება. ასეთი უნარით დაჯილდოვებულ ადამიანს კი, – შეუძლია დაარწმუნოს მასები, მიიღონ მისთვის საჭირო გადაწყვეტილება, მიმართონ მასების უმართავი და უზარმაზარი ენერგია ერთი მიმართულებით, კერძოდ იმ მიმართულებით, რომელიც მას მიაჩნია საჭიროდ და სწორად, ან შესაძლოა არც მიაჩნია ასეთად, მაგრამ, რაღაც მიზეზების გამო, მას აქეთ სურს მიმართოს მათი ენერგია. აი, სწორედ ამ თვისებითაც იყო დაჯილდოვებული ალკიბიადე, ანუ მას, ერთის მხრივ, ბუნებისგან მჭერმეტყველების გასაცდარი ნიჭი ჰქონდა მომადლებული და, მეორეს მხრივ, რამდენადაც იმ დროისათვის უდიდესი მჭერმეტყველისა და ორატორის, პერიკლეს გარემოცვაში იზრდებოდა, ამასთან, როგორც ქვემოთ ვნახავთ, იგი სოკრატეს მონაფეც იყო, – მას ეს ორივე უნარი ერთდროულად ჰქონდა მომადლებული და იმდენად დიდი დოზით, რომ არა მხოლოდ მასების დარწმუნება შეეძლო, არამედ, როგორც ქვემოთ ვნახავთ, ერთპიროვნული მმართველებისაც. და, ჩვენი ღრმა რწმენით, პირველ ორთან ერთად, ანუ შესანიშნავი გარეგნობა და პერიკლეს სიახლოვეს ყოფნა, ესე მესამეც არანაკლებ მიზეზს წარმოადგენდა, რომ მის გარშემო მუდამ ირეოდნენ ამა ქვეყნის ძლიერნი.

იმის წარმოსადგენად, თუ რა შეუძლია ორატორს, ერთი პასაჟი მინდა მოვიყვანო ჩემი ერთ-ერთი ადრე გამოცემული ნაშრომიდან, – „შეგონებებში ასახული ყოველდღიურობა,“ როგორც ცხადი მაგალითი იმისა, თუ რას წარმოადგენს ხალხის ძალა, თუკი იგი კონკრეტული დანიშნულებით არის მიმართული და, მხოლოდ ორატორული ნიჭით დაჯილდოვებულ ადამიანს ხელენიფება იგი საჭირო მიმართულებით წარმართოს. სხვა საკითხია, თუ ვის ინტერესებში იქნება ამ მიმართული ძალის შედეგები, – პიროვნების, თუ ქვეყნის; უფრო სწორად, რამდენად ჯდება პიროვნების პირადი ინტერესები ქვეყნის ინტერესებში, რადგან, როგორც ნესი, ისინი ერთმანეთს არ ემთხვევა (!).

„ – ბოლოს როდის ვიყავი ზღვაზე არც მახსოვს და ამდენი ხნის უნახავმა სრულიად სხვა კუთხით შევხედე მას. ზღვა!... იგი უსასრულო ენერგიის მატარებელია თავისთავად, მაგრამ ეს ისეთი ენერგიაა, რომელიც სათანადო მიმართულებით მოძრაობაში თუ არ მოიყვანე, სრულიად უსარგებლოდ არის, – ვერც თავისთავს ადგება და ვერც სხვას. მას, სამწუხაროდ, სწორი მიმართულებით მოძრაობაში მოყვანა სჭირდება; თავად ვერა-ნაირად ვერ ამოძრავდება საჭირო მიმართულებით! და ვის შეუძლია ამ უზარმაზარი ძალის მოძრაობაში მოყვანა? სრულიად უხილავ ძალას, რომელიც ჩვენ ყველას გარშემო გვარტყია! ვერც ვხედავთ და ვერც ვაცნობიერებთ, თუ რა შეუძლია მას და, როდესაც იგი მოძრაობაში მოიყვანს ამ ძალას, ზღვა გადაიქცევა იმ საშინელ ცეცხლისმფრქვეველ გველეშაპად, რომელსაც ყველას და ყველაფრის წაღეკვა შეუძლია. და, როდესაც უყურებ ამ საოცარი ძალის ყველაფრის წამლეკავ ამოძრავებას, ატყობ, რა უსუსურია მის გარშემო ყველა და ყველაფერი! და, ... რაღაც დროის შემდეგ, ეს, საბოლოო ჯამში, სრულიად უსარგებლოდ დახარჯული ენერგია, ისე მიიღევა, ისეთი გასაოცარი ლივლივით შემოგეხვევა ფეხზე, და, ის ტალღები, რომლებიც გუშინ ყველაფრის წაღეკვას ლამობდნენ, დღეს ისეთი სითბო-ჩამდგარი სურნელით შემოგეხვევა ტანზე, რომ კიდევ ერთხელ რწმუნდები, – თუ საჭირო დროს და საჭირო ადგილას მოხვდები, ზღვასავით დიდი ძალის მფლობელი შეიძლება გახდე; ოღონდ, მხოლოდ ერთეულებმა და ზეციური ნიშნით გამორჩეულებმა იციან, როგორ მოიხმარონ ეს ენერგია ქვეყნის სასიკეთოდ!

პ.ს. ამიტომაც მაგონებს ზღვა ერთთავად ხალხს, – ხალხს, რომელმაც არ იცის თავის ძალა, და, როგორც წესი, უსინდისო ადამიანების ხელში, ერთჯერადი გამოყენების სათამაშოს მსგავსად, მათ მიერ მოდიან მოძრაობაში. ბოლოს კი, პატივ-ყრილი დიაცივით, სასონარკვეთილების უსასრულო მორევში ეხვევა და ძალაგამოლეული მომავალ მხსნელს ელოდება.“ ...

ამ ლირიული გადახვევის შემდეგ ვაგრძელებთ პლუტარქეს მონათხრობს, -

10. „მართალია, წარმომავლობა, სიმდიდრე, ბრძოლებში გამოჩენილი მამაცობა, მრავალი მეგობრისა და ნათესავის მხარდაჭერა, ფართოდ უღებდნენ კარს ალკიბიადეს სახელმწიფო მოღვაწეობაში, მაგრამ მას, მაინც ყველაფერს ერჩია, თავისი სიტყვის მადლით ჰქონოდა გავლენა ხალხზე. პირველი მისი გამოსვლა ხალხის წინაშე, როგორც ამბობენ, ფულად შეწირულობებს ეხებოდა, სადაც იგი წინასწარი მომზადების გარეშე გამოვიდა, რის შემდეგაც თავის გზას დაადგა, მაგრამ უცებ მის უკან ათენელების მიერ ატეხილი ხმაური შემოესმა. ხმაურის მიზეზი რომ იკითხა და შეიტყო, რომ შესანიშნავი შეჰქონდათ, თავადაც მივიდა და თავისი წვლილი გაიღო, რასაც ხალხი ტაშის ცემითა და შეძახილით შეხვდა. ამასობაში, ალკიბიადეს მოსასხამის ქვეშ შეფარებული, დამფრთხალი მწყერი გამოფრინდა, რაზედაც ხალხმა ჟრიაშული ატეხა, ბევრი მათგანი კი წამოხტა და მწყერს გამოედევნა. მწყერი, ვინმე ანტიოქე მესაჭემ დაიჭირა და პატრონს დაუბრუნა, რომლის დიდად მადლიერი დარჩა ალკიბიადე.“

ის, რომ ალკიბიადე სიტყვის წარმოთქმის დიდოსტატი იყო, დემოსთენეს მოჰყავს თავის ნაშრომში (იხ. დემოსთენე, XXI, 145), – რიტორთა შორის ყველაზე ძლიერი რიტორი, შიდიელთა წინააღმდეგ მიმართულ სიტყვაში ამბობს, – სხვა ღირსებებთან ერთად, ალკიბიადე საუკეთესო მჭერმეტყვეელიც იყო. პლუტარქე კი იმონებებს ფეოფრასტეს, ფილოსოფოსთა შორის ღრმად ჩახედულ და ისტორიის ჩინებულად მცოდნე კაცს, – ალკიბიადე ყველაზე ძლიერი იყო საჭირო სიტყვის მოფიქრებასა და მოძიებაში. იგი ეძებდა არა მხოლოდ იმას, თუ რა ეთქვა, არამედ იმასაც, თუ როგორ გამოეხატა თავისი აზრი, ცალკეული სიტყვებით, თუ წინადადებებით.

უსაზღვრო პატივმოყვარეობის შესახებ

ერთი საოცარი შეგონების თანახმად, – რომელიც ნიკოლო მაკიაველს ეკუთვნის და, რომელიც ზედმინევნით ხსნის გამო-რჩეულ და უსასრულო პატივმოყვარეობის მქონე ადამიანების ქცევის მოტივებს, – „ნამდვილი სიმაჰაცე კრიტიკულ სიტუა-ციებში გამოიცინობა; მშვიდობიანი დრო კი, უფრო მეტად მდი-დრებს და წარჩინებულთ სწყალობს, ვიდრე მამაცებს და, რომ ყოველთვის ასე იყო და ასე იქნება, – რესპუბლიკები მშვიდო-ბიანობის დროს დიადი და იშვიათი თვისებების მქონე ადამია-ნებს უგულვებელყოფენ, რამეთუ ის პატივისცემა, რომელსაც ეს ადამიანები ამ თვისებათა გამო იმსახურებენ, ბევრ ადამია-ნში არა მხოლოდ შურის გრძნობას იწვევს, არამედ გადაულა-ხავ სურვილს, მათზე მეტად წარმოაჩინონ საკუთარი თავი.“ ამის შესახებ კარგადა აქვს ნათქვამი ბერძენ ისტორიკოსს თუკიდიდეს (იხ. თუკიდიდე. „პელოპონესის ომის შესახებ.“ VI. 8-24.), რომლის თანახმადაც, – როდესაც ათენის რესპუბლიკამ გაიმარჯვა პელოპონესის ომში, რითაც სპარტელთა გოროზო-ბას ბოლო მოუღო, და თითქმის მთელი საბერძნეთი დაიმო-რჩილა, მისი გავლენა იმდენად გაიზარდა, რომ მან სიცილიის დაპყრობა გადანყვიტა. ამ განზრახვას ათენში განიხილავდნენ. ალკიბიადე და ზოგი სხვა მოქალაქე მხარს უჭერდა ამ განზრა-ხვას, როგორც ადამიანები, რომლებიც იმდენად იმაზე კი არ ფიქრობდნენ, თუ რა საზოგადოებრივ სიკეთეს მოუტანდა ეს ქვეყანას, არამედ საკუთარ პატივზე, რადგანაც ისინი აპირებ-დნენ სათავეში ჩასდგომოდნენ გასაგზავნ ლაშქარს. მაგრამ, ნიკოსი, რომელიც ერთ-ერთი ყველაზე საპატივცემულო პირო-ვნება იყო ათენში, არწმუნებდა ხალხს, რომ უარი ეთქვათ ამ განზრახვაზე, ამასთან მისი მთავარი არგუმენტი, რომლითაც იგი, ამას ასაბუთებდა, ის გახლდათ, რომ ყველაზე უფრო მის ინტერესებში იყო, რომ ათენელებისთვის სიცილიაზე ლაშქრო-

ბისკენ მოეწოდებინა, რადგანაც მშვიდობიანობის დროს ბევრ ათენელს შეეძლო მას გზაზე გადაღობებოდა, მაგრამ ომიანობის დროს ვერავინ შეებედავდა ამგვარ რამეს, მითუმეტეს, რომ ამ საქმეში მას ვერავინ ვერ შეედრებოდა.

ამგვარად, რამდენადაც გამორჩეული თვისებების მქონე ადამიანებს, ასევე გამორჩეული საკუთარი უზომო პატივმოყვარეობისა და ასევე უზომო ამბიციების გრძნობა ერთთავად მოჭარბებული აქვთ, ისინი არაფერზე და არავის წინაშე არ იხევენ უკან, რათა ეს, ხშირ შემთხვევაში დამლუპველი გრძნობა დაიკმაყოფილონ, რასაც, როგორც წესი, ქვეყნის ინტერესები ეწირება.

აქ, ჩვენი აზრით, ერთი მნიშვნელოვანი შენიშვნა უნდა გავაკეთოთ. თუ თუკიდიდეს დაუფუჯერებთ, მიუხედავად იმისა, რომ პერიკლე ძვ.წ. 429 წელს შავი ჭირით აღესრულა და ათენის მოსახლეობის მეოთხედიც დაიღუპა ამ უბედურებით, ათენს მაინც არ ჰქონდა იმის ობიექტური მიზეზი, რომ ძვ.წ. 404 წელს დაცემულიყო, რადგანაც, როგორც თუკიდიდესთან ვკითხულობთ, ამ დროს სიცილიის დაპყრობაზე იყო საუბარი და მაშინ, უნდა გავიზიაროთ მაკიაველის ქვემოთ მოყვანილი დიდებული შეგონება, და ეს ყველაფერი, როგორც ქვემოთ ვნახავთ, ალკიბიადეს დავაბრალოთ.

და, როგორც მაკიაველი აცხადებს, – ცხადი ხდება, რომ რესპუბლიკებს შემდეგი ნაკლი გააჩნიათ, – ისინი არ უფრთხილდებიან მშვიდობიანობის დროს მამაც და გამორჩეულ ადამიანებს. ეს კი, მათში ორგვარი სახის გულისწყრომას იწვევს, – პირველ რიგში, იმას, რომ მათ არ აძლევენ არავითარ თანამდებობას; მეორეც, – ამხანაგებად და უფროსებად უნიშნავენ ნაკლებად ნიჭიერ და ნაკლებად ღირსეულ ადამიანებს ვიდრე თავად არიან. ასეთი მიდგომა რესპუბლიკებში ბევრნაირ უბედურებას იწვევს, რამეთუ ის მოქალაქენი, რომლებიც თავს დაუმსახურებლად დავინწყებულად თვლიან, იციან რა, რომ ამის მიზეზს ქვეყანაში არსებული მშვიდი და უსაფრთხო გარემო წარმოადგენს, ცდილობენ შეცვალონ იგი და თავს მოახვიონ

რესპუბლიკას საომარი მოქმედებები. ამდენად, შეუძლებელი იყო ღირსეული მოქალაქისთვის არ მიეცათ დამსახურებული ნოდება და მიეცათ იგი არაღირსეულისათვის, და, თუ ასეთს, - ზოგჯერ შეცდომით, ან სპეციალურად, - გამოსაცდელად, - ჰქონდა ადგილი, ამის შედეგად ატეხილი უნესრიგობები და საფრთხეები, ძალიან მალე აიძულებდა ყველას აღედგინათ სამართლიანობა. მაგრამ სხვა რესპუბლიკები, რომელთაც რომისგან განსხვავებით, არ ჰქონდათ ასეთივე კარგი სახელმწიფოებრივი მონაცემი, და, რომლებიც საომარ მოქმედებებში გარემოებებით გამოწვეული იძულების გამო ერთვებოდნენ, თავს ვერ დაიცავენ ამგვარი საფრთხეების არსებობის შესაძლებლობისგან და ყოველთვის იქნებიან ამ საფრთხეების მოლოდინში. ამ რესპუბლიკებს ყოველთვის ემუქრებათ არეულობა, თუ საპატივცემულო მოქალაქე, რომელიც შერისხული იქნა, გულრძოდ აღმოჩნდა და გადანყვიტა თავისი გავლენის გამოყენება ქალაქში მყოფ თავის მომხრეებზე. რომი ერთი პერიოდი ახერხებდა გამკლავებოდა ასეთ საფრთხეს, თუმცა აქაც, როდესაც კართაგენზე და ანტიოქზე იქნა მოპოვებული გამარჯვება, და ომის საფრთხე თითქმის აღარ არსებობდა, ჯარი თანახმა იყო ნებისმიერს მინდობოდა, რომლის დროსაც მნიშვნელოვანი იყო არა მეთაურის სიმამაცე, არამედ სხვა თვისებები, რომელიც შესაძლებელს გახდიდა ხალხის განწყობილების მოპოვებას. ასე მაგალითად, ემილიუს პავლუსს რამდენჯერმე უარი ეთქვა კონსულის თანამდებობის დაკავებაზე და მან ეს თანამდებობა მხოლოდ მას შემდეგ მიიღო, როდესაც მაკედონიასთან ომი დაიწყო, და, მოსალოდნელი საშიშროების გამო ხალხმა იგი ერთხმად აირჩია კონსულად.

ალკიბიადეს ზღვარგადასული პატივმოყვარეობა, პლუტარქეს ქვემოთ მოყვანილი მონაცემებიდანაც სჩანს, -

11. - „ალკიბიადეს საოცარი საჯინიბოები ჰქონდა, რომელიც სხვა ყველაფერთან ერთად, ეტლების სიმრავლითაც გამოირჩეოდა. ოლიმპიურ შეჯიბრებებზე მან შეიდი ეტლი გამოიყვანა, რაც მანამდე მეფეებსაც კი არ გაუკეთებიათ. ალკიბიადემ

შეჯიბრებებში გაიმარჯვა და, სხვადასხვა წყაროებით, – მეორე და მეოთხე, ან მესამე ადგილი დაიკავა. ამ შეჯიბრებებში ამ არაორდინალური ბუნების ადამიანმა თავისი ბრწყინვალე და სახელოვანი ასპარეზობით ყველა ღირსებას გადააჭარბა.”

12. – „ ზემოთ აღწერილმა ამბებმა, სხვადასხვა ქალაქთა მხრიდან ალკიბიადესადმი მიმართული პატივი იმდენად გაზარდა, რომ ეფესოელებმა მას დიდებულიად მორთული კარავი დაუდგეს, ქეოსელთა ქალაქმა ცხენებისათვის საკვები და მრავალი სამსხვერპლო ცხოველი მიართვა, ხოლო ლესბოსელებმა დიდძალი ღვინო და სხვა სურსათ-სანოვაგე მიართვეს.“

ამის შემდეგ ის, რასაც პლუტარქე ყვება, მთლად გასაგები არ უნდა იყოს. კერძოდ, როგორც იგი გვიაშობს, ერთ ათენელს, სახელად დიომედე, რომელიც ალკიბიადეს მეგობარი იყო, ძალიან უნდოდა ოლიმპიურ შეჯიბრებებში გამარჯვება მოეპოვებინა, და რადგან იცოდა, რომ არგოსელებს კარგი ეტლი ჰქონდათ, ხოლო ალკიბიადე, არგოსში დიდი ძალისა და მრავალი მეგობრის პატრონი იყო, სთხოვა მას, რომ ეს ეტლი ეყიდა. ალკიბიადემ ეტლი იყიდა, მაგრამ თავისთვის მიიწერა, რამაც დიომედეს აღშფოთება გამოიწვია. საქმე სასამართლომდეც მისულა(?). ნამდვილად გაუგებარია, რა არის ამაში ისეთი ტრაგიკული, რომ ამასთან დაკავშირებით მითქმა-მოთქმა ატეხილიყო და საქმე სასამართლომდე მისულიყო.

ამის შემდეგ პლუტარქე აკეთებს ალკიბიადეს მიერ ჩადენილი უკეთური საქციელების ჩამონათვალს, რომლის „უკეთურობასაც“ ჩვენ დიდი ეჭვით ვუყურებთ, განსაკუთრებით თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, როდის ხდებოდა ქვემოთ მოყვანილი ამბები.

„ – ერთხელ, ალკიბიადემ მხატვარი მოიწვია, სახელად აგათარქე, სახლის მოსახატავად და სანამ მთლიანად არ მოახატვინა, ჩაკეტილი ჰყავდა, რის შემდეგაც დასაჩუქრებული გაისტუმრა. პირადად მე ნამდვილად არ მესმის, რა არის აქ ტრაგიკული და იმ პერიოდისათვის მიუღებელი?

მეორედ, ქორეგიაში თავისი მეტოქე ტავრეა გალახა,

რადგან გამარჯვების მისაკუთრებას ცდილობდა, – ბრძანებს პლუტარქე, რაც, თუ იმასაც გავიხსენებთ, რა ხდება სხვადასხვა ქვეყნის პარლამენტებში დღეს, დიდად გასაკვირი არც ეს უნდა იყოს, მითუმეტეს იმ დროისათვის.

მესამედ, ბრძოლის შედეგად მოპოვებული ტყვეებიდან მან ერთი მელოსელი ქალი შეარჩია და მასთან თანაცხოვრებით შეძენილი ბავშვი გაზარდა, რასაც ბევრი, კაცთმოყვარულ საქციელს ეძახდა და, ჩვენი აზრით სრულიად სამართლიანადაც. თუმცა, როგორც პლუტარქე აცხადებს, – სწორედ თავად იყო მიზეზი ყველა მოწიფული მელოსელი ვაჟკაცის დახოცვისა, რასაც კენტისყრითაც დაუჭირა მხარი. ჩვენი აზრით, საომარი მოქმედებების შემდეგ რომ დამარცხებულებს არ ინდობდნენ და, თუ დიდი წინააღმდეგობის განევისას ერთიანად ხოცავდნენ დიდიან პატარიანად, ალბათ ესეც გასაკვირი არ უნდა იყოს.

ჩამოთვლილი მაგალითები, როგორც უკვე ვთქვით, არაფერს ისეთ განსაკუთრებულს არ გვიჩვენებს, რაც სხვებს, ასევე დიდსა და გამორჩეულ ადამიანებს არ გაეკეთებინოთ, ეს იქნება დიდი ბერძენი, თუ რომაელი, თუ კიდევ სხვა მრავალი ქვეყნის წარმომადგენელი. თუნდაც პომპეუსის უკადრებელი საქციელი გავიხსენოთ. როგორც პლუტარქე ბრძანებს, – „არაადამიანური სისასტიკე და უპატივცემულობა გამოიჩინა პომპეუსმა, – გაიუს კარბონის მიმართ. კერძოდ, სამგზის კონსულად ნამყოფი რომაელი ვაჟკაცი, ბორკილგაყრილი მოაყვანინა და აიძულა მისი სავარძლის წინ მდგარიყო, თვითონ კი იჯდა და ისე აწარმოებდა დაკითხვას. და მხოლოდ ამის შემდეგ გასცა ბრძანება, რომ იგი მოეკლათ.“

პლუტარქეს დახასიათებიდან, პომპეუსის ხასიათში არ ჯდება, რაც მან გააკეთა და ეს საქციელი სულას სისხლისმსმელი ხასიათის წინაშე მონური მორჩილების გამოხატულებად უნდა მივიჩნიოთ, რაც პომპეუსის სახელს ღირსებას ნამდვილად არ მატებს. არც ის უნდა იყოს გასაკვირი, რომ ალკიბიადეს ყველაფერში პირველობა სურდა, მითუმეტეს, რომ ამის

საფუძველი, თუ მისი თვისებების ჩამონათვალს გავიხსენებთ, რაც მას ნამდვილად არსთაგანმგებლისაგან უხვად ჰქონდა მომადლებული, ამის საფუძველს იძლეოდა და, რაც პოლიტიკოსისათვის ისევე აუცილებელი რამ არის, როგორც ჰაერი, როგორც წყალი.

როგორც პლუტარქე აცხადებს, – „არისტოფონტმა დახატა ნემეა, – შეჯიბრების ალეგორიული ფიგურა, რომელსაც ჩახუტებული ესვა მუხლებზე ალკიბიადე, რითაც, უნდა ვიფიქროთ, რომ ამით მან ხაზი გაუსვა ალკიბიადეს დაუოკებელ სურვილს და მისწრაფებას პირველობისადმი და ფორტუნას მისადმი გამორჩეულ კეთილგანწყობას. თუმცა ამ ნახატს ათენელები სხვადასხვანაირად აღიქვამდნენ.“

როგორც ათენელი სტრატეგოსი არქესტრატე ბრძანებდა, – „ორ ალკიბიადეს ელადა ნამდვილად ვერ აიტანდაო.“

ხოლო პლუტარქე კი ბრძანებს, – ერთხელ, როდესაც სახალხო კრებიდან მიღწეული წარმატებით გახარებული ალკიბიადე, თანმხლებ პირებთან ერთად, ზარზეიმით ბრუნდებოდა, ერთმა ავყია ათენელმა, სახელად ტიმონმა, შეხვედრისას უთხრა, – „კარგად იქცევი, ასე რომ იზრდები შვილო ... ბოლოს და ბოლოს უდიდეს ბოროტებად გაეზრდები ყველა ამათ! “ამაზე ზოგმა გაიცინა, ზოგმაც გალანძლა ტიმონი, ზოგი კი მეტად შეაშფოთა ტიმონის ნათქვამმა. თუმცა პლუტარქე არაფერს ამბობს ალკიბიადეს რეაქციის შესახებ ტიმონის ამ გამოხდომაზე. საბოლოოდ პლუტარქე აცხადებს, – ასეთი არამდგრადი და მერყევი გახლდათ აზრი ალკიბიადეს შესახებ, მისი ბუნების არამდგრადი ხასიათის გამოო.

პოლიტიკური გამჭრიახობა

როგორც პლუტარქე ბრძანებს, –

13. – „აღკიბიადე პოლიტიკურ ასპარეზზე სრულიად ახალგაზრდა გამოვიდა და იმდენად სწრაფად დაამარცხა ხალხში გავლენის მოპოვების ყველა მაძიებელი, რომ მხოლოდ ორი მეტოქელა ჰყავდა, – ახალგაზრდა ფეაკე და ყველასათვის ცნობილი ნიკია (ძვ.წ. 475-413 წწ. თუმცა დაბადების წელი მიახლოებითაა და შესაძლოა რამდენიმეწლიანი სხვაობაც – თ.ა.), რომელიც აღკიბიადეზე მთელი 25 წლით (შესაძლოა უფრო მეტიც – თ.ა.) იყო უფროსი. საუკეთესო სტრატეგოსად აღიარებული ნიკია უკვე ასაკში იყო შესული (რასაც ვერ დავეთანხმებით, რადგან თუ დაეუშვებოდა, რომ აღკიბიადე პოლიტიკურ ასპარეზზე 20 წლისა გამოვიდა, ნიკია მაქსიმუმ 49 წლისა იქნებოდა, რაც მაშინაც კი მამაკაცის ფიზიკური ძლიერების თუ არა, გონებრივი სიძლიერის ასაკი მაინც იქნებოდა – თ.ა.), ხოლო რაც შეეხება ფეაკეს, ისიც, აღკიბიადეს მსგავსად ახალი გამოსული იყო პოლიტიკურ ასპარეზზე და ასევე ცდილობდა ხალხის თვალში პოპულარობის მოხვეჭასა და გავლენის მოპოვებას. მართალია მას სახელოვანი მშობლები და წინაპრები ჰყავდა, მაგრამ სხვა მხრივ, განსაკუთრებით კი მჭერმეტყველებაში, მნიშვნელოვნად ჩამორჩებოდა თავის მეტოქეს. აქ პლუტარქე, ფეაკეს ხასიათის ძალზე მნიშვნელოვან შტრიხს უსვამს ხაზს, – იგი, ანუ ფეაკე, ეტყობა პირად ურთიერთობებში თავაზიანობით და მომხიბლაობით უფრო გამოირჩეოდა, ვიდრე თავყრილობებში დავა-კამათის უნარით. ცნობილია ერთი სიტყვა, რომელიც ფეაკემ წარმოსთქვა აღკიბიადეს წინააღმდეგ, სადაც იგი ბრალს სდებს მას, რომ იგი ყოველდღიურ ცხოვრებაში, ვით პირად საკუთრებას, ისე მოიხმარდა სახელმწიფოს კუთვნილ ოქროსა და ვერცხლის ნივთებს, რომლებსაც საზეიმო დანიშნულება ჰქონდათ.“

ანუ, როგორც ვხედავთ, აქ ამ ნივთების გაყიდვაზე, ან განადგურებაზე კი არ იყო საუბარი, არამედ მათ მოხმარებაზე. ალბათ, აქ სასმისები და ჯამ-ჭურჭელი უფრო იგულისხმება, თუ გავიხსენებთ ალკიბიადეს სამეგობრო წრეს და მათ გაუთავებელ ქეიფებსა და დროსტარებას.

პლუტარქეს ერთი მეტად სახასიათო ნაწყვეტი მოჰყავს თუკიდიდეს ნაშრომიდან (იხ. თუკიდიდე. VIII 73,3), რომელიც კარგად ახასიათებს ალკიბიადეს ხასიათის განსაკუთრებულობას, კერძოდ, ადამიანების დარწმუნების განსაკუთრებულ ნიჭსა და ორგანიზაციულ უნარს. ათენის მოქალაქეთა შორის ყოფილა ერთი პიროვნება, სახელად ჰიპერბოლე ჰერიოთედელი, რომელსაც ავიყია კაცის სახელით მოიხსენიებს თუკიდიდე, და ვინც კომედიების ყველა მწერალს სათეატროდ დაცინვის საბაბს აძლევდა. ლანძღვა-გინებას სრული გულგრილობით ისმენდა, ვინაიდან კეთილ სახელს უგულვებელყოფდა, რაც ზოგიერთებს, შემართებისა და მამაცობის გამოვლინებად მიაჩნდა და არა ურცხვობისა და უგუნურობის გამოხატულებად. მართალია, გულზე იგი არავის არ ეხატებოდა, მაგრამ ხალხი ხშირად მიმართავდა ხოლმე დასახმარებლად, როცა წარჩინებულ პირთა განქინებასა და ცილისწამებას დააპირებდა. და ერთხელაც, ამ უსინდისო ადამიანის შეგონებით, ათენის მოქალაქეებმა განიზრახეს განეხორციელებინათ ოსტრაკისმოსი, რომლის მეშვეობითაც, - უფრო მეტად შურის, ვიდრე შიშის საფუძველზე, - ყველაზე სახელოვან და გავლენიან თანამოქალაქეებს უსწორდებოდნენ ხოლმე და ქალაქიდან აძევებდნენ. ცხადია, გაძევება ხსენებული სამეულისაგან ერთს მოუწევდა. ალკიბიადემ იმდენი მოახერხა, რომ შეუთანხმდა ნიკიას (ზოგიერთი ავტორის თანახმად, - ფეაკეს - თ.ა.), თავი მოუყარა მომხრეთა ჯგუფს და გაძევების გადანწყვეტილება თავად ამ აწყია ადამიანის წინააღმდეგ მიმართა, რომელსაც არც გავლენით და არც ძალაუფლებით ეს არ ეკუთვნოდა, რადგან, როგორც უკვე ითქვა, ოსტრაკისმოსით მხოლოდ ყველაზე გავლენიან ადამიანებს სჯიდნენ, როდესაც დაინახავ-

დნენ, რომ მას ძალაუფლების „გარმყენელი ბაცილა“ მოედებოდა. ამას, ცხადია არაფერ არ მოელოდა, მითუმეტეს აყვია ჰიპერბოლე, რადგან ყველამ იცოდა, რომ ასეთი სასჯელით მანკიერი და უგვანი კაცი არ ისჯებოდა. აი, ასეთი გადანყვეტილება მიაღებინა ალკიბიადემ ათენელებს თავისი უბადლო დარწმუნების უნარით, რამაც მას არაერთხელ გაუწია უდიდესი სამსახური პირადად თავისთვის, ხოლო ათენი კი გადაიყოლა, რაზედაც ქვემოთ დაწვრილებით ვისაუბრებთ.

როგორც პლუტარქე გვიამბობს, -

26. - „სამოსზე ალკიბიადეს მომხრეებმა გაიმარჯვეს და ათენში სახელმწიფო გადატრიალების მოსახდენად პისანდრე მიაველინეს, რომელსაც უნდა წაექეზებინა ყველაზე გავლენიანი ათენელები, რათა დემოკრატია დაემხოთ და ძალაუფლება აეღოთ ხელში. როდესაც „ოთხასთა“ საბჭომ გაიმარჯვა და ძალა-უფლება აიღო, ალკიბიადესადმი ყურადღება მეტად შეამცირეს და ომის მსვლელობაც შეასუსტეს.“ პლუტარქეს აზრით, ამის მიზეზი, ან ის იყო, რომ არ ენდობოდნენ თანამოქალაქეებს, რომლებიც სახელმწიფო გადატრიალებას ვერ ურიგდებოდნენ, ან, რომ ოლიგარქიის მუდამ მხარდამჭერი სპარტელები ახლა დათმობებზე წავიდოდნენ. თუმცა, „ოთხასთა“ მონინაალმდევე მოქალაქეთა არცთუ მცირე რაოდენობის სიკვდილით დასჯამ, ხალხი დააფრთხო და მათში შიშმა დაისადგურა. როგორც კი ეს ამბავი სამოსაზე შეიტყვეს, საშინლად აღშფოთდნენ და გადანყვიტეს დაუყოვნებლივ გამგზავრებულიყვნენ ათენის წავსადგურ - პირეოსისაკენ. მათ ალკიბიადე გამოიწვიეს, სტრატეგოსად გამოაცხადეს და სთხოვეს წინ გაძლოლოდა ტირანიის დასამარცხებლად. ალკიბიადე სიხარულით ფრთაშესხმული კი არ შეხვდა ამ ფაქტს. მან წინააღმდეგობა გაუწია რისხვით ავსებულთა სურვილებს ისე, როგორც ეს ვინმე დიდ სარდალს შეეფერებოდა, და არ მისცა საშუალება შეცდომები დაეშვათ, რითაც ათენის პოლისი, მაშინ აშკარად დაიხსნა მოსალოდნელი საფრთხისგან. მართლაც, სამოსიდან რომ ხომალდები დაძრულიყვნენ და შინისაკენ გამოეწიათ,

მტერს მაშინვე მიეცემოდა საშუალება უბრძოლველად დაეკავებინა მთელი იონია, ჰელესპონტი და კუნძულები, ხოლო ათენელები თანამოქალაქეებს შეებრძოლებოდნენ და ომს შიგ ქალაქში ატეხავდნენ. ამას ძირითადად მხოლოდ ალკიბიადემ შეუშალა ხელი. იგი არწმუნებდა და მოძღვრავდა ხალხს. მას ამაში ეხმარებოდა ვინმე თრასიბულე სტირიელი, რომელიც ათენელებში ყველაზე მაღალი ხმის პატრონი ყოფილა და ამით ეხმარებოდა, რათა მსმენელებამდე მიეტანა ალკიბიადეს შეგონებები. გარდა ამისა, იგი შეჰპირდა ათენელებს, რომ სპარსთა მეფის მიერ გამოგზავნილი ფინიკიური ხომალდები, რომელთაც სპარტელები ელოდნენ, ან მათ მხარეზე გადავიდოდნენ, ან ისინი დანიშნულების ადგილზე არ მივიდოდნენ. ამ პირობით, ალკიბიადე სასწრაფოდ გავიდა ზღვაში. ის ხომალდები, მართალია ასპენდოსთან (პამფლიის ქალაქი) გამოჩნდნენ, მაგრამ ტისაფერნემ აღარ დაანება მათ მისულიყვნენ ლაკედემონელებთან, რომლებიც, ამგვარად მოტყუებული დატოვა. ხომალდების უკან დაბრუნებას, ორივე მხარე ალკიბიადეს აბრალებდა. განსაკუთრებით ლაკედემონელები ცხარობდნენ. მათი აზრით, სწორედ ალკიბიადემ შთააგონა ბარბაროსს, მოთმინებით ეცქირა, როგორ მოულებდნენ ერთმანეთს ელინები. ცხადი იყო, რომ, თუ ელინთა ერთ მხარეს ასეთი ძალა შეემატებოდა, მეორე ძალას ეს უთუოდ აღუკვეთავდა ზღვაზე მბრძანებლობას.

27. ალკიბიადეს მეგობრების დახმარებით, დემოკრატიის მომხრეებმა „ოთხასთა“ ხელისუფლება დაამხეს. მოქალაქეებს სურდათ და მოითხოვდნენ ალკიბიადეს დაბრუნებას, ანუ იმ ადამიანის დაბრუნებას, რომლის ნაქეზებითაც „ოთხასთა“ ძალუფლება დამყარდა. საოცარია სწორედ ასეთი მეტამორფოზა, თუმცა, სამწუხაროდ ეს ყველა პოლიტიკოსის აუცილებელი თვისებაა, - იმოქმედოს საჭიროების და, რაც მთავარია, პოლიტიკური სიტუაციისდა მიხედვით. მიუხედავად ხალხის სურვილისა, ალკიბიადეს სურდა არა ბრბოს არაფრის მაქნისი შებრალებისა და წყალობის საფუძველზე დაბრუნება, არამედ

ტრიუმფით დაბრუნება, ისეთი საგმირო საქმის ჩადენით, რომელიც მის ღირსებას ეკადრებოდა და მის პატივმოყვარეობას დააკმაყოფილებდა. სწორედ ამიტომ, რამდენიმე ხომალდით სამოსიდან გამოსცურა და კნიდოსსა და კოსს შემოუცურა. აქ გაიგო, რომ სპარტელი მინდარე, მთელი ხომალდკრებულის, ჭელესპონტისკენ მიემართებოდა, ხოლო ათენელები მის მდევრად დაძრულიყვნენ. ალკიბიადე მყისვე გაეშურა მათ დასახმარებლად და თავისი 18 ტრიერით სწორედ ბედზე მიუსწრო, აბიდოსთან გამართულ ბრძოლაში, რომელიც შებინდებამდე გარდამავალი უპირატესობით მიმდინარეობდა. ალკიბიადეს გამოჩენამ გარდატეხა შეიტანა საომარი მოქმედებების მსვლელობაში. იგი ეკვეთა პელოპონესელებს, ნაპირისაკენ აიძულა წასვლა და ისე მიუახლოვდა, რომ მათ ხომალდებს შეუწყვეტელი დარტყმებით ზიანს ზიანზე აყენებდა. ხომალდებიდან გადმოცვნილ მეომრებს ხმელეთზე შველას უწევდა ფარნაბაზე და ზღვის სანაპიროზე გამართული ბრძოლებით ხომალდების გადარჩენას ლამობდა. საბოლოოდ ათენელებმა ხელთ იგდეს 30 ხომალდი, თავისი გემებიც დაიხსნეს და ტროპეონი, ანუ დამარცხებული მტრის აღჭურვილობისგან დამზდებული ძლევის ძეგლი, აღმართეს. საკუთარი წარმატების სიამაყით აღესილმა ალკიბიადემ, ტისაფერნესთვის თავის მოწონების მიზნით, შესაფერისი ძღვენითა და საჩუქრებით ხელდამშვენებული, წინამძღოლისათვის შესაფერისი მოსამსახურე ამალის თანხლებით, მასთან გაემართა. ტისაფერნემ კი, იმის შიშით, რომ მეფემ ბრალი არ დამდოსო, რადგან ლაკედემონელების სამართლიანი ლანძღვა-გინება შესაძლოა მის ყურამდეც მისულიყო, ალკიბიადე დააპატიმრა. არადა, როგორც ზემოთ ითქვა, ყველაფერი ხომ მასთან იყო შეთანხმებული. მაგრამ ფაქტია, ამით ტისაფერნე იმედოვნებდა, რომ თავს დაიხსნიდა ბრალდებისაგან.

სამხედრო წარმატებები

ახლა ძირითად ტექსტს გავყევით, – ალკიბიადეს ქმედებების ხასიათს, მართალია ქებით არავინ მოიხსენიებდა, მაგრამ მის მიერ მოპოვებული წარმატებები უთუოდ დიდი იყო, – აცხადებს პლუტარქე, და იქვე აგრძელებს, – მან გათიშა და შეაზანზარა თითქმის მთელი პელეპონისი; მხოლოდ ერთი დღის მანძილზე ისე დიდი ჯარი დაუპირისპირა ლაკედემონელებს, მანტინეასთან, და ისეთი დიდი ბრძოლა გაუმართა მათ ათენიდან ასე მოშორებით და ისეთი საფრთხე შეუქმნა, რომ გამარჯვებამ დიდი ვერაფერი მოუტანა მტერს, მაგრამ რომ დამარცხებულყო, ავად წაუვიდოდა საქმე თვით ლაკედემონს, ანუ სპარტას (ეს ადგილი ცოტა გაუგებარია – თ.ა.).

სულ მალე ამ ბრძოლის შემდეგ, პროსპარტულმა დაჯგუფებამ, სახელად – „ათასეული“ გადაწყვიტა არგოსში დემოსის დამხობა და ქალაქის დაქვემდებარება ლაკედემონელთათვის, რაც მალე განახორციელეს კიდევ, თუმცა არგოსელებმა იარაღს მოჰკიდეს ხელი და კვლავ გაიმარჯვეს. ალკიბიადეც მალევე მივიდა, დემოსის გამარჯვება განამტკიცა (როგორ? – თ.ა.) და არგოსის მოსახლეობას შეაგონა, რომ გრძელი კედელი აეგოთ და ქალაქი ზღვასთან დაეკავშირებინათ, რათა ამ გზით მთლიანად შეერთებოდნენ ათენელთა ძალაუფლებას, რადგან ამ დროს ათენი მთლიანად იყო გაბატონებული ზღვაზე. მან ათენიდან ჩამოიყვანა ოსტატები, ქვისმთლელები და განსაკუთრებული სიბეჯითით ცდილობდა საკუთარი თავისთვის უფრო მეტად მოეპოვებინა მადლი და გავლენის ძალა, ვიდრე ათენისთვის. ასევე დაარწმუნა პატრელები (პატრე – ზღვისპირა ქალაქი ჩრდ. აქაიაში – თ.ა.) თავიანთი ქალაქი გრძელი კედლებით შეერთებოდა ზღვას. ვილაციის შენიშვნაზე, – მაშინ ათენელები გადაგვყლაპავენო, ალკიბიადემ უპასუხა, – „შესაძლოა ასეც მოხდეს, მაგრამ ათენელები ნელ-ნელა დაიწყებენ

გადაყლაპვას და თანაც ფეხებიდან შეუდგებიან ამ საქმეს; ლაკედემონელები კი ერთბაშად აღასრულებენ ამას, ოღონდ ჯერ თავს მოიგდებენ პირშიო.“ იგი ათენელებს იმასაც ურჩევდა, ხმელეთიც მათი ყურადღების არეში ყოფილიყო და ეფეზოსებს (ეფეზოსი - სიმნიფეში შესული ყმანვილი-თ.ა.) მოუწოდებდა ყოველთვის საქმით დაემტკიცებინათ აგლავრეს ტაძარში (აგლავრე - სოფლის მეურნეობის მფარველი ღვთაება - თ.ა.) დადებული ფიცი - ესწავლათ დასამუშავებული და ნაყოფის მომცემი მიწის დამუშავება და ატიკის საზღვრების გაშენება პურითა და ქერით, ვაზითა და ზეთისხილის ხეხილით.

როგორც პლუტარქე ბრძანებს, -

17. - „სიცილიის დამორჩილების განზრახვა ჯერ კიდევ პერიკლეს სიცოცხლეშივე ჰქონდათ ათენელებს. მის შემდეგ ამ საქმეს უფრო მონდომებით შეუდგნენ ათენელები იმ მოკავშირეების დახმარების საბაბით, რომელთაც სირაკუზელები ავინროვებდნენ. ნამდვილი განზრახულობა სიცილიის დაპყრობის შესახებ მხოლოდ მაშინ დაიწყო, როდესაც ამ საქმეს ალკიბიადემ მოჰკიდა ხელი. მან ათენელები დაარწმუნა, რომ ამიერიდან, ნაწილ-ნაწილ და ნელ-ნელა კი არ ემოქმედათ, არამედ დიდი საზღვაო ძალებით დაძრულიყვნენ სიცილიისკენ და ერთბაშად დაეპყროთ კუნძული. ალკიბიადემ ხალხს დიდი იმედები შთაუწერა ამ მიმართულებით, მაგრამ მას უფრო დიდი მიზნები ჰქონდა, რომელსაც ჯერ-ჯერობით ხმამაღლა არ აცხადებდა. მისთვის სიცილიის ექსპედიცია მხოლოდ დასაწყისი იყო იმ დიდი გეგმისა, რომელსაც შემდეგ უნდა მოჰყოლოდა კართაგენისა და ლიბიის დალაშქვრა. ამას შემდეგ კი, იტალია და პელეპონესიც მიემატებოდა. მოკლედ, დიადი მიზნები ჰქონდა და მხოლოდ დიდი პიროვნებებისთვის დამახასიათებელი გეგმები და მისწრაფებები, და, რაც მთავარია, არც თუ უსაფუძვლო, თუ მისი ხასიათის თვისებებს და არსთაგანმგებლისაგან ბოძებულ ნიჭიერებას, მჭერმეტყველების უზადო შესაძლებლობას, მასების დარწმუნების განუმეორებელ უნარს და ფიზიკურ სრულყოფილებას გავითვალისწინებთ, რომელიც

შერწყმული იყო სიმამაცესთან და სამხედრო ლაშქრობებში მიღებულ გამოცდილებასთან. ახალგაზრდები მან მყისვე მოხიბლა თავისი ლაპარაკით და იმედებით აღავსო. უზუცესები კი მათ უამბობდნენ იმ სასწაულებრივ სანახაობებზე, რომელთაც ლაშქრობის უამს იხილავდნენ.“ პლუტარქე ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ, როგორც ამბობენო, – ფილოსოფოსი სოკრატე და ასტროლოგი მეტონი, ამ ექსპედიციიდან კარგს არაფერს ელოდნენ ათენის სახელმწიფოსათვის, ხოლო ნიკიას, სირაკუზის აღება უძნელეს საქმედ მიაჩნდა. ჩვენთვის გაუგებარია, იმ ფონზე, როცა, როგორც ზემოთ ვნახეთ, სოკრატეს უზარმაზარი გავლენა ჰქონდა ალკიბიადეზე, რატომ ვერ გადაარწმუნა იგი, როცა, როგორც პლუტარქე ამბობს, – მისთვის ჩვეული შინაგანი დემონისგან იყო შეგონებულ-გაფრთხილებული, – ამ უპერსპექტივო განზრახვისაგან?

აქედან იწყება არა მხოლოდ ალკიბიადეს პირადი უბედურება, არამედ მთელი ათენის სახელმწიფოს უბედურებაც. როგორც პლუტარქე ბრძანებს, –

18. – „ათენელებმა სამი სტრატეგოსი აირჩიეს, ნიკია, – როგორც წინდახედული და დინჯი თავის ქმედებებში, ალკიბიადე, – როგორც მამაცი და, ლამაქე, რომელიც თავისი ასაკის მიუხედავად, ალკიბიადეზე არანაკლები საფრთხის მოყვარული იყო. ათენელებს სწამდათ, რომ ამ სამთა ერთობლივი საქმიანობა ისეთივე შედეგის მომტანი იქნებოდა, როგორც წყლით გაზავებული მაგარი ღვინო, რის შედეგადაც იგი ნორმალურ სიმაგრეს მიაღწევს. სწორედ ასევე იმოქმედებდა ალკიბიადესა და ლამაქეს სიფიცხეზე ნიკიას სიდიდნჯე და წინდახედულება. ნიკიას არ უნდოდა სტრატეგოსობა სწორედ იმიტომ, რომ ალკიბიადესთან მოუწევდა თანამშრომლობა; უფრო მეტიც, მას ავანტიურად მიაჩნდა სიცილიაზე გალაშქრება, მაგრამ ალკიბიადემ, თავისი გამორჩეული მჭერმეტყველების უნარით, საბჭო დაარწმუნა სიცილიაზე გალაშქრების აუცილებლობაში, ხოლო რიტორმა დემოსტრატემ წინადადება შეიტანა საბჭოს სხდომაზე, რათა სამივე სტრატეგოსისათვის

მოქმედების სრული თავისუფლება მიენიჭებინათ, როგორც ლაშქრობისათვის მომზადების, ასევე საომარი მოქმედებების წარმართვის საქმეში.

ახლა კი, ერთი, პირადად ჩემთვის ყველაზე აუხსნელი ფაქტის შესახებ უნდა ვისაუბრო. ყველას კარგად მოეხსენება, რომ დღესაც კი, ნებისმიერი ხელისუფალი, როცა რაიმე მნიშვნელოვანი ოპერაციისათვის ემზადება, ძალიან დიდ ყურადღებას აქცევს ნიშნებს, რომელიც თან ახლავს ამ საქმეს დაწყებისას და, რომელთა მიხედვითაც იგი საზღვრავს, ეს საქმე წარმატებით, თუ წარუმატებლად დამთავრდება; უფრო მეტიც, ისინი ამისათვის მისანთა მომსახურებითაც სარგებლობდნენ ხშირად. მაგალითებზე შორს წასვლა სულაც არ არის საჭირო; საკმარისია გავიხსენოთ იოსებ სტალინის შემობრუნება საეკლესიო ინსტიტუციის მიმართ, ან ადლოფ ჰიტლერის მიერ გაგზავნილი ექსპედიცია ტიბეტში და მრავალი სხვა. ამის შემდეგ ხომ წარმოგიდგენიათ, რამდენად დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ამ ე.წ. ცრურწმენებსა და მისანთა, თუ მჩხიბავთა წინასწარმეტყველებას იმ დროს, რომლის შესახებაც ჩვენ ახლა ვსაუბრობთ. ასე მოხდა ამჯერადაც, - უკვე ყველა და ყველაფერი მზად იყო ზღვაში გასასვლელად, ავის მომასწავებელი ნიშნები რომ არ გამოჩენილიყო. როგორც პლუტარქე აცხადებს, - სწორედ იმ დღეებში დაიწყო ადონისის დღეობა; ქალებმა ყველგან გამოდგეს მიცვალებულთა გვამების გამოსახულებანი; მერმე დაკრძალვათა წესის მიბაძვით, გულმკერდში ხელის ცემა დაიწყეს და გლოვის სიმღერები გააბეს. ამის შემდეგ კი ისეთი რამ მოხდა, რამაც კარდინალურად შეცვალა ალკიბიადეს მომავალი ცხოვრება და, როგორც ზემოთ ითქვა, ათენიც გადაიყოლა. ერთ ღამეში კი, - როგორც პლუტარქე ბრძანებს, - ვილაცებმა დაამახინჯეს ჰერმესის თითქმის ყველა გამოსახულებათა სახეები. მიუხედავად იმისა, რომ ზოგი ამ მკრეხელობას კორინთელებს აბრალებდა, ზოგი კიდევ ვის და ზოგი კიდევ ვის, ხალხმა არც იმათ დაუჯერა, ვინც ამას კორინთელებს აბრალებდა, არც იმათ დაუჯერა, რომელთა აზრი-

თაც, მომხდარი ამბავი ავის მომასწავებელი ნიშანი კი არ იყო, არამედ იმ თავაშეებული ახალგაზრდების მიერ ჩადენილი საქმე, რომელთაც ჩვევად აქვთ, ხუმრობოდან თავხედობამდე გადავიდნენ. ხალხმა და საბჭომ ჩათვალა იგი შეთქმულთა მიერ დიდ ზრახვათა აღსასრულებლად მოწყობილ საქმედ, შეუდგა მის გამოძიებას და რამდენიმე დღის განმავლობაში საამისოდ რამდენჯერმე შეიკრიბა.

თუ ზემოთ ნათქვამს გავიხსენებთ ცრურწმენებთან დაკავშირებით, რომლის შესახებ ჩვენ ერთ-ერთ ადრე გამოქვეყნებულ ნაშრომში ვისაუბრეთ და აქაც გავიმეორებთ, გაუგებარია, რატომ დაამთხვიეს ექსპედიციის დაწყება ასეთ თარიღს? და ვის იტერესებში უნდა ყოფილიყო ასეთი მკრეხელობის ჩადენა?

სწორედ ამასთან დაკავშირებით ერთი პასაჟი გვინდა მოვიყვანოთ ჩვენი ერთ-ერთი ადრინდელი ნაშრომიდან, – „ძალაუფლებისათვის,“ რომელიც ბედისწერასთან ხელისუფალის მიმართებას ეხება.

„ერთი საერთო ნიშან-თვისება, რომელიც ისტორიულად, პრაქტიკულად ყველა ხელისუფალისათვის იყო დამახასიათებელი და, უნდა ვივარაუდოთ, რომ ამ მხრივ არც დღევანდელი ხელისუფალნი არიან გამონაკლისნი (დაბეჯითებით ძნელია იმის თქმა, თუ რა იქნება მომავალში, მაგრამ მაინც გვგონია, რომ ამ მხრივ არც მომავალში შეიცვლება რამე – თ.ა.), ეს გახლავთ, – წინასწარმეტყველთა, მისანთა და სხვადასხვა მჩხიბავთა ნათქვამისადმი უსაზღვრო რწმენა, ამა თუ იმ მოვლენის, – ეს იქნება საომარი მოქმედებების, თუ პოლიტიკური ბატალიების, ქვეყნის განვითარების პროგნოზირების და სხვა, – მისთვის სასიკეთოდ დამთავრების პერსპექტივების შესახებ.

ხელისუფალთა მხრიდან, და არა მხოლოდ მათი მხრიდან, მისანთა ნათქვამისადმი ასეთი ღრმა რწმენა, მართლაც რომ გაკვირვებას უნდა იწვევდეს, რადგანაც, როცა მთელი სამყარო დაფუძნებულია ურთიერთ განმაპირობებელ მოვლენებზე, როდესაც ყველაფერი ურთიერთ კავშირშია და ურთიერთ

დამოკიდებულება, მართლაც რომ უცნაურად უნდა გვეჩვენებოდეს, თუ მეტი არა, ის ფაქტი, რომ ალბათობის მთელი თეორია დაფუძნებულია იმ დაშვებაზე, რომ ხდომილობები ერთმანეთისგან დამოუკიდებელნი არიან.

ამ შეგონების შემდეგ, რატომღაც არ მესმის, როდესაც, არა მხოლოდ უკლებლივ ყველა ანტიკური ხანის გამორჩეული პიროვნებები, თეზევსით და ალექსანდერე მაკედონელით დანყებული, და, დღევანდელი ადამიანების უდიდესი უმრავლესობით დამთავრებული, წარმოუდგენლად დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ და ანიჭებენ, ე.წ. „ცრურწმენას.“

გარდა იმისა, რომ თავად ამ სიტყვის ეტიმოლოგია არ მომწონს, იგი, ჩემი აზრით, ოდნავადაც ვერ ასახავს იმ შინაარსს, რაც მისი მნიშვნელობის ქვეშ იგულისხმება. ერთ, მეტად ცნობილ შემთხვევას გავახსენებთ მკითხველს, რომლის შესახებ ადრეც გვქონდა საუბარი.

ანტიკური ხანის ორი უდიდესი მხედართმთავრის, გაიუს იულიუს კეისრისა და გნეუს პომპეუს მაგნუსის გადამწყვეტი ბრძოლის წინ, ე.წ. „ფარსალის ველზე“, მკითხავმა, პირველი სამსხვერპლო ცხოველის შეწირვისთანავე განუცხადა კეისარს, რომ სამი დღის შემდეგ მტერთან ბრძოლის ბედი გადამწყვეტილი იქნებაო და, კეისრის კითხვაზე, – ამჩნევს თუ არა ბრძოლის კეთილად აღსრულებას, მკითხავმა პირდაპირ პასუხს თავი აარიდა და უთხრა, – „მაგ კითხვაზე შენ უკეთესად გასცემ პასუხსო!“

თუ ეს ყველაფერი ფარსია და სწორი პასუხის ალბათობა ორმოცდაათი-ორმოცდაათზეა, მაშინ, პომპეუსმა, რომელმაც 1000 ციხესიმაგრე და 900 ქალაქი აიღო, 300 მეტი ტომი დაიმორჩილა, ერთი მილიონი ადამიანი ტყვედ ჩაიგდო, მეორე მილიონი კი ამოხოცა, ხოლო კეისარმა, ათ წელზე უფრო ნაკლებ დროში, რომლის განმავლობაშიც იგი ომს აწარმოებდა გალიაში, იერიშით აიღო 800-ზე მეტი ქალაქი, დაიმორჩილა 300 სხვადასხვა ტომის ხალხი და მთელი ამ ხნის მანძილზე ბრძოლა აწარმოა სამ მილიონ კაცთან, რომელთაგან ერთი მილიონი

ბრძოლის ველზე მოსპო და ამდენივე ტყვედ ჩაიგდო ხელში, რატომ სჯეროდათ ასე მისნების? და თუ მათ ისე სწამდათ, რომ არც ერთ ბრძოლას არ იწყებდნენ ცხოველთა შიგნეულობებით ბრძოლის ბედის მკითხაობის გარეშე, მაშინ რა უნდა ვთქვათ ჩვეულებრივ მოკვდავთა შესახებ?

თითოეული ჩვენთაგანი, რაიმე მნიშვნელოვანი შედეგის დადგომისას, რომელიც შესაძლოა წარმატებით, ან წარუმატებლად დასრულდეს, და, რომლის შედეგსაც მისთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, წინასწარ რაღაც ისეთ ნიშნებს ეძებს, რომელიც მის შინაგან რწმენას გაზრდის მოცემული მოვლენის მისთვის სასიკეთოდ დამთავრების თაობაზე. არადა, ალბათობის ერთ-ერთი პოსტულატი ცალსახად ამბობს, რომ ერთი და იმავე ცდის ხდომილობების შესაძლო შედეგები ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელია, ანუ, ერთი განმეორებადი მოვლენის შედეგი არავითარ გავლენას არ ახდენს და, ცხადია, ვერც მოახდენს, მეორე მოვლენის შედეგზე.

თუმცა, ძალიან ბევრ ადამიანს, მათ შორის მეც, მაინც სწამს (და არა, - სჯერა), რომ ეს ასე არ არის! მართლაც, იმის ალბათობა, რომ ჯექპოტს მოიგებ, მიზერულია და, თუ მაინც მოიგე, ალბათობის თეორია გვეუწება, რომ მეორეთაც მისი მოგების ალბათობა იგივეა, თუმცა ამას მთელი ჩვენი „ინტუიციური მე,“ ეწინააღმდეგება, მითუმეტეს, რომ ამ განცხადების ხმამაღლა თქმის უფლებას ისეთი დიდი მათემატიკოსების მხარდაჭერა უმაგრებს ზურგს, რომ ხმამაღლა თქმაც კი მერიდება. ზუსტად ასევე, ომის დროს, თვითმფრინავებიდან გადმოყრილი ავიაჭურვების აფეთქების ადგილას წარმოქმნილ ორმოში აფარებდნენ თავს მოწინააღმდეგე არმიის ქვეითები, რადგანაც „იცოდნენ,“ რომ მეორედ, იმავე ადგილად ჭურვის დაცემის ალბათობა, თუ ნული არა, ძალზედ ახლოს იყო ნულთან.

აი, სწორედ ასეთი შეხედულება ბადებს მისნობის არსებობას და მის პოპულარობასაც, როგორც ახლა, ასევე, მითუმეტეს ანტიკურ ხანაში. ანუ, თუ რაღაც მოვლენას, რომლის შედეგი ჩემთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია, წინ უსწრებს

მოვლენა (ვთქვათ, როგორც ეს ანტიკურ ხანაში იყო მიღებული, ცხოველთა, თუ ფრინველთა შიგნეულობების ზომა, ფერი და ა.შ.), რომლის მოხდენის ალბათობა საკმაოდ მცირეა, მაგრამ მე მჯერა, რომ მისი მოხდენა, სასიკეთოდ წაადგება ჩემთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი მეორე მოვლენის კეთილად აღსრულებას, მე კი შინაგანად მნამს, რომ ეს ორი მოვლენა ერთმანეთზე დამოკიდებულია და ერთის მოხდენა აუცილებლად გამოიწვევს მეორე მოვლენას, რის გამოც იგი ჩემთვის სასიკეთოდ შედეგით დასრულდება, ეს მე უდიდეს რწმენას მმატებს და შედეგზე ძალიან ხშირ შემთხვევაში, სასიკეთოდ მოქმედებს. თუ, მითუმეტეს ეს ყველას თვალწინ მოხდება, მაშინ ეს უკვე ერთ ადამიანს კი არ ალავსებს რწმენით, არამედ მთელს გარემოცვას, რაც თავისთავად დიდი პოზიტიური ეფექტის მქონეა და, ვფიქრობ, ეს კარგად იცოდნენ, როგორც ანტიკური ხანის მმართველებმა, ასევე იმ მისნებმა, რომელთაც პატივი ჰქონდათ მათი მომავალი განეჭვრიტათ ისე, როგორც ეს სუზერენს სჭირდებოდა. სწორედ ამიტომ, კატეგორიულად ვერ დავეთანხმებით, რომ ამ ფაქტს ისეთი არაფრის მთქმელი სახელი ვუწოდოთ, როგორიცაა ბგერათა შეთანწყობა, - „ცრურწმენა!“ ეს უფრო „შინაგანი რწმენაა,“ ვიდრე „ცრურწმენა!“

ქვეყნისთვის სამწუხაროდ, ალკიბიადემ თავისი ვერ გაიტანა, რაც ორივე მხარეს, მასაც და ქვეყანასაც, ძალიან ძვირად დაუჯდა. როგორც პლუტარქე ბრძანებს, -

20. - ძვ.წ. 415 წელს დაიწყო სიცილიის ექსპედიცია. ოფიციალურ საბაბად ჩრ. სიცილიის ქალაქის, - სეგესტას მოქალაქეთა მტრებისგან დაცვის თხოვნა იყო დასახელებული. როდესაც იგი იტალიას მიადგა და ქალაქი რეგიუმი აიღო, მან თავისი მოსაზრება გამოთქვა, თუ როგორ წარემართათ კამპანია.

პლუტარქე არაფერს ამბობს აქ, თუ რაში მდგომარეობდა ალკიბიადეს გეგმა, ხოლო ნიკიას მოღვაწეობის შესახებ მიძღვნილ მონათხრობში ამას გვიამბობს. ლამაქეს გეგმით, უმჯობესი იყო, თუ ცურვით მიადგებოდნენ სირაკუზს და მის

კედლებთან დაიწყებდნენ საომარ მოქმედებებს; ალკიბიადეს აზრით, ჯერ უნდა მოემხროთ მახლობელი ქალაქების მოსახლეობა და ერთობლივად შეეციათ სირაკუზისთვის. ნიკიამ ორივე მათგანის გეგმა დაიწუნა, და საკუთარი გეგმა წარადგინა, რომლის მიხედვითაც, მათ ნაპირ-ნაპირ უნდა ეცურათ და სირაკუზელებისთვის დაენახებინათ საკუთარი შეიარაღების ბრწყინვალეობა და ტრიერთა სიმრავლე, ამის შემდეგ დაბრუნებულიყვნენ ათენში და იქიდან გაეგზავნათ მცირერიცხოვანი რაზმი ეგესტეს დასახმარებლად. თუ დაუკვირდებით, ამ სამი სტრატეგოსის გეგმიდან ყველაზე მისაღები ლამაქეს გეგმა იყო. მართლაც, ალკიბიადეს გეგმა იმ შემთხვევაში იქნებოდა მისაღები, თუ ისინი, სანამ სირაკუზში მივიდოდნენ, მანამდე გამართავდნენ მახლობელი ქალაქების მოსახლეობასთან მოლაპარაკებებს და მათ მომხრობას, რაც შეეხება ნიკიას გეგმას, იგი საერთოდაც გაუგებარია და კაპიტულანტური იერი დაჰკრავს. ამ სამი შემოთავაზებული გეგმიდან, ალბათ მაინც, ლამაქეს გეგმა იყო, ჩვენი აზრით ყველაზე რეალისტური. მაშინ, ალკიბიადემ, რომელსაც 140-ამდე ტრიერი ჰყავდა, 5100 ჰოპლიტი და 1300-მდე მშვილდოსანი და ომის სანარმოებლად საჭირო ყველანაირი აღჭურვილობა, სიცილიისკენ გასცურა და ქალაქი კატანე დაიკავა. ამის მეტი ვერაფრის გაკეთება ვეღარ მოასწრო, რადგან ათენში გამოიძახეს, რათა დაუყოვნებლივ წარმდგარიყო სამსჯავროს წინაშე. როგორც პლუტარქე აცხადებს, - თავდაპირველად საკმაოდ უღიმღამო და საეჭვო, ცილისმწამებლური ბრალდებები წაუყენეს, მაგრამ როცა იგი სალაშქროდ წავიდა, მტრებმა ეს ყველაფერი დაუკავშირეს შეთქმულებას, რომელიც მიმართული იყო ამბოხებისა და სახელმწიფო გადატრიალების მოსახდენად. ყველა, ვისაც კი ბრალი ედებოდა ამ საქმეში, გაუსამართლებლად ჩაყარეს საპყრობილეში და იმას ნანობდნენ, რომ ალკიბიადეც არ შეიპყრეს და არ დასაჯეს თავის დროზე, ასეთი მძიმე დანაშაულის ჩადენისათვის. მის წინააღმდეგ აღძრული წყრომა და რისხვა თავს დაატყდა მის ყოველ ნათესავს, მეგობარსა და ახლობელს.

ცხადია, ბუნებრივია ვივარაუდოთ, რომ ამ ყველაფრის უკან კონკრეტული პიროვნება უნდა მდგარიყო და, ვინ უნდა ყოფილიყო იგი და, ვისი დავალებით, გნებავთ ბრძანებით, ხდებოდა ასეთი მიზანმიმართული ბრძოლა ალკიბიადეს წინააღმდეგ? ის, რაც ალკიბიადემ და მისმა მეინახეებმა ჩაიდინეს, ცხადია მკრეხელობა იყო, მაგრამ მაინც იგი ახალგაზრდისათვის დამახასიათებელი უპასუხისმგებლობით უფრო უნდა ყოფილიყო გამოწვეული და, თუმცა მის საქციელს, როგორც პოლიტიკური მოღვაწის ამბიციების მქონე პიროვნებისას, გამართლება არა აქვს, მაინც ეჭვი გიპყრობს, რომ ადამიანს, რომელსაც სტრატეგოსად ირჩევენ და, ჯერ კიდევ პერიკლეს მიერ ჩაფიქრებული ექსპედიციის ხორცშესხმას ავალებენ, ასე გაიმეტო და გაცხარებული საომარი მოქმედებებისას ბრძოლის ველიდან გამოიძახო სასამართლო დაკითხვაზე, რისთვისაც ძალიან სერიოზული მიზეზი უნდა გქონდეს. მართალია, იგი ამ დროს დაახლოებით 35 წლამდე ასაკისა იყო, მაგრამ ეს მაინც არ არის სიბრძნითა და პასუხისმგებლობის გრძნობით გამსჭვალული პიროვნების ასაკი.

თუკიდრდე გვერდს უვლის დამბეზლებელთა დასახელებას, სხვები კი ასახელებენ ვინმე დიოკლიდას, ტევკრეს და კომიკოს ფრინიქეს, რომელთა სახელები ჩვენ არაფერს გვეუბნება და უნდა ვივარაუდოთ, რომ, არც ისტორიულ წყაროებში უნდა იყვნენ ისინი დიდად სახელგანთქმულნი და ასეთი წვრილფეხობა თავისით ვერ გაბედავდა ალკიბიადეს წინააღმდეგ ასეთ უკომპრომისო ბრძოლას. ხომ არ იდგა ამ ყველაფრის უკან ნიკია, რომლის ფინანსურ რესურსებს თუ გავითვალისწინებთ და მის დამოკიდებულებას ალკიბიადეს პერსონისადმი, ისევე, როგორც ალკიბიადეს დამოკიდებულებას ნიკიასადმი, ასეთი ეჭვი სულაც არ უნდა იყოს საფუძველს მოკლებული. ამ ჩვენს მოსაზრებას ისიც ადასტურებს, რომ, ჯერ ერთი, ნიკია საერთოდ წინააღმდეგი იყო სიცილიის ექსპედიციის, რადგან მას საეჭვოდ მიაჩნდა სიცილიის დაპყრობის შესაძლებლობა, ხოლო მეორეც, ალკიბიადეს წასვლის შემდეგ იგი შეიქმნა პრაქტიკულად სიცილიის ექსპედიციის ერთპიროვნული სარდალი.

მიუხედავად არაერთგზის მცდელობისა, დამბეზლებლებმა ვერც ერთი ხელჩასაჭიდი ფაქტი ვერ მოიყვანეს ალკიბიადეს წინააღმდეგ და, ამის მიუხედავად, ამან ვერ შეასუსტა ხალხის ნეგატიური დამოკიდებულება მისადმი. საბოლოოდ, ალკიბიადე დააპატიმრეს. როგორც პლუტარქე ბრძანებს, -

28. „მთელი თვე დაჰყო ალკიბიადემ პატიმრობაში. შემდეგ, როგორღაც დაუსხლტა მცველებს, საიდანღაც ნაშოვნ ცხენს მოახტა და კლაზომენესკენ გაქუსლა. ხმამაღლა კი განაცხადა, - ტისაფერნემ გამათავისუფლო და ათენელთა ბანაკისაკენ ზღვით გაემგზავრა. აქ, როგორც კი შეიტყო, რომ მინდარე და ფარნაბაზე კიზიკში იმყოფებოდნენ, ჯარისკაცები დაარწმუნა მოწინააღმდეგესთან შებრძოლების აუცილებლობაში, მეომრებით ხომალდები აავსო და საომრად გაემართა. ბედად ისეთი ბურუსი ჩამონვა გზაში, რომ უჩინრად მიუახლოვდნენ კიზიკოსელთა ნავსადგურს და, როდესაც ბურუსი გაიფანტა, პელეპონესელთა გემების მახლობლად აღმოჩნდნენ. მოწინააღმდეგე რომ არ შეშინებულიყო მათი სიმრავლით, ბრძოლაში ჩაბმულიყო და ხმელეთისკენ არ გაქცეულიყო, ალკიბიადეს ბრძანებით მხოლოდ 40 ხომალდით გაემართნენ მოწინააღმდეგისაკენ, დანარჩენები კი უკან ჩამორჩნენ. სპარტელები მოტყუვდნენ, მეტოქის ძალა უმნიშვნელოდ ჩათვალეს და ბრძოლაში ჩაებნენ. უკვე გაცხარებულ ბრძოლაში ალკიბიადემ დანარჩენი ძალები ჩართო, რის შემდეგაც პელეპონესელები შედრკნენ და უკან დახევა დაიწყეს. თავგანწირვით მეგრძოლი მინდარე მოკლეს, ხოლო ფარნაბაზემ გაქცევით უშველა თავს. მრავალ გემსა და აღჭურვილობას დაეუფლნენ ათენელები, ქალაქიც დაიკავეს და მის დასაცავად ჩაყენებული პელეპონესელებიც გაუღიტეს. შედეგად, ათენელები არა მხოლოდ პელესპონტს დაეუფლნენ, არამედ ზღვის დანარჩენი ნაწილიდანაც განდევნეს ლაკედემონელები. ამ გამარჯვებით ალკიბიადემ ამჯერად ათენი იხსნა სპარტელთა ბატონობისგან, რათა შემდეგ, ბედის უკუღმართობით, თუ მისი გაუგებარი კაპრიზებით, მაინც სპარტელთა მსხვერპლი გამხდარიყო.

ერთი წუთით წარმოვიდგინოთ, როგორი ძალა ჰქონდა მის სიტყვას, როგორი ორატორული ნიჭით იყო დაჯილდოებული, რომ ამდენი ადამიანი არ მხოლოდ დაარწმუნა ბრძოლის აუცილებლობაში, არამედ სათავეში ჩაუდგა მათ და დიდებული გამარჯვებაც მოიპოვა სპარტელებზე.

ალკიბიადეს კიდევ ერთი გამარჯვების შესახებ მოგვითხრობს პლუტარქე, -

29. „ამ წარმატების შემდეგ, როცა ეფესოსთან დამარცხდა თრასილე და ეფესოელებმა ათენის შესარცხვენად ბრინჯაოს ტროპეონი დადგეს, ალკიბიადეს ჯარისკაცები კიცხავდნენ თრასილეს ჯარისკაცებს, მაგრამ შემდეგ, როცა ისინი აბი-დოსელთა მხარეში შეიჭრნენ და მათ მრავალრიცხოვანი ცხენოსანი და ქვეითი რაზმებით ფარნაბაზე დაესხა თავს, ალკიბიადემ ხელი გამოიღო დასახმარებლად, და ფრასილესთან ერთად მტერი უკუაქცია და საღამომდე კვალდაკვალ სდია, რითაც დამარცხებით გამოწვეული სირცხვილი სრულად ჩამოირეცხეს და გამარჯვებულები ერთად დაბრუნდნენ ბანაკში. მეორე დღეს ალკიბიადემ ტრიპეონი დადგა და ფარნაბაზეს სამფლობელოების ძარცვა-რბევას შეუდგა პრაქტიკულად ყოველგვარი წინააღმდეგობის გარეშე. ამის შემდეგ, ალკიბიადემ განიზრახა ომი გაემართა ათენელთაგან გადამდგარი ქალკედონელებისათვის, რომელთაც ლაკედემონელების რაზმი შეიკედლეს. როცა აღმოჩნდა, რომ მათ მთელი ქონება შეაგროვეს და თავისი მხარედან მეგობარ ბითონიელებთან გაიტანეს, ალკიბიადე თავისი რაზმით ბითონიის საზღვრებს მიადგა და მაცნეს პირით საყვედურები შეუთვალა. შეშინებულმა ბითონიელებმა, ალკიბიადეს მიბარებული ქონებაც გადასცეს და მეგობრობაც აღუთქვეს. როგორც ვხედავთ, ალკიბიადეს მხედართმთავრული ნიჭიც თავზესაყრელად ჰქონდა და სამხედრო წარმატებები მისთვის უცხო არ იყო.

ამის შემდეგ, როგორც პლუტარქე გვიამბობს, -

30. ალკიბიადე ქალკედონს მიადგა და ალყის გასარღვევად გამოსული ფარნაბაზე სამარცხვინოდ უკუაქცია, ხოლო

მცველთა მეთაური, სახელად ჰიპოკრატე, თავის მეომრებთან ერთად შემუსრა. ამის შემდეგ იგი პელესპონტში გადავიდა, სადაც ხარკის აკრეფას შეუდგა და იმავდროულად აიღო სელიბრია, რაც, შემთხვევითობის გამოისობით, კინალამ სიცოცხლის ფასად დაუჯდა.”

ამ შემთხვევას დაწვრილებით გადმოვცემთ, რადგან აქ, ამ არაორდინალური ნიჭისა და შემართების მქონე ადამიანის ხასიათის კიდევ ერთი შტრიხი გამოჩნდა.

„ქალაქის ჩაბარების მსურველნი ალკიბიადეს შეჰპირდნენ, რომ შუალამისას ანთებული ჩირალდნის აწევით ნიშანს მისცემდნენ, მაგრამ იძულებულები გახდნენ ნიშანი გაცილებით ადრე მიეცათ, რადგან მათ შორის გამცემი აღმოჩნდა და იმის შიშით, რომ საქმე საერთოდ არ ჩაშლილიყო, სხვა გზა არ ჰქონდათ. ამიტომ, როცა ჩირალდანი აინთო, ჯარი ჯერ კიდევ არ იყო მზად. ალკიბიადემ სულ 30 მეომარი წაიყვანა თან და კედლებისაკენ გაიჭრა, ხოლო დანარჩენ მეომრებს უბრძანა, ჩქარა მიჰყოლოდნენ. ქალაქის ჭიშკარი ღია დახვდა. როგორც კი შევიდა ქალაქში თავისი 30 მეომრით, რომელთაც კიდევ 20 მსუბუქად შეიარაღებული ქვეითი შეუერთდა, მყისვე დაინახა მის წინააღმდეგ დაძრული სელებრიელები. წინააღმდეგობის განევას აზრი არ ჰქონდა; გაქცევაც შეუძლებელი იყო პატივისცემით განმსჭვალული კაცისთვის, რომელსაც მრავალგზის სტრატეგოსობაში ამ დღემდე არც ერთი დამარცხება არ უგემია. მაშინ ალკიბიადემ ბუკით დუმილის ნიშანი მიაცემინა და ერთ-ერთ თავისიანს უბრძანა, მოწინააღმდეგესათვის გადაეცა, რომ მათ ათენის წინააღმდეგ იარაღი არ ალემართათ. მაცნის მოწოდებამ სელებიელთა ნაწილს ბრძოლის სურვილი დაუკარგა, რადგან მათ ჩათვალეს, რომ მტრის მთელი ძალები უკვე კედლებს შიგნით იყო თავმოყრილი. ნაწილი კი დაზავების იმედმა გაახარა. სანამ ესენი ერთმანეთში ბჭობდნენ, ალკიბიადეს მთელი ჯარი მოუვიდა. ამგვარად, პირადმა სიმამაცემ და საზრიანობამ ალკიბიადე გადაარჩინა აშკარა დალუპვას. მან მხოლოდ ფული აიღო დამარცხებულებისგან, რომლებიც

მიტევებას ითხოვდნენ და არაფერი არ ავნო. ქალაქში მცველი რაზმი ჩააყენა და იქაურობას გაეცალა.“

31. – „სტრატეგოსებმა, რომელთაც ქალკედონი ალყაში ჰყავდათ მოქცეული ფარნაბაზესთან შეთანხმება დადეს, – ისინი მისგან ხარკს ფულადი სახით აიღებდნენ და კვლავ ათენელებს უნდა დამორჩილებოდნენ. სამაგიეროდ ათენელები ფარნაბაზეს სამფლობელოს ხელს არ ახლებდნენ (ნამდვილად გაუგებარია, – ალკიბიადემ ხომ აიღი ქალკედონი, როგორც ამის შესახებ პლუტარქე წინა თავში ამბობს? – თ.ა.). როცა ალკიბიადე დაბრუნდა, ფარნაბაზეს თხოვნაზე, – შენც დადე შეთანხმებაზე ფიციო, იგი ამაზე დათანხმდა, ოღონდ ჯერ ფარნაბაზეს დაადებინა ფიცი. ამის შემდეგ, ათენელებისგან გადამდგარ ბიზანტიელებს მიადგა და მათი ქალაქის საალყო კედლით შემოვლება დაუნყო. ბიზანტიელები – ანაქსილაე, ლიკურგე და კიდევ რამდენიმე კაცი, ალკიბიადეს შეუთანხმდნენ, თუ უშიშროებას აღუთქვამდა, ქალაქს ჩააბარებდნენ. როგორც ქვემოთ ვნახავთ, ქალაქის ჩაბარების ეს პროცესი ქალაქის მცხოვრებლებს საკმაოდ ძვირი დაუჯდათ.

როგორც კი დადეს შეთანხმება, ალკიბიადე მთელი თავისი ხომალდებით, დღისით-მზისით ზღვაში გავიდა იმ მიზეზით, თითქოს ათენელებს აქედან წასვლას აიძულებდა იონიაში დატოვებული ახალი ამბები. ღამით კი უკან დაბრუნდა, ნაპირზე გადავიდა, მძიმედ შეიარაღებული მეომრებით ქალაქის კედლებს მიადგა და იქ ჩასაფრდა. მისი ხომალდები კი ნავსადგურს მიადგნენ და შიგ შეიჭრნენ. მოულოდნელობით თავზარდაცემული ბიზანტიელები, თავისი ნავსადგურისა და ხომალდების დასაცავად გაეშურნენ, ხოლო ათენელთა მომხრეებმა ალკიბიადე ქალაქში შემოუშვეს. გააფრთხელებული ბრძოლა გაიმართა ათენელებსა და ბიზანტიონში მყოფ პელოპონესელებსა, ბეოტიელებსა და მეგარელებს შორის. საბოლოოდ გაიმარჯვეს ათენელებმა და ცოცხლად გადარჩენილი მონინაალმდეგის 300 მეომარი ტყვედ ჩაიგდეს. ბრძოლის დამთავრების შემდეგ არც ერთი ბიზანტიელი არ მოუკლავთ და არც გაუძევებიათ. ასეთ

პირობათა მიღების საფუძველზე ჩააბარეს ქალაქი ზემოთ ნახსენებმა ბიზანტიელებმა, რომელთაც საკუთარი თავისთვის განსაკუთრებული პირობები არ მოუთხოვიათ. სწორედ ამიტომ, ლაკედემონში ღალატისათვის სამართალში მიცემულმა ანაქსილამ თავისი სიტყვით დაამტკიცა, რომ სამარცხვინო საქმე არ ჩაუდენია. მან განაცხადა, – ლაკედემონელი კი არა, ბიზანტიელი ვარ; ჩემს თვალწინ საფრთხე ელოდა არა სპარტას, არამედ ბიზანტიონს. ქალაქი კედლით იყო აღყაშემორტყმული; შიგ ვერაფერი ვერ შეჰქონდათ; საკვებს, რომელიც ჯერ კიდევ დარჩენილი იყო ქალაქში, პელოპონესელები და ბეოტიელები სჭამდნენ, ბიზანტიელები კი თავიანთი ცოლ-შვილით შიმშილობდნენ. მე ქალაქი მტრისთვის კი არ მიმიცია, არამედ ომსა და უბედურებას გადავარჩინე საუკეთესო ლაკედემონელ ვაჟკაცთა მიბაძვით, რომლებისთვისაც მხოლოდ ერთი რამე იყო ნამდვილად მშვენიერი და სამართლიანი – მამულის კეთილდღეობა. ამის მომსმენი ლაკედემონელები შეცბუნდნენ და, ანაქსილავ და ამ საქმეში სამართალში მიცემული სხვა პირებიც გაანთავისუფლეს.”

პოლიტიკოსი და შური

სანამ უშუალოდ თხრობას გავაგრძელებდეთ, ჯერ მაკიაველის ერთი დიდებული შეგონება გვინდა მოვიყვანოთ მისი ნაკლებად ცნობილი ნაშრომიდან, - „მსჯელობანი ტიტუს ლივიუსის პირველი დეკადის შესახებ.“ კერძოდ, მისი შეგონება ადამიანის ისეთი მანკიერი თვისების შესახებ, როგორიც არის - შური.

- და, რამდენი კარგი საქმის გაკეთება შეუძლია ბრძენ და ღირსეულ ადამიანს და, რამდენი სიკეთის მოტანა შეუძლია საკუთარი სამშობლოსათვის, თუკი საკუთარი სიმამაცის და კეთილგანწყობის მეშვეობით შეუძლია თავიდან აიცილოს სხვათა შური, რომელიც ხშირად აბრკოლებს კეთილსასურველ ნამოწყებებს და ხელს უშლის ადამიანებს ძალაუფლების იმ სიმაღლეებს მიაღწიონ, რომელიც აუცილებელია შესაბამისი საქმეების საკეთებლად. შურის თავიდან აცილება ორი გზით არის შესაძლებელი, - ან რაიმე სახის შეჭირვებული და მძიმე გარემოებების გამო, როდესაც ყველა, საშინელი განსაცდელის მოლოდინშია, ივინყებს საკუთარ პატივმოყვარეობას და ნებაყოფლობით ემორჩილება გამორჩეულ პიროვნებას, რადგანაც იგი მიაჩნია განსაცდელიდან დახსნის ერთადერთ იმედად, რასაც ადგილი ჰქონდა კამილუსის შემთხვევაში. მან არაერთ-გზის აჩვენა თავისი გამორჩეული თვისებები, სამგზის იყო დიქტატორი და არასოდეს არ გამოუყენებია ეს ძალაუფლება საკუთარი მიზნებისათვის, იგი ყოველთვის საზოგადოებრივი აუცილებლობიდან გამოდიოდა, და ამიტომ, არავის არ ეშინოდა მისი განსაკუთრებული უფლებამოსილებით აღჭურვის, და, რამდენადაც კამილუსი ასეთი გამორჩეული და ასე დაფასებული იყო, არავინ არ თვლიდა სამარცხვინოდ მის დაქვემდებარებაში ყოფილიყო(რაზედაც ზემოთ ტიტუს ლივიუსი აღნიშნავს კიდევ, - „ისინი არ ფიქრობდნენ ...“ და ა.შ.). შურის თავიდან

აცილების მეორე გზა მდგომარეობს, მოწინააღმდეგეთა ძალადობრივი, ან ბუნებრივი სიკვდილის შედეგად თავიდან მოშორებაში, რის შედეგადაც ხდება პატივისა და ძალაუფლებისა მოპოვება. წინააღმდეგ შემთხვევაში, გინდაც მათზე ილბლიანი იყო, ისინი არაფრით არ მოისვენებენ და არ დამშვიდდებიან. და, თუ ეს ადამიანები გარყვნილ ქალაქში დაიბადნენ და, არ მიუღიათ ცოტად თუ ბევრად მისაღები აღზრდა, ვერაფერი ვერ შეაჩერებს მათ, რომ გონს მოვიდნენ და თავიანთი ბილწი განზრახულობებისა და სურვილების დაკმაყოფილების გამო, იქამდეც კი მივიდნენ, რომ საკუთარი სამშობლოს დალუპვის მოწმენი გახდნენ. ასეთი სიძულვილის თავიდან აცილება მხოლოდ იმათი მოკვდინებით შეიძლება, რომელთაც ასეთი დამღუპველი შურის გრძნობა ასაზრდოებთ, და, თუ ბედისწერა იმდენად გულმონყალე იქნებოდა გამორჩეული პიროვნებისადმი, რომ მისი მოწინააღმდეგენი ბუნებრივი სიკვდილით გადაინაცვლებდნენ მარადისობის სასუფეველში (რაც ცხადია ძალიან მცირე ალბათობით არის შესაძლებელი და მხოლოდ ფორტუნას იმედად, პრაქტიკულად შეუძლებელია ადამიანი იყოს, თუ თავადაც არ გამოიღო ხელი - თ.ა.), მას ყოველგვარი დაბრკოლების გარეშე შეუძლია საკუთარი თავი, დიდების შარავანდედით შემოსოს, რადგანაც მისი სიმამაცის წარმორჩენას უკვე ველარავინ დაუდგება წინ. მაგრამ, თუ ამ საკითხში მას არ გაუმართლებს, მაშინ მოუწევს იმაზე ფიქრი, თუ როგორ მოიშოროს ისინი თავიდან, და სანამ სხვა რაიმეს გაკეთებას მოინდომებს, მან ეს დაბრკოლება აუცილებლად უნდა გადალახოს. ის ვინც ბიბლიას დაკვირვებით კითხულობს, დარწმუნდება, რომ მოსემ, რათა თავისი კანონები და დადგენილებები ცხოვრებაში გაეტარებინა, იძულებული იყო მრავალი ადამიანი გაენადგურებინა, რომლებიც მას, მხოლოდ და მხოლოდ შურის გამო ეწინააღმდეგებოდნენ.

ამ გადახვევის შემდეგ ისევ მივყევით პლუტარქეს მონათხრობს, -

ალკიბიადეს მოსვენებას არ აძლევდა თანამოქალაქეების-

გან ნიკიას მიმართ გამოხატული პატივისცემა და ის მორიდება, რასაც მტრები იჩენდნენ მისადმი. ლაქედემონელების პროქსენოსი (პროქსენოსი - სხვა სახელმწიფოს მოქალაქეთა მასპინძელი და ამის გამო მათგან პრივილიგირებული პირი - თ.ა.) სინამდვილეში ალკიბიადე იყო. პილოსთან ტყედ წაყვანილებსაც იგი მზრუნველობდა. (პილოსი, ათენელებმა აიღეს ძვ.წ. 425 წელს, ანუ ალკიბიადე ამ დროს მხოლოდ 25 წლისა იყო და საიდან ამდენი პატივმოყვარეობა, შური და პირველობის ასეთი მანიაკალური სურვილი? აქ ერთი რამ არის გაუგებარი, თუ ძვ.წ. 425 წელს აიღეს პილოსი და ზავი ძვ.წ. 421 წელს გაფორმდა, ე.ი. მთელი ოთხი წელიწადი საომარი მოქმედებები გრძელდებოდა? - თ.ა.) მაგრამ რაკი უპირატესად ნიკიას წყალობით მიაღწიეს ზავს და ტყვეებიც უკან დაიბრუნეს, ლაქედემონელები განსაკუთრებულ სიყვარულს სწორედ მისადმი ამჟღავნებდნენ, მითუმეტეს, რომ ბერძნებში ხმა იყო დარხეული, რომ სპარტელებთან ომი პერიკლემ წამოიწყო, ხოლო, საზღვარი კი ნიკიამ დაუდოო, სწორედ ამიტომ, ძვ.წ. 421 წელს, ათენსა და სპარტას შორის დადებულ ზავს, უმრავლესობა, სწორედ „ნიკიას ზავს“ ეძახდა.

ამ ყველაფერმა ალკიბიადეში იმდენად დიდი შური გამოიწვია, რომ ყველანაირად ცდილობდა დადებული ხელშეკრულების დარღვევას. სწორედ ამიტომ, როგორც კი გაიგო სპარტელთა მიმართ ზიზღითა და შურით ამოძრავებული არგოსელები მათგან განდგომას აპირებდნენ, პირველ რიგში მათ ფარულად შთაუწერგა ათენელებთან კავშირის იმედი. ამის შემდეგ, მაცნეთა მეშვეობით არგოსელთა წინამძღოლებთან მოლაპარაკება გამართა და მოუწოდებდა გამხნევებულიყვნენ, არ შეშინებოდათ და ლაქედემონელებს არ დამორჩილებულიყვნენ. როცა ლაქედემონელებმა კავშირი შექმნეს ბეოტიელებთან და ათენელებს გადასცეს პანაკტონი, ციხე-სიმაგრე ატიკისა და ბეოტიის საზღვარზე, რომელიც, როგორც ვალდებულებებით იყო გათვალისწინებული, ხელუხლებელი სახით კი არ ჩააბარეს, არამედ წინასწარ დაანგრიეს და მიწასთან გაასწო-

რეს, ალკიბიადემ შექმნილი სიტუაციით ისარგებლა და ისედაც განრისხებულ ათენელებს კიდევ უფრო შეუწოთ ცეცხლი. იგი საყვედურებით იკლებდა ნიკიას და სამართლიანად სდებდა ბრალს იმაში, რომ სტრატეგოსად ყოფნისას არ ინება, დაეტყველებინა სფაქტრიაში (კუნძ. სფაქტრია - ძვ.წ. 424 წელს აიღეს ათენელმა სტრატეგოსებმა - დემოსთენემ და კლეონტმა - თ.ა.) ჩარჩენილი მტრები და, როცა ისინი სხვებმა მაინც დაატყვევეს, გაათავისუფლა და გადასცა ლაკედემონელებს მათი გულის მოსაგებად. იგი ბრალად სდებდა ნიკიას იმაშიც, რომ იყო რა ლაკედემონელების მეგობარი, არ შეაგონა მათ კავშირი არ შეეკრათ არც ბეოტიელებთან და, არც კორინთელებთან, ხოლო, თუ ელინთა რომელიმე ქალაქი ლაკედემონელებთან შეუთანხმებლად ათენელების მეგობრობასა და მოკავშირეობას განიზრახავდა, მათ ყოველნაირად უშლიდა ხელს.

როგორც ვხედავთ, ალკიბიადეს ბრალდებები ნიკიას მიმართ, უსაფუძვლო არ ყოფილა. ამის შემდეგ ცოტა ხანში, ლაკედემონიიდან ელჩები ჩამოვიდნენ განცხადებით, რომ შეუვალი რწმუნებით იყვნენ აღჭურვილნი სამართლიანი პირობების საფუძველზე სრული მორიგების მისაღწევად. ამით შემოფოთებულმა ალკიბედემ ისეთი კომბინაცია გაითამაშა, რომ უბრალოდ გაკვირვებას იწვევს, ასე ახალგაზრდამ როგორ მოიფიქრა და კიდევ უფრო საოცარი, როგორ მოახერხა ამის რეალიზაცია. ელჩები საბჭომ მიიღო, ხოლო მეორე დღეს კი სახალხო კრება უნდა მოენწიათ ელჩების მიერ შემოთავაზებული წინადადებების განსახილველად. ალკიბიადემ მოახერხა ელჩებთან შეხვედრა მანამ, სანამ ისინი სახალხო კრებაზე გამოვიდოდნენ და თავისი უბადლო მჭერმეტყველების უნარით და კეთილგონიერებით გაოცებული ელჩები დაარწმუნა, რომ ზვალ სახალხო კრებაზე არ განეცხადებინათ, რომ ისინი სრული რწმუნებებით არიან აღჭურვილები, რადგანაც ამ შემთხვევაში ათენელები ეცდებოდნენ თავიანთი წრეგადასული მოთხოვნები წაეყენებინათ. ამიტომ, უმჯობესი იქნებოდა საუბარი ისე წარემართათ, თითქოს დამოუკიდებელი გადანყვეტი-

ლების მიღების უფლებამოსილება არ ჰქონდათ. ხოლო თავად კი, როგორც ლაკედემონელთა კეთილის მსურველი, თქვენ დაგებმარებითო, რაც ფიცითაც დაადასტურა.

მეორე დღეს, სახალხო კრებაზე ალკიბიადეს შეკითხვაზე, თუ რა რწმუნებები ჰქონდათ ელჩებს, მათ შეთანხმებისამებრ უპასუხეს. და ელჩების გაკვირვებას საზღვარი არ ჰქონდა, როდესაც ალკიბიადემ ყვირილით და გაბრაზებით დაიწყო თავდასხმა ელჩებზე და სულ მუხანათები და ვერაგები უძახა. საბჭო აღშფოთდა და ხალხიც მრისხანებამ შეიპყრო და ელჩები კუდამოძუებულნი გაბრუნდნენ. ალკიბიადეს ამ მუხანათობას, როგორც პლუტარქე ბრძანებს, ნიკია ვერ მიხვდა და ვერ გაიგო, ელჩების ცვალებადობის მიზეზი და დიდად შერცხვენილი დარჩა, რაც ასე უნდოდა ალკიბიადეს.

ჩვენი მხრივ გაკვირვებას ვერ ვმაღავთ, როგორ ვერ გაარკვიეს, რა იყო ელჩების ქცევის ასეთი ცვალებადობის მიზეზი? და, თუ მაშინვე ვერ მოხერხდა სიმართლის გარკვევა, შემდეგ როდესაც ელჩები ჩავიდოდნენ სამშობლოში, ხომ მოყვებოდნენ რაც მოხდა? როგორც პლუტარქე ჰყვება ნიკიასადმი მიძღვნილ ნაწილში, ნიკია მაშინათვე წასულა სპარტაში, თუმცა მის ვიზიტს არანაირი შედეგი არ მოჰყოლია.

ამას კი ის მოყვა, რომ ლაკედემონელები კუდამოძუებულები დაბრუნდნენ, ალკიბიადე კი სტრატეგოსად აირჩიეს და მაშინვე გახდა ათენელთა მოკავშირეებად არგოსელები, მანტინელები და ელექელები.

21. საპყრობილეში მყოფთა შორის იყო ერთი, ჭკუითა და გამბედაობით გამორჩეული კაცი, სახელად ტიმეოსი, – აცხადებს პლუტარქე და იქვე აგრძელებს, – მან ურჩია საპატიმროში მყოფ და სამსჯავროს მომლოდინე რიტორ ანდროკიდეს, რომ, – რადგან ხალხის დადგენილებით, ვინც დანაშაულს აღიარებს, იგი შეწყნარებული იქნება, იქნებ სჯობდეს, რამდენიმე კაცმა და არა ყველამ, აღიაროთ დანაშაული, რადგან სამსჯავროს შედეგი ყველა ბრალდებულისათვის ბურუსითაა მოცული, განსაკუთრებით კი საშიშია განაჩენი წარჩინებულ პირთათვისო.

ანდოკიდე კი, როგორც ამბობდნენ ოდისეისის შთამომავლობას ეკუთვნოდა. უმჯობესია თავის გადარჩენა ტყუილის აღიარებით, ვიდრე უსახელო სიკვდილი საზარელი ბრალდებით. აქ, პლუტარქე კიდევ ერთხელ ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, თუ ათენის მოქალაქეებს რამდენად საზარელ დანაშაულად მიაჩნდათ ის, რასაც ალკიბიადეს და მის თანამეინახეებს აბრალებდნენ. აქ ბუნებრივად იბადება კითხვა, – თუ ალკიბიადეს გონიერებას, საზრიანობას და მისი მჭერმეტყველების უნარსაც გავითვალისწინებთ, რა უშლიდა ხელს, რომ მასაც ელიარებიანა დანაშაული? ანდოკიდემ ეს რჩევა პრაქტიკულად განახორციელა, რითაც თავი კი გადაირჩინა, მაგრამ ყველა ვინც კი დაასახელა, მათ შორის მეტი დამაჯერებლობისთვის საკუთარი მონებიც მიათვალა, სიკვდილით დასაჯეს. საოცარია, მაგრამ ხალხის რისხვა მაინც არ ჩაცხრა; უფრო მეტიც, ჰერმეების, ანუ ღმერთ ჰერმესის ქანდაკებების შემბილწველთა თავიდან მოშორების შემდეგ, მთელი თავისი რისხვა ალკიბიადესკენ მიმართა. საქმე იქამდე მივიდა, რომ ალკიბიადეს წამოსაყვანად გაგზავნეს საგანგებო დანიშნულების ორი ზომალდი, ე.წ. „სალამინია“, რომელიც ათენის პოლისის საგანგებო დავალებებს ასრულებდა. ათენელები შიშობდნენ, რომ მტრის მიწაზე მყოფ მხედრობაში ადვილი შესაძლებელი იყო, ალკიბიადეს სურვილით მღელვარება დაწყებულიყო. ამიტომ, მივლინებულები მკაცრად გააფრთხილეს, თავაზიანად და ყოველგვარი ძალდატანების გარეშე მიეცათ წინადადება ალკიბიადესათვის, რათა სამსჯავროს წინაშე წარმდგარიყო და თავი ემართლებინა.

აქ გაუგებარია, ქრონოლოგიურად რომელი მოხდა პირველად. თუ ეს მანამ მოხდა, სანამ ანდოკიდემ აღიარა დანაშაული, მაშინ ყველაფერი ცხადია, მაგრამ პლუტარქეს მიხედვით, ხალხი მაინც მოითხოვდა ალკიბიადეს დასჯას, რაც გაუგებარია და კიდევ უფრო აძლიერებს ჩვენს ეჭვს, რომ ამ საქმეში ნიკიას ხელი უნდა ერიოს, მითუმეტეს, რომ ალკიბიადეს წასვლის შემდეგ იგი პრაქტიკულად ერთპიროვნული სარდალი გახდა, თუმცა ალკიბიადეს წასვლამ მეომრებს გული

დასწყვიტა, რადგან იცოდნენ, რომ ნიკია ომს უსასრულოდ გაა-
ჭიანურებდა. აქ პლუტარქე ერთ სამარცხვინო განცხადებას
აკეთებს, რომელიც, არც მას (ცხადია, მას ყველაზე ნაკლებად
- თ.ა.) და, არც იმდროინდელ ბერძნებს ღირსებას არ მატებს,
- მართალია, რჩებოდა ლამაქე, კაცი მეომარი და მამაცი (ამ
დროს იგი სტრატეგოსად იყო არჩეული - თ.ა.), მაგრამ სილა-
რიბის გამო, მას საჭირო ღირსება და წონა აკლდა.

22. ცხადია, ალკიბიადე ყველაფერს მიხვდა. სანამ ზღვაში
გავიდოდა მან მოასწრო და ათენელებს წაართვა ქალაქი მესენე
და სირაკუზელ მეგობრებს გადასცა. ამის შემდეგ, თურიეში
ტრიერიდან ჩამოვიდა და ისე გაქრა, რომ მდევრებმა ვერსად
ვერ იპოვეს. ალკიბიადე დაუსწრებლად გაასამართლეს, მისი
ქონება საზოგადოებას გადასცეს და ამასთან გადანყვიტეს
ყველა ქურუმსა და ქურუმისეს (მეგრული ძირი უნდა ჰქონდეს
ამ სიტყვას - თ.ა.) დაენყველა იგი. ამ გადანყვეტილების წინა-
აღმდეგ ერთადერთი ქურუმისე, მენონის ასული, აგრავლელი
თეანო წავიდა და განაცხადა, რომ იგი ქურუმისედ მოვლენი-
ლია ლოცვა-ვედრებისათვის და არა დაწყევლისათვის.

პლუტარქეს მოჰყავს ალკიბიადეზე შედგენილი წერილო-
ბითი საჩივარი, - „თესალე, კიმონის ძე, ლაკიადელი, კლინიას
შვილს ალკიბიადე სკამბონიდელს ბრალად სდებს იმას, რომ
შეურაცხველი ორი ღმერთქალი, დემეტრე და კორე (იგივე
პერსეფონე), თავის საკუთარ სახლში საიდუმლო ღვთისმსა-
ხურებას ჰბაძავდა და ამას მეგობრებს ახილვებდა იმ წამო-
სასხამში გახვეული, რომელსაც უზენაესი ქურუმი ატარებს
ხოლმე, როცა წმინდათაწმინდა სამსახურს ეწევა; ამასთანავე
თავისთავს ალკიბიადე უწოდებდა ჰიეროფანტეს, პოლიტი-
ონს - დადუქოსს, ფეგელ თეოდორეს - მაცნე-შიკრიკს, ხოლო
სხვა მეგობრებს - მისტებსა და ეპოპტებს; და ამას სჩადიოდა ...
ქურუმების მიერ შემოღებული კანონებისა და გადანყვეტილე-
ბების საწინააღმდეგოდ.“

36. ალკიბიადეს ბანაკში იმყოფებოდა მისი ერთ-ერთი
მოძულე მტერი, - თრასიბულე თრასონის ძე, რომელიც მისთვის

ბრალის დასადებად ათენში გაემგზავრა (და ასე თავისუფლად შეეძლო საომარი მოქმედებების მხვლელობისას ფლოტი დაეტოვებინა - თ.ა.). აქ მან თავყრილობაზე ხალხს განუცხადა, - ალკიბიადემ საქმე გააფუჭა და ხომალდები დაკარგა იმის გამო, რომ აგდებით მიუდგა თავის ძალა-უფლებას და მეთაურობა გადასცა იმ პირთ, რომლებმაც მასთან დიდი გავლენა მოიპოვეს ლოთობისა და მეზღვაურული ცუნდრუკ-სიტყვაობის წყალობით. თვითონ კი ხელები გაიხსნა, ფულის საშოვნელად აღმა-დაღმა დაიწყო სიარული და ლოთობასა და ალვირახსნილ ცხოვრებას შეუდგა აბიდოსელ და იონიელ პეტერებთან მაშინ, როდესაც მტრები სულ ახლოს იყვნენ ჩასაფრებულო! ალკიბიადეს ასევე ბრალად სდებდნენ ციხე-სიმაგრის აგებას თრაკიაში, - ბისანეთესთან; ეს თავისთვის ააგო თავშესაფარად, თუ სამშობლოში ცხოვრება ვერ შესძლო, ან არ მოისურვა. ათენელებმა ეს ყველაფერი დაიჯერეს (აი ეს მართლაც გასაოცარია, - ყოველგვარი გამოძიებისა და გადამოწმების გარეშე; ადამიანს, რომელსაც სტრატეგოსობა უბოძეს შეუზღუდავი ძალა-უფლებით, ანუ პრაქტიკულად დიქტატორის ძალაუფლებით! - თ.ა.), სხვა სტრატეგოსები აირჩიეს, რითაც ალკიბიადესადმი თავისი გულწრფელი გამოხატეს. ეს რომ ალკიბიადემ შეიტყო, შეშინდა(?) და ბანაკი მთლიანად დატოვა. და, რა ძლიერი პიროვნებაა, - აქედან წასულმა მოქირავენი შეკრიბა, დამოუკიდებლად გაუმართა ომი მეფეთგან დაუმორჩილებელ თრაკიელებს და დატყვევებულთაგან გამოსასყიდი თანხის აღებით დიდძალ ფულს მოუყარა თავი (თუკი ასე შეძლო ფულის შოვნა, ადრე რა უშლიდა, რომ ეს გაეკეთებინა? - თ.ა.). იქ მოსახლე ელინებს კი ხსენებულ ბარბაროსთაგან ხელშეუხებლობა და უსაფრთხოება მოუპოვა.

კარგა ხნის შემდეგ სტრატეგოსები, - ტიდევსი, მენანდრე და ადიმანტი, ყველა იმ ხომალდით, რომლებიც ათენელთა განკარგულებაში იყო, ეგოსპოტამოსის შესართავთან განლაგდნენ. გათენებისთანავე ისინი ჩვეულებრივ მიცურდებოდნენ ლამფასკოსთან, სადაც ლისანდრე იდგა თავისი ფლოტით და ცდი-

ლობდნენ იგი ბრძოლაში გამოენვიათ, მერე კი უკან ბრუნდებოდნენ და მთელი დღე უნესრიგობასა და უზრუნველობაში ატარებდნენ. ალკიბიადემ მათ რჩევა-დარიგებებით მიმართა, – მეტად მოუხერხებელ ადგილზე ჩაგიშვიათ ღუზა, რადგან ახლომახლო არც ნავსადგურია და არც ქალაქი და სურსათის წამოღება შორეული სესტოსიდან გინევთ! გარდა ამისა, თქვენი მეზღვაურები უნესრიგოდ დაყიალობენ მთელი დღე, მაშინ როდესაც იქვე დგას მტრის ხომალდთა კრებული, რომელიც მიჩვეულია ერთპიროვნულ ბრძანებას დაემორჩილოს და ყველაფერი სიტყვის შეუბრუნებლად შეასრულოსო. მოკლედ, დისციპლინა სრულიად მოშლილი იყო.

ზღვარგადასული ალვირახსნილობა

სამწუხაროდ უნდა შევნიშნოთ, რომ ადამიანის ღირსების შემლახველი ზნეობრივი ალვირახსნილობა, მისი უმდაბლესი და გაუკუღმართებული გამოვლინებით, როგორც ჩანს მაშინაც არ იყო უცხო იმ პერიოდის საბერძნეთისთვის, ყოველ შემთხვევაში, როგორც პლატონი, ასევე მაკიაველი ამის შესახებ ყოველგვარი უსიამო გრძნობის გარეშე მიუთითებენ, თუმცა, თუ გავიხსენებთ პლუტარქეს მონათხრობს ალექსანდრე მაკედონელის შესახებ, სრულიად სხვა სურათს მივიღებთ. ამისათვის მოვიყვანოთ ერთ ამონარიდს პლუტარქეს „რჩეული ბიოგრაფიებიდან“, რომელიც ალექსანდრე მაკედონელის ცხოვრების აღწერას ეხება.

„22. ზღვის სანაპიროზე დაბანაკებულმა ჯარის სარდალმა ფილოქსენემ ერთხელ ალექსანდრეს მისწერა, რომ მასთან არის ვინმე თეოდორე ტარენტელი, რომელსაც ორი აუნერელი სილამაზის ბიჭი ჰყავს გასაყიდი, და მთავარსარდალს ეკითხებოდა, - ხომ არ ინებებთ ეს ბიჭები იყიდოთ? ალექსანდრე საშინლად აღშფოთდა და მეგობრებს ნამდაუნუმ ეკითხებოდა, - განა ფილოქსენემ რა სიბილწე შემამჩნია ასეთ საზიზღარ წინადადებას რომ მაძლევსო? მან ფილოქსენეს გაუგზავნა წერილი, რომელშიც მრავალგზის კიცხავდა ... ასევე გალანძლა ჰაგნონი (თავისი ერთ-ერთი სარდალი), რომელიც ალექსანდრეს სწერდა, - მინდა კორინთოში სილამაზით განთქმული ბიჭი კრობილე ვიყიდო და მოგგვაროო.“ ამავე დროს პლუტარქე იმასაც ჰყვება, თუ რა შეუთვალა ალექსანდრემ, დარიოსის ტყვედქმნილ დედას, ცოლს და მის ორ ქალიშვილს, თავისი მხედრობის სარდლის, ლეონატეს პირით, - „ისარგებლეთ ყველა იმ პატივით, რაც დარიოსის მეფობაში გქონდათო.“ და კიდევ ერთი ღირსეული სიტყვები გვინდა მოვიყვანოთ ალექსანდრეს შესახებ პლუტარქეს ნათქვამი, - „იგი ფიქრობდა, - საკუთარი

ვნებების დამორჩილება უფრო სასახელოა მეფისთვის, ვიდრე მტერზე გამარჯვებაო. სხვათა შორის, სანამ დაქორწინდებოდა ბარსინას (მემნონის ქერივი) გარდა სხვა ქალს არ იცნობდა.” ანუ, ეს დიდი მაკედონელი იმას, რასაც მაკიაველი ჩვეულებრივ ფაქტად მიიჩნევდა, ალექსანდრე სიბილნეს ეძახდა.

16. ალკიბიადეს სახელმწიფოებრივ მოღვაწეობას და მის საჯარო გამოსვლებს, სიბრძნეს და მჭერმეტყველების ძალას თან ახლდა ყოველდღიურ ცხოვრებაში უსაზღვრო ფუფუნებისადმი ლტოლვა, – აცხადებს პლუტარქე, – და ეს ზღვარგადასული ლტოლვა ფუფუნებისადმი, წრეგადასული ორგიები და გართობის, ხშირად ამაზრზენ ფორმებში გადასული სურვილი, გახდა კიდევ მისი არაერთი უბედურების მიზეზი, რომელიც არაფერია იმ უბედურებასთან შედარებით, რაც თავად მის სამშობლოს დამართა მისი ხასიათის ამ მანკიერმა თვისებამ. მთელი უბედურება იმაშია, რომ მისმა ქცევებმა მთლიანად ათენის სახელმწიფოსაც თავს დაატეხა უდიდესი უბედურება, რის შედეგადაც დაიწყო სწორედ მის დაცემისა და დაკნინების პროცესი, რასაც საბოლოოდ მისი დამოუკიდებლობის დაკარგვაც მოჰყვა. წრეგადასული ღრეობა და ტრფობით ტკობა, რასაც ზედ ერთვოდა დიაცურ ქარგზე შეკერილი მენამული შესამოსელნი, რომელთა კუდები მოედანს ხვეტავდნენ, ხალხში ზიზლსა და სიძულვის იწვევდა. ყველაფერ ამას ემატებოდა ყოველგვარ ზომას გადაცილებული მფლანგველობა; ტრიერებზე საგანგებოდ გამოჭრილი დასაგებელნი, რომლებიც ფიცრებზე კი არ იყო დადებული, არამედ ღვედებზე, რათა სანოლში რბილად ეგრძნო თავი; მოოქროვილ ფარზე, წინაპრებისეული ნიშნის გამოხატვის მაგივრად, რომელიც ტრადიციისამებრ, ბუს გამოსახულებიანი იყო, ზედ მების მპყრობელი ეროსი ეხატა. ცხადია, ეს ყველაფერი საზოგადოების მხრიდან სამართლიან ზიზლთან ერთად, წყრომასაც იწვევდა, თუმცა, მაინც უფრო შიშის გრძნობას, რადგანაც ბევრის აზრით, ასეთ ქცევას ტირანიისამი მიდრეკილების ბეჭედი აჯდა. ამასთან დაკავშირებით ხალხის წყრომას, პლუტარქეს აზრით, კარგად

გამოხატავს არისტოფანე (არისტოფანე. „ბაყაყები“ – 1432-1433.), –

**„დედაქალაქში ლომის ბოკვერი არ უნდა ზარდო,
და, თუ გაზარდე, კიდეც უნდა დაემორჩილო!“**

კიდეც ერთხელ გვინდა საზგასმით აღვნიშნოთ, რომ ამ ადამიანში კარგიც და ცუდიც, სიკეთეც და ბოროტებაც, ადამიანურიც და არაადამიანურიც, – ერთნაირად და ერთდროულად იყო თავმოყრილი და თან მისი უკიდურესი გამოვლინებების ფორმით. იგი არ ჯდება არა მხოლოდ ჩვეულებრივი, ნორმალური ადამიანის სტანდარტებში, არამედ არაჩვეულებრივი, გამორჩეული თვისებების მქონე ადამიანების სტანდარტებშიც, რადგან მათგან განსხვავებით, მას შეეძლო ყველა და ყველაფერი გაეწირა, ყველაფერზე წასულიყო, ოღონდ კი თავისი გაეტანა, თავისი მიზნისათვის მიეღწია, რომელიც ხშირად არამხოლოდ საკუთარი თავისთვის, რომელიც მას აგრე რიგად უყვარდა, არამხოლოდ გარშემომყოფთათვის, არამედ, უფრო მეტიც, საერთოდ ქვეყნისათვის იყო საზიანო.

როგორც პლუტარქე ბრძანებს, – მის მიერ გაღებული შეწირულობანი, გულუხვი ქორეგია, ანუ საკუთარი სახსრებით საზოგადოებრივი სანახაობების გამართვა, ქალაქისათვის მირთმეული უზადლო საჩუქრები (საკვირველია, თუ გავიხსენებთ ფეაკეს სიტყვას ამასთან დაკავშირებით – თ.ა), წინაპართა პატივისცემა (ესეც გასაკვირია, თუ ზემოთ ნათქვამ „მოოქროვილ ფარს“ გავიხსენებთ – თ.ა.), მჭერმეტყველება, სხეულის მშვენიერება და ძალა, სამხედრო გამოცდილებასა და მამაცობასთან ერთად, ათენელებს აიძულებდა, ყველაფერი მიეტევებინათ მისთვის, მოთმინებით მოჰკიდებოდნენ და მისი გადაცდომებისათვის მუდამ ულმობიერესი სახელები დაედოთ და ხან ხუმრობად, ხანაც კეთილ საქმეებად მოეხსენებინათ ისინი.

19. სწორედ მაშინ, როგორც პლუტარქე აცხადებს, – ხალხის ერთ-ერთმა წინამძღოლმა ანდროკლემ, მოიყვანა რამდენიმე მონა და მეტოიკოსი, რომლებმაც განაცხადეს, – ალკიბიადე და

მისი მეგობრები, ღვთაებათა სხვა ქანდაკებებს ამახინჯებდნენ და ღვინით შეზარხოშებულები წმინდა საიდუმლებათა აღსრულებას ბედავდნენო.

ალკიბიადეს მიერ რელიგიური წესების შეურაცხყოფასთან დაკავშირებით, საიდანაც პრაქტიკულად დაიწყო მისი უბედურება, მაკიაველს თავის ნაშრომში მოჰყავს ტიტუს ლივიუსის ძალზე მნიშვნელოვანი მონაცემი, რომლის მიხედვითაც, – რომაელი ელჩები, რომელთაც აპოლონისთვის შესანიშნავად მიჰქონდათ ნადავლის ნაწილი, რომელიც ვეინებთან ბრძოლაში მოიპოვეს, სიცილიასთან ახლოს, ლიპარიელი მეგობრების ტყვეობაში მოხვდნენ და კუნძულზე იქნენ გადაყვანილნი; მაგრამ, როდესაც ამ ხალხის ბელადმა, თიმასიფემ, გაიგო, თუ რა სახის შესანიშნავი იყო, საიდან მოჰქონდათ და ვის მიერ, იგი, მიუხედავად იმისა, რომ ლიპარიელი იყო, მოიქცა ისე, როგორც ნამდვილი რომაელი, და ხალხს აუხსნა, თუ როგორი უბედურება იქნებოდა, ასეთი შესანიშნავის წართმევა. ყველა თანამოქალაქის თანხმობით, ელჩები გაუშვეს ისე, რომ არაფერი არ გამოურთმევიათ. ამის შესახებ ლივიუსი ბრძანებს, – „თიმასიფემ ... შეძლო მოწინების გრძნობა გამოეწვია მდაბიო ხალხში, და ეს გრძნობა ზუსტად იმდენივეა, რამდენიც არის ხელისუფალში“ (ტიტუს ლივიუსი. V. 28/4). ანუ, ამით იმის თქმა გვინდა, თუ რა დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა ხალხი რელიგიურ რიტუალებს და როგორი, რბილად რომ ვთქვათ, ქარაფშუტული საქციელია ალკიბიადეს მხრიდან, ის, რაც მან, თავის მეინახეებთან ერთად გააკეთა. ადამიანს, რომელსაც პირველკაცობის პრეტენზია აქვს, ასეთი, არა მხოლოდ პოლიტიკური თვითმკვლელობის ტოლფასი ქმედება, არამედ საერთოდაც თვითმკვლელობის ტოლფასი ქმედება, არ უნდა ჩაიდინო. ალკიბიადე – უზენაეს ქურუმს, – ჰიეროფანტეს ასახიერებდო, ხოლო დანარჩენი მეინახეენი, – წმინდა საიდუმლებათა აღმასრულებელ მისტერებს, ანუ, ერთმანეთს მისტერიის მონაწილეებს ეძახდნენო. ყველაფერი ეს წერილობით იყო გადმოცემული კიმონის ძე თესალეს პატაკში. თესალე ბრალს სდებდა

ალკიბიადეს, ორივე ქალღმერთის, – ქალღმერთ დემეტრასა და მისი ასულის, პერსეფონეს მიმართ გამოჩენილ მკრეხელობაში. ხალხი მეტიხმეტად განრისხდა ალკიბიადეზე, რამაც თავიდან იგი და მისი თანამეინახენი შეაშფოთა, მაგრამ შემდეგ, როდესაც დაინახეს ჯარის კეთილგანწყობა და აგრეთვე ათასამდე არგოსელი და მარტინელი ჰოპლიტის აშკარა მხარდაჭერა მათდამი, იგი გამხნევდა და დანიშნული ვადისთვის თავდასაცავი სიტყვის წარმოსათქმელად განემზადა, – აცხადებს პლუტარქე და აგრძელებს, – ალკიბიადეს მოწინააღმდეგეებმა ამაზე ასეთ ხერხს მიმართეს, – შეაგონეს რიტორებს, რომლებიც ალკიბიადეს მტრებად აშკარად არ ჩანდნენ, რომ თავყრილობაზე ეთქვათ, – უაზრობაა შეუზღუდავი ძალაუფლებით აღჭურვილმა სტრატეგოსმა ახლა ფუჭად დახარჯოს დრო. როდესაც ომი დამთავრდება, მაშინ გამოვიდეს თავდასაცავი სიტყვითო. ალკიბიადე მაშინვე მიხვდა, თუ რა მზაკერული განზრახვა იმალებოდა მოსმენის გადატანის მცდელობის უკან, უმაღვე წამოხტა ფეხზე, წინ წარსდგა და განაცხადა, რომ უმჯობესია მოვკვდე, ვიდრე ამ უზარმაზარი ჯარის სათავეში მყოფი კაცი საომრად გავემგზავრო ისე, რომ ცილისწამება არ მოვიცილოო.

ნიკიას შესახებ

ეს თავი, პლუტარქეს მიერ ნიკიას შესახებ მონათხრობიდან, რუსულიდან ვთარგმნე, რადგან მიმაჩნია, რომ ამ ადამიანმა განსაკუთრებული როლი ითამაშა ალკიბიადეს ცხოვრებაში, – მისი სახით იგი საშიშ კონკურენტს ხედავდა, ხოლო მცირე ნაწილი ვიკიპედიიდან ვთარგმნე ნიკიას შესახებ, რაზედაც ქვემოთ უფრო დანვრილებით განვიხილავთ.

2. ნიკიას შესახებ თხრობას პლუტარქე იწყებს არისტოტელეს სიტყვებით, რომლის თანახმადაც, – იმ დროისათვის სამი პიროვნება იყო, რომელიც ხალხის მხრიდან საყოველთაო პატივისცემით სარგებლობდა და მათი მხრიდან, საპასუხოდ, მამობრივი მზრუნველობის გრძნობით იყვნენ განმსჭვალულნი, – თუკიდიდე, რომელიც მათ შორის ყველაზე უფროსი იყო და გამოხატავდა არისტოკრატიის ინტერესებს, რის გამოც მისი მოღვაწეობა ძირითადად პერიკლეს, როგორც ხალხის ბელადის, – წინააღმდეგ იყო მიმართული; ტერამენი, – რომელსაც კიცხავდნენ მისი წარმოშობის გამო, ხოლო პოლიტიკური გემოვნების ხშირი ცვლილების გამო „კოტურნს“ ეძახდნენ, ანუ ადარებდნენ ფეხსაცმელს, რომელიც ერთნაირი წარმატებით შეგეძლოთ ჩაგეცვათ, როგორც მარჯვენა, ისე მარცხენა ფეხზე; და ბოლოს, მათ შორის ყველაზე ახალგაზრდა, – ნიკია. ეს უკანასკნელი, დამსახურებული პატივით კერ კიდევ პერიკლეს სიცოცხლეში სარგებლობდა, მასთან ერთად იყო სტრატეგოსი და მრავალი სხვა უმაღლესი თანამდებობები ეკავა, ხოლო პერიკლეს გარდაცვალების შემდეგ, პრაქტიკულად უპირველესი ადგილი დაიკავა სახელისუფლო იერარქიაში. მდიდარმა და ცნობილმა მოქალაქეებმა იგი, უტიფარი და თავხედი პიროვნების, – სახელად კლეონი, – წინააღმდეგ დააყენეს, თუმცა, როგორც პლუტარქე შენიშნავს, ამან არ შეუშალა მას ხალხის პატივისცემა და კეთილგანწყობა დაემსახურებინა.

ჩვენთვის ძალზე მნიშვნელოვანია პლუტარქეს მიერ ნიკიას ხასიათის აღწერა, რითაც შევძლებთ იმის, დასაბუთებას თუ არა, ეჭვის დონეზე მაინც თქმას, რომ იგი ყველანაირად ცდილობდა აღკვიბიადეს ჩამოშორებას, თუ უფრო მეტი არა, რადგან მასში ხედავდა ყველაზე საშიშ კონკურენტს.

ნიკია, პერიკლეს შემდეგ თავისი პირველობის მიუხედავად არც მკაცრი იყო და არც შარიანი; მას რალაცნაირი სიფრთხილე ახასიათებდა და ეს მოჩვენებითი გაუბედავობა ხალხს მის მიმართ დადებითად განაწყობდა. ბუნებით მშიშარა და გაუბედავი, თავის სულმოკლეობას მოხერხებულად მალავდა საომარი მოქმედებებისას, რადგანაც ლაშქრობებში მუდმივად გამარჯვებული გამოდიოდა.

ერთის მხრივ სრულიად გაუგებარია, ასეთი ადამიანი, როგორ გამოდიოდა გამარჯვებული, თუნდაც ერთ ბრძოლაში მაინც, რადგან ასეთი თვისებების მქონე ადამიანს ჯარისკაცები არ ენდობიან და მითუმეტეს, სასიკვდილოდ არ გაყვებიან და არც საფლავეში ჩაჰყვებიან. თუმცა ამასაც აქვს თავისიებური ახსნა. გარდა იმისა, რომ იგი იყო ძალზე ფრთხილი და წინდახედული, ნიკია იყო იმ დროისათვის წარმოუდგენლად მდიდარი და მისი სიმდიდრის პრაქტიკულად უშრეტ წყაროს წარმოადგენდა ვერცხლის საბადოები, რომელსაც იგი ფლობდა და ამ სიმდიდრეს ისე აზრიანად ხარჯავდა, რომ ხალხის სიყვარული მუდმივად (მუდმივად, რადგან სიმდიდრის მუდმივი წყარო ჰქონდა - თ.ა.) გარანტირებული ჰქონდა. ამგვარად, მუშაობდა სამყაროსავით უძველესი შეგონება, - „ის, რაც არ კეთდება ფულით, კეთდება უფრო დიდი ფულით.“ სახელმწიფო საქმეებში წინდახედულება და დამბეზლებლებისადმი შიში, დემოკრატიულ თვისებებად აღიქმებოდა ხალხის მხრიდან, რამაც მისი წონა და ავტორიტეტი ამ უკანასკნელთა თვალში განუზომლად გაზარდა, რადგან ხალხს ეშინია იმათი, ვისაც იგი ეზიზღება და ცაში აღავლენს მშიშრებს, გნებათ შეშინებულთ.

3. პერიკლე, რომელსაც გააჩნდა თავისი გამოსვლებით ხალხზე ზემოქმედების განსაკუთრებული უნარი და სიმამაცე, ისე

მართავდა სახელმწიფოს, რომ არ სჭირდებოდა ბრბოს მისადაგებოდა, რათა მისი ნდობა მოეპოვებინა, ხოლო ნიკეას ეს თვისებები არ გააჩნდა, მაგრამ მას ჰქონდა სიმდიდრე, რაც საშუალებას აძლევდა ხალხის ნდობა მოეპოვებინა და წინ გაძლოდა მას. ქვემოთ ამ საკითხებს უფრო დეტალურად შევხებით, აქ კი მხოლოდ იმას ვიტყვით, რომ მისმა გაუბედაობამ და გადამეტებულმა სიფრთხილემ განაპირობა სწორედ მისი ტრაგიკული აღსასრული.

– ძვ.წ. 420 წელს, როგორც კი ალკიბიადე სტრატეგოსად აირჩიეს, იგი უმაღლეს შეუდგა საომარი მოქმედებების განახლებას. იგი სიცილიის ექსპედიციის ინიციატორი იყო, რითაც იგი სპარტას და მის მოკავშირეებს დაუპირისპირდა. ძვ.წ. 415 წელს ათენელთა უზარმაზარი ფლოტი გაეშურა სიცილიისკენ, რომელსაც სამი სტრატეგოსი, – ალკიბიადე, ნიკია და ლამაქე მეთაურობდა. მაგრამ ისე მოხდა, რომ ალკიბიადეს უპასუხისმგებლობით ჩადენილი შემთხვევის გამო, როდესაც გახურებული ორგის შემდეგ გარეთ გამოსულებმა ათენის ღმერთები შეურაცხყვეს, რის გამოც მათ ათენელთა უდიდესი რისხვა დაიმსახურეს და საქმე სასამართლოს გადასცეს, იგი სიცილიიდან ათენში გამოიხმეს, რათა სასამართლოს წინაშე წარმდგარიყო, ხოლო ლამაქე ერთ-ერთი შეტაკებისას სასიკვდილოდ დაიჭრა, – ნიკია ერთი-ორჯონი მხედართმთავარი შეიქმნა, და ეს მაშინ, როდესაც იგი თავიდანვე არ იყო დარწმუნებული ამ ოპერაციის წარმატებაში. ექსპედიციის მთავარი მიზანი სირაკუზის აღება იყო, რისთვისაც მას ალყა შემოარტყეს, რომელიც მთელი ორი წელი გაგრძელდა, რაც ნიკიას ფრთხილი და აუჩქარებელი ხასიათის გამო, სულაც არ უნდა იყოს გასაკვირი. და, საკმაოდ დიდი ხნის განმავლობაში სირაკუზი დაცემის საფრთხის წინაშე იდგა, მაგრამ, უკვე სპარტაში გადახვეწილი ალკიბიადეს რჩევით, ლაკედემონელებმა გააგზავნეს სიცილიაში რაზმი, ჰალიპეს მეთაურობით, რამაც გარდატეხა შეიტანა საომარი მოქმედებების მიმდინარეობაში და ძვ.წ. 413 წელს ათენელთა ჯარი განადგურებული იქნა, ხოლო მათი მეთაურები, – ნიკია და დემოსფენი – სიკვდილით დასჯილი.

ალკიბიადეს სპარტაში გადახვეწა

23. როგორც პლუტარქე მოგვითხრობს, – ამის შემდეგ ალკიბიადემ მთლიანად აიღო სამშობლოზე ხელი და სპარტაში კაცი გაგზავნა ხელშეუვალობის თხოვნით და იმის რწმუნებით, რომ ამიერიდან იგი სპარტას გაცილებით მეტ სარგებლობას და სიკეთეს მოუტანდა, ვიდრე ის ვნება, რომელიც მან მტრობის უამს მიაყენა. სპარტელებმა ალკიბიადე შეიფარეს და ალთქმაც დაუდეს. ერთის მხრივ, თითქოსდა გასაკვირი უნდა იყოს სპარტელთა საქციელი, რომლებიც წარმოუდგენელი კონსერვატული ქმედებებით ხასიათდებოდნენ და წარმოუდგენელი პედანტობით იცავდნენ ლიკურგეს კანონებს, მაგრამ, როგორც სჩანს, ალკიბიადეს იმდენად დიდი სახელი და ავტორიტეტი ჰქონდა მოხვეჭილი, რომ სპარტელებმა, რომლებიც ვერ იტანდნენ უცხო ტომის ხალხს, იგი შეიფარეს. და, არც ინანეს, რადგან მისმა რჩევებმა, შეიძლება ითქვას, გარდატეხა შეიტანეს ათენთან მათი დამოკიდებულების სტრატეგიაში.

პირველი რჩევა, რასაც უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა სიცილიასთან საომარ მოქმედებებთან მიმართებაში იყო ის, რომ ალკიბიადემ დაარწმუნა სპარტელები, რომ არ დაეყოვნებინათ სირაკუზელთა დახმარება და სასწრაფოდ გაეგზავნათ იქ რაზმი, ვინმე გილიპეს წინამძღოლობით.

მეორე მნიშვნელოვანი რჩევა ის გახლდათ, რომ მან დაარწმუნა სპარტელები, რომ საომარი მოქმედებების სცენა აქედან ათენის მხარეში გადაეტანათ.

მესამე, და ყველაზე მნიშვნელოვანი რჩევა კი ის გახლდათ, რომ ათენის ჩრდილოეთით მდებარე სტრატეგიული პუნქტი, – დეკელია, საიდანაც ათენში პური ევებოდადნენ შემოჰქონდათ, – გაემაგრებინათ, რითაც ათენს პურის მინოდებას შეუნწყვეტდა და მთელ პოლისს შავ დღეში ჩააყენებდა.

ამ რჩევებით მან სპარტელთა გული იმდენად მოინადირა,

რომ კეთილი სახელი და მოწინება დაიმსახურა, მაგრამ არანაკლებ აღაფრთოვანა და მოხიბლა ხალხი თავისი პირადი ცხოვრების წესით, რაკი ლაკონების (იგივე ლაკედემონელების – თ.ა.) ჩვევებს იცავდა. ეს მართლაც გასაოცარი ფერისცვალება იყო აღკვიბიადეს მხრიდან, სწორედაც რომ ქამელეონის მსგავსი. ყველა ხედავდა, როგორ მოკლედ იკრეჭდა თმას, ბანაობდა ცივ წყალში, იკვებებოდა ქერის კვერითა და შავი შეჭამანდით. სწორედ ამიტომ, სპარტელებს უჭირდათ იმის დაჯერება, რომ ამ კაცს თავის დროზე შინ მზარეული ჰყავდა, რომ იგი ნელსაცხებელთა ოსტატთან დადიოდა და ა.შ. მოკლედ, ისე იქცეოდა, როგორც საქმეს სჭირდებოდა. მას, სხვა მრავალ უნართან ერთად, როგორც ამბობენ, და, როგორც ზემოთაც ითქვა, ადამიანთა გულის მოგების და მის მიმართ კეთილგანწყობის განსაკუთრებული ნიჭი და უნარი ჰქონდა, რასაც ახერხებდა უცხო ჩვევებისა და ცხოვრების ნირის მიბაძვა-შეგუების გზით.

როგორც ამბობენ, ქამელეონს ყველა ფერის მიღება შეუძლია გარდა თეთრისა, ანუ, სიმბოლურად თუ ვიტყვით, სიკეთის გარდა ნებისმიერი სახის სიბინძურისა და ბოროტების გაკეთება შეუძლია. აღკვიბიადესთვის კი არ არსებობდა არაფერი, – არც კარგი და არც ავი, რისი ბუნებრივი მიბაძვაც არ შესძლებოდა. სპარტაში იგი იყო თავგამოდებული მოვარჯიშე, უზადო და პირქუში კაცი, მაშინ როდესაც იონიაში, – ნებიერი, ავხორცი და უდარდელი; თრაკიაში, – თრობის მოტრფიალე; თესალიაში, – ცხენოსნობის მოყვარული; ტისაფერნე სატრპის კარზე, – ზვიადობითა და ნებიერობით, სპარსულ ფუფუნებასაც აჭარბებდა. ოღონდ ეს იყო, რომ მთლად ადვილად კი არ იცვლიდა სახესა და ხასიათს, არამედ, როდესაც თავისი ნამდვილი ბუნებით, ვინმეს შეაწუხებდა, აი, მაშინ იფარებდა ყოველ ხელსაყრელ ნილაბს. ლაკედემონში მისი გარეგნობის დანახვაზე ასე ამბობდნენ, – „ეს აქილევსის ძე კი არა, თვითონ აქილევსი უნდა იყოსო, ოღონდ ისეთი, ლიკურგემ რომ გამოზარდა.“

ამ შედარების მერე კი პლუტარქეს სიტყვები მაინცდამაინც ვერ ჯდება ლოგიკაში, როდესაც იგი ამბობს, – ვინც მის

ნამდვილ მისწრაფებებს და ქცევებს დაუკვირდებოდა, ალბად შესძახებდა, - „ეს ხომ იგივე ქალია!“ (ვერიპიდე. - „ორესტი“ -149.).

ალკიბიადეს ზემოთჩამოთვლილი ხასიათის თვისებებიდან, ერთი გამორჩეული თვისებაა, - გარემოებებისდა მიხედვით მოქმედება, რასაც იგი ზედმინეწით ზუსტად ასრულებდა და მისი ცხოვრება და მდგომარეობა მისაბაძი იქნებოდა კაცთა მოდგმისთვის, რომ არა მის სულში არსებული გაორებული პიროვნება, - თითქოს დემონი შეუჩნდებოდა და ისეთ უგუნურ საქციელს ჩაიდენდა, რომ მომენტალურად დაანგრევდა ნლობით, რუდუნებითა და ჯაფით ნაშენებს. სპარტაშიც ასე მოიქცა. იგი შეუჩნდა სპარტის მეფე აგისეს ცოლს, როცა მეფე სალაშქროდ იყო წასული. თუ უფრო ობიექტურები ვიქნებით, შესაძლოა პირიქითაც ყოფილიყო, მაგრამ სულერთია, როდესაც პოლიტიკოსი ხარ, არა გაქვს ასეთი უგუნური საქციელის ჩადენის უფლება და ვერავითარმა ბიოლოგიურმა ინსტიქტებმა ვერ უნდა გადაგახვევინოს ძალაუფლების მწვერვალებისკენ მიმავალი გზიდან. დედოფალი დაფეხმძიმდა და ამას არც მალავდა, ხოლო როდესაც ბიჭი გააჩინა, მას შინ მოფერებით ალკიბიადეს ეძახდა, იმდენად იყო შეყვარებული ალკიბიადეზე. ამ დროს კი ალკიბიადე სიცილით ამბობდა, - ეს თავხედობით და საკუთარი სიამოვნებისთვის კი არ ჩავიდინე, არამედ, რათა ლაკედემონელებზე ჩემმა შთამომავლობამ იმეფოსო!

არ მესმის ასეთი სიბეცე, - სხვის ქვეყანაში ხარ, რომელმაც მიგიღო და ასეთ სისულელეს როგორ უნდა აკეთებდე? თუმცა ალკიბიადეს ნაშეირს მეფობა არ ეწერა, რადგან ყველაფერი გამჟღავნდა. ერთხელ მინა იძრა და შეშინებული აგისე ცოლის საწოლი ოთახიდან გამოვარდა და მთელი ათი თვის მანძილზე არ გაკარებია მეუღლეს. ალკიბიადეს შვილი კი, სახელად ლეოტიქიდე, სწორედ ამ ვადის შემდეგ გაჩნდა და, ცხადია, აგისემ მისი მამობა უარყო. პლუტარქე არაფერს ამბობს არც აგისეს ცოლზე და არც ალკიბიადეს შესახებ ამის შემდეგ.

ალკიბიადეს სპარსეთში გადახვეწა

როგორც პლუტარქე ბრძანებს, -

24. - მეუღლის შეურაცხყოფის გამო ისედაც მტრად განწყობილმა აგისემ, შურის თვალთ დაუნყო ცქერა ალკიბიადეს, რომლის რჩევებითაც ათენელები სიცილიაში დამარცხდნენ, რის შედეგადაც, - ქიოსელებმა, ლესბოსელებმა და კიზიკოსელებმა, სპარტაში ელჩები გაგზავნეს მათ მხარეს გადასვლის წინადადებით. ალკიბიადეს რჩევით, უწინარეს ყოვლისა ქიოსელებს გაუწიეს დახმარება სპარტელებმა და თავადაც გავიდა ზღვაში, გადაიბირა თითქმის მთელი იონია და ლაკედემონელ სარდლებთან თანადგომით დიდი ზიანი მიაყენა ათენელებს.

ამ დროს, როგორ არ უნდა გაგხსენდეს თემისტოკლე, რომელმაც სამშობლოს წინააღმდეგ წასვლას სიკვდილი ამჯობინა. მაგრამ, როდესაც ადამიანი ზნეობრივად გახრწნილია, იგი ყველაფერზე წამსელელია. ალკიბიადეს წარმატებებმა არა მხოლოდ აგისე, არამედ სხვა წარჩინებულები და ავტორიტეტის მქონე პიროვნებები განაწყობის წინააღმდეგ. მათ აიძულეს იონიაში ალკიბიადეს მოკვლის ბრძანება გაეცათ, მაგრამ ალკიბიადემ გაიგო ეს და სპარსთა მეფის სატრაპს, ტისაფერნეს ჩაბარდა და მის კარზე სულ მალე პირველი და დიდი გავლენის მქონე პიროვნება გახდა. მისი ხერხიანობის გასაოცარი მრავალმხრივობა აღფრთოვანებას იწვევდა სატრაპის თვალში, რომელიც თვითონაც არ იყო უბრალო კაცი, თუმცა უზნეობითა და მანკიერებით გამოირჩეოდა. ესეც ხომ არ იყო ალკიბიადეს ასეთი უეცარი აღზევების მიზეზი? როგორც პლუტარქე ბრძანებს, - ალკიბიადესთან ყოველდღიური ურთიერთობით გამოწვეული ხიბლის წინ ვერ აღდგებოდა ვერავითარი ბუნებისა და ნებისყოფის პატრონი. მასთან ერთად ყოფნა და მისი ცქერა იმათაც კი სიამესა და ხალისს ჰგვრიდა, რომელთაც მისი შიში და შური ჰქონდათ. სპარსეებში ელინების ყველაზე მეტად

მოძულე და, საერთოდ, მძვინვარე ხასიათის ტისაფერნეც კი, ისე მოდრიკა ალკიბიადეს ქათინაურებმა და თავაზიანმა საქციელმა, რომ სამაგიერო ლოიალობითა და ქლესობით კიდევ აჯობა მას. თავის უნიკალურ ბალს, რომელიც მეფური სიდიადით იყო განწყობილი, ტისაფერნემ ალკიბიადეს სახელი უწოდა და მას დიდი ხნის მანძილზე, – „ალკიბიადეს ბალს“ ეძახდნენ.

25. აგისეს გადამტერებით შეშინებულმა ალკიბიადემ დიდი ზიანი მიაყენა სპარტას. მან ტისაფერნეს გადააფიქრებინა ძველებური ხალისით დახმარებოდა სპარტელებს და საბოლოოდ დაერბია ათენელები. ურჩია, მოზომილად გაეღო სახსრები და ნელ-ნელა დაეკნინებინა ორივე ხალხი, რომლებიც ერთმანეთის დასუსტებით, სპარსთა მეფის მორჩილები გახდებოდნენ.

აქ ერთი კითხვა იბადება ბუნებრივად. როგორც პლუტარქე, თემისტოკლეს ცხოვრების აღწერაში მოგვითხრობს, როდესაც ათენიდან გაძევებულმა თემისტოკლემ სპარსეთს შეაფარა თავი და სპარსეთის მეფის წინაშე წარსდგა, მას მეფემ უბრძანა გულახდილად მოეთხრო, რა სურდა ბერძენთა საქმეების თაობაზე. თემისტოკლემ უპასუხა, – ადამიანის სიტყვა ჰგავს ჭრელ-ჭრელ ხალიჩებს, ერთიცა და მეორეც, თუ მათ გავშლით, თავ-თავის მოხაზულობათ გვიჩვენებენ, თუ დავახვევთ და შევკუმშავთ, ხსენებულ მოხაზულობებს ფარავენ და ამახინჯებენ. აქ თემისტოკლე იმას გულისხმობდა, რომ თარჯიმნის მეშვეობით მეფესთან საუბარი საქმის მთელ არსს ვერ გადმოცემს იმგვარი სიღრმით და ნიუანსებით, როგორადაც პირდაპირი საუბარიო და ამიტომ მე დრო მჭირდებაო და ერთი წელი გამოითხოვა და ისე შეისწავლა სპარსული, რომ მეფეს პირადად, თარჯიმნის გარეშე ელაპარაკებოდა. და, როგორ, უფრო სწორედ, რა ენაზე ელაპარაკებოდა ალკიბიადე ტისაფერნეს? თუ თარჯიმნის მეშვეობით, მაშინ მთელ მის მჭერმეტყველებას ფერმკთალი იერი აუვიდოდა და ვერ მოახდენდა ისეთ შთაბეჭდილებას, როგორსაც იგი საერთოდაც ახდენდა გარემოცვაზე. თუ ტისაფერნემ ბერძნული იცოდა? პლუტარქე ამის შესახებ არაფერს არ ამბობს.

ტისაფერნე ადვილად დაჰყვა მის რჩევას და ისე აშკარად ამჟღავნებდა მისადმი სიყვარულსა და აღფრთოვანებას(?), რომ ელინთა ორივე მოწინააღმდეგე ბანაკი იმედის თვალს ალკიბიადესდა აპყრობდა, – აცხადებს პლუტარქე. ათენელები, რომლებიც დიდ გასაჭირში აღმოჩნდნენ, ახლა ნანობდნენ(?) მისთვის გამოტანილი განაჩენის გამო, რაც შეეხება ალკიბიადეს, ისიც ნუხდა და შიშობდა, ათენის პოლისი არ დაცემულიყო და თვითონაც არ ჩავარდნილიყო საძულველ სპარტელთა ხელში.

მართალია, სამოსიდან დაძრული საზღვაო ძალებით, ათენელებს კვლავაც ძალუძდათ გადამდგარი ქალაქების დამორჩილება, მაგრამ ეშინოდათ ტისაფერნესი და იმ 150 ფინიკიური ტრიერის, რომლის გამოჩენასაც, მოარული ხმების მიხედვით, ყოველ ნუთს ელოდნენ. ალკიბიადემ ფარულად შეუთვალა მათ, რომ ტისაფერნეს მოწყალედ გახდიდა არა ბრბოს ხათრით, არამედ საუკეთესოთა ფენის ხათრით, თუ მამაცობით აღესილნი, ბრბოს ზვიადობას დათრგუნავთ და ათენის სახელმწიფოს ხსნის საქმეს თვითონ აიღებთ ხელშიო. ალკიბიადეს შემონათვალს დიდი მოწინებით შეხვდნენ. მხოლოდ ერთმა სტრატეგოსმა, – დირადეელმა ფრინიქემ, სრულიად საფუძვლიანი ეჭვი გამოთქვა, – ალკიბიადეს, არც ოლიგარქია სჭირდება და, არც დემოკრატია. იგი ყველანაირად ცდილობს უკან დაბრუნდეს და ამიტომ უნდა ხალხის ცილისწამებით ძლიერთა წინაშე მლიქვნელობასა და მათი გულის მოგების ხერხს მიმართავსო. ფრინიქეს მოსაზრება უარყვეს და მაშინ, მან მალულად აუწყა მტრის ნავარქოსს, ანუ ფლოტის სარდალს, – ასტიოქეს, ყველაფერი და ურჩია შეეპყრო ეს ორპირი თვალთმაქცი. ასტიოქემ, რომელსაც ტისაფერნეს შიში ჰქონდა და იმასაც ხედავდა, რომ ალკიბიადე ტისაფერნეს დიდ პატივში ჰყავდა, ფრინიქე ორივესთან დააბეზლა. ალკიბიადემ მყისვე აფრინა მალემსრბოლელი სამოსზე, ფრინიქეს მოღალატეობის საუწყებლად. აღშფოთებული ხალხი ფრინიქეს ეკვეთა, რაზედაც ფრინიქემ კვლავ გაუგზავნა წერილი ასტიოქეს, რომელშიც მას

კიცხავდა დაბეზლებისთვის, თან კი ჰპირდებოდა, ათენელთა ხომალდებს და მხედრობას ხელში ჩააგდებინებდა. ასტიოქემ ისევ აუწყა ალკიბიადეს ფრინიკეს გამცემლობა. ფრინიქემ დაასწრო და ათენელებს განუცხადა, მტერს განზრახული აქვს ზღვიდან შემოგვიტიოსო. ამიტომაც, ხომალდებთან იყავით და ბანაკიც გაამაგრეთო. ათენელებიც ასე მოიქცნენ. ალკიბიადესგან კვლავ მოვიდა წერილი, – მოერიდეთ ფრინიქეს, მტრისათვის ბანაკის ჩაბარებას აპირებსო. ათენელებმა არ დაიჯერეს, – ალკიბიადემ ჩვენი მტრის ზრახვანი კარგად უწყის და თავის ჩახედულობას ფრინიქეს ცილის სანამებლად იყენებსო. მაგრამ, ცოტა ხნის შემდეგ, ერთ-ერთმა მესაზღვრემ მახვილით განგმირა ფრინიქე. პლუტარქე არაფერს ამბობს, რატომ უნდა განეგმირა რიგით მესაზღვრეს სტრატეგოსი. ეჭვის დონეზე, – ვინმეს დავალებით ხომ არ გააკეთა ეს? ათენელებმა საქმე გამოიძიეს (და საქმის გამოძიებას მანამდე ხელს რა უშლიდა? – თ.ა.) და ფრინიქეს მოლაღატეობა დაადგინეს, ხოლო მესაზღვრე, სახელად ჰერმონი და მისი თანამდგომეები, გვირგვინით შეამკეს.

ალკიბიადეს ათენში დაბრუნება

32. ალკიბიადე ათენში დიდი ზარ-ზეიმით დაბრუნდა ძვ.წ. 408 წელს. როგორც პლუტარქე ბრძანებს, – ატიკური ტრიერები მას ორივე მხრივ მრავალი ფართითა და მტრისგან წართმეული სხვა ნადავლით მოერთო; თან მოყვებოდა მრავალი ნაალაფევი ხომალდი და მის მიერ ძლეულ და განადგურებული ხომალდების ცხვირისგან დახსნილი მოკაზმულობა. ხომალდების რიცხვი, რომელთა თანხლებითაც ალკიბიადე მოემართებოდა, 200-ზე ნაკლები არ იყო. სხვა წყაროებისგან განსხვავებით, პლუტარქე იმ მოსაზრებას იზიარებს, რომ იგი რიდითა და კრძალვით უახლოვდებოდა ნავსადგურს და, როცა მიადგა, მანამდე არ გადმოვიდა ტრიერიდან ნაპირზე, სანამ ერდოზე მდგარმა არ დაინახა თავისი ბიძაშვილი ევრიპტომელე და თავმოყრილი მეგობრები და ნათესავები, რომლებიც მას გამამხნეველელი შეძახილებით ხვდებოდნენ. ბოლოს, როცა ნაპირზე გადმოვიდა, შესახვედრად მოსული ხალხი მისკენ გაეშურა ყიჟინით. ყველანი მას ესალმებოდნენ, თითქოს სხვა სტრატეგოსები არც კი ყოფილიყვნენ, უკან მისდევდნენ, გვირგვინებით ამკობდნენ. ყველაზე სასიამოვნო ალკიბიადესთვის ალბათ იმის გაგონება იყო, რასაც ბევრი ამბობდა, – ალკიბიადესთვის რომ სახელმწიფოსა და მისი მხედრობის მეთაურობა მაშინაც დაგვენებებინა, სიცილიის შეცდომა არ მოხდებოდა და არც სხვა რამ განზრახულობანი გამოგვეცლებოდა ხელიდანო. ახლა კი, რაკი გამგებლობა ხელთ აიღო, მიუხედავად იმისა, რომ ათენის პოლისი ზღვის სამფლობელოდან თითქმის სრულიად გამოძევებული, ხოლო ხმელეთზე მხოლოდ ქალაქის მისადგომების პატრონილა დახვდა, ხოლო შიგნით ყველა ერთიმეორეს უპირისპირდებოდა, ალკიბიადემ მაინც შეძლო დაკნინებული და დაქვეითებული ათენის ძლიერების აღდგენა და, არათუ ზღვაზე ბატონობა აღუდგინა სახელმწიფოს,

არამედ ხმელეთზეც ყველგან გამოაჩინა მისი ძალა მტრებზე მოპოვებული გამარჯვებებით. როგორც ვხედავთ, ალკიბიადემ გასაოცარი სიმამაცე, მოხერხებულობა და სამხედრო საქმის ზედმინეენითი ცოდნა გამოამჟღავნა და ათენის დაკარგული დიდება ძალიან მალე აღადგინა, რითაც კიდევ ერთხელ გვიჩვენა, თუ რა უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ხელისუფალის პიროვნულ თვისებებს.

33. გადანწყვეტილება ალკიბიადეს დაბრუნების თაობაზე ადრევე იქნა მიღებული ე.წ. „ოცდაათთა ტირანიის“ მეთაურის, კალესქრეს ძე კრიტიას წარდგინების საფუძველზე. ალკიბიადე კრების წინაშე წარსდგა. ცრემლნარევი ხმითა და მწუხარებით ილაპარაკა გადატანილ ტანჯვა-ვაებაზე და ყველაფერი თავის უკუღმართ ბედსა და ღვთაების შურს(?) დააბრალა. მხოლოდ ოდნავ და თავშეკავებით გამოთქვა საყვედური ხალხის მიმართ და ამ უკანასკნელთ მხნეობის მოკრეფისკენ მოუწიდა და მტრების დაძლევის იმედით აღავსო. თუ გავიხსენებთ მისი მჭერმეტყველების განსაკუთრებულ უნარს, ეს მას არ გაუჭირდებოდა, მითუმეტეს, რომ მან არაერთხელ დაამტკიცა, რომ მის სიტყვას საქმეც ისეთივე შემართებული მოჰყვებოდა. ათენელებმა იგი ოქროს გვირგვინით დაჯილდოვეს და ხმელეთისა და საზღვაო ძალების შეუზღუდავ სტრატეგოსად აირჩიეს. დაადგინეს ასევე, მისთვის ჩამორთმეული ქონების დაბრუნება და თავის დროზე ხალხის ბრძანებით დადებული შეჩვენების გაუქმება. ანუ, პრაქტიკულად ალკიბიადეს არა მხოლოდ სრული რეაბილიტაცია მოხდა, არამედ, იგი შეუზღუდავი ძალაუფლებით აღჭურვეს.

34. როგორც შემდეგ აღმოჩნდა, ის დღე, რა დღესაც ალკიბიადე სანაპიროს მიადგა, ათენელებს კვიმატ დღეთა შორის ყველაზე საბედისწერო დღედ ჰქონდათ მიჩნეული და ამის გამო იგი უქმე დღედ ჰქონდათ გამოცხადებული. ამიტომ, ზოგიერთების აზრით, ღმერთქალი, ალკიბიადეს კეთილგანწყობილებითა და ხალხისით არ ღებულობსო.

ხომ წარმოგიდგენიათ, რამდენი რამ უნდა გაითვალისწინოს

ადამიანმა, რომელსაც სახელისუფლებო იერარქიის მაღალ საფეხურებზე ასვლა მანიაკალურ იდეად აქვს გადაქცეული.

ამის მიუხედავად, როგორც პლუტარქე აცხადებს, – ალკიბიადეს საქმეები რიგზე მიდიოდა, ის ასი ტრიერი, ზღვაში გასასვლელად ყოველმხრივ გამზადებული იყო, მაგრამ საიდუმლო დღეობის დამთავრებამდე დააკავა, რითაც ადგილობრივ ტრადიციებს პატივი სცა. ალკივიადემ კიდეც უფრო ღვთისმოსავი ნაბიჯი გადადგა, – მას მიაჩნდა, რომ ღმერთების წინაშეც კეთილ სამსახურს გასწევდა და ხალხშიც სახელსაც მოიხვეჭდა, თუ წმინდა საიდუმლოებათა აღსრულების საქმეს მამა-პაპისეულ სახეს დაუბრუნებდა და საზეიმო სვლას, მტრის თავდასხმისგან დაცვით ხმელეთით მოაწყობდა. იმის შემდეგ, რაც მტრებმა დეკელია კედლებით გაამაგრეს და ელევსინისაკენ მიმავალ სახმელეთო გზას დაეპატრონენ, ზღვის გზით მიმავალ საზეიმო წმიდა სვლას თავისი მშვენება აღარ ჰქონდა. სწორედ ამიტომ, მეტი ეფექტისათვის, ალკივიადემ გადანყვიტა საზეიმო სვლის ხმელეთით მოწყობა. აქ ერთი გაუგებარი, ან შესაძლოა, მექანიკური შეცდომით გამოწვეულ უზუსტობასთან გვაქვს საქმე. პლუტარქეს მოჰყავს ალკიბიადეს ნათქვამი, – ან განძრევის საშუალებას არ მივცემ აგისეს და სრულად დავაკნინებ და დავცემ, ანდა მამულის თვალწინ გავმართავ წმინდა და ღმერთებისათვის სასურველ ბრძოლას უწმინდესი და უდიდესი საქმისათვის და ჩემი მამაცობის მოწმე ყველა თანამოქალაქე იქნებაო. ამ დროს კი, როგორც აგისეს შესახებ პლუტარქეს მთარგმნელი და წიგნის რედაქტორი ბ-ნო აკაკი ურუშაძე სქოლიოში წერს, – აგისი-სპარტის მეფე (ძვ.წ. 338-332) – (იხ. გვ.420, სქოლი 61). ალკივიადე კი, როგორც ცნობილია ძვ.წ. 404 წელს სიცოცხლეს გამოასალმეს. თავისი გადანყვიტილება ალკივიადემ ევმოლპიდებსა და კერიკებს (ელევსიონის მისტერიების მთავარი ქურუმები) აუწყა. როგორც კი გადანყვიტილება მიიღო, უმაღლეს შეუდგა მის განხორციელებას, – მაღლობებზე მეთვალყურენი დააყენა და გათენებისთანავე რამდენიმე მალემსრობოლელი გაგზავნა წინ, მერე კი შეიპა-

რაღებულ მიმდინარეობით გარშემორტყმული მისტიკები და მისტიკოგები, – „წმინდა საიდუმლოს“ უშუალო მონაწილენი, რიტუალის აღმსრულებელი ქურუმები, – წაიყვანა სრული წესრიგისა და დუმილის დაცვით. როგორც პლუტარქე ამბობს, – ეს მხედრული სვლა, ისეთი მნიშვნელოვანი და საოცარი სანახავე იყო, რომ მოშურნეთა გარდა, ყველა ჭეშმარიტად წმიდა საიდუმლოების აღსრულებას უწოდებდა. და, ამ დროს სწორედ ის მოხდა, რაც ალკიბიადეს ასე სწავდა, – მტერთაგან ვერავინ გაბედა თავს დასხმოდან მსვლელობის მონაწილეთ; ალკიბიადემ ყველა უსაფრთხოდ დააბრუნა ქალაქში. ამით უბრალო ხალხის გული ისე მოიგო, რომ საოცარი სიყვარულით შეიყვარეს და მისი ტირანობის ქვეშ ყოფნას ნატრულობდნენ. ზოგიერთები პირდაპირ ამბობდნენ ამის შესახებ და მოუწოდებდნენ სახელმწიფო საქმეებს გაძლოლოდა. ამგვარად, ალკიბიადემ სავსებით გამოისყიდა ღმერთებისა და ხალხის წინაშე, ალბათ უფრო ახალგაზრდობით და გამოუცდელობით ჩადენილი დანაშაული, და იმდენად დიდი ავტორიტეტი მოიპოვა ხალხის თვალში, რომ სთავაზობდნენ დიქტატორი გამხდარიყო.

35. როგორც პლუტარქე აცხადებს, – ცნობილი არ არის, თუ რა აზრის იყო ალკიბიადე ტირანიაზე. ფაქტია, რომ ათენის ყველაზე გავლენიანი მოქალაქეები შეშინებულები იყვნენ და ყველანაირად ცდილობდნენ რაც შეიძლება მალე გასულიყო იგი ზღვაში. ამასთანავე მხარს უჭერდნენ ყველაფერში და იმ პირთა სასარგებლოთაც მისცეს თავიანთი ხმები, რომლებიც ალკიბიადეს თანამოსანგრეებად სურდა. აი, სწორედ ეს არის გასაკვირი. თუ ამ მხრივ მას პრობლემები არ ჰქონდა და იმას იყენებდა გვერდით, ვინც სურდა, მაშინ გასაოცარია, ნუთუ არავინ არ ჰყავდა ისეთი, რომ საჭიროების შემთხვევაში, მისი გადაუდებელი საქმის გამო არყოფნისას, ისეთი გონებაშეზღუდული ადამიანისთვის არ ჩაებარებინა მთელი ფლოტი, როგორიც ანტიოქე იყო? ნამდვილად გაუგებარია, – მისი ნიჭისა და სამხედრო საქმეებში გამოცდილების მქონე ადამიანს გვერდში ასეთი ბრიყვები ედგნენ?

გავიდა თუ არა ასი ხომალდით ზღვაში, ალკიბიადე მალე მიაღდა ქალაქ ანდროსს და ბრძოლაში დაამარცხა ანდროსელებიც და მათთან მყოფი ლაკედემონელებიც, მაგრამ ქალაქი არ აუღია, რაც ასევე გასაკვირია და ისიც უცნობია, ხარკი დააკისრა თუ არა მათ? როგორც პლუტარქე ბრძანებს, – ამით მან თავის წინააღმდეგ ახალ ბრალდებათა პირველი საბაბი მისცა მტრებს. ეტყობა, თუ ვინმეს საკუთარი დიდება ლუჰავდა, ამის მაგალითი სწორედ ალკიბიადე გახლდათ. დიდი იყო მისი მამაცობისა და გონებაგამჭრიახობის სახელი, რაც მისმა წარმატებებმა შექმნეს. ამიტომ, ყოველი მისი წარუმატებლობა ეჭვს ბადებდა. სიზანტეს სწამებდნენ და არ უჯერებდნენ, რომ იყო ისეთი რამ, რისი გაკეთებაც არ ძალუძდა, – თუ მოინდომა, წინ ვერაფერი დაუდგებო! – ამბობდნენ ათენელები. ამის შემდეგ, რასაც პლუტარქე ამბობს, ნამდვილად გაუგებარია ისეთი ადამიანისაგან, როგორიც ალკიბიადე იყო. იგი ამ დროს, მეტისმეტი ნივთიერი გაჭირვების პირობებში ომობდა, ანუ, მას ჯარისკაცებისთვის გადასახდელი ხელფასების პრობლემა ჰქონდა, განსხვავებით მისი მოწინააღმდეგეებისაგან, რომელთაც თანხით სპარსეთის მეფე ამარაგებდა. კი მაგრამ ათენის მცხოვრებლებს კარგად უნდა სცოდნოდათ, რომ საომარი მოქმედებები საზოგადოდ დიდ ხარჯებთან არის დაკავშირებული და, თუ ომს იწყებ, ხარჯებიც უნდა გასწიო, ყოველ შემთხვევაში მანამ მაინც, სანამ სერიოზულ ნადავლს არ მიიღებ მტერზე გამარჯვებით.

ერთხელ, როდესაც ალკიბიადე ფულის შესაგროვებლად კარიიში გაემგზავრა, ხომალდთა გამგებლად დატოვა ვინმე ანტიოქე, მესაჭედ ვარგისი, მაგრამ სხვაფრივ უგუნური და უხეში კაცი. ალკიბიადესგან მას ნაბრძანები ჰქონდა მტრებს სულ ახლოსაც რომ მოეცურათ თავდასასხმელად, არამც და არამც ზღვაზე ბრძოლაში არ ჩაერთო. მაგრამ იგი ისე გაყოყონდა და ისე აბუჩად აიგდო ნაბრძანები, რომ მოამზადა ერთი თავისი და ერთიც სხვა ტრიერი, მიცურდა ეფოსოსთან და მტრის ხომალდთა ცხვირწინ, ხან აღმა და ხან დაღმა დაუყვა და თან მეტოქეს პრანჭვა-გრეხვით და შეურაცხყოფელი სიტყვებით

გალიზიანება დაუწყო. ლისანდრე, ჯერ რამდენიმე ხომალდით დაედევნა მას, მერე კი, როცა ათენელები თავისიანებს წამოეშველნენ, მან ყველა ხომალდი გამოიყვანა და გაიმარჯვა კიდეც. ბრიყვი ანტიოქე მოკლეს, ხოლო ლისანდრემ ხელთ იგდო მრავალი ხომალდი, მრავალი ტყვე და ტროპეონი აღმართა. როცა ალკიბიადემ ეს ამბავი გაიგო, იგი სამოსაზე დაბრუნდა, მთელი ფლოტით ზღვაში გავიდა და ლისანდრეს ბრძოლაში ინვევდა, მაგრამ, – როგორც პლუტარქე ბრძანებს, – იგი თავისი გამარჯვებით ხარობდა და მტრის ეს გამონევეა არ მიიღო.

აქ ჩვენს გაკვირვებას სულ ცოტა ორი ფაქტი ინვევს. ჯერ ერთი, როგორ არ უნდა ჰყოლოდა ალკიბიადეს ისეთი თანამებრძოლი, რომელიც ჭკუით და სამხედრო საქმის ცოდნით თუ არა, მორჩილებით მაინც იქნებოდა გამორჩეული და მის ბრძანებას დაემორჩილებოდა; მეორე, კიდეც უფრო საკვირველი ის გახლავთ, რომ, თუ ლისანდრემ ამდენი ხომალდი იგდო ხელთ, ამდენი დაატყვევა და ამის მიუხედავად, ან როგორ არ ჩაება ალკიბიადეს წინააღმდეგ საზღვაო შეტაკებაში, ან ალკიბიადემ როგორ გაბედა, დამარცხებული ჯარით, ბრძოლაში გამოენვია ლისანდრე? თუ მას იმდენად დიდი სახელი ჰქონდა, როგორც სტრატიგოსს, რომ მისი ასე ეშინოდათ, ხოლო თავად იმდენად იყო დარწმუნებული თავის შესაძლებლობებში, რომ მაინც ბრძოლისკენ მიიწევდა?

37. სტრატიგოსებმა, ალკიბიადეს რჩევა, რომ ფლოტი სესტოში გადაეყვანათ, ახლოსაც არ გაიკარეს. უფრო მეტიც, ტიდეესმა ქედმაღლურად უბრძანა, – აქედან მოგვშორდი; შენ კი არ გაქვს დავალებული მეთაურობა, არამედ სხვებს! ალკიბიადემ ისინი მოლაღატეებად ჩათვალა და გადანყვიტა იქაურობას გასცილდა. ნასვლის წინ კი მის გასაცილებლად ბანაკიდან გამოსულ ნაცნობებს უთხრა, – რომ იგი ლაქედემონელებს სულ რამოდენიმე დღეში აიძულებდა საზღვაო ბრძოლაში ჩაბმულიყვნენ ათენელებთან, თუ არადა – ხომალდებს დავაკარგვინებო. თუ ალკიბიადეს სიმამაცეს და მოხერხებულობას გავითვალისწინებთ, იგი ნამდვილად შეძლებდა ამას და ეს არ

იყო მხოლოდ ლიტონი სიტყვები. როგორც აღმოჩნდა, ათენელთა შეცდომები ალკიბიადეს გარდა ლისანდრემაც დაინახა. იგი მოულოდნელად თავს დაესხა ათენელებს და მხოლოდ რვა ხომალდი დაუსხლტა ხელიდან, დანარჩენი კი, – თითქმის 200 ხომალდი მტრის ნადავლი გახდა. სამი ათასი კაცი ლისანდრემ ტყვედ აიყვანა და ყველა სიცოცხლეს გამოასალმა. მცირე ხნის შემდეგ კი მან ათენიც აიღო, მეტოქის ხომალდები ცეცხლს მისცა და გრძელი კედელიც დაანგრია. გადამწყვეტი ბრძოლა ეგოსპოტამისტან გაიმართა ძვ.წ. 405 წელს, ხოლო ათენი, ლისანდრემ, ძვ.წ. 404 წელს აიღო.

ამის შემდეგ ალკიბიადე ბითონიაში გადავიდა, მაგრამ იქაურმა თრაკიელებმა მას თავისი ქონების არც თუ მცირე ნაწილი წაართვეს (გასაკვირი კია – თ.ა.) და ამიტომ გადანყვიტა, არტაქსერქსესთან (დარიოს II-ს ძე, კიროსის უფროსი ძმა; სპარსთა მეფე ძვ.წ. 405-359 წლებში) – წასულიყო იმ იმედით, რომ მეფე მას კარგად გაიცნობდა და იმაზე ნაკლებ კაცად არ მიიჩნევდა, როგორადაც თავის დროზე თემისტოკლე მიიჩნიეს. იქ გადასვლის საბაბიც მას უკეთესი ჰქონდა, – იგი სპარსთა მეფისათვის თავის დახმარების შეთავაზებას თემისტოკლეს მსგავსად, თანამოქალაქეთა წინააღმდეგ საბრძოლველად კი არ აპირებდა (რაც ნამდვილად დიდად სამარცხვინო ლაქა იქნებოდა თემისტოკლესათვის, რომ არა მისი კაცური საქციელი, – სამშობლოს წინააღმდეგ წასვლას სიკვდილი ამჯობინა – თ.ა.), არამედ სამშობლოს საკეთილდღეოდ, მისი მტრების საწინააღმდეგოდ და სწორედ ეს უნდოდა მეფისთვის ეთხოვა (აქ ისიც არის გასათვალისწინებელი რომ არტაქსერქსე ახალი ასული იყო სპარსეთის ტახტზე – თ.ა.). ალკიბიადეს აზრით, მგზავრობაში მას ყველაზე მეტად ხელს შეუწყობდა და მის უსაფრთხოებას უზრუნველყოფდა ფარნაბაზე, – სპარსელთა ერ-ერთი სატრაპი, რომელიც პელეპონესის ომის დროს სპარტელთა მხარეს იბრძოდა. ამიტომ, ალკიბიადე ჯერ ფრიგიაში გაემართა მასთან და ერთხანს მასთან ცხოვრობდა, პატივისცემით ეკიდებოდა და თვითონაც სამაგიერო პატივშიც ჰყავდათ.

ალკიბიადეს სიკვდილი

38. ათენელები ძალიან შენუხდნენ პეგემონიის დაკარგვით, როცა ლისანდრემ მათ თავისუფლება წაართვა, ქალაქი კი ე.წ. „ოცდაათს“ გადასცა. როცა ყოველი წამონყება დაილუპა, მაშინ მიხვდნენ, როგორი შეცდომა დაუშვეს, როცა ალკიბიადე ასე გამოუძიებლად და ვილაცის ნათქვამით განირჩეს. მართლაცდა უდანაშაულოდ იქნა იგი მაშინ გაძევებული, როცა რამდენიმე ხომალდის სამარცხვინოდ დაკარგვის გამო, მისი თანაშემწის, – ანტიოქის უპასუხისმგებლობით, მასზე გამწყრალნი, სახელმწიფოს დაუკარგეს უძლიერესი და უმამაცესი სტრატეგი. თუ გავიხსენებთ აღნიშნულ ფაქტს, პლუტარქე ზემოთ სრულიად სანინალმდეგოს მოგვითხრობს, – ანტიოქეს უპასუხისმგებლო საქციელის შედეგად, ლისანდრემ ხელთ იგდო მრავალი ხომალდი, მრავალი ტყვე და ტრიპონიკი კი აღმართაო. ამის მიუხედავად, მაინც იმედი ჰქონდათ, რომ სანამ ალკიბიადე ცოცხალი იყო, ათენისთვის ყველაფერი დაკარგული არ იყო; პირველი გაძევების ჟამსაც, უქმად არ მჯდარა ალკიბიადე და, თუ შესაძლებლობა და სახსარი იქნა, არც ახლა აარიდებს თვალს სპარტელთა თავხედობასა და ე.წ. „ოცდაათთა“ მძვინვარებასო, – ფიქრობდნენ ათენელები. სამწუხაროდ ათენელებისთვის, ასევე ფიქრობდნენ ალკიბიადეს მტრებიც. ისინი დაბეჯითებით ცდილობდნენ გაეგოთ, რას იზრახავდა ამჟამად ალკიბიადე. საბოლოოდ, კრიტიკამ იმდენი უჩიჩინა ლისანდრეს, რომ შეაგონა, – ლაკედემონელები უშიშრად ვერ იბატონებდნენ ელადაში, თუ დემოკრატია იმძლავრებდა, და სანამ ალკიბიადე ცოცხალია, არ დაანებებს მათ მშვიდად შეურიგდნენ არსებულ ვითარებას, მიუხედავად იმისა, რომ მოთმინებით ეკიდებიან ოლიგარქიასო. ლისანდრე მანამდის არ დაეთანხმა ამ მოსაზრებას, სანამ სპარტიდან საიდუმლო წერილით არ უბრძანეს მოესპოთ ალკიბიადე. როგორც

პლუტარქე ბრძანებს, – შესაძლოა სპარტელებს აფრთხოვდა ალკიბიადეს განსაკუთრებული უნარი დიდ და დიად საქმეთა წამოწყებისა, მასში მონაწილეობა და გამარჯვებამდე მიყვანა; თუმცა, ისიც შესაძლებელია, რომ სპარტელებს, მეფე აგისეს გულის მოგება სურდათ. თუმცა, ალბათ ერთი, მეორეს ხელს არ უშლიდა და, ალბათ ორივე უნდა ვიგულისმოდ. თუმცა ისიც საკითხავია, სად იყვნენ სპარტელები, როცა აგისეს ცოლმა ალკიბიადესგან შვილი გააჩინა?

39. როგორც პლუტარქე გვიამბობს, ლისანდრემ ეს ბრძანება შესასრულებლად ფარნაბაზეს გადაუგზავნა. უნდა ვიფიქროთ, რომ მხოლოდ იმიტომ, რომ იმ დროს ალკიბიადე მასთან იმყოფებოდა, თორემ რატომ უნდა დაევალებინა სპარტის სარდალს სპარსთა მეფის სატრაპისათვის? რა უფლება ჰქონდა? ამ უკანასკნელმა ეს საქმე, თავის ძმას – მაგვოსსა და ბიძას – სესამთირეს დააქისრა. ალკიბიადე ამ დროს ფრიგიის ერთ-ერთ სოფელში ჰეტერა ტიმანდრასთან ერთად ცხოვრობდა. მიგზავნილმა მკვლელებმა სახლში შესვლა ვერ გაბედეს, სახლს გარშემო შემოერტყნენ და ცეცხლი წაუკიდეს. ალკიბიადემ მარცხენა ხელზე ქლამიდი დაიხვია, მარჯვენათი მახვილი დაიჭირა და უვნებლად გამოვარდა გარეთ. საკმარისი გახდა ალკიბიადეს დანახვა და ბარბაროსები მყისვე მიმოიფანტნენ. ვერავინ ვერ დაუდგა მას წინ და ვერ გაუმართა ხელწართული ბრძოლა, ყველამ უკან დაიხია და მოშორებით მდგარნი ესროდნენ შუბებსა და ისრებს. მრავალგზის დაჭრილმა და სისხლისგან დაცლილმა ალკიბიადემ ბოლოს და ბოლოს სული განუტევა და უსულოდ დაეცა მიწაზე. ტიმანდრამ, რამდენადაც ეს შესაძლებელი იყო, ჩინებულად და პატივით დაკრძალა ალკიბიადე. ეს მოხდა ძვ.წ. 404 წელს.

ასე უსახელოდ დაიღუპა ეს გამორჩეული ნიჭისა და შესაძლებლობების მქონე სახელოვანი ადამიანი, რომელიც უფლისაგან იმდენადვე დადებითი თვისებებით იყო დაჯილდოებული, რამდენითაც ეშმაკისგან მანკიერებით და მაინც, მან თავისი ცხოვრება უკვდავების შარავანდედით შემოსა, რადგან სამშო-

ბლოს მაინც დიდი სამსახური გაუწია და, თუ ათენი საბოლოოდ მაინც დაეცა და ლაკედემონელთა მსხვრპლი შეიქმნა, ეს იმდენად მისი ბრალი არ იყო, რამდენიც თავად ათენელების, უფრო სწორედ, ათენელი წარჩინებულების, რომელთაც ალკიბიადეს წარმატებები იმდენად აღიზიანებდათ, რომ ყველაფერზე მზად იყვნენ, ოღონდ კი იგი თავიდან მოეშორებინათ.

ზნეობრივი თავგანწირვის მაგალითია, პლუტარქეს მიერ, ნიკიას მოღვაწეობის აღწერისას, მოყვანილი მონათხრობი, – ანაქსაგორი იყო პირველი, ვინც გაბედული და მწყობრი თეორია ჩამოაყალიბა მთვარის მოძრაობის, ნათებისა და მისი დაბნელების ფაზების შესახებ. მართალია, მაშინ უკვე იცოდნენ მზის დაბნელების მიზეზების შესახებ, მაგრამ მთვარის დაბნელება რით უნდა ყოფილიყო გამოწვეული და, მითუმეტეს მისი წინასწარმეტყველება, მაშინ ჯერ კიდევ უცნობი იყო და, ერთ-ერთი მიზეზი ნიკიას წარუმატებელი ექსპედიციისა სიცილიაში, ესეც უნდა ყოფილიყო, რადგან სწორედ საომარი მოქმედებებისას მოხდა მთვარის დაბნელება, რამაც დიდი შიში და არეულობა გამოიწვია, როგორც ლაშქარში, ასევე თავად ამ ღრმად მორწმუნე მხედართმთავარში.

მაგრამ რადგანაც ანაქსაგორას ეს თეორია პრაქტიკულად იმ დროისათვის ახალი ხილი იყო, იგი ბევრისთვის ჯერ კიდევ არ იყო ცნობილი, მითუმეტეს, რომ მაშინ ნამდვილად არ იყო უსაფრთხო ასეთი ცოდნის გავრცელება და ხელნაწერები საიდუმლოდ და დიდი სიფრთხილით გადადიოდა ხელიდან ხელში. იმ დროსაც ვერ იტანდნენ სამყაროს შესახებ განსხვავებული აზრისა და საერთოდაც, სიბრძნის მოყვარულ ადამიანებს, რომლებიც სამყაროში მიმდინარე მოვლენების მეცნიერულ ახსნას ცდილობდნენ და უარყოფდნენ ღვთიური სანყისის როლს და იგი დაჰყავდათ მოვლენათა აუცილებელი თანმიმდევრობის ბუნებრივ ძალებამდე. ამის გამო ანაქსაგორა ციხეში აღმოჩნდა და პერიკლეს დიდი ძალისხმევა დასჭირდა, რომ იგი საპატიმროს ჯურღმულებიდან გამოეხსნა. იმავე მიზეზით პროტაგორა გაძევებულ იქნა ქალაქიდან. სოკრატეს სიკვდილიც, მიუხედავ-

ად იმისა, რომ არაფერ ამდაგვართან კავშირი არ ჰქონია, მაინც მის ფილოსოფოსობას ემსხვერპლა. და მხოლოდ პლატონმა მოახერხა, რომ, როგორც თავისი ცხოვრებით გახდა სახელგანთქმული, ასევე თავისი ფილოსოფიითაც. ამასთან, ერთი შეხედვით, ნამდვილი მეცნიერისათვის წარმოუდგენლ კომპრომისზე წავიდა, – ბუნების კანონების მოქმედების აუცილებლობა დაუქვემდებარა ღვთიურს, რომლის დამტკიცებისას მან ამ დიდი მეცნიერების შეხედულებები დეტალურად განიხილა, რითაც მათი ნაშრომები ყველასათვის ხელმისაწვდომი გახადა და შთამომავლობას შემოუნახა.

სოკრატე და ალკიბიადე

მხოლოდ სოკრატემ დაინახა ალკიბიადეს საოცარი ნიჭიერება და სიქველე (ალბათ უფრო სწორი იქნება თუ ვიტყვით, რომ, მხოლოდ მან შეაფასა ობიექტურად მისი ნიჭიერება და სიქველე, თორემ ამას, ალბათ სხვებიც ხედავდნენ, მითუმეტეს, რომ პერიკლეს თავის გარშემო, იმდროინდელი ათენის არაერთი სახელმწიფოებრივი პიროვნება ჰყავდა შემოკრებილი, რომელთა სახელები დღესაც, ცოტად, თუ ბევრად განათლებული ადამიანისათვის, არის ცნობილი და, რომელთა სახელები ჩვენ ზემოთ ჩამოვთვალეთ - თ.ა.), რომელიც მისი შეუდარებელი გარეგნული სილამაზის მიღმა იმალებოდა და შიშობდა, რომ სიმდიდრეს, არისტოკრატიულ წარმომავლობას და მის გარშემო თავმოყრილ თავყვანისმცემლებს, რომლებიც, როგორც თანამოქალაქეების, ასევე უცხოელების და მოკავშირე ქალაქების წარმომადგენლების ჩათვლით, ცდილობდნენ იგი თავისკენ გადმოებირებინათ ქათინაურებითა და ხაზგასმული ყურადღებით, შეეძლოთ სამუდამოდ დაეღუპათ კიდეც.

როგორც პლუტარქე ბრძანებს, - „სოკრატე ცდილობდა დაეცვა იგი ყველა მხრიდან ჩასაფრებული და მოსალოდნელი საფრთხეებიდან ისევე, როგორც მცენარეს იცავენ ყვავილობის ჟამს, რათა თავისი ნაყოფი არ დაკარგოს და არ დაჭკნეს.“

აქ ძალიან საინტერესო მოსაზრებას გამოთქვამს პლუტარქე, რომლის აზრი ძალზე გენიალურად, და, სპარტელთათვის დამახასიათებელი ლაკონურობით აქვს გამოთქმული სულმნათ შოთას, - „გასტეხს ქვასაცა მაგარსა, ენა ტყვიისა ლბილისა.“ მისი აზრით, - ბედი, როგორც ცნობილია, არავის არ ავლებს ე.წ. კეთილდღეობათა ისეთ ზღუდეს, რომ შეუვალი იყოს ფილოსოფოსისათვის და მიუწვდომელი, - გულახდილი და მწარედ მსუსხავი სიტყვებისათვის. თავიდანვე განებივრებულმა ალკიბიადემ, იმათ გარემოცვაში მომწყვდეულმა, ვინც

მისი მადლიერების მოპოვებას ესწრაფვოდნენ და მოძღვარ-
ალმზრდელის მიმართ უყურადღებობას შეაგონებდნენ, თანდა-
ყოლილი კეთილი ბუნების წყალობით, მაინც შეიცნო სოკრატე;
დაუახლოვდა მას და ზურგი აქცია მდიდარსა და წარჩინებულ
მედროვეებს. იგი მალე სოკრატეს მეგობარი გახდა და მისგან
ისმენდა არათუ, ვაჟკაცისათვის შეუფერებელი ტკობის მადე-
ვარი მეტრფეების სიტყვებსა და კოცნისა და ხვევნა-აღერსი-
სათვის დაჟინებულ თხოვნას, არამედ, მისი სულის საზიანო
მანკიერების მხილებასა და ფუჭი და სულელური მედიდურო-
ბის ამლაგმავ შეგონებას.

სოკრატეს მოღვაწეობაში, ალკიბიადე ხედავდა ახალგაზ-
რდებზე მზრუნველობისა და მათი ხსნისათვის საჭირო ღმე-
რების სამსახურს. ალკიბიადე ზიზლით ეკიდებოდა საკუთარ
თავს, მოძღვარით კი აღტაცებული იყო, მადლიერი იყო მისი
კეთილგანწყობილებისა და მისი სიქველის წინაშე კრძალვით
იხრიდა თავს. ყველა გაოცებული შეჰყურებდა, თუ როგორ
სადილობდა, როგორ ვარჯიშობდა ჭიდილში, როგორ ცხო-
ვრობდა მასთან ერთად ერთ კარავში და, როგორ პირქუშად
ეპყრობოდა სხვა მერტვეებს (ეს სიტყვა, – „მეტრფე“ რუსულ
თარგმანში არ გვხვდება – ამის ნაცვლად წერია, – „სხვა
ახალგაზრდა ადამიანებს.“ უნდა ვიფიქროთ, რომ აკაკი ურუ-
შაძე უფრო მართებულად თარგმნის, თუმცა საკმაოდ არქაულ
სიტყვას იყენებს, – „მეტრფე“ – თ.ა.). ამის მაგალითად პლუტარ-
ქეს მოჰყავს მის ერთ-ერთ ასეთ მეტრფესთან, სახელად ანიტი,
– დაკავშირებული შემთხვევა, როდესაც ალკიბიადემ მის მიპა-
ტიჟებაზე უარი განაცხადა, ხოლო შემდეგ, ნაბახუსევი, თავის
მეინახებთან ერთად სახლში მიადგა და სუფრაზე რაც კი
ოქროსა და ვერცხლის ჭურჭელი იყო, მათ უბრძანა, ნახევარი
წამოეღოთ მასთან სახლში. ანიტეს სტუმრები ამაზე აღშფოთ-
დნენ, და განაცხადეს, – „ალკიბიადე ამპარტავენული თავხე-
დობით მოექცა ანიტესო,“ რაზედაც მან უპასუხა, – „პირიქით,
ლმობიერად და კაცთმოყვრულად მოიქცა, რამეთუ ძალუძდა
ყველაფერი ნაელო, მან კი ნახევარი დაგვიტოვა.“

როგორც პლუტარქე ბრძანებს, - თავისთავად გასაოცარია, თუ როგორ ექცეოდა ალკიბიადე თავის მეტრეფეებს, - ისე ათამაშებდა, როგორც სათამაშოებს. მართლაც, ზემოთ მოყვანილი მაგალითისგან განსხვავებით, იგი სრულიად საპირისპიროდ მოიქცა ერთი მეტოიკოსის (მეტოიკოსი - მოქალაქეობის უფლების არმქონე, ათენში ჩამოსახლებული პირი, რომელიც ქალაქში ცხოვრებისათვის დაწესებულ გადასახადს იხდიდა - თ.ა.) მიმართ, რომელმაც ყველაფერი გაყიდა, თავი მოუყარა 100 სტატერს (სტატერი - ოქროს მონეტა - თ.ა.), მიუტანა ალკიბიადეს და სთხოვა ეს თანხა ძღვნად მიეღო. ამით ნასიამოვნებმა ალკიბიადემ იგი სადილზე მიიწვია და გულთბილად გამასპინძლების შემდეგ ფული უკან დაუბრუნა და უბრძანა(?!), - მეორე დღეს მონაწილეობა მიეღო საჯარო ვაჭრობაში და ე.წ. „საზოგადო გადასახადთა“ იჯარის ალებით სხვა მოიჯარეები დაემარცხებინა. ალკიბიადეს პირადი ანგარიშები ჰქონდა მოიჯარეებთან და ამიტომ, როდესაც მეტოიკოსმა, შეშინებულმა უარი განაცხადა, ალკიბიადე მას გაროზგვით დაემუქრა.

ზემოთ მოყვანილ ფაქტთან დაკავშირებით აუცილებლად უნდა შევნიშნოთ, რომ „საზოგადო გადასახადთა“ იჯარის ალება მოსახლეობის ძარცვის ყოვლად უსინდისო და დიდი ხნის აპრობირებული მეთოდი გახლდათ. საქმე იმაშია, რომ ჯერ კიდევ 2500 წლის წინ, ათენში, ისევე, როგორც ანტიკური ხანის რომში, დაახლოებით იგივე ამბები ხდებოდა, რაც დღეს ხდება ტენდერებთან დაკავშირებით ჩვენში. კერძოდ, მოსახლეობიდან გადასახადების აკრეფის უფლებას, საჯარო ვაჭრობის, ანუ, დღევანდელი ტერმინოლოგიით, - აუქციონის ნესით, ყიდულობდა კერძო პირი, რომელიც, ცხადია ხელისუფლებასთან დაახლოებული, ან სულაც მისი ხელდასმული პირი იყო. ეს თანხა ხაზინაში შედიოდა, ხოლო შემდეგ ეს პიროვნება თავად უძღვებოდა მოსახლეობიდან გადასახადების აკრეფის საქმეს და ეს იმდენად უსინდისოდ და ყოველგვარ გონიერულ ზღვარს გადაცილებული ღონისძიება იყო, რომ ანტიკური ხანის ერთ-ერთმა უბრწყინვალესმა პიროვნებამ,

მარკუს ტულიუს ციცერონმა, ჯერ კიდევ სრულიად ახალგაზრდამ, სააშკარაოზე გამოიტანა ეს საზოგადოებრივი მანკიერება, ე.წ. „ვერესის საქმის“ წარმართვისას, რითაც მთელს იმდროინდელ რომში გაითქვა სახელი (დაინტერესებულ მკითხველს ამასთან დაკავშირებით, შეუძლია იხილოს ჩვენი ნაშრომი, – „მარკუს ტულიუს ციცერონი და ანტიკური ხანის სასამართლო“ – თ.ა.). ეს იმდენად სარფიანი საქმე იყო, რომ გაიუს კრასუსი ამ სამარცხვინო გზით გახდა ერთ-ერთი უმდიდრესი ადამიანი იმდროინდელ რომში.

ვაჭრობის პროცესში, გამოსასყიდ თანხას მეტოიკოსმა ერთი ტალანტი დაუმატა, რამაც შეაშფოთა დანარჩენი მოიჯარადენი და გამწარებულებმა სხვა რომ ვერაფერი მოიფიქრეს, მოითხოვეს თავდების დასახელება. ალკიბიადე ფეხზე წამოდგა და შესძახა, – მე ჩამწერეთ! მე ვიქნებიო!

მოიჯარენი, როგორც წესი, დაჩვეულნი იყვნენ წინა საიჯარო ვალი მომდევნო იჯარის შემოსავლით დაეფარათ და მეტოიკოსს ფული შესთავაზეს, რათა მას უარი ეთქვა ამ განზრახვაზე. ალკიბიადემ ნება არ მისცა ერთ ტალანტზე ნაკლები აეღო იჯარაზე ხელის აღების სანაცვლოდ. ასეთი საოცარი ბუნების იყო ეს არაორდინალური თვისებების მქონე ადამიანი.

როგორც მესტრიუს პლუტარქე ბრძანებს, – ალკიბიადეს წრეგადასული ცხოვრების ნირისა და ხორციელი მრუშობის თაობაზე ეჭვის საფუძველს თუკიდიდეს ნათქვამიც იძლევა (იხ. თუკიდიდე – IV, 15). ამასთან, სოკრატეს სიყვარულს ალკიბიადესადმი მრავალი ძლიერი მეტოქე ჰყავდა, რის გამოც მას უწევდა დროდადრო დაემორჩილებინა იგი ბუნებით თანდაყოლილ მის კეთილ თვისებებზე დაყრდნობით, – ხიბლავდასიტყვებით, უჩუყებდა გულს და ცრემლსაც აღვრევინებდა. თუმცა, ზოგჯერ ყმანვილი მლიქვნელთაგან შეპირებულ ნაირ-ნაირ სიამეთა მოლოდინს აძლევდა თავს და სოკრატეს გაურბოდა. მაშინ, სოკრატე, გაქცეულ მონასავით დასდევდა უკან ბიჭს, რომელსაც მხოლოდ მისი რიდი და შიში ჰქონდა და სხვებს არად აგდებდა. როგორც სტოელი ფილოსოფოსი კლეანთე (ძვ.წ. III საუკუნე)

ამბობს, სოკრატეს თავისი საყვარელი ბიჭი ყურებით ეჭირა, ხოლო სხეულის მისგან შეუხებელი სხვა ნაწილები, – მუცელი, სარცხვინებელი, კისერი და მისთანა – მეტოქე მეტრფეებს დაუტოვავ. ამასთან, იმ დროს, როდესაც სხეები აქეზებდნენ ალკიბიადეს პატივმოყვარეობასა და დიდებისაკენ სწრაფვას, სოკრატე შეაგონებდა, რომ ჯერ კიდევ უმწიფარს ბევრი რამ სჭირდება სიქველის მისაღწევად.

ჯერ კიდევ ყრმობის ასაკში, ძვ.წ. 432 წელს, – როგორც ბრძანებს პლუტარქე, – ალკიბიადე მონაწილეობდა პოტიდეას წინააღმდეგ ლაშქრობაში. ანუ, ალკიბიადე ამ დროს სულ რაღაც 18 წლისა უნდა ყოფილიყო, ხოლო სოკრატე, რომელიც ამ ბრძოლაში მისი თანამოქარვე და ბრძოლებში თანამოსანგრე, გახლდათ, – 37-38 წლის. ერთ-ერთ ბრძოლაში ორივემ გამოიჩინა თავი, რა დროსაც ალკიბიადე დაჭრეს. სოკრატე მას გადაეფარა და განსაკუთრებული თავგამოდებით დაიცვა, რითაც გადაარჩინა, როგორც ალკიბიადე, ისე მისი იარაღიც. წესით, გამოჩენილი მამაცობისათვის საპატიო ჯილდო სოკრატეს ეკუთვნოდა, მაგრამ სტრატეგოსებმა გადანყვიტეს, საპატიო ჯილდო და სახელი, ღირსების გამო(?), ალკიბიადესთვის მიენიჭებინათ, რასაც სოკრატე, რომელიც მუდამ ცდილობდა ახალგაზრდა კაცში კეთილი სახელის მოხვეჭის გაზრდა-გაღვივებას, სიამოვნებით დათანხმდა და მოითხოვა გვირგვინით შეემკოთ იგი და პანოპლიით, ანუ იარაღის აღჭურვილობით დაეჯილდოვებინათ. ხოლო ძვ.წ. 424 წელს, ანუ მთელი ექვსი წლის შემდეგ პოტიდეას ლაშქრობიდან, ბეოტიის ქალაქ დელიონში, ათენელები დამარცხდნენ ბეოტიელთა ჯარის მიერ და უკუიქცნენ, რომელთა შორის სოკრატეც იმყოფებოდა და რამდენიმე მეომართან ერთად ქვეითად იხევდა უკან, რა დროსაც ცხენზე ამხედრებულმა ალკიბიადემ იგი დაინახა და კი არ ჩამოიტოვა, არამედ გვერდით მიჰყვა და თავგამოდებით იცავდა მტრის განუწყვეტელი თავდასხმისა და გაუთავებელი ხოცვა-ჟლეტის პირობებში, – აცხადებს პლუტარქე.

ნანილი III

ნადიმი

თავი I

პლატონის შესახებ

დიდი ბერძენი ფილოსოფოსის, პლატონის ნაშრომი, – „ნადიმი“, მისი მცირე მოცულობის მიუხედავად, ერთხმად არის აღიარებული, როგორც უდიადესი, – პლატონის მხატვრულ ნაწარმოებთა შორის. მისი სიუჟეტური ქარგა, იმდენადვე მარტივია, რამდენადაც დიდებული. ძვ.წ. 416 წელს, ახალგაზრდა ტრაგიკოსი აგათონი (ძვ.წ. 436-400წ.), რომელიც მაშინ სულ რაღაც 20 წლისა იყო, თავისი პირველი პოეტური ქმნილების – ტრაგედიის წარდგენით, იმარჯვებს ლენეის რელიგიურ დღესასწაულზე, რომელიც დიონისესადმი იყო მიძღვნილი და ამ გამარჯვების აღსანიშნავად იხდის ნადიმს. აქ ერთმანეთს ხვდებიან და სიყვარულზე, – ეროსზე საუბრობენ იმდროინდელი ათენის ინტელექტუალური არისტოკრატიის წარჩინებული წარმომადგენლები. ესენი არიან, – მორცხვი და მოკრძალებული – ფედროსი; სოფისტი, – პავსანია; ექიმი – ერიქსიმახოსი; კომედიოგრაფი – არისტოფანე; თავად – აგათონი; ბრძენი – სოკრატე და სტრატეგოსი ალკიბიადე (ამ დროისათვის ალკიბიადე უკვე 36 წლის არის და იმდენად ცნობილი პოლიტიკოსი და სახელმწიფო მოღვაწეა, რომ მისი მოხსენიება ეპითეტიტ, – „მომხიბლავი ჭაბუკი“, როგორც ამას პლატონის დასახელებული ნაშრომის მთარგმნელი ბაჩანა ბრეგვაძე ამბობს, არ უნდა იყოს გამართლებული. ჯერ კიდევ ძვ.წ. 421 წელს დადებული ე.წ. „ნიკიას ზავის“ დადებისას, ალკიბიადე

ელადის პოლიტიკურ ცხოვრებაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა და უკვე საკმაოდ ცნობილი და ავტორიტეტული პიროვნება იყო - თ.ა.).

ამ სახელდახელოდ გამართულ ნადიმზე თითოეული მათგანი წარმოთქვამს სიტყვას, სიყვარულის მფარველი ღმერთის, - ეროსისადმი მიძღვნილს, რომელიც ერთგვარი ჰიმნია, სიყვარულის სადიდებლად წარმოთქმული, რომელიც, ბაჩანა ბრეგვაძის თქმით, - პლატონის გენიის მიერ, უღრმესი შინაგანი კავშირით არის შერწყმული და ერთიანი, მთლიანი შინაარსობრივი ნაწარმოების იერსახეს აძლევს მას.

პლატონის აზრით, - სიყვარული, როგორც სამყაროს შინაგანი ერთიანობის მაჩვენებელი, არა მხოლოდ კაცთა მოდგმის გამაერთიანებელი იდეაა, არამედ განმსაზღვრელი პრინციპია. სიყვარული, - სულიერი ჰარმონიის, სიკეთისა და მშვენიერების უშრეტი წყაროა, ისევე როგორც სამყაროს, - მრავალფეროვნების, საგანთა წარმოუდგენელი სიმრავლის მიუხედავად, - ერთიანობა უდევს საფუძვლად. ამდენად, სიმრავლეში, ანუ მრავალფეროვნებაში, პოტენციალურად ძევს მარადიული ტენდენცია პირველადი ერთიანობისკენ შინაგანი მისწრაფებისა და, ამ უსასრულო და მარადიულ ლტოლვას ყოველი არსისა, ყოველი ცოცხალისა და, თავად სიცოცხლის მამოძრავებელ ძალას, თავისი ინტიმურობისა და განუმეორებლობის გამოისობით, სახელად ის უაღრესი სულიერი დატვირთვის მნიშვნელობის მქონე გრძნობა უდევს საფუძვლად, რასაც სიყვარული, - ეროსი ჰქვია.

ჩვენი აზრით, არსთაგანმგებლის მიერ გენიალურად არის გადაწყვეტილი სასრულის მეშვეობით, უსასრულობისკენ განხორციელებელი სწრაფვა, რომელიც, ყველა სხვა ცოცხალი ორგანიზმებისგან განსხვავებით (აქ, წმინდა ბიოლოგიური აქტი გვაქვს მხედველობაში - თ.ა.), სოციალური ასპექტი გამოდის წინა პლანზე, რამაც სიყვარულის, ამ უდიდესი ესთეტიკური გრძნობის სახე მიიღო. როგორც თავის დროზე ევრიპიდე ბრძანებდა, - „სწორედ სიყვარული წარმარ-

თავს სასრულოსა და წარმატებას, - უსასრულოსა და წარუდინებლისაკენ.“

და, ბუნებრივად იბადება კითხვა, - რატომ გადაწყვიტა არსთაგანმგებელმა ადამიანის, ისევე როგორც ნებისმიერი ცოცხალი არსების, მოკვდავობა? თუკი მან შესძლო ისეთი ცოცხალი სისტემის შექმნა, რომელიც არა მხოლოდ გაოცებას, უფრო მეტიც, გაოგნებას იწვევს, თავისი ორგანიზაციული სირთულით და თვითაღდგენის, ანუ, თავის მსგავსის დაბადების იმდაგვარი უნარით, რომელიც თავად ამ სისტემის გაცნობიერებულ ნებაზე არ არის დამოკიდებული, და მისი ქმედება ამ დროს, უბრალოდ ვნების გახელებას დაუქვემდებარა (რამ მოაფიქრებინა?), არაკონტროლირებად და მისგან დამოუკიდებლად (დამოუკიდებლად იმ გაგებით, რომ ამ დროს ადამიანი მთლიანად ვნების გახელებას არის დამორჩილებული და მისი მბრძანებლობის ქვეგახლავთ), რათა იგი მართვადი აქტი არ გამხდარიყო, რატომ დაუდო მის არსებობას ზედა ზღვარი, რომელიც, უსასრულობასთან მიმართებაში, თვალის ერთი გაფახულებაა მხოლოდ? ჩვენი აზრით, მან ეს გააკეთა არა მხოლოდ იმიტომ, რომ ცვალებადობა, - სამყაროს ეს ყველაზე უფრო ზოგადი და, იმავდროულად საერთო მახასიათებელი მოითხოვს ამას, არამედ იმიტომაც, რომ ამ სასრულის უსასრულო ცვალებადობით შექმნას თავად უსასრულობა, - როგორც უსასრულოდ განმეორებული სასრულის, სასრულიდან უსასრულობისკენ გადასვლის დაუსრულებელი პროცესი. და, თუ სოკრატესადმი დიოტიმის ნათქვამის, - „სიყვარული წყურვილია უკვდავებისა,“ - პერიფრაზირებას მოვახდენთ, შეიძლება ითქვას, რომ, - სიყვარული წყაროა უკვდავებისა, და არა - წყურვილი.

პლატონი ამ ნაშრომით იმის კონსტატაციას ახდენს, რომ სიყვარული გვევლინება, როგორც უზარმაზარი კოსმიური ძალა, როგორც სამყაროს ე.წ. „სასიცოცხლო იმპულსი“ (იხ. ვინდელბანდი). მაგრამ, ამასთან, მისი აზრით, სასრულისა და უსასრულოს ერთიანობა, სრულიადაც არ გულისხმობს სას-

რულის გათქვეფას, მის გაქრობას უსასრულობაში, რადგან სწორედ სიყვარული განაპირობებს სასრულის გადასვლას უსასრულობაში და არა მის გაქრობას ამ უსასრულობაში, ანუ, სიყვარული ჭეშმარიტი სიცოცხლის წყაროა, ჭეშმარიტი სიცოცხლეა, ეს არის სიყვარული თავის უკვდავ არსში, თავის იდეაში.

ადამიანთა სიყვარულით კავშირი ეს არის ერთობა, რომელიც განსხვავებებს არ გამორიცხავს. ის ვისაც უყვარს და ის, ვინც უყვართ, ორნი არიან და, ამავე დროს, ამ ორის ურთიერთობა, ისეთი ერთიანობაა, რომლებიც თავის მეობას არ ჰკარგავენ, ... ერთისა და მრავლის თანაარსებობის მისტერიაა, რომლის ახსნასაც ამაოდ ცდილობს ადამიანის გონება, და, – პლატონის მიხედვით, – სულთა სიყვარულშია განსახიერებული. სიყვარულით მოცული ადამიანი წრფელი გზით წარმართავს ადამიანის კაცთა ბუნებას, რა დროსაც მას შეუძლია ამაღლდეს, გაარღვიოს დროისა და სივრცის საზღვრები, მისწვდეს ვარსკვლავეთს და, ამდაგვარად ეზიაროს უმშვენიერესსა და უსათნოეს, უსასრულოსა და დაუსაბამოს.

ფედროსის ხობა ეროსისადმი

როგორც უკვე ითქვა, აგათონის გამარჯვების აღსანიშნავ ღვინზე შეიკრიბნენ ათენის წარჩინებული პიროვნებები, – ფედროსი, პავსანია, ერიქსიმახოსი, არისტოფანე, თავად აგათონი, სოკრატე და ალკიბიადე. რადგანაც რამდენიმე მათგანი წინა ღვინის ნაბახუსევი იყო, ამიტომ ერთხმად გადანყვითეს ღვინო თავშეკავებით ესვათ და, სამაგიეროდ, როგორც ერიქსიმახოსმა განუცხადა სუფრის წევრებს, გაეზიარებინათ ფედროსის შემოთავაზება და სიყვარულის ღმერთის, – ეროსის, ეგზომ დიადი და ძალმორჭმული ღმერთისთვის, თითოეულ სუფრის წევრს ხობა აღევლინა, მითუმეტეს, რომ პოეტები, ჰიმნებსა და პეონებს (საგუნდო ჰიმნები – თ.ა.) უძღვნიან სხვა ღმერთებს, და არც ერთს მათ შორის, ერთი სტროფიც კი არ მიუძღვნიან, რომ არაფერი ვთქვათ ხობაზე, ღმერთებს შორის ამ განუმეორებელი სიძლიერის, უძველესი ღმერთისათვის.

პირველმა, ხობის ავლენა სიყვარულის ღმერთისადმი, ფედროსმა დაიწყო. პირველ რიგში მან აღნიშნა, რომ ეროსი, ყველა სხვა უკვდავ ღმერთებზე უძველესია. როგორც დიდი ბერძენი პოეტი, ჰესიოდე (ძვ.წ. IX ს.) ბრძანებს, – პირველად იქმნა ქაოსი, შემდეგ კი „ვრცელკალთიანი დედამიწა, უკვდავი ფუძე ყველა საგანთა არსებულთა და სიყვარული“ („თეოგონია.“ 117-118.). ანუ, ჰესიოდეს თანახმად, ეს ორი იშვა პირველად, – მიწა და ეროსი. ხოლო პარმენიდე, პირველშესაქმისათვის გვეუბნება, – „უკვდავთა შორის მან ეროსი შექმნა პირველად.“

არგოსელი ლოგოგრაფოსი, – აკუსილეოსიც (ძვ.წ. VI ს.) ეთანხმება ჰესიოდეს და ერთხმად აღიარებენ, რომ ეროსი უძველეს ღმერთთა რიცხვს ეკუთვნის. ამასთან იგი უდიდეს სიკეთეთა მომნიჭებელიცაა, რამეთუ, მხოლოდ სიყვარულს მიჰყავს ადამიანი ჭეშმარიტი გზით ამ ცხოვრებაში და არა გვარიშვილობას, დიდებას, მორჭმულობას, თუ რაიმე სხვას. უფრო მეტიც, ეროსი

ყველაზე ჯაბანსაც კი გმირულ სულს შთაჰბერავს და მოჰყავს ალკესტიდას, პელეასის ასულის მაგალითი, რომლის სიყვარული მეუღლის მიმართ, შეუდარებლად უფრო დიდი აღმოჩნდა, ვიდრე თავად მეუღლის მშობლებისა, რომლებიც შვილის სიკვდილის მიუხედავად ცოცხლები დარჩნენ, ხოლო ალკესტიდა, – თესალიელი გმირის, არგონავტთა ლაშქრობის მონაწილის, ადმეტესის მეუღლე, – დათანხმდა, მის ნაცვლად ჩასულიყო ჰადესში და ამგვარად დაეხსნა იგი. და, თუმცა მრავალს განუთქვამს სახელი თავისი მაღალი საქმეებით, მხოლოდ მცირერიცხოვან რჩეულთა სულები დაუხსნიათ ღმერთებს ჰადესის ტყვეობიდან; ხოლო ალკესტიდას საქციელმა ისე მოხიბლა არა მარტო მოკვდავნი, არამედ უკვდავნიც, რომ პელეასის ასულის თავდადებით აღფრთოვანებულმა ღმერთებმა მისი სული უყოყმანოდ გამოიწვიეს ჰადესიდან. ორფეოსს კი, ეაგრეს ვაჟს, მეუღლეს დანატრებული ჯოჯოხეთს რომ ჩავიდა, ევრიდიკეს ნაცვლად ღმერთებმა მხოლოდ მისი აჩრდილი აჩვენეს და ხელცარიელი გაისტუმრეს ჰადესიდან, რადგან იგი მუსიკოსი იყო და შემართება აკლდა, – ნაცვლად იმისა, რომ, ალკესტიდას მსგავსად, თავი დაედო საყვარელი არსების გულისათვის, ის შეეცადა როგორმე ცოცხალი ჩასულიყო ჰადესს. ამიტომაც დასაჯეს იგი ღმერთებმა და დიაცთა ხელით სიკვდილი არგუნეს წილად. ამ დროს, ისინი სხვაგვარად მოექცნენ აქილეესს, თეტიდას ვაჟს, და ნეტართა კუნძულებზე გაგზავნეს იგი. მას ხომ დედამ უწინასწარმეტყველა, – თუ ჰექტორს მოჰკლავ, შენც სიკვდილი გელის, ხოლო თუ არ მოჰკლავ, მშვიდობით მიბრუნდები შინ და ღრმა მოხუცებულობამდე იცოცხლებო. მიუხედავად ამისა, აქილეესმა არჩია საკუთარი სიცოცხლის ფასად შური ეძია თავისი მეგობრის, – პატროკლესათვის და ზედ დაჰკვდომოდა მის ცხედარს.

ამგვარად, როგორც ფედროსი თავისი სიტყვით გამოსვლის ბოლოს ასკვნის, – ეროსი ყველაზე ძველი, ყველაზე ძალმორჩმული, ყველაზე პატივსაცემი ღვთაებაა უკვდავთა შორის, რადგან ყველაზე მეტად მას ძალუძს სათნოებასა და ნეტარებას აზიაროს ადამიანი, როგორც ამ ქვეყნად, ისე საიქიოში.

პავსანიას ხოტბა ეროსისადმი

ამის შემდეგ სიტყვით გამოვიდა პავსანია, რომლის მოსაზრების ერთი ნაწილი ნამდვილად ყურადღების ღირსია, ხოლო მეორე, ნამდვილად არ ჯდება ნებისმიერი ნორმალური ფსიქიკის მქონე ადამიანის აზროვნებაში, რაც, უნდა ვივარაუდოთ, შესაძლოა იმდროინდელი ელადის ცხოვრების წესებში მეტ-ნაკლებად ჯდებოდა და ამდენად, ეს შეხედულება თავად პლატონის შეხედულებაა, რომელიც იმდროინდელი ეპოქის ანარეკლს უნდა წარმოადგენდეს. ნებისმიერი პიროვნება, რაგინდ უზარმაზარი გონებისა და შესაძლებლობების არ უნდა იყოს და თავისი აზროვნებით რაგინდ არ უსწრებდეს თავის ეპოქას, იგი მაინც თავისი ეპოქის შვილია და ბევრ საკითხში, მისი გონების სიდიადის მიუხედავად, იმ ეპოქაში საყოველთაოდ მიღებული კატეგორიებიდან ამოდის, რომელშიაც იგი ცხოვრობს და მოღვაწეობს. ამის ყველაზე ნათელია მაგალითია არისტოტელე. ანტიკურ ხანის ისტორიამ, როგორც საბერძნეთის, ისე რომის ისტორიამ, არ იცის არისტოტელეზე უფრო დიდი მოაზროვნე, უფრო დიდი ფილოსოფოსი. მისი ფილოსოფიური სისტემა დღესაც კვლევისა და განსჯის საგანია და აღტაცებას იწვევს ადამიანური აზროვნების სიღრმითა და შესაძლებლობებით. იგი ანტიკური ხანის ფილოსოფიური აზროვნების მწვერვალია, რომლის იდეების სიღრმეში ჩანვდომა, დღესაც კი, ძალიან ცოტა ადამიანს თუ შეუძლია და, ამის მიუხედავად, ზოგჯერ, მისი შეხედულება რიგ საკითხებზე, გაკვირვებას, თუ უფრო მეტი არა, იწვევს და იმდენად შორს არის ელემენტარული ლოგიკისგან, რომ ვერ დაიჯერებ, რომ ეს შეიძლება არისტოტელეს ეთქვა. ამის სამწუხარო მაგალითია თუნდა ის, რომ ეს ბუმბერაზი აზროვნების მქონე ადამიანი მთელი სერიოზულობით ამტკიცებდა, რომ, - მონა არის მოლაპარაკე პირუტყვი. აქედან გამომდინარე, ვერც პლატონი გაექცეოდა თავისი ეპო-

ქისტვის მიღებული რიგი სამარცხვინო წეს-ჩვეულებების ფაქტის არსებობას და იმ სიბინძურეს, რომლის ჩვეულებრივ და ბუნებრივ ადამიანურ გრძნობად აღიარებას დღევანდელი ლიბერალები, არცთუ წარუმატებლად ცდილობენ, მისი გონების სიდიადიდან გამომდინარე, რაღაც გამართლება მაინც მოუძებნება. ამდენად, ჩვენ მასზე არც შევჩერდებით.

პავსანიას აზრით, ყოველი საქმე აგრეა, - თავისთავად, ის, არც ლამაზია და, არც უმსგავსი. ყველაფერი, რასაც ჩვენ ვაკეთებთ ახლა, - ვსვამთ, ვმღერით, ვსაუბრობთ, - ლამაზია არა თავისთავად, არამედ თავის გამოვლინებაში, - ყველაფერი ეს ლამაზია მაშინ, თუ ის კეთდება, როგორც წესი და რიგია, წინააღმდეგ შემთხვევაში, - უმსგავსი. ყველა ეროსი (როგორც ირკვევა მათი რაოდენობა სულ ცოტა ორია - თ.ა.) როდია ლამაზი და ღირსი ხოტბისა, არამედ მხოლოდ ის, რომელიც ლამაზი სიყვარულისთვის აღგაგზნებს. როგორც პავსანია ამბობს, არ არსებობს აფროდიტე (Venus (ლათ.) - სიყვარულის ქალღმერთი, - ზევსისა და დიონეს (სხვა ვერსიით, - ურანოსის, - ზესკნელის უფლის ასული) - ეროსის გარეშე. და, რადგან არსებობს ორი აფროდიტე, ამიტომაც ეროსიც ორი უნდა იყოს. ერთი აფროდიტე უფროსია, - უდედოდ შობილი ურანოსის მიერ, ამიტომაც მას „ციურს“ ვუწოდებთ; მეორე აფროდიტე - უმცროსი, - ზევსისა და დიონეს ასული, - „მიწიერი“ აფროდიტეა. აქედან გამომდინარე, - „მიწიერი“ აფროდიტეს ეროსი, - მართლაც რომ მიწიერია და აღვირახსნილი; სწორედ ეს ეროსი მბრძანებლობს ბიწიერ კაცთა შორის და ვისაც ეტრფიან, მასში სხეული უფრო ხიბლავთ, ვიდრე სული. ისინი ყველაფერს კისრულობენ და კადრულობენ და ნაკლებად არჩევენ კარგსა და ავს. მეორე ეროსი კი, - „ციური“ აფროდიტესგან წარმოსდგება, რომელის მიმდევარნიც სულიერი სრულყოფილების მოტრფიალენი არიან. იმ „მიწიერ“ მიჯნურს, რომელიც სხეულს უფრო ეტრფის, ვიდრე სულს, პავსანია უწოდებს ავს, რადგან იგი ცვალებადია და უპიროა, ისევე, როგორც ცვალებადია და წარმავალი მისი ტრფობის საგანი. საკმარისია დაჭკნეს სხე-

ული, რომელსაც იგი ეტრფოდა, რომ მყისვე მიფრინავს მისგან. ხოლო ტრფიალი მშვენიერის სულისა, მთელი სიცოცხლის განმავლობაში მისი ერთგული რჩება, რადგან მარადიულსა და წარუდინებელსაა შეერთებული.

ამ საკითხთან დაკავშირებით ჩვენი მოსაზრება აუცილებლად გვინდა მკითხველს შეეთავაზოთ. სიყვარული, მისი მრავალფეროვანი გამოვლინებების მიუხედავად, ორი სახისაა, – ერთი, როგორც ბუნების მიერ დადგენილი სხვადასხვა სქესთა ურთიერთ ლტოლვის კვინტენსენცია, ადამიანთა მიერ წარმოდგენლად მაღალი გრძნობით, – სიყვარულით გამოხატული და, მეორე, მხოლოდ ადამიანთათვის დამახასიათებელი, გაცნობიერებული სიყვარული მოყვასისადმი, – ეს იქნება მშობლები, და, ძმა, შვილები და მეგობრები. აქ განსაკუთრებული სიყვარულის გამოვლინებაა მეგობრული სიყვარული, რომელიც იმით განსხვავდება მოყვასისადმი სიყვარულის სხვა ფორმებისგან, რომ აქ შენ თავად ირჩევ იმ პიროვნებას, რომელიც შენს ესთეტიურ გემოვნებაში ჯდება და სულიერი სიყვარულის ერთი შესანიშნავი მაგალითია, რომელიც ერთნაირად არის დამახასიათებელი, როგორც ერთიდაიმავე სქესის წარმომადგენლების, ასევე სხვადასხვა სქესის წარმომადგენლებისათვისაც.

მერიქსიმახოსის ხობბა ეროსისადმი

შემდეგ, სიტყვით მერიქსიმახოსი გამოვიდა, რომელმაც განაცხადა, რომ თავისი ხელობის, - მედიცინის წყალობით, მან დაადგინა, - ეროსი მარტო კაცთა მოდგმის სულებით კი არ შემოიფარგლება, სადაც მის ერთადერთ მიზანს მშვენიერებისადმი სწრაფვა წარმოადგენს, არამედ იგი მრავალ სხვა რამესაც ისახავს მიზნად. და, იწყებს მედიცინის სფეროში ეროსის ზემოქმედების გამოვლინების აღწერას.

ხორციელი ბუნება თავის თავში შეიცავს ორივე ეროსს. სხეულის ჯანსაღი და სნეული ელემენტები, ურთიერთშორის განსხვავებულ და არამსგავს ელემენტებს წარმოადგენენ, ხოლო არამსგავსი, მხოლოდ არამსგავსს ეძებს და ეტრფის. ამგვარად, სხვაა სიყვარული ჯანსაღი სხეულისა და სხვა, - სნეულის; მედიცინის დანიშნულებაც ისაა, რომ - აამო სხეულის კეთილსა და ჯანსაღ ელემენტებს, რაც კარგია და აუცილებელიც, ხოლო აამო ავსა და სნეულ ელემენტებს, - სამარცხვინოა და ამას უნდა ებრძოდეს კიდეც ის, ვისაც სურს ჭეშმარიტი მკურნალი ერქვას. ერთი სიტყვით, მედიცინა არის მეცნიერება სხეულის ეროტიული აფექტების შესახებ, ავსებასა და დაცლასთან მიმართებაში. ნამდვილი მკურნალი ის არის, ვისაც ძალუძს ამ აფექტებში ჭეშმარიტი სიყვარულის გარჩევა სამარცხვინო სიყვარულისგან; ხოლო ვისაც ხელენიფება ამ აფექტებს ისე უცვალოს სახე, რომ სხეული ერთის ნაცვლად მეორე ეროსმა მოიცვას, ვისაც ძალუძს შთაბეროს სიყვარული იქ, სადაც ის არ არის და საჭიროა კი რომ იყოს, ანდა აღმოფხვრას სიყვარული იქიდან, სადაც მან უკვე დაივიანა, იგია უმაღლესი დემიურგოსი; მართლაც, მას ხომ მოეთხოვება მეგობრობისა და ორმხრივი სიყვარულის გრძნობით დააკავშიროს სხეულის ყველაზე მტრული ელემენტები; ხოლო ყველაზე მტრულ ელემენტებს ყველაზე დაპირისპირებულები წარმოადგენენ, როგორც, მაგა-

ლითად, – ცივი და ცხელი, მწარე და ტკბილი, მშრალი და სველი და ა.შ.

აქ სიტყვას აღარ გავაგრძელებთ მისი შეხედულებების გადმოცემაზე. ვიტყვით მხოლოდ, რომ მისი აზრით ეროსი ყველგან გვხვდება, – მუსიკაშიც, როდესაც მაღალი და დაბალი ბგერები, მათი დაპირისპირებულობის მიუხედავად, ჰარმონიას ქმნიან, ეს კი ერთგვარი თანხმობაა; ასევეა გიმნასტიკაში, მინათქმედებაში და საერთოდ, – ბუნებაში.

არისტოფანეს ხობბა ქროსისადმი

ამის შემდეგ სიტყვით გამოვიდა არისტოფანე. მისი აზრით, კაცთათვის სავსებით შეუცნობელი დარჩა ძალმორჭმულობა ეროსისა და ეგ რომ შეეცნოთ, ისინი უზარმაზარ ტაძრებსა და ბომინებს აღუმართავდნენ ეროსს და უშურველ მსხვერპლსაც გაიღებდნენ მისთვის. ხოლო ამჟამად იგი უსამართლოდაა მივიწყებული. ეროსი ხომ ყველაზე კაცთმოყვარე ღმერთია უკვდავთა შორის, კაცთა მეოხი და მკურნალი ყველა იმ ადამიანურ ავადობათა, რომელთა განკურნება უდიდეს ნეტარებას აზიარებდა კაცთა მოდგმას.

ჩვენ აღარ შევუდგებით მისი მონათხრობის დეტალურ განხილვას და გადმოცემას, რომელიც, ერთის მხრივ ძალზე მისტიური და საკამათოა, ხოლო მეორეს მხრივ უფრო ნაბახუსევის ნააზრევის შთაბეჭდილებას სტოვებს და მთლიანობაში სავსებით მიუღებელი. ამდენად, მხოლოდ მის დასკვნით ნაწილს მოვიყვანთ.

თითოეული ჩვენთაგანი გაჭრილი კაცის ქსიმბოლონს, ანუ პირობით ნიშანს წარმოადგენს, – მთელის ნახევარს და ამიტომაც გამუდმებით დაეძებს თავისსავე ქსიმბოლონს.

კაცთა მოდგმა ბედნიერი იქნებოდა მხოლოდ მაშინ, როცა თითოეული ჩვენთაგანი თავის საფერს იპოვის და, ამრიგად, ყველაზე დიდი ბედნიერება, რასაც შეიძლება ეწიოს ადამიანი, – ესაა, შეძლებისამებრ მიეხალო იმ უმაღლეს სიკეთეს, რასაც ეწოდება, – იპოვო შენი გულისსწორი, შენი საფერი. და, როცა ჩვენ ვუმაღლით ღმერთს, მიზეზს ამ სიკეთისა, სამართლიანად ვუმღერით ეროსსაც.

აგათონეს ხოტბა ეროსისადმი

შემდგომ ამისა, თავად ამ შეკრების მიზეზი, – აგათონი იღებს სიტყვას. სანამ მის მონათხრობის მოყოლას დაეიწყებოდა, ჯერ მისი ერთი რემარკა გვინდა მოვიყვანოთ; იგი ამბობს, – „ყველა საღად მოაზროვნე ადამიანი, ორიოდე მცოდნეს უფრო უფროსის, ვიდრე უმეცართა მთელ ბრბოს.“ ჩვენი ღრმა რწმენით, ალბათ სწორედ ეს უნდა იყოს მიზეზი იმისა, რომ ხელისუფალი ახლოსაც არ იკარებს ჭკვიანთ და მხოლოდ მისი კაპრიზების უსიტყვო შემსრულებლები ახვევია გარს.

აგათონის აზრით, ჯერ საკუთრივ ეროსს უნდა შევასხათ ხოტბა და შემდეგ კი მის კეთილ ძღვენს. მისი აზრით, ნეტარი ღმერთების ჩამონათვალში, ეროსი ყველაზე ნეტარია, ყველაზე კეთილი და მშვენიერი. მშვენიერი იმიტომ, რომ ელვის სისწრაფით გაურბის სიბერეს, რომელიც თავადაც საკმაოდ სწრაფია და უფრო სწრაფად გვეწვევა, ვიდრე ეს საჭიროა. ის ნორჩია და მუდამ ჭაბუკთა წრეში ტრიალებს. ფედროსის შეხედულებისგან განსხვავებით, აგათონი თვლის, რომ ეროსი უმრწმესია ღმერთებს შორის, რადგან ეს რომ ასე არ ყოფილიყო, მაშინ ადგილი არ ექნებოდა იმ ძველთაძველ ამბებს ღმერთების შესახებ, რომელთაც ჰესიოდუ და პარმენიდე მოგვითხრობენ, – არც დასაჭურისებას, არც კირთებას და არც სხვა მრავალ ძალმომრეობას; ეროსი რომ მათთან ყოფილიყო, პირიქით, – მეგობრობითა და ზავით შეეკვროდნენ ერთმანეთს.

ეროსი რასაც აკეთებს, იგი ამას არც ძალმომრეობით აკეთებს და არც ძალადობით. ყველა ნებაყოფლობით ემორჩილება მას. ეროსს, გარდა სამართლიანობისა, უმაღლესი კეთილგონიერებაც ახასიათებს, რადგან საყოველთაო აღიარებით, კეთილგონიერება, განცხრომის სურვილთა და ვნებათა დაურევებაში მდგომარეობს, ხოლო რომელი ვნება შეედრება ეროსს? რადგან ეროსზე დაბლა დგანან, ეს ვნებები და სურვილები

მისგან იძლევიან კიდეც. ხოლო მძლეველი განცხრომის ყველა სურვილთა და ყველა ვნებათა – უთუოდ ყველაზე კეთილგონიერი უნდა იყოს. მოკლედ, აგათონი ასაბუთებს ეროსის სამართლიანობას, კეთილგონიერებას, სიმამაცეს და სიბრძნეს. ამ უკანასკნელთან დაკავშირებით იგი მეტად საინტერესო არგუმენტს გვთავაზობს. აგათონის აზრით, ეროსი ის ბრძენი პოეტია, რომელიც სხვასაც პოეტად აქცევს, რადგან არ მოიძებნება ამ ქვეყნად კაცი, თუნდაც სავსებით უცხო მუზებისათვის, რომელშიც პოეტმა არ გაიღვიძოს, რაკი ეროსი შეეხება მას. მხოლოდ ვნებამ და სიყვარულმა გაუხსნეს აპოლონს საიდუმლო მეისრეობის, ექიმობის და წინასწარმეტყველების ხელოვნება. მის მსგავსად ეროსმა გააცნო მუზებს „მუსიკური“, ჰეფესტოსს – კვერით ხუროის, ათენას – ქსელის მბეჭველობა და ზევსს – ღმერთთა და კაცთა მართვის ხელოვნება. ღმერთთა შორის წესრიგი იმიტომ დამყარდა, რომ სიყვარული მოეწვინა მათ, – მშვენიერების სიყვარული, რადგან არ არსებობს სიმახინჯის სიყვარული. მანამდე კი მრავალი საშინელება მეფობდა მათ შორის, რისი მიზეზიც ის იყო, რომ მანამდე ანანკე, ანუ ბედისწერა, მეფობდა. ხოლო, როცა ეს ღმერთი იშვა, მშვენიერებისადმი სწრაფვამ, ყველა მათგანი სიკეთეს აზიარა, – როგორც უკვდავნი, ასევე მოკვდავნიც.

სოკრატეს ხობა ეროსისადმი

სოკრატე ხაზგასმით იწონებს აგათონის სიტყვას და ამბობს, – როცა ვინმეს აქებ, მთავარია სიმართლე ილაპარაკო მასზე, ხოლო შემდეგ, აქედან გამოყო, რაც ლამაზი და არსებითია და დასკვნისათვის საჭირო ფორმა მისცე. თუმცა, როგორც სჩანს, ეს ხერხი უვარგისია. მთავარი თურმე ისაა, ყველაზე სრულქმნილი და მშვენიერი თვისებები მიაწერო ხობის საგანს და, ამ დროს სულერთია, ეს თვისებები სინამდვილეში შეეფერებოდნენ თუ არა მას, რადგან სიმართლეს არანაირი მნიშვნელობა არ ენიჭება ამ შემთხვევაში.

ამის შემდეგ სიტყვას სოკრატე იღებს და მანამ, სანამ იგი უშუალოდ საკითხზე გადავიდოდეს, რამდენიმე შეკითხვით მიმართავს აგათონს, რომელსაც ჩვენ მხოლოდ სქემატურად გადმოვცემთ.

იგი კითხვას სვამს, – ის, რასაც ეროსი ჰქვია, არის თუ არა სიყვარული რაიმეს მიმართ? ანუ, არის თუ არა ეროსი სიყვარული რაიმეს მიმართ? – ცხადია, სიყვარულია რაიმეს მიმართ, – პასუხობს აგათონი. შემდეგი კითხვა, – სურს თუ არა ეროსს ის, რაც მისი სურვილის საგანს შეადგენს? – სურს, – მიუგო მან. შემდეგი კითხვა, – მაგრამ, როდესაც ეროსს სურს და უყვარს, ფლობს თუ არა მას? – ალბათ არა, – პასუხობს აგათონი. – ალბათ, კი არა, ნამდვილად მასეა, რადგან ვისაც სურს, სურს ის რაც მას არ გააჩნია და არა ის, რაც მას გააჩნია, – პასუხობს სოკრატე. ანუ, შეუძლებელია არ გაგაჩნდეს ის, რაც გაგაჩნია. ეროსი აუცილებლად უნდა ფლობდეს ყველა სიკეთეს, მიუხედავად იმისა, სურს მას ეს, თუ არ სურს. და, მაშინ, როგორღა ისურვებდა იმას, რასაც უკვე ფლობს? ამგვარად, როდესაც ჯანმრთელი ადამიანი ამბობს, – მინდა ჯანმრთელი ვიყო, იგი გულისხმობს, რომ მას მომავალშიც უნდა, რომ ჯანმრთელი იყოს; ასევეა მდიდარიც, – მას მომავალშიც უნდა, რომ მდიდარი

იყოს და ა.შ. ნიშნავს თუ არა ეს, სიყვარულს იმისას, რასაც ჯერ კიდევ არ ფლობს ადამიანი? სურვილს, – ამჟამინდელი კეთილდღეობის მომავალში გაგრძელებას?

ამგვარად, ჩვენ ვნახეთ, რომ ეროსი, ჯერ ერთი, რაიმეს სიყვარულია, და, მეორეც, სიყვარული იმისი, რაც მას არ გააჩნია. ანუ, ეროსს უყვარს ის, რაც მას არ გააჩნია, რასაც არ ფლობს; აქედან კი გამოდის, – ეროსს მშვენიერება არ გააჩნია და არც ფლობს მას. და, შეიძლება მშვენიერი უწოდო იმას, რასაც მშვენიერება არ გააჩნია და არ ფლობს მას? ცხადია, რომ არა. ამის შემდეგ შეუძლებელია ამტკიცო, რომ ეროსი მშვენიერია, და, თუ იგი მშვენიერი არ არის, – და, მხოლოდ ის შეიძლება იყოს კეთილი, ვინც მშვენიერია, – ის ვერც კეთილი ვერ იქნება.

ამის შემდეგ, სოკრატე, ისევე როგორც სუფრის სხვა ნევრები, უშუალოდ ეროსის შესახებ სიტყვას წარმოთქვამს, რომელიც, როგორც იგი ბრძანებს, – მანტინელი მოგვი ასულის დიოტომისაგან ისმინა ოდესღაც (შესაძლოა ეს პერსონაჟი არც არასოდეს არ არსებობდა და თავად პლატონის მიერ არის გამოგონილი – თ.ა.). – როდესაც დიოტომას იგივე ვუთხარი ეროსის შესახებ, რასაც აგათონი ამბობდა, – რომ ეროსი დიდი ღმერთია და სიყვარული მშვენიერებისადმი, – მან სწორედ ის დამიმტკიცა, რაც მე დაეუმტკიცე აგათონს, – რომ ეროსი არც მშვენიერია და არც კეთილი (ანუ, სოკრატეც თავის დროზე ისევე ფიქრობდა, როგორც აგათონი. სხვა სიტყვებით, – სიბრძნე ასაკთან ერთად მოდის, თუკი ადამიანი უმეცარი არ არის და ცოდნის დაგროვების სურვილი აქვს – თ.ა.). მაშინ, გამოდის, რომ ეროსი მახინჯია და ბოროტი? – შევძახე მე. რაზედაც დიოტომამ მომიგო, – როგორ გგონია, ის რაც მშვენიერი არ არის, მახინჯი უნდა იყოს უთუოდ? – რა თქმა უნდა, ხოლო ის რაც ბრძენი არ არის, – უმეცარი, – მიუგე მე. მან კი მიპასუხა, – არის გარდამავალი ცოდნასა და უმეცრებას შორის! – და, რა არის ეგ? – შევეკითხე მე. – სწორი წარმოდგენა, რომლის დასაბუთებაც არ შეგვიძლია, ჯერ კიდევ არ არის ცოდნა და, ვინ მიიჩნევს ცოდნად იმას, რისი დასაბუთებაც არ შეგვიძლია და ჩვენს

ძალღონეს აღებატება? მაგრამ, არც უმეცრებაა იგი. როგორ შეიძლება უმეცრებად ჩავთვალოთ, ან მივიჩნიოთ ის, რაც ნაწილობრივ მაინც ასახავს ჭეშმარიტებას?

ამრიგად, სწორი წარმოდგენა არის, რაღაც გარდამავალი, ცოდნასა და უმეცრებას შორის. ამიტომ, ნუ დავიჟინებთ, რომ, რადგან ეროსი მშვენიერი არ არის, ის უთუოდ მახინჯი უნდა იყოს და, რადგან კეთილი არ არის, აუცილებლად ბოროტი უნდა იყოს. – მაგრამ, თუ ყველას დიდ ღმერთად მიაჩნია იგი? – განა შეიძლება დიდ ღმერთად მიიჩნევდნენ ეროსს ისინი, ვინც ღმერთადაც კი არ სცნობენ მას? მაგალითად, მე და შენ ღმერთადაც არ ვცნობთ, რადგან ხომ მიგვაჩნია, რომ ყველა ღმერთი ნეტარია და მშვენიერი? ან იქნებ გაბედო და სთქვა რომელიმე მათგანზე, რომ ნეტარი არ არისო იგი და მშვენიერი? ხოლო ნეტარს ხომ მას უწოდებ შენ, ვინც სიკეთეს ჰფლობს და მშვენიერებას? შენ კი თავად აღიარე, – ეროსს სურს ის, რაც კეთილია და მშვენიერი, ანუ, სწორედ ის, რაც თავად მას არ გააჩნია. და განა შეიძლება, მშვენიერებასთან და სიკეთესთან ნილნაყარი არ იყოს ღმერთი? როგორც სჩანს, – არა! – ახლა ხომ ხედავ, რომ თვითონაც არ მიგაჩნია ეროსი ღმერთად!

ამგვარად, ეროსი, არც ღმერთია და, არც უბრალოდ მოკვდავი. იგი რაღაც საშუალოა უკვდავსა და მოკვდავს შორის. დიდი დემონია იგი, ხოლო ყოველივე დემონურს საშუალო ადგილი უჭირავს ღმერთსა და კაცს შორის. მართლაც, დემონური ნიშნავს ღვთაებრივს, მაგრამ არა თავად ღმერთს. დემონი ღმერთებს გადასცემს კაცთა ლოცვა-ვედრებას და შესაწირავებს, ხოლო ღმერთების ნება-სურვილსა და წყალობას, – ადამიანებს. იგი მთელ სივრცეს ავსებს მათ შორის და შინაგანი კავშირით აერთებს ყველას და ყველაფერს. სწორედ მისგან იღებს დასაბამს მთელი მანტიკა და ქურუმთა ხელოვნებაც, რადგანაც მათ მსხვერპლშენიერებასთან, ზიარებასთან, შელოცვასთან და საერთოდ, გრძნეულებასთან და მაგიასთან აქვთ საქმე. უკვდავნი არ ერევიან მოკვდავთა შორის და მხოლოდ დემონის მეშვეობით ესაუბრებიან და უკავშირდებიან

მათ, როგორც ძილის, ასევე ღვიძილის დროსაც. და მას, ვინც ყოველივე ეს შეიცნო, - „დემონურს“ ვუნოდებთ ჩვენ, მაშინ, როდესაც ყველა სხვა ხელობასა, თუ ხელოვნებაში განაფულ კაცს, უბრალო ხელოსნის სახელით ვნათლავთ.

რაც შეეხება ეროსის მშობლებს, აფროდიტე რომ დაიბადა, ნადიმი გამართეს ღმერთებმა, რომელთა შორის იყო პიროსიც, მეტიდას (თემიდას ასული - თ.ა.) ვაჟი. ნადიმის დასასარულს, ჩვეულებისამებრ მოწყალების სათხოვნელად მოდგა პენია (სილატაკისა და გაჭირვების განსახიერება -თ.ა.) და კართან აიტუზა. ნექტარით გაღებოილი პიროსი (მაშინ ჯერ კიდევ არ იცოდნენ ღვინის არსებობის შესახებ) გამოვიდა ზევსის წალკოტში და ნასვამს ჩაეძინა. მაშინ პენიამ, საკუთარი უმწეობით აღძრულმა, გადანყვიტა მუცლადელო პიროსისგან, გვერდში მიუწვა მას და ასე ჩაისახა ეროსი. და, რაკი აფროდიტეს დაბადების დღეს ჩაისახა, მისი მსახურია, მისი განუყრელი მსახური და მხლებელია იგი. მითუმეტეს, რომ ეროსი თავისი ბუნებით თაყვანისმცემელია ყოველივე მშვენიერისა. და, რადგანაც პიროსის და პენიას ვაჟია, ამიტომ ეს დაენერა ბედად, - ჯერ ერთი, მიწყევ უპოვარია და ნაზი; და, კეთილი კი არ არის, როგორც ეს მრავალს ჰგონია, არამედ უხეშია, უსუფთაო, უხმაურო და მიუსაფარი. მეორეს მხრივ, რაკი მისთვის მამის ბუნებაც არ არის უცხო, გამუდმებით მშვენიერის და კეთილის ძიებაშია. მამაცი, გამბედავი, შემართებული და ნადირობის დიდი ტრფიალი, გამუდმებით ხლართავს ცბიერების ქსელს, გონიერებას ეტრფის, ეძებს და ძალაც შესწევს მისი პოვნისა და მთელი არსებით თაყვანს სცემს სიბრძნეს, ეს დიდი გრძნეული, მოგვი და სოფისტი. ბუნებით არც უკვდავია და არც მოკვდავი. ერთსა და იმავე დროს, ან ცოცხლობს და ჰყვავის, როცა ბედი უღიმის მას, ან ნელ-ნელა ჭკნება და ქრება, რათა მამისეული ბუნების წყალობით, კვლავ აღორძინდეს. რასაც იხვეჭს, გამუდმებით ხელიდან უსხლტება, ასე რომ, არც მორჭმულია და არც უპოვარი. სიბრძნესა და უმეტერებას შორის საშუალო ადგილი უჭირავს მას და აი რატომ!

არცერთ ღმერთთაგანს არ უყვარს სიბრძნე და არც ესწრაფვის სიბრძნის მოხვეჭას, რადგან ისედაც ბრძენია იგი. ბრძენს კი, – არ უყვარს სიბრძნე. თავის მხრივ, უმეცარსაც არ უყვარს სიბრძნე და არც ცდილობს სიბრძნის მოხვეჭას, რადგან უმეცარება იმის უმეცრებაა, რომ, თუმცა მშვეიერებაც აკლია, სიკეთეც, სიბრძნეც, თავისი თავით სავსებით კმაყოფილია მაინც; და, რაკი ჭგონია ყველაფერი მაქვსო, აღარც ილტვის მისკენ, რაც მისი აზრით მას არ აკლია. – მაშ ვინაა სიბრძნის ტრფიალი, – დიოტიმა? – რაზეც მან მიპასუხა, – სწორედ ის, ვისაც საშუალო ადგილი უჭირავს ბრძენთა და უმეცართა შორის. ეროსიც ერთი მათგანია. სიბრძნე ხომ უმშვენიერეს ფენომენტა რიცხვს ეკუთვნის, ხოლო ეროსი – უმშვენიერესისადმი სიყვარულია, მაშასადამე ეროსს უეჭველად უყვარს სიბრძნე და, ამდენად, საშუალო ადგილი უჭირავს ბრძენსა და უმეცარს შორის, ხოლო ამის მიზეზი მის წარმოშობაში უნდა ვეძებოთ, – მამა ბრძენი და მდიდარია მისი, დედა კი, არც ბრძენია და, არც მდიდარი. ასეთია დემონის ბუნება. შენ კი გგონია, რომ ეროსი ის კი არ არის, ვისაც უყვარს, არამედ ის, ვინც უყვართ; ამიტომაც ასე მშვენიერად მიგაჩნდა იგი. და, მართლაც, რაც უყვართ, ჭეშმარიტად მშვენიერია, მომხიბლავი, სრულქმნილი და უნეტარესი; ხოლო ვისაც უყვარს, სულ სხვაგვარია ბუნება მისი, – სწორედ ისეთი, როგორიც მე დავხატე. – თუ ეროსი ასეთია, რას არგებს მაშინ ადამიანებს? – ამაზე პასუხი ასეთია, – ეროსი ასეთია თავისი ბუნებით და წარმოშობით და მშვენიერებისადმი ტრფიალია იგი. და მშვენიერებისადმი ტრფიალი ნიშნავს, – ეზიარო მშვენიერს, და რა მოუვა მას, ვინც ეზიარება მშვენიერს? უფრო ადვილია უპასუხო კითხვას, – რა მოუვა მას, ვინც კეთილს ეზიარება! ამაზე პასუხი ადვილია – ბედნიერი იქნება იგი! ეს სურვილი და სიყვარული საერთოა ყველა ადამიანისთვის. ყველას სურს ბედნიერი იყოს მუდმივად. მაგრამ, რატომ ხდება, რომ მხოლოდ ზოგისთვის ვამბობთ უყვარსო, ზოგისთვის კი არ ვიტყვი? ანუ, ყველა ადამიანისთვის არ ვამბობთ, რომ მას უყვარს. მითუმეტეს, რომ ყველას ერთი და იგივე რამ უყვარს

ყოველთვის. მიზეზი ის არის, რომ ჩვენ ვიღებთ მხოლოდ გარკვეულ სახეს სიყვარულისას და მას საერთოდ ყველაფერს ვარქმევთ ამ სახელს. დანარჩენ სახელებს კი სხვა სახელით ვნათლავთ. მაგალითად, ცნობილია, რომ „პოეზია“ ბევრ რამეს ნიშნავს. „პოეზიად“ მიიჩნევენ, საერთოდ ყველა იმ მიზეზს, რომელიც არყოფნიდან არსებობისათვის იწვევს რაიმეს. ასე რომ, ყველა ქმედება ხელოვნებაში თითქოს შეიძლება იქნეს მიჩნეული პოეზიად, ხოლო ყველა შემოქმედი, – პოეტად, რაც სრული სიმართლეა. და, მიუხედავად ამისა, კარგად მოგეხსენება, პოეტებად კი არა, სულ სხვა სახელებით რომ იხსენიებენ მათ. მთელი პოეზიიდან გამოიყოფა ერთი ნაწილი, რომელიც მუსიკისა და მეტრიკის სფეროს მიემართება და მთელი გვარის სახელით აღინიშნება. პო, მხოლოდ მას ვუნოდებთ პოეზიას, ხოლო პოეტებს, – მის დემიურგოსთ. – სწორია, – ვთქვი მე. – სიყვარულზეც შეიძლება იგივე ითქვას, – წყურვილი სიკეთის და ბედნიერების, – აი, რა არის თითოეული ჩვენთაგანისთვის სიყვარული, – საოცრად დიდი და მაცდური გრძნობა. მაგრამ, ერთნი მისკენ სხვადასხვა გზებით მიილტვიან, – სიმდიდრის, გიმნასტიკისა, თუ სიბრძნის ტრფიალით აღძრულნი. ამიტომ, მათთვის არ იტყვიან უყვართო, არც მიჯნურთ უწოდებენ მათ. მეორენი კი, მთელი არსებით ეძლევიან ერთ გარკვეულ სახეს სიყვარულისას, მიტომაც იღებენ მთელი გვარის საერთო სახელს და მხოლოდ მათ მიმართ იხმარება სიტყვებიც, – სიყვარული, საყვარელი, სასიყვარულო. იმასაც ამბობენ, მიჯნური ისაა, ვინც ნახევარს დაეძებსო თავისას. სიყვარული სრულიადაც არ ნიშნავს თავისი ნახევრის, ან, თუნდაც მთელი თავისი თავის ძებნას, თუკი ამ ნახევარს და ამ მთელს საერთო არა აქვთ რა სიკეთესთან. მართლაც, ხომ თანხმდებიან ადამიანები ხელის, ან ფეხის წაკვეთას, რაკი დარწმუნდებიან, რომ სხეულის ამ ნაწილებს ვნების მეტი არაფერი არა მოაქვს რა მათთვის. ადამიანებს ის როდი უყვართ, რაც მათ ეკუთვნით, – ცხადია, თუ ყოველივე კეთილს ჩვენს კუთვნილებად არ მივიჩნევთ, ყოველივე ბოროტს კი სხვის კუთვნილებად, – რადგან

ადამიანებს სიკეთე უყვართ მხოლოდ და მხოლოდ. ამრიგად, ადამიანებს უყვართ სიკეთე და ისიც შეიძლება დავუმატოთ, რომ ადამიანებს ისიც უყვართ, რომ ეს სიკეთე მათ ეკუთვნოდეთ და, ისიც, მუდმივად რომ ეკუთვნოდეთ. ერთი სიტყვით, სიყვარული არის სურვილი სიკეთის მარადიული ფლობისა. - ხოლო, თუ სიყვარულის მარადიული მიზანი სიკეთეა, მაშინ როდის, რა შემთხვევაში შეიძლება სიყვარული ეწოდოს ადამიანის გზნებას და გულმოდგინებას მათ სწრაფვაში სიკეთისადმი? - მაშინ, როცა მშვენიერში შობას ეხება საქმე, სულერთია, რას გულისხმობთ აქ, სხეულს, თუ სულს, - თითოეული ჩვენთაგანი ნაყოფიერდება, როგორც ხორციელად, ისე სულიერადაც, და რა მივალნევთ გარკვეულ ასაკს, შობის სურვილი აატოკებს მაშინ ჩვენს ბუნებას. მაგრამ შობა მახინჯში არ ძალუძს მას, მშვენიერში კი ძალუძს. მამრისა და მდედრის თანაყოფის შედეგი შობაა, ხოლო ჩასახვასა და შობის ღვთაებრივ აქტს ვუნოდებ მე, როგორც უკვდავი სანყისის გამოვლენას მოკვდავ არსებაში (რა გენიალური ნათქვამია, - როგორ იშობა მოკვდავ სხეულში ახალი სხეული, როგორც სხეულში განივთებული უკვდავება სულისა, როგორც მარადიულის გამოვლინება მისი უკიდურესად გასაოცარი ფორმით - თ.ა.). მაგრამ ეგ აქტი ხორცს ვერ შეისხავს მასში, რაც არაჰარმონიულია; მახინჯი და ღვთაებრივი კი ჰარმონიულ კავშირში ვერ შეუღლდებიან, მაშინ როცა მშვენიერი ჰარმონიულად ეთვისება ღვთაებრივს; ამრიგად, შობისთვის მშვენიერება მოირაცაა და ილითიაც (მოირა - ბედისწერის ქალღმერთი; ილითია - ზევსისა და ჰერას ასული - მშობიარობის ქალღმერთი - თ.ა.), ამიტომაც, როცა ორსული არსება მშვენიერს უახლოვდება, ნეტარებით ივსება იგი, სიხარულად იღვრება და შობს და წარმოშობს, ხოლო როცა მახინჯს უახლოვდება, ჭმუნავს, დრტვინვით იკუმშება, უკუიქცევა და კი აღარ შობს, არამედ საშოთი დაატარებს ნაყოფს თავისას და იტანჯება. აგრე იმიტომაც აღელვებს ორსულსა და ვნებით განანამებ არსებას მშვენიერება, რომ იგია მშობიარობის მძაფრ ტკივილთაგან მისი დანხსნელი. სიყვარული სრუ-

ლიადაც არ არის სურვილი მშვენიერისა, არამედ ჩასახვისა და შობისა მშვენიერებაში. და, შობისა იმიტომ, რომ შობა ანიჭებს უკვდავებას მოკვდავ არსებას.

ამგვარად, სურვილს სიკეთისას, უკვდავების სურვილი უნდა დაეუმატოთ, რაკი სიყვარული მხოლოდ სიკეთის მარადიული ფლობის სურვილია, და სხვა არაფერი. აქედან კი გარდაუვლად გამომდინარეობს, რომ სიყვარული აგრეთვე სურვილია უკვდავებისა.

ერთხელ დიოტიმამ მკითხა, – როგორ გგონია სოკრატე, რა უნდა იყოს მიზეზი მაგ სიყვარულის და სურვილისა? შეგიძნევიო თუ არა ის უცნაური ვნებათაღელვა, რომელიც ყველა სულიერს მოიცავს ხოლმე, მინაზე მძრომსა, თუ ჰაერში მფრინავს, როცა განაყოფიერების სურვილი აძრავს მას? თითქოს სნებას შეუპყრიო ვნებაატანილი, ჯერ არის და ნერვებისას, ხოლო შემდეგ უკვე საკუთარი ნაშიერის გაზრდის დროს. თუ ადამიანები გონების კარნახით იქცევიან ასე, ცხოველებში რა იწვევს ამას? – ამ მწველ გრძნობას სიყვარულისას? აქაც, მოკვდავი ბუნება ისწრაფვის მარადიულ სიცოცხლეს ეზიაროს და უკვდავებას; ამის მიღწევა კი მაშინ ძალუძს მას, როდესაც პბადებს და, ამრიგად, ყოველი მიხრწნილი სიცოცხლის ნაცვლად განუწყვეტლივ ახალ სიცოცხლეს ჰტოვებს ამქვეყნად. და, თუმცა ყოველი სულდგმულისთვის ამბობენ, ცოცხლობს და ერთი და იგივეაო იგი, ისევე, როგორც სიყრმითგან სიკვდილამდე ერთი და იმავე სახელით იწოდება ყოველი კაცი, მიუხედავად ამისა, არცერთ სულდგმულში არა არის რა მარად უცვლელი, – თვითეულ მათგანში მიმდინარეობს შობისა და კვდომის უწყვეტი პროცესი და ამ პროცესში ჩართულია მისი თმები, ძვლები, სისხლი და ხორცი, ერთის სიტყვით, მთელი სხეული და არა მარტო მთელი სხეული, არამედ სულიც; ეს ეხება მის ზნე-ჩვეულებებს, შეხედულებებს, სურვილებს, სიხარულს, მწუხარებას, თუ ძრწოლას, – არცერთი მათგანი არ ჰგიებს უცვლელად, არამედ ერთნი იბადებიან, მეორენი კი კვდებიან მასში. მაგრამ, ყველაზე საოცარი ის კი არაა მაინც,

რომ მთელი ჩვენი ზოგადი ცოდნაც ცვალებადია და მის ცვლასთან ერთად ვიცვლებით ჩვენც, არამედ ის, რომ მისი თვითებული კერძო სახეც ამ განუწყვეტლივ ცვალებადობას ექვემდებარება. მართლაც, ჩვენი აზროვნების პროცესს ცოდნის გაუჩინარება განაპირობებს მხოლოდ, - დავინწყება ხომ გაუჩინარებაა ცოდნისა, აზროვნება კი ახალ ხსოვნას ინვეეს ჩვენში ამ გაუჩინარებული ცოდნის ადგილას და, ამრიგად, იხსნის და იფარავს ცოდნას; ასე რომ, ჩვენ უცვლელი გვგონია იგი. სწორედ ასევე, ყოველი მოკვდავი თავს იმით კი არ იხსნის და ინახავს, თითქოს ღვთაებრივის მსგავსად მარად უცვლელი იყოს იგი, არამედ იმით, რომ ყოველი ხრწნადი და წარმავალი თავის სანაცვლოდ ტოვებს ახალს, თავის მსგავსს. უკვდავებას ამ გზით ეზიარება ყოველი მოკვდავი, სხეული იქნება ეს, თუ რამე სხვა. ეს გზა ერთადერთი გზაა. ამიტომ ნუ გვაოცებს ის, რომ ყველა სულდგმული თავისი ბუნებით პატივს სცემს და აფასებს თავის შთამომავლობას, - უკვდავების წყურვილი ინვეეს ამ სიყვარულს და გულმოდგინებას (ეს ბოლო წინადადება, თავისი არსით გამაოგნებელი და შესაძლოა ცინიზმითაც აღსავსეა, - შთამომავლობის სიყვარული მხოლოდ მასში განსხეულებული შენი არსება არ უნდა იყოს, როგორც შენი უკვდავების, გნებავეთ მარადიულობის მასში განსახიერება, არამედ შენი არსების სრულყოფილების მასში გადატანის მცდელობა, ის რაც შენ ვერ შეძელი, მასზე ამის განხორციელების გადაცემის სურვილი და მცდელობა და ა.შ. - თა.).

ამაზე, გაკვირვებულ სოკრატეს დიოტიმამ მიუგო, - შენ რომ ინებო და კაცთა პატივმოყვარეობას ჩაუკვირდე, განგაცვიფრებდა უგუნურება მათი, თუ მხედველობაში არ მიიღებდი ჩემს ნათქვამს, და, უკვდავებისა და მარადიული სახელის მოხვეჭის იმ მძაფრ წყურვილს, რომელიც მამაშვილურ სიყვარულზე უფრო ძლიერია და, რომლის გულისთვისაც მზად არიან უდრტიწველად შეეგებონ განსაცდელს და გაჭირვებას, არად ჩააგდონ საკუთარი კეთილდღეობა და სიცოცხლეც კი. იქნებ გგონია, ალკესტიდა თავს დასდებდა ადმეტიდასთვის,

ან აქილევსი დააკლავდა თავს პატროკლეს ცხედარს, ხოლო თქვენი კოდროსი (ატიკის უკანასკნელი ლეგენდარული მეფე, რომელმაც თავი დასდო, რათა ტროელთა შემოსევისგან ეხსნა თავისი ქვეყანა - თ.ა.) ნაადრევად მოისწრაფავდა სიცოცხლეს მეუფეობისთვის საკუთარ ძეთა, იმედი რომ არ ჰქონოდათ მომავლისათვის გადაეცათ თავიანთი სიქველის მარადიული ხსოვნა, რომელიც დღესაც ცოცხლობს ჩვენს შორის? არ მეგულება ისეთი კაცი, ვინც რამეს დაიშურებდა საკუთარი სიქველის უკვდავყოფისა და მარადიული სახელის მოხვეჭისათვის, და, რაც უფრო ღირსეულია, მით უფრო მეტ მსხვერპლს გაიღებდა, რადგან უკვდავების სურვილი ამოძრავებს მას.

ამრიგად, ისინი, ვინც ხორციელად ორსულდებიან, უპირატესად დიაცთაქენ მიიქცევიან და მათ სიყვარულს ეძლევიან მთელის არსებით, რადგან ფიქრობენ, რომ მხოლოდ ბავშვთა კეთების გზით ეზიარებიან უკვდავებას, მარადიულ ხსოვნასა და ბედნიერებას. ხოლო სულით ორსულნი ისეთის თესლით ნაყოფიერდებიან და ისეთ ნაყოფს გვაძლევენ მერე, რომლის მოცემაც სულს ჰმართებს კაცთა. ხოლო სახელი ამ ნაყოფისა სიბრძნეა და ყველა სხვა სათნოება. და მათ პოეტთა და იმ დემიურგოსთა ნაშეირად თვლიან, რომელთაც ფარულსა და იდუმალში ჩანვდომის ნიჭი მოჰმადლებიათ. ხოლო ყველა სხვა სიბრძნეთა შორის ისაა უმაღლესი და უკეთესი, რომლის მიზანსაც სახელმწიფოთა და ოჯახთა მართვა და კეთილმოწყობა შეადგენს და, რომელსაც კეთილგონიერება და სამართლიანობა ჰქვია სახელად. და, რა მოინიფება ის, ვინც თავის ღვთიებოძებულ სულში სიყრმიტგანვე ატარებდა ამ სათნოებათა თესლს, შობის სურვილი აატოკებს მას და დაძრწის იგი და დაეძებს მშვენიერს, რათა შეას მასში, რადგან მახინჯს არ ძალუძს შობა. და, აგრე ორსულს, მშვენიერი სხეული უფრო ხიბლავს, ვიდრე მახინჯი, ხოლო როცა მშვენიერ სხეულში მშვენიერსა და კეთილშობილს ჰპოვებს, იგი მთლად იხიბლება ამ ორმაგი მშვენიერებით. ამგვარი არსების წინაშე იგი ენამზეობას იწყებს სიქველისათვის და უხსნის, თუ როგორი უნდა იყოს, რისთვის უნდა

მუშაკობდეს კეთილი კაცი, ერთი სიტყვით, ნათელს ჰფენს მას, რადგან მხოლოდ მშვენიერთან სიახლოვისა და ურთიერთობის წყალობით შობს იგი მას, რასაც ამდენხანს ჩანასახის სახით დაატარებდა. მიწყევ თავისი სატრფოსთვის ფიქრობს იგი, მის გვერდით, თუ მისგან შორს მყოფი. ისინი ერთდროულად ზრდიან თავის ნაშიერთ და მათ შორის უფრო დიდი ერთსულოვნება და მეგობრობა ისადგურებს, ვიდრე ოჯახის დედასა და მამას შორის, რადგან უფრო მშვენიერ და უკვდავ შვილთა სიყვარული აერთებს მათ. და, მე არ მეგულება კაცი, რომელიც ასეთ შვილებს არ არჩევდა ხორციელ შვილებს(?). მართლაც, თუ ხარბის თვალთ მოჰხედავდა ჰომეროსს, პესიოდეს, ან სხვა დიდ პოეტებს, ნახავდა, მხოლოდ ასეთი შთამომავლობის წყალობით რომ ეზიარნენ ისინი მარადიულ დიდებას და უკვდავებას; ანდა, თუ ლიკურგეს ნაშიერთ გაიხსენებდა იგი, ლაკედემონელთათვის დანატოვართ, მათი, შეიძლება ითქვას, მთელი საბერძნეთის მხსნელთ. განა თქვენში, როგორც დიდ კანონმდებელს, პატივს არ სცემენ სოლონს? ასევე სხვებსაც, ელინთა, თუ ბარბაროსთა შორის, მრავალს პატივის ღირსად ხდიან მათი საქმენი, დასაბამნი ათასგვარი სათნოებისა. და ამ სულიერ შვილთათვის მათ უკვე აუგეს ტაძარი, ხოლო ხორციელ შვილთა კეთებისათვის ჯერ ერთიც არ ღირსებია ამ ძეგლს.

ის, ვინც წრფელის გზით მისდევს სულის ამაღლებას, მის უმაღლეს, ეპოპთიკურ სტადიამდე (ზიარება, ანუ ინიციატია, – სამ საფეხურიანი იყო, – 1. განწმენდა; 2. პირველზიარება; 3. კონტემპლაცია – თ.ა.), რომლისთვისაც ეს საწყისი სტადია, მხოლოდ პირველი საფეხურია, სიყრმითგანვე მშვენიერი სხეულისაკენ უნდა მიიქცეს და, თუ ჯეროვნად წარმართავს მოძღვართ, ერთი სხეულის ტრფიალით უნდა განიმსჭვალოს და მშვენიერი აზრები დაიბადოს მასში. მერე კი თვითონაც უნდა მიხედეს, რომ მშვენიერება რომელიმე ერთი სხეულისა, მეორე სხეულის მშვენიერებას ენათესავება. და, თუ კაცმა ფორმის მშვენიერებას უნდა მისდიოს, უგუნურობა იქნებოდა ფიქრი

იმისა, თითქოს მშვენიერი ერთიანი არ იყოს ყველგან, ყველა სხვა სხეულში. ამ აზრით განმსჭვალულმა, ყველა მშვენიერი სხეული უნდა შეჰყაროს ერთად, ერთზე კი გული აიყაროს და არად ჩათვალოს იგი. ამის შემდეგ მას ჰმართებს, მშვენება სულისა, სხეულის მშვენებაზე მაღლა დააყენოს, და მაშინ მხოლოდ, მშვენიერი სული, თუნდაც სამოსში უსახური სხეულისა, ყმა იქნება მისი სიყვარულისა და შესაძლოა ზრუნვის საგნად იქცეს და ისეთი აზრები დაბადოს მასში, რომელიც უკეთესისკენ მიაქცევინ ახალგაზრდობას. ამ გზით იგი უცილობლად აუაჭრეტამდე იმ მშვენიერებისა, რომელიც კაცთა ქმედებასა და კანონებში ვლინდება და დარწმუნდება, რომ მშვენიერი ყველგან ერთნაირია და იდენტური. მიტომაც მშვენებას სხეულისას ფასი დაეკარგება მის თვალში. მერე მოძღვარმა, კაცთა ქმედებებიდან მოძღვრებათაკენ უნდა მიაქციოს იგი, რათა შეიცნოს მშვენიერებაც შემეცნებისა და მშვენიერების მთელი სიდიადის მჭვრეტელი, ერთი რომელიმე კონკრეტული მშვენიერების მონად არ იქცეს, ვთქვათ, რომელიმე არსების მშვენების, ანდა სწრაფვისა(?). ეგ სული, მიქცეული მშვენიერების უკიდევანო ოკეანის ჭვრეტად, უნდა ჰბადებდეს ამაღლებულ სიტყვებს და აზრებს თავის ტრფიალში უხვი სიბრძნისა, ვიდრე აგრე გაბრძნობილი და გამობრძმედილი არ მიაღგება ერთადერთ ჭეშმარიტ მოძღვრებას, რომელიც სხვა არა არის რა, თუ არ მოძღვრება აბსოლუტური მშვენიერების შესახებ.

ვინც ეროტიულ მისტიკრიათა ამ სტადიამდე ამაღლდება, ვინც თანმიმდევრობით განჭვრეტს მშვენიერების ყოველ საფეხურს, ზიარების ზღვარს მიღწეული ანაზდეულად იხილავს გასაოცარ მშვენიერებას - მშვენიერებას მარადიულს, ხელთუქმნელსა და წარუდინებელს, თავისუფალს ავსებისა და განდევნისგან, მშვენიერებას, - სახიერს თავის ყველა გამოვლინებაში, ყველა დროში, ყველა ასპექტში, ყოველი ადგილისა და ყოველი სულდგმულისათვის. მშვენიერება არ წარდგება მის წინაშე, ამა თუ იმ ხატის, ხელის, თუ სხეულის სხვა რომელიმე ნაწილის, ანდა სიტყვისა და ცოდნის სახით, არც მიითვლება

მის მიერ, როგორც ცალკე რამე ფენომენი, მეორეში – ვთქვათ, რომელიმე სულდგმულში, მინაზე, ცაში, თუ სხვა რამეში, – გამოვლენილი; არა, ეგ იქნება მშვენიერება თავისთავთან მიწყვიეროსახოვანი, თავისთავში არსებული და თავისთავადი, რომელთანაც წილნაყარი ყველა სხვა კონკრეტული მშვენიერება იბადება და კვდება, მაშინ როდესაც, ის არც ივსება და არც ილევა, არც სხვა სახის ცვლილებებს განიცდის რასმე. ასე რომ, ვინც ხილულ და გრძნობად საგანთან, მშვენიერებიდან, „სიყვარულის გზით“ მიიქცევა მაგ უმაღლესი მშვენიერების ჭვრეტად, ის მალე ეზიარება საბოლოო მიზანს თავისას. რადგან ჭეშმარიტი გზა სიყვარულისა, რომელზეც თვითონ მიდის, ან მოძღვარს მისდევს, ესაა გზა მშვენიერ საგანთაგან უმაღლეს მშვენიერებაზე თანდათანობით გადასვლისა და, თითქოს საფეხურებს მიჰყვებაო კიბისას, ერთი მშვენიერი სხეულიდან ორზე, ორიდან კი ყველა მშვენიერ სხეულზე უნდა გადავიდეს კაცია, მშვენიერ სხეულთაგან – მშვენიერ საქმეებზე, მშვენიერ საქმეთაგან კი მშვენიერ მოძღვრებებზე, რათა ამრიგად ეზიაროს იმ მოძღვრებებს, რომელიც სხვა არა არის რა, თუ არა მოძღვრება აბსოლუტური მშვენიერების შესახებ და, ბოლოს და ბოლოს, შეიცნოს თვით მშვენიერებაც. და, თუ სიცოცხლეს რამე აზრი აქვს, ამ აზრს აბსოლუტური მშვენიერების ჭვრეტა იძლევა მხოლოდ. და, თუ ოდესმე იხილავ მას, რა იქნება მაშინ შენთვის ოქრო, ძვირფასი სამოსელი, ან „ნებისმიერი სხვა რამ“, და მზად ხარ ხელი აიღო ჭამაზეც, სმაზეც, ოღონდ კი გამუდმებით უჭვრეტდე შენს სათაყვანებელ არსებას და გვერდიდან არ იშორებდე მას.

რას ვიფიქრებდით ჩვენ, თუ ვინმე შესძლებდა ეხილა ეგ მშვენიერება, – ნათელი, წმინდა, შეურყვნელი და შეურევნელი(?), კაცის ხორციით, ფეხებითა და სხვა ხრწნადი გარსით შებღალული კი არა, ერთსახოვანი, ღვთაებრივი მშვენიერება; ფუჭია განა სიცოცხლე კაცისა, რომელიც ცისკენ მიმართული თავისი გზნებით გამუდმებით უჭვრეტს მაგ მშვენიერებას და წამითაც არ სწყდება მას? გჯერა თუ არა შენ, რომ ის, ვინც მშვენიერე-

ბას იმ ორგანოთი უჭერეტს, რომელსაც ერთადერთს ძალუძს მისი აღქმა (და, როგორც ბაჩანა ბრეგვაძე ამ ნაშრომის თარგმანის კომენტარებში წერს, – ესაა ორგანო, რომელსაც დიდი დავით აღმაშენებელი, თავის შედევერში, – „გალობანი სინანულისა“ უწოდებდა, – „მხედველობაი სულისაი.“ თ.ა.), მხოლოდ აქ შესძლებს მოჩვენებითს კი არა, ჭეშმარიტ სათნოებათ მიანიჭოს სიცოცხლე, რადგან ჭეშმარიტებასთან აქვს საქმე და არა მოჩვენებასთან. ჭეშმარიტ სათნოებებს რომ შობს და ზრდის, იგი უფლის კეთილგანწყობასაც იწვევს და, თუ ერთი ვინმე მაინც ეზიარება უკვდავებას, ეზიარება ისიც. ამას მასწავლიდა დიოტიმა. და ჩემის მხრივ ვეცდები დავარწმუნო სხვები, რომ ამ მიზნის მისაღწევად კაცის ბუნება ძნელად თუ ჰბადებს ეროსზე უკეთეს მწესა და მეოხს. სწორედ ამიტომ ყველა კაცი ვალდებულია ადიდებდეს მას.

ალკიბიადეს ხობა სოკრატესადმი

სოკრატეს მიერ სიტყვის დასრულებიდან სულ მცირე ხანში გარედან ხმაური მოისმა და მალე შემოსასვლელიდან ალკიბიადეს ხმა გაისმა. ის საკმაოდ ნასვამ მდგომარეობაში იყო (არ მინდა ვაკადრო სიტყვა „გალეშილი,“ მითუმეტეს რომ, როგორც ქვევით ვნახავთ, ასეთ მდგომარეობაში მყოფი ადამიანი ასე აზრიანად ვერ ილაპარაკებდა – თ.ა.) და აგათონს კითხულობდა ხმამაღლა ყვირალით (ჩემი აზრით, პლატონს, ალკიბიადეს სიმთვრალე იმისათვის დასჭირდა, რომ მისი მონაყოლი რაც შეიძლება გულახდილი ყოფილიყო და, ასევე ხაზი გაესვა მისი ბობოქარი და უნესრიგო ცხოვრების წესისათვის – თ.ა.). რამდენიმე მხლებელი მხრებში ამოუდგა მას და ისე შემოიყვანეს სუფრის წევრებთან. ალკიბიადემ შეკრებილებს მოახსენა, რომ ბაბთებით ხელდამშვენებული მოვიდა, რათა აგათონს, ყველაზე ბრძენ, ყველაზე მშვენიერ კაცს, გამარჯვება მიულოცოს და ეს ბაბთები გადასცეს მას. ისე მოხდა, რომ ალკიბიადე, აგათონსა და სოკრატეს შორის ჩაჯდა, გადაეხვია აგათონს და ბაბთებით შეუმკო შუბლი. რა იხილა მის გვერდით სოკრატე, ბაბთებით მისი თავიც შეამკო, რადგან, როგორც მან აღნიშნა, სოკრატე იყო ადამიანი, რომელიც აგათონისგან განსხვავებით, რომელმაც ჯერჯერობით მხოლოდ ერთხელ გამარჯვა თავისი სიტყვის წყალობით, ყოველთვის ყველას ამარცხებს. ამის შემდეგ ალკიბიადე ინახზე წამოწვა, გაივსო დიდი სასმისი (როგორც ირკვევა, დაახლოებით ორი ლიტრის ტევადობის – თ.ა.), სულმოუთქმელად დაცალა, ცარიელი სასმისი სოკრატეს გადაანოდა და თან დასძინა, – თქვენ ყველანი ფხიზლები ხართ და თქვენც რომ შეზარხორცდეთ, ეს სასმისი ყველამ უნდა დალიოს და მანამ მე ვიქნები თამადად. თუმცა ჩემი სიტყვები სოკრატეს არ ეხება, რადგან მას შეუძლია დალიოს იმდენი, რამდენსაც ეტყვიან და მაინც არასოდეს არ მოეკიდება

სასმელი. როდესაც ერიქსიმახოსმა აუხსნა ალკიბიადეს, რომ მის მოსვლამდე მათ რიგრიგობით თქვეს ეროსის საქებარი სიტყვა, და შენც იქნებ ხოტბა შეასხაო ეროსს, ამაზე ალკიბიადემ მიუგო, - მე რომ სოკრატეს თანდასწრებით ვინმე შევაქო, სულერთია, - ეს ღმერთი იქნება, თუ კაცი, - მის რისხვას ვერ გადავურჩებიო. - მაშინ ეგრე ჰქენ, - აქე სოკრატე, - მიუგო ერიქსიმახოსმა.

ალკიბიადე დაეთანხმა მას და თავისი სიტყვა ერთი ასეთი შედარებით დაიწყო. - სოკრატე, მოქანდაკეთა სახელოსნოებში გამოფენილ სილენებს ჰგავს (სილენი - ჰერმესის ვაჟი, - დიონისეს აღმზრდელი და მოძღვარი. იგი იყო ერთთავად ნაბახუსევი, მხიარული, მელოტი ბერიკაცი, რუმბივით სქელი და მრგვალი. ასეთი ფორმის კარადებში ინახავდნენ მოქანდაკენი თავიანთ ნამუშევრებს. ჩემი აზრით, ალბათ ალკიბიადეს ეს შედარება სოკრატეს, სილენთან მსგავსების გამო მოჰყავს - თ.ა.), რომელთაც დემიურგოსნი ხელში სირინგებს (სირინგი - ერთგვარი მუსიკალური ინსტრუმენტი - თ.ა.), ან ფლეიტებს აჭერინებდნენ-ხოლმე და, თუ შუაზე გადახსნით მათ, ღვთაებათა ხატებს იხილავთ შიგნით. განსაკუთრებით სატირ მარსიას (მარსია - ტყის ღვთაება, დიონისეს მხლებელი, ფლეიტაზე დაკვრის დიდოსტატი, რომელმაც აპოლონი გამოიწვია შეჯიბრში და, შედეგად სიცოცხლე ტრაგიკულად დაამთავრა - თ.ა.) წააგავს იგი. და, თუ მარსია ბგერებით ხიბლავდა სხვებს, რომელთაც საკუთარ ბაგეთა ძალით იწვევდა საკრავებიდან, რომელთაც ძალუძს გაგვიტაცონ და გვაგრძნობინონ მსმენელთაგან ჭეშმარიტად ვინ საჭიროებს ღმერთებისა და ზიარების მადლს, თქვენ ამას ყველაფერს მარტოოდენ ლიტონი სიტყვებით, ყოველგვარი საკრავების გარეშე აღწევთ იმავე მიზანს. როცა ვინმე სხვა ორატორს ეუსმენთ, თუნდაც დიდად დახელოვნებულს, არც ერთ ჩვენთაგანს, თუ შეიძლება ასე ითქვას, არ ალელვებდნენ მისი სიტყვები, ხოლო როცა თვითონ შენ გისმენენ, ან ყურს ვუგდებთ სხვას, თუნდაც უბადრუკ მთქმელს, ვინც შენსავე სიტყვებს გადმოგვცემს, თვითეულ მსმენელს, სულერთია, ვინ იქნება იგი, - ქალი,

კაცი, თუ ყრმა, – თანაბარის ძალით იპყრობს განცვიფრებისა და ალტაცების გრძნობა. ...შემდეგლო ღმერთის წინაშე დამეფიცა, რა უდიდეს ზეგავლენას ახდენდნენ ჩემზე, და ახლაც ახდენენ მისი სიტყვები. როცა მას ვუსმენ, ჩემი გული უფრო მძაფრად სცემს, ვიდრე ალტყინებული კორიბანტებისა (ფრიგიელი ქალღმერთის, – კიბელას ქურუმი – თ.ა.) და ცრემლები თავისით იღვრებიან თვალთაგან. და, მე მინახავს, მის სიტყვებს ასევე რომ გაუტაცნიათ სხვებიც. როცა პერიკლეს ვუსმენდი, ან სხვა დიდ ორატორთ, ვგრძნობდი, რომ კარგად ლაპარაკობდნენ ისინი, მაგრამ არასდროს მსგავსი რამ არ განმიცდია, არასდროს შემოვთებულა სული ჩემი, არც საკუთარი მონური სიმდაბლე დაუგმია მას, ხოლო ამ მარსიას როცა ვუსმენ, ხშირად გამივლია გულში, – ჩემს ყოფნას არყოფნა სჯობს-მეთქი. ეს სრული სიმართლეა და ამის უარყოფას თვითონაც ვერ შეძლებ, სოკრატე. მე ახლაც მჯერა, რომ, თუ ყურს ვათხოვებ შენს სიტყვებს, ვერ ვეურჩები მათ და იგივე გრძნობა დამეუფლება. ეს კაცი მაიძულებს ვაღიარო, რომ თუმცა ბევრი რამ მაკლია თავად, მაინც ხელს ვიღებ საკუთარ თავზე, რათა ათენის საქმეებს მივხედო. და მაშინ, თავს ძალას ვატან თითებით ყურები დავიცო და სასწრაფოდ გავეცალო მას, თითქოს გრძნებას გავუბოძე სირინოზებისას, თორემ ასე შევხვდები სიბერეს მის გვერდით მჯდარი, მხოლოდ მის წინაშე იღვიძებს ჩემში ის გრძნობა, რომელიც საყოველთაო აღიარებით, მე უნდა მაკლდეს, – სირცხვილის გრძნობა; მხოლოდ სოკრატეს წინაშე ვნითლდები მე. ვგრძნობ, რომ ძალა არ შემწნევს ვეურჩო მას, ან მის რჩევას გადაუხვით. მაგრამ საკმარისია გავეცალო სოკრატეს და კვლავ იმ პატივისაყენ ვილტვი, რომლითაც ბრბო მეგებება ხოლმე. ამრიგად, მე მას გავუბოძე ვარ და როცა ვხედავ, ჩემივე სიტყვების და ალტქმისა მრცხვენია მაშინ. ხშირად ისიც კი მინატრია, ნეტა ცოცხალთა შორის აღარ იყოს-მეთქი ეგ კაცი, მაგრამ დარწმუნებული ვარ, ნატვრა რომ ამიხდეს, ჩემი ყოფნა გაცილებით უფრო აუტანელი იქნებოდა; ასე რომ, პირდაპირ არ ვიცი, რა გავანყო მასთან.

ასეთ ზეგავლენას ახდენდნენ ჩემზე და ახლაც ახდენენ მაგ

სატირის ჰანგები, მაგრამ, ისმინეთ, რაოდენ ჰგავს მას, ვისაც ვამსგავსე, და რა საოცარი ძალის პატრონია იგი. გარნმუნებთ, არცერთი ჩვენთაგანი არ იცნობს მას. როგორც მოგეხსენებათ, სოკრატე მუდამ მშვენიერთაკენ ილტვის და მუდამ მათ შორის ტრიალებს, მოხიბლული მათის მშვენებით. გარეგნულად, ნაქანდაკარი სილენისგან ვერ გაარჩავეთ მას, მაგრამ გადახსენით იგი, მენინახენო, და სიბრძნის მთელ საუნჯეს იხილავთ შიგნით. იგი არად აგდებს არც მშვენებას, არც სიმდიდრეს, თუ კაცთა სხვა ამოო ნიჭს, რომლის წინაშეც ქედს იხრის ბრბო. არა, მას ენით გამოუთქმელი ზიზლით ეზიზლება, არარაობად მიაჩნია ყოველივე ეს, და გარნმუნებთ, ჩვენც არარად ვჩანვართ მის თვალში. მთელს თავის სიცოცხლეს კაცთა დაცივნასა და განქინებაში ატარებს იგი. არ ვიცი, უხილავს თუ არა ვინმეს მთელი საუნჯე მისი სულისა, როცა ის სერიოზულია, ანდა თავის გულს უხსნის ვინმეს. მე კი მიხილავს და იმდენად ღვთაებრივი, ბრწყინვალე და თვალწარმატებელი მჩვენებია იგი, რომ უყოყმანოდ დავყოლივარ მის ნება-სურვილს. ძალზე საინტერესოა სოკრატეს პასუხი ალკიბიადეს სიტყვებზე.

- თუკი ჩემში მართლაც არის ისეთი ძალა, რომელსაც ძალუძს უკეთესობისაკენ მოგაქციოს, მაშინ შენ მართლაც გიხილავს ჩემში თვალშეუდგამი მშვენიერება, რომელიც ასე განსხვავდება შენი მშვენიერებისაგან. თუმცა ისიც უნდა იცოდე, რომ მზერა სულისა მაშინ უფრო მძაფრი ხდება და შორსმჭვრეტელი, როცა თვალისჩინი სხეულისა დაიშრიტება. შენ კი ჯერჯერობით შორს ხარ ამ ასაკისგან.

ამის შემდეგ ალკიბიადე იხსენებს ორ შემთხვევას მათი ერთობლივი ლაშქრობის ისტორიებიდან, რომელიც პლუტარქეს მოთხრობილი აქვს თავის „პარალელურ ბიოგრაფიებში“ და, რომლის შესახებაც ჩვენ ადრე უკვე ვისაუბრეთ და, ამდენად, აქ მათზე არ შევჩერდებით. გარდა ამისა, ალკიბიადე იმასაც იხსენებს, თუ ერთხელ დილაადრიდან, როგორ დაეყუდა სოკრატე ერთ ადგილზე ფიქრში წასული, და, რაკი, როგორც ჩანდა, ვერ ჰპოვა ის, რასაც ეძებდა, ფეხი არ მოუცვლია, - იდგა და

ფიქრობდა. და მეორე დღის დადგომამდე ასე იდგა ფიქრებში წასული და, როცა მზე ამოვიდა, მხოლოდ მაშინ გაეცალა აქაურობას. და ბოლოს, არავის არ ჰგავს იგი, არც გარდაცვლილთა და არც ცოცხალთა შორის. აქილევსზე ვერ გეტყვით უბადლოაო, – მას შეიძლება ბრასიდა (ბრასიდა – სპარტელი მხედართმთავარი პელეპონესის ომში. დაიღუპა ძვ.წ. 422 წელს – ამფიპოლისთან – თ.ა.) შევეუდაროთ, პერიკლეს შეიძლება ნესტორი დავუპირისპიროთ (ნესტორი – პილოსის მეფე, ტროას ლაშქრობის უზუცესი მონაწილე – თ.ა.), ანტიერონი (ტროელთა ბელადი) და მათი მსგავსნი; ერთი სიტყვით, ყველას მსგავსი მოეძებნება, ხოლო რაც შეეხება სოკრატეს, თუ ვინმესთან მაინც შეიძლება მისი და მისი სიტყვების შედარება, არა უბრალო მოკედავებთან, არამედ სილენებთან და სატირებთან, მხოლოდ და მხოლოდ.

და, კიდევ ერთი, რასაც ალკიბიადე ხაზს უსვამს, – სოკრატეს სიტყვებიც ძალზე წააგავს იმ სილენებს, შუა რომ იხსნებიან. მართლაც, თუ ყურს მივუგდებთ სოკრატეს საუბარს, შესაძლოა თავიდან სასაცილოც კი გვეჩვენოს იგი. ისეთი სიტყვებისა და გამოთქმების სამოსში ეხვევა ის, რომ გარეგნულად ურცხვი სატირის ტყავს წააგავს მართლაც. თითქოს ერთსა და იმავეს იმეორებს მუდამ, ასე რომ, ვინმე გამოუცდელსა და რეგვენს, შესაძლოა სასაცილოდაც არ ეყოს მისი სიტყვები. მაგრამ საკმარისია გახსნათ ისიც და ნახავთ, რომ ჯერ ერთი ღრმა შინაგანი აზრით არიან სავსე, გარდა ამისა, თავიდან ბოლომდე ღვთაებრიობის ბეჭედი აზრით და მთელ საუნჯეს შეიცავენ სათნოებისა. ერთი სიტყვით, იტევენ თითქმის ყველაფერს, რისკენაც უნდა ისწრაფვოდეს ის, ვისაც სურს სიკეთეს ეზიაროს და მშვენიერებას.

ალკიბიადეს ამ სიტყვების შემდეგ, სუფრა პრაქტიკულად აიშალა. ზოგი წავიდა, ზოგს კი ჩაეძინა. ფხიზლობდნენ მხოლოდ აგათონი, არისტოფანე და სოკრატე და დიდი ფიალეებით სვამდნენ. საბოლოოდ, სოკრატეს გარდა ორივეს ჩაეძინა, ხოლო თავად სოკრატე სუფრიდან ადგა, გარეთ გავიდა და სახლისკენ გასწია.

აქ ვამთავრებთ პლატონის „ნადიმის“ გადმოცემას.

მხოლოდ დილეტანტისათვის დამახასიათებელი ავტორიტეტების მიმართ მოკრძალების არქონის გრძნობით შეიძლება აიხსნას ის „თავხედობა,“ როცა თქვენმა მონა-მორჩილმა გავბედე და ამ სამი უდიდესი ბერძენის, - სოკრატეს, პლატონისა და პლუტარქეს ნაშრომების განხილვა-ანალიზი გადავწყვიტე. ერთის მხრივ, ეს „თავხედობა“ რომ არა, ის ესთეტიური სიამოვნება, რაც მე მათი ნაშრომების ნაკითხვით განვიცადე, და რამაც გადამაწყვეტინა იგივე გრძნობა განეცადა, თუნდაც ნაწილობრივ, ამ ნაშრომების მკითხველს, ჩემი შრომა დღის სინათლეს ვერ იხილავდა, ხოლო მეორეს მხრივ, ჩემი ასაკი და თავის ტვინის ნახევარსფეროების მიერ ამ ხნის მანძილზე მიღებული ცოდნა და გამოცდილება მაინც მაძლევს იმის მორალურ უფლებას, რომ ეს ნაშრომი გამომეჩვენებინა. მითუმეტეს, რომ უამრავი მაგალითის მოყვანა შეიძლება, როდესაც დილეტანტებმა საოცარი აღმოჩენები გააკეთეს მეცნიერების სხვადასხვა დარგში. საკმარისია, თუნდაც შლიმანის და ლეიბნიცის მაგალითების მოყვანა, რომელთაგან პირველმა, სრულიად დილეტანტმა, არქეოლოგიაში უდიდესი აღმოჩენა მოახდინა, როდესაც მხოლოდ ჰომეროსის ზემთაგონებით აღვსილმა, მანამდე მითიურად მიჩნეული ტროა აღმოაჩინა, ხოლო მეორემ, დიფერენციალური და ინტეგრალური ალრიცხვის საფუძვლები შექმნა.

ცხადია, ბუნებრივად ისმის კითხვა, თუ რა იყო საერთოდ იმის მიზეზი, რომ ასეთი გადაწყვეტილება მივიღე და ცოდნის ისეთ სფეროში შევიჭერი, რომლის მიმართაც ინტერესი არასოდეს არ მქონია? მიზეზი იმდენადვე მარტივია, რამდენადაც საშიში. მიზეზი გახლავთ ჩვენს გარშემო გამეფებული უზნეობა, რომელმაც ადამიანთა საზოგადოების ყველა სფეროში, მისი საქმიანობის ყველა ასპექტში სამუდამოდ დაისადგურა და ისეთ უკადრებელს აკადრებინებს, რომლის წარმოდგენაც კი გიჭირს და, რამდენადაც იგი საყოველთაო მოვლენად იქცა,

ამდენად არის იგი ძალზე საშიში, რადგანაც შესაძლოა ყველაფერი გამოუსწორებელი კატასტროფით დამთავრდეს.

სწორედ ამიტომ, აღნიშნული ნაშრომის მიზანია, ერთის მხრივ, არაორდინალური, უდავოდ უნიჭიერესი, მაგრამ ზნეობრივად გარყვნილი და აღვირაბსნილი პიროვნების, – ალკიბიადესა და ზნეობრიობის ეტალონის, – სოკრატეს მეგობრობის მაგალითზე ვაჩვენოთ, რომ შესაძლებელია, შესაძლოა ყველგან და ყოველთვის არა, მაგრამ ზოგჯერ და, რაც მთავარია, საზოგადოებისათვის ძალზე მნიშვნელოვან სფეროში, სახელისუფლო ვერტიკალში, – ზნეობრიობამ გაიმარჯვოს უზნეობაზე, რაც კაცთა მოდგმის გადარჩენისათვის არქიმნიშვნელობის მქონე საკითხია.

დღეს, საინფორმაციო საშუალებების წარმოუდგენელი განვითარების ფონზე, თითოეული ჩვენთაგანი საკუთარი თვალებით ხედავს, რა სიბინძურე და უზნეობაა გამეფებული სახელისუფლო ვერტიკალის ყველა, და განსაკუთრებით უმაღლეს დონეზე და, ამ დროს, მნიშვნელობა არა აქვს ქვეყნის განვითარების ეკონომიკურ, თუ სოციალურ დონეს. ყველაფერ ამას სამყარო უცილობელ კატასტროფამდე შეუძლია მიიყვანოს და სწორედ ეს გახლავთ ამ ნაშრომის უმთავრესი მიზანი, – საზოგადოებას აჩვენოს, რომ ზნეობრიობას, დიახაც რომ შეუძლია, უზნეობაზე გამარჯვება! ამისათვის აუცილებელია ხელისუფლებაში მოსული პიროვნება ნაზიარები იყოს სოკრატეს ეთიკასთან.

თამაზ აქუბარდია
სოკრატე და ალკიბიადე
(როცა ზნეობა უზნეობაზე ზეობს)

გამომცემლობა „ივერიონი“
თბილისი. კოსტაუას 6.
e-mail: info@iverioni.com.ge